

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Pali Text Society.

UC-NRLF

B 3 465 547

Journal

OF THE

PALI TEXT SOCIETY.

1889.

EDITED BY

T. W. RHYS DAVIDS, PH.D., LL.D.,

OF THE MIDDLE TEMPLE, BARRISTER-AT-LAW,

PROFESSOR OF PALI AND BUDDHIST LITERATURE IN UNIVERSITY COLLEGE,
LONDON.

LONDON:

PUBLISHED FOR THE PALI TEXT SOCIETY,

BY HENRY FROWDE,

OXFORD UNIVERSITY PRESS WAREHOUSE, AMEN CORNER, E.C.

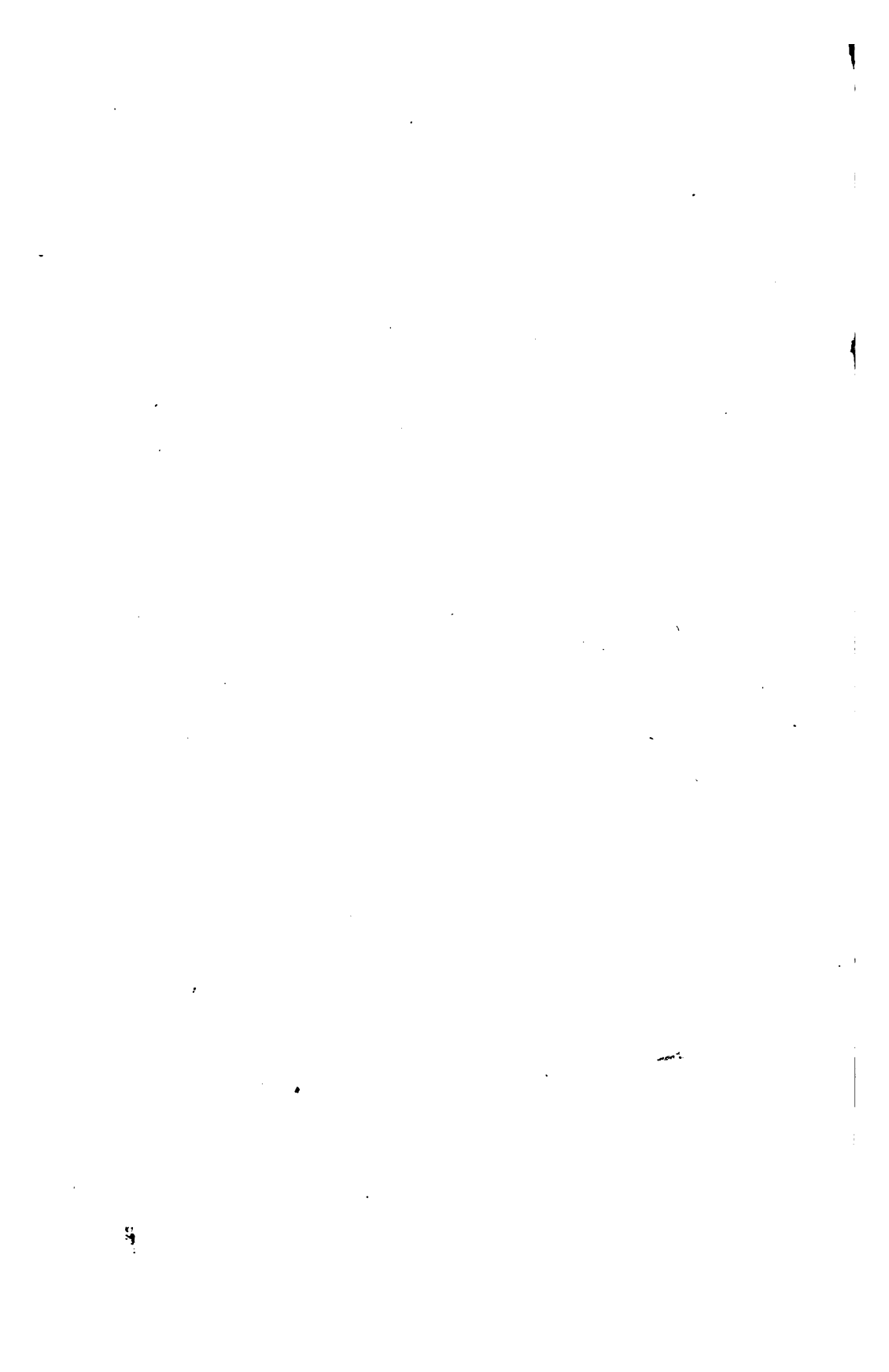
1889.

GIFT OF
HORACE W. CARPENTIER

EX LIBRIS

Journal of the Pali Text Society.

Pali Text Society.

Journal

OF THE

PALI TEXT SOCIETY.

1889.

EDITED BY

T. W. RHYS DAVIDS, PH.D., LL.D.,

OF THE MIDDLE TEMPLE, BARRISTER-AT-LAW,

PROFESSOR OF PALI AND BUDDHIST LITERATURE IN UNIVERSITY COLLEGE,

LONDON.

LONDON :

PUBLISHED FOR THE PALI TEXT SOCIETY,

BY HENRY FROWDE,

OXFORD UNIVERSITY PRESS WAREHOUSE, AMEN CORNER, E.C.

1889.

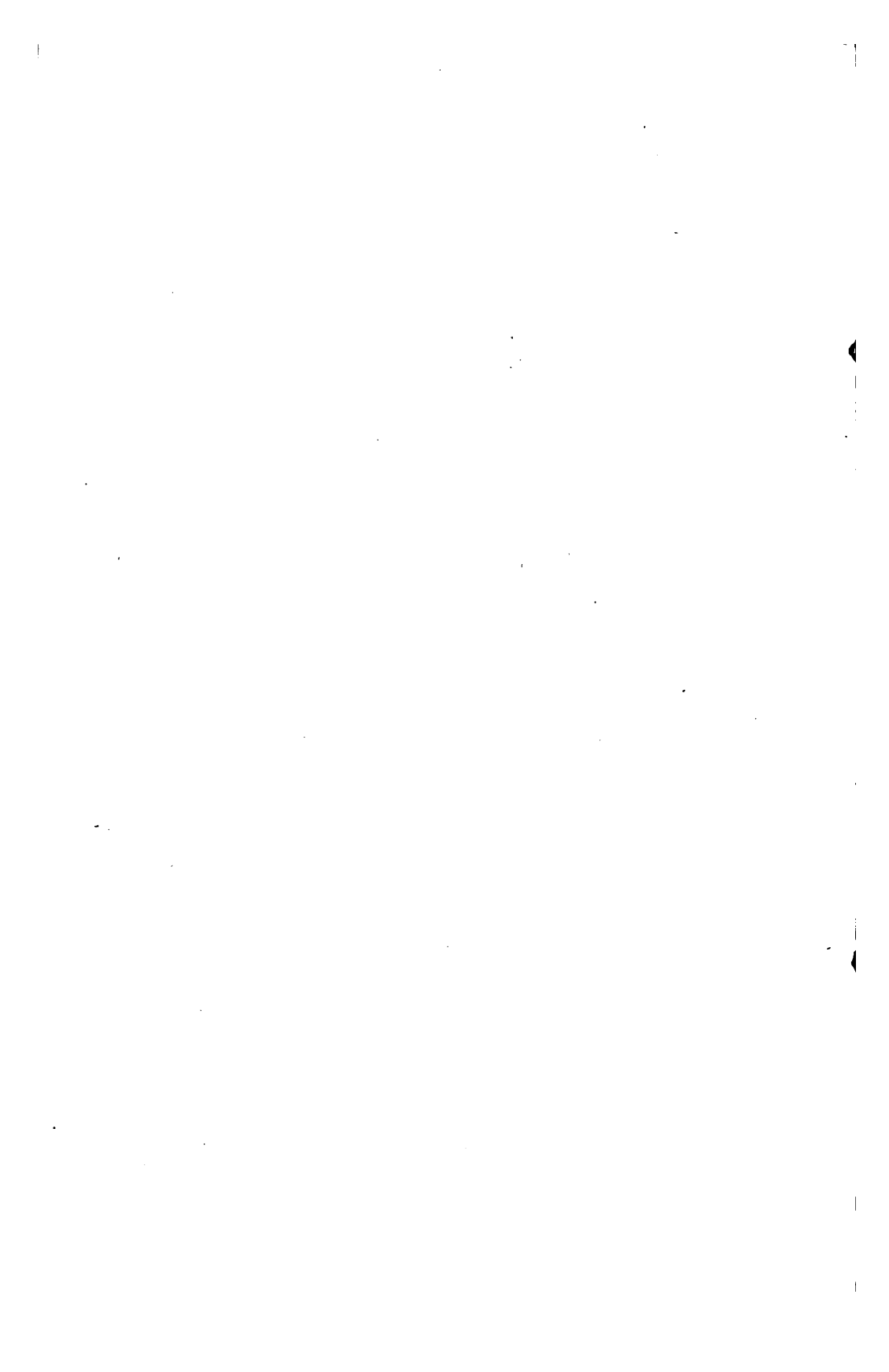
TO WHOM
IT MAY COME

PK 4541
PK
v. 21

Carpenter

CONTENTS.

REPORT FOR 1889. BY T. W. RHYS DAVIDS	PAGE VII
KATHĪVATTHU-PPAKARANA-ĀṬṬHAKATHĀ. BY PROF. MINAYEFF .	1
NOTES AND QUERIES. BY DR. MORRIS	200
APPENDIX TO PROFESSOR MINAYEFF'S EDITION OF THE KATHĀ-	
VATTHU-PPAKARANA-ĀṬṬHAKATHĀ	213
LIST OF THE SUBSCRIBERS TO THE SOCIETY	223
ACCOUNTS	228
TEXTS ALREADY PUBLISHED	229

Report
OF
THE PALI TEXT SOCIETY
FOR 1889.

THE Chairman of the Society has only this year to report that Professor Kuhn has given up his intention of editing the *Netti Pakaraṇa*, and Dr. Steinthal his intention of editing the *Mahā-vaṇsa*. On the other hand, Mr. Strong has undertaken the editing of *Budhi-vaṇsa*.

The editions of the great *Nikāyas* are going on in a satisfactory way. Vol. I. of the *Dīgha* is now issued to subscribers, and Vol. II. is in preparation. Vol. II. of the *Samyutta* has been published, and Vol. III. is passing through the press. Professor Windisch's edition of the *Iti-vuttaka* is nearly ready for issue; and an edition of the *Saddhamma Saṅgaha* is in the press, and will be issued to subscribers for the year 1890. As these three last-mentioned works are so nearly ready, subscribers may expect to receive their works for 1890 early in that year.

T. W. RHYS DAVIDS,

Chairman.

22, ALBEMARLE STREET, LONDON, W.

Kathāvatthu-ppakaraṇa- Aṭṭhakathā.

NAMO TASSA BHAGAVATO ARAHATO SAMMĀSAMBUDDHASSA.

Nisinno devalokasmim devasaṃghapurakkhato
sadevakassa lokassa satthā appaṭipuggalo.
Sabbapaññattikusalo paññattiparidīpanam
vatvā puggalapaññattim loke uttamapuggalo.
Yaṃ puggalakathādinam kathānam vatthubhāvato
Kathāvatthuppakaraṇam saṃkhepena adesayī.
Mātikāthapanen' eva ṭhapitassa surālaye
tassa Moggaliputtana vibhattassa mahitāle.
Idāni yasmā sampatto atthasaṃvaṇṇanākkamo¹
tasmā nam vaṇṇayissāmi taṃ suṇātha samāhitā 'ti.

Yamakapāṭihīrāvasānasmim hi bhagavā Tidasapure pāric-
chattakamūle paṇḍukambalasilāya² vassaṃ upagantvā mā-
taraṃ kāyasakkhim katvā devaparisāya Abhidhammakat-
haṃ kathento Dhammasaṃgani-vibhaṅga-dhātukathā-pug-
galapaññattippakaraṇāni desayitvā Kathāvatthudesanāya
vāre sampatte anāgate mama sāvako mahābhiñño³ Mog-
galiputtatissatthero nāma uppannam sāsanaṃ malaṃ sodhetvā
tatiyaṃgītiṃ karonto bhikkhusaṃghamajjhe nisinno
sakavāde pañca suttasatāni paravāde pañcā 'ti suttasahas-
saṃ samodhānetvā imaṃ pakaraṇam bhājessatīti tass' okā-
saṃ karonto yā esā puggalavāde tāva catūsu pañhesu dvim-

¹ B.—C. nayo.

² B. °yam.

³ B. °pañño.

nam paññakānam¹ vasaṇa² atthamukhā vādayutti tam ādim katvā sabbakathāmaggesu asampunnabhāṇavāramattāya tantiyā mātikaṃ thapesi. Athāvasesaṃ³ Abhidhamma-katham vitthāranāyena⁴ eva kathetvā vuṭṭhavasso suvaṇṇa-rajatasopānānam majjhe mañimayena sopānena devalokato Saṃkassanagare oruṃha sattahitaṃ sampādento yāvātāyukam⁵ thatvā anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyi. Ath'assa Mahākassapamukho vasigaṇo Ajātasatturājānam saḥāyaṃ gahetvā dhammavinayasariraṃ saṃgahaṃ āropesi. Tato vassasatassa accayena Vajjiputtakā bhikkhū dasa vatthūni dipayimsu. Tāni sutvā Kākaṇḍakabrāhmaṇassa putto Yaśatthero Susunāgaputtaṃ Asokaṃ nāma rājānam saḥāyaṃ gahetvā dvādasannaṃ bhikkhusaḥassānam antare sattattherasatāni uccinitvā tāni dasa vatthūni mad-ditvā dhammavinayasariraṃ saṃgahaṃ āropesi. Tehi pana dhammasaṃgāhakattherehi niggahitā dasasaḥassā Vajjiputtakā bhikkhū pakkhaṃ pariyesaṃānā attano anurūpaṃ dubbalapakkaṃ labhitvā viṣuṃ Mahāsaṃghikaṃ⁶ ācariyakulaṃ nāma akamsu. Tato bhijjitvā aparāni dve ācariyakulāni jātāni. Gokulikā⁷ ca Ekabbohārikā⁸ ca. Gokulikanikāyato bhijjitvā aparāni dve ācariyakulāni jātāni Paṇṇattivādā⁹ ca Bāhulikā¹⁰ ca. Bahussutikā¹¹ 'ti pi tesam yeva nāmaṃ. Tesam yeva antare Cetiyavādā nāma apare ācariyā¹² uppannā. Evaṃ Mahāsaṃghikācariyakulato dutiye vassasate pañcācariyakulāni uppannāni. Tāni Mahāsaṃghikehi saddhim cha honti. Tasmim yeva dutiye vassasate Theravādato bhijjitvā dve ācariyavādā uppannā Mahimsāsakā¹³ ca Vajjiputtakā¹⁴ ca. Tattha Vajjiputtakavādato¹⁵ bhijjitvā apare cattāro ācariyavādā uppannā Dhammuttariyā Bhadrāyānikā Channāgarikā¹⁶ Saṃmitiyā¹⁷ ti. Puna tasmim yeva dutiye vassasate Mahimsāsakavādato bhijjitvā Sabbatthivādā¹⁸ Dhammaguttikā¹⁹ 'ti dve ācariyavādā uppannā. Puna Sabbatthivādakulato²⁰ bhijjitvā Kassapikā²¹

¹ B.—C. athā vā sesaṃ. ² C. okā. ³ C. okāni.

⁴ B. oya; C. ba°. ⁵ B. hā°. ⁶ B. ācariyavādā.

⁷ C. ottikā°. ⁸ C. Can°; B. chandā°. ⁹ C. ovaḍi°.

¹⁰ C. oya.

nāma jātā. Kassapikesu pi bhinnesu apare Saṃkantikā nāma jātā. Saṃkantikesu bhinnesu Suttavādā nāma jātā 'ti. Theravādato bhijjivā ime ekādasa ācariyavādā uppannā te Theravādehi saddhiṃ dvādasa honti. Iti ime ca dvādasa Mahāsaṃghikānaṃ ca cha ācariyavādā 'ti sabbe ca ¹ atthā-rasa ācariyavādā dutiye vassasate uppannā. Atthārasa nikāyā 'ti pi atthārasācariyakulānīti pi etesaṃ yeva nāmaṃ. Etesu pana sattarasa vādā bhinnakā Theravādo ² asaṃ-bhinnako ti ³ veditabbo. Vuttam pi c' etaṃ Dīpavaṃso : *

Nikkaddhitā pāpabhikkhū therehi Vajjiputtakā aññaṃ pakkhaṃ labhitvāna adhammavādī bahū janā. Dasasahassā saṃāgantvā akāṃsu dhammasaṃgahaṃ tasmāyaṃ dhammasaṃgīti mahāsaṃgīti vuccati.⁴ Mahāsaṃgītikā bhikkhū vilomaṃ akāṃsu sāsane † bhinditvā mūlasaṃgahaṃ aññaṃ akāṃsu saṃgahaṃ. Aññaṃtra saṃgahitaṃ suttaṃ aññaṃtra akarissaṃ te atthaṃ dhammaṃ ca bhindissaṃ vinaye † nikāyesu ca pañcasu.

Pariyāyadesitaṃ cāpi ⁵ atho nipariyāyadesitaṃ nītatthaṃ c' eva neyyatthaṃ ajānitvāna bhikkhavo. Aññaṃ saṃdhāya bhaṇitaṃ aññaṃ atthaṃ § thapayissaṃ te

vyañjanacchāyāya te bhikkhū bahū atthaṃ vināsayuṃ. Chaddetvāna ⁶ ekadesaṃ suttaṃ vinayagambhiraṃ paṭirūpaṃ suttaṃ vinayaṃ taṃ ca ⁷ aññaṃ karissaṃ te. Parivāraṃ atthuddhāraṃ Abhidhammaṃ chappakaraṇaṃ ⁸ Patisaṃbhidaṃ ca Niddesaṃ ekadesaṃ ca Jātakaṃ. Ettakaṃ vissajjitvāna aññaṃ na ⁹ akarissaṃ te nāmaṃ līgaṃ parikkhāraṃ ākappakaraṇiyanī || ca

¹ B. va.² C. °dako.³ C. pi.⁴ C. nivuccati ('ti vucco?)⁵ C. vāpi.⁶ C. °tvā.⁷ C. tanti ca akarissaṃ te.⁸ C. cappa°.⁹ B. aññāni.

* Oldenberg, The Dīpavaṃso, p. 36.

† Old., sāsanaṃ.

‡ Old., ye.

§ Old., aññatthaṃ.

|| Old., °karaṇāni.

pakatibhāvaṃ vijāhitvā * tañ ca aññaṃ akāṃsu te.
 Pubbaṃgamā bhinnavādā Mahāsaṃgītikārakā
 tesaṃ ca anukārena bhinnavādā bahū ahū.
 Tato aparakālamhi tasmim̐ bhedo ajāyatha
 Gokulikā Ekabbohārā ¹ dvidhā ² bhijjittha bhikkhavo.
 Gokulikānaṃ dve bhedā ³ aparakālamhi jāyatha
 Bahussutikā † ca Paññatti dvidhā ² bhijjittha bhikkhavo.
 Cetiya va ⁴ puna vādī Mahāsaṃgītibhedakā
 pañca vādā ime sabbe Mahāsaṃgītimūlakā.
 Atthaṃ dhammañ ca bhiṇḍiṃsu ekadesaṃ ca saṃgahaṃ
 ganthañ ⁵ ca ekadesaṃ hi chaddetvā ⁶ aññaṃ akāṃsu te.
 Nāmaṃ ⁷ līgaṃ parikkhāraṃ ākappakaraṇiyaṇi ‡ ca
 pakatibhāvaṃ vijāhitvā § tañ ca aññaṃ akāṃsu te.
 Visuddhattheravādamhi puna bhedo ajāyatha
 Mahimsāsakā Vajjiputtakā ⁸ dvidhā ⁹ bhijjittha bhikkhavo.
 Vajjiputtakavādamhi catudhā bhedo ajāyatha
 Dhammuttarikā Bhadrāyānikā ¹⁰ Channāgarikā ¹¹ ca Saṃ-
 mitī.
 Mahimsāsakānaṃ dve bhedā aparakālamhi jāyatha
 Sabbatthivādā Dhammaguttā dvidhā ¹² bhijjittha bhikkhavo
 Sabbatthivādānaṃ Kassapikā Kassapikena pi Saṃkantikā ¹³
 Saṃkantikānaṃ ¹⁴ Suttavādī anupubbena bhijjatha.
 Ime ekādasavādā sambhinnā Theravādato
 atthaṃ dhammañ ca bhiṇḍiṃsu ekadesaṃ ca saṃgahaṃ.
 Ganthañ ¹⁵ ca ekadesaṃ hi chaddetvā ¹⁶ aññaṃ ¹⁷ akāṃsu te

¹ Old., °byohārā; C. °vohāri; B. °byo°.

² B. duvidha bhijjattha. ³ C. dve va ca bhedo.

⁴ B. ca—Old. ⁵ B. gandhañ—Old., gaṇṭhiñ.

⁶ C. °dayi°. ⁷ C. nāma°. ⁸ C. B. °ttikā.

⁹ B. duvi° bhijja°. ¹⁰ C. °ni. ¹¹ B. Chandegā°.

¹² B. duvi° bhijja°.

¹³ See Old. 5, 48; B. Saṃkantikassapikena ca.

¹⁴ C. Saṃkanti. ¹⁵ B. °dhañ. Old., gaṇṭhin.

¹⁶ C. chaddayī°; Old. °tvāna. ¹⁷ C. omits.

* Old., °hetvā.

† Old., °takā.

‡ Old., °nāni.

§ Old., °hetvā.

nāmalīṅgaṃ ¹ parikkhāraṃ ākappakaraṇīyaṇi * ca.
 Pakatibhāvaṃ vijahitvā taṇ ² ca aññaṃ akāṃsu te
 sattarasa bhinnavādā ekavādo abhinnako.
 Sabbe 'v' atthārasa honti 'bhinnavādēna te saha
 nigrodho 'va mahārukkho Theravādānaṃ uttamo.
 Anūnaṃ anadhikaṇ ca kevalaṃ jinasāsanaṃ
 santakā † viya rukkhasmiṃ ³ nibbattā ⁴ vādasesakā.
 Pathame vassasate natthi dutiye vassasatantare
 bhinnā sattarasa vādā uppannā jinasāsane 'ti.

Aparāparaṃ pana Hemavatakā ⁵ Rājagirikā Siddhatthikā
 Pubbaseliyā Aparaseliyā Vājiriyā ⁶ 'ti aññe pi cha ⁷ ācariya-
 vādā uppannā. Te idha anadhippetā.

Purimkānaṃ pana atthārasannaṃ ācariyavādānaṃ
 vasena pavattamāne sāsane paṭiladdhasaddho Asoko dham-
 marāja divase divase buddhapūjāya satasahassaṃ dhamma-
 pūjāya satasahassaṃ saṃghapūjāya satasahassaṃ attano
 ācariyassa Nigrodhattherassa satasahassaṃ catūsu dvāresu
 bhesajjattāya satasahassaṇ 'ti pañca satasahassaṇi paric-
 cajanto sāsane ulāraṃ lābhasakkāraṃ pavattesi. Tittthiyā
 hatalābhasakkārā antamaso ghāsacchādanā ⁸ pi alabhantā
 lābhasakkāraṃ patthayamānā bhikkhūsu pabbajitvā ⁹ sa-
 kāṇi sakāṇi dīṭṭhigatāṇi ayaṃ dhammo ayaṃ vinayo ¹⁰
 idaṃ satthu sāsanaṇ ¹⁰ 'ti dipenti. Pabbajjaṃ alabhamānā
 pi sayam eva kese chinditvā kāsāyaṇi vatthāṇi acchādetvā
 vihāresu vicarantā ¹¹ uposathakammādikaraṇakāle saṃgha-
 majjhaṃ pavisanti. Te bhikkhū saṃghena dhammena
 vinayena satthusāsanaṇa niggayhamānā pi dhammavinayā-
 nulomāya paṭipattiyā asaṃṭhahantā anekarūpaṃ sāsanaṇsa
 abbudaṇ ca malaṇ ca kaṇṭhakaṇ ca samuttḥapenti : keci
 aggim paricaranti keci pañcātape tapanti ¹² keci ādiccaṃ
 anuparivattanti keci dhammaṇ ca vinayaṇ ca vo bhin-

¹ B. nāmaṃ. ² C. omits. ³ B. omhi. ⁴ C. otta.
⁵ B. otika. ⁶ C. ojarī. ⁷ C. ca. ⁸ C. chāsa°.
⁹ B. ojjitvā. ¹⁰ C. omits. ¹¹ B. onto. ¹² B. tappenti.

* Old., oṇāni.

† Old., kaṇṭakā.

dissāmā 'ti tathā tathā paggaṇhimsu. Tadā bhikkhu-saṃgho na tehi saddhim uposatham vā pavāraṇaṃ vā akāsi. Asokārāme satta vassāni uposatho upacchijji. Rājā āṇāya kāressāmīti vāyamanto¹ pi kāretun nāsakkhi. Aññad atthū duggahitagāhinā bālena amaccena anekesu bhikkhūsu jīvitāvoropitesu vippatīsārī ahoṣi. So tañ ca vippatīsāraṃ tañ ca² sāsane uppannam abbudañ ca vūpasametukāmo ko nu kho imasmim atthe paṭibalo 'ti saṃghaṃ pucchitvā Moggaliputtatissatthero mahārājā 'ti sutvā saṃghassa vacanena Ahogaṇgapabbatato theram pakkosāpetvā iddhipāṭihāriyadassanena therassa ānubhāvena nibbicikiccho attano kukkuccam pucchitvā vippatīsāraṃ vūpasamesi. Thero pi taṃ rājuyyāne yeva vasanto satta divasāni samayaṃ uggaṇhāpesi. So uggaḥitasamayo sattame divase Asokārāme bhikkhusaṃghaṃ saṃnipātāpetvā sānipākāraṃ parikkhipāpetvā sānipākārantare nisinno. Ekaladdhike ekaladdhike bhikkhū ekato ekato kāretvā ekam ekaṃ bhikkhusamūhaṃ pakkosāpetvā pucchi. Kim vādi sammāsambuddho 'ti. Tato Sassatavādino Sassatavāditi āhaṃsu. Ekaccasassatikā³ Attānantikā⁴ Amarāvikkhepikā Adhiccasamuppannikā Saññivādā Asaññivādā⁵ Nevasaññināsaññivādā Ucchedavādā Dīṭṭhadhammanibbānavādā Dīṭṭhadhammanibbānavāditi āhaṃsu. Rājā paṭhamam eva samayassa uggaḥitattā na yime bhikkhū aññatitthiyā ime 'ti ñatvā tesam setakāni vatthāni datvā uppabbājesi. Te sabbe pi satṭhi saḥassā ahesuṃ. Ath' aññe⁶ bhikkhū pakkosāpetvā pucchi. Kimvādi bhante sammāsambuddho 'ti. Vibhajjavādi mahārājā 'ti. Evaṃ vutte rājā theram pucchi Vibhajjavādi sammāsambuddho bhante 'ti. Āma mahārājā 'ti. Tato rājā suddhaṃ bhante dāni sāsanaṃ karotu bhikkhusaṃgho uposathan 'ti. Ārakhaṃ datvā nagaraṃ pāvīsi. Saṃgho saṃnipatitvā uposatham akāsi. Tasmim saṃnipāte satṭhi bhikkhusatasahassāni ahesuṃ. Tasmim saṃgāme Moggaliputtatissatthero yāni ca tadā uppannāni vatthūni yāni

¹ C. vāmanto.² B.—C. °ritaṇ ca.³ C. ekacce°.⁴ B. antā°.⁵ C. omits.⁶ C. omits.

ca āyatim uppajjissanti sabbesam pi tesam patibāhanattham satthārā dinnanayavasen' eva tathāgatenā ṭhapitamātikam vibhajanto sakavāde pañca suttasatāni paravāde pañcā 'ti suttasahassam āharitvā idam parappavādamathanam āyatilakkhaṇam ¹ Kathāvatthuppakaraṇam abhasi. Tato satasahassasamghesu ² uccinitvā 'va tipitakapariyattidharānam pabbinnapatisambhidānam bhikkhūnam sahasam ³ ekam gahetvā yathā Mahākassapatthero ⁴ dhammañ ca vinayañ ca saṃgāyimsu. Evam evam saṃgāyanto sāsanaṃmalam visodhetvā tatiyasamgitiṃ akāsi. Tattha Abhidhammam saṃgāyanto imam yathā bhāsitaṃ pakaraṇam saṃgahaṃ āropesi. Tena vuttam.

Yam puggalakathādīnam kathānam vatthubhāvato
Kathāvatthuppakaraṇam saṃkhepena adesayi.
Mātikāṭhapanena 'va ⁵ ṭhapitassa surālaye
tassa Moggaliputtana vibhattassa mahitale.
Idāni yasmā sampatto atthasaṃvaṇṇanākkamo
tasmā taṃ vaṇṇayissāmi taṃ suṇātha samāhitā 'ti.

Tattha puggalo upalabbhati saccikaṭṭha paramaṭṭhenā 'ti ayam pucchā. Āmantā 'ti ayam paṭijānanā. Kassa panāyam pucchā kassa pana paṭijānanā 'ti. Asukassā 'ti na vattabbā. Bhagavatā hi imasmim pakaraṇe nānappakārānam laddhīnam visodhanattham tantivasena mātikā ṭhapitā. Sā therena satthārā dinnanaye ṭhatvā tantivasen' eva vibhattā. Na hi thero yattakā ⁶ ettha vādamaggā dassitā tattakehi ⁷ vādihi saddhim varena ⁸ viggāhikakatham kathesi. Evam sante pi pana tāsam kathānam atthassa sukhāvadhāraṇattham sakavādipucchā paravādipucchā sakavādipaṭiññā paravādipaṭiññā 'ti evam vibhāgaṃ dassetvā atthavaṇṇanam karissāma.

Puggalo upalabbhati saccikaṭṭha paramaṭṭhenā 'ti ayam sakavādipucchā. Tāya ye atthi puggalo 'ti evamladdhikā puggalavādino te evam pucchitabbā 'ti

¹ C. °tim.² B. satthisata° and adds: bhikkhusu.³ C. satasa°. ⁴ B. adds: Yasatthero ca. ⁵ B. °nen' eva.⁶ C. yattha°.⁷ C. °ke.⁸ C.—B. vādena.

dīpeti. Ke pana puggalavādino 'ti. Sāsane Vajjiputtakā¹ c'eva Sammitiyā ca bahiddhā ca bahū aññatitthiyā. Tattha puggalo attā satto jīvo. Upalabbhatīti paññāya uṇagantvā labbhati. Nāyatīti attho.

Saccikaṭṭhaparamaṭṭhenā 'ti ettha saccikaṭṭho 'ti māyāmarici-ādayo viya abhūtākārena agahetabbo bhūtattho. Paramaṭṭho 'ti anussavādivasena agahetabbo. Uttamaṭṭho. Ubhayenāpi yo parato puggalo upalabbhati saccikaṭṭhaparamaṭṭhena rūpañ ca upalabbhatīti ādinā khandhāyatanadhātu-indriyavasena sattapaññāsavidho dhammappabhedo dassito. Yathā so bhūtena sabhāvaṭṭhena upalabbhati² kim³ evaṃ tava puggalo upalabbhatīti pucchati. Paravādi āmantā 'ti paṭijānāti. Paṭijānanam hi katthaci āma bhante 'ti āgacchati. Katthaci āmā 'ti paṭijānantīti āgacchati. Idha pana āmantā 'ti āgataṃ.⁴ Tatrāyaṃ adhippāyo. So hi yaṃ taṃ parato vuttaṃ bhagavatā atthi puggalo attahitāya paṭipanno 'ti suttam ābhatam⁵ taṃ gahetvā yasmā pana bhagavā saccavādi na viśamvādanapurekkhāro vācam bhāsati. Nāpi anussavādivasena dhammam deseti. Sadevakam pana lokam sayam abhiññāya⁶ sacchikatvā paṭivedeti⁷ tasmā yo⁸ tena vutto⁹ atthi puggalo attahitāya paṭipanno 'ti so saccikaṭṭhaparamaṭṭhen'eva atthīti laddhim gahetvā āmantā 'ti paṭijānāti. Ath' assa tādisassa lesavacanassa chalavādissa okāsam adadamāno sakavādi yo¹⁰ saccikaṭṭho 'ti ādim āha. Tatrāyaṃ adhippāyo yv āyaṃ parato sappaccayo appaccayo saṃkhato asaṃkhato¹¹ sassato asassato sanimitto animitto 'ti evaṃ paridīpito rūpādisattapaññāsavidho dhammappabhedo āgato. Na sammutisaccavasena nāpi anussavādivasena gahetabbo. Attano pana bhūtatāya¹² evaṃ saccikaṭṭho attano¹³ paccakkhatāya ca paramaṭṭho. Taṃ saṃdbhāyāha. Yo saccikaṭṭho paramaṭṭho. Tato so¹⁴ puggalo upalabbhati.

¹ MSS. ottikā. ² B. °tīti. ³ B. omits. ⁴ C. āyatam.

⁵ B. āga°. ⁶ B. °ññā. ⁷ B. pavedeti. ⁸ B.—C. so.

⁹ B.—C. °tte. ¹⁰ C. omits. ¹¹ C. omits. ¹² C. bhūtāya.

¹³ B. atta°.

¹⁴ C. yo.

Saccikaṭṭhaparamatṭhenā 'ti. Tato 'ti kārāṇavacanam etaṃ. Tasmā tena saccikaṭṭhaparamatṭhena so puggalo upalabbhatīti ayam ettha attho. Idaṃ vuttam hoti. Rupanādibhedena¹ vā sappaccayādibhedena vā ākārena yo saccikaṭṭhaparamatṭho upalabbhatīti. Kin te puggalo pi tenākārena upalabbhatīti. Na h' evaṃ vattabbe 'ti avajānanā² paravādissa. So hi tathārūpaṃ puggalaṃ anicchanto avajānāti. Tatrāyaṃ padacchedo. Na hi evaṃ vattabbe na hi evaṃ 'ti pi vatṭatī. Dvinnam pi evaṃ na vattabbo 'ti attho.

Ājānāhi niggahan 'ti sakavādivacanam. Yasmā te purimāya vattabbapaṭiñṇāya pacchimā na vattabbapaṭiñṇā pacchimāya ca purimā³ na saṃdhiyati tasmā niggahaṃ patto taṃ niggahaṃ dosam aparādham sampaticchāhīti attho. Evaṃ niggahaṃ ājānāpetvā⁴ idāni taṃ ṭhapanāya c' eva anulomato⁵ paṭilomato pāpanāropanānañ ca vasena pākataṃ karonto hañci puggalo 'ti ādim āha. Tattha hañci puggalo 'ti yadi puggalo upalabbhati sace puggalo upalabbhati saccikaṭṭhaparamatṭhenā 'ti attho. Ayaṃ tāva paravāḍipakkhassa ṭhapanato niggahapāpanāropanānaṃ lakkaṇabhūtā anulomattapanā nāma. Tena vata re 'ti ādi anulomapakkhe niggahassa pāpitattā anulomapāpanā nāma. Tattha tenā 'ti kārāṇavacanam vatā 'ti okappanavacanam re 'ti āmantanavacanam. Idaṃ vuttam hoti tena vata re vattabbam⁶ vata hambho bhādamukha tena kārāṇena vattabbo yevā 'ti attho. Yaṃ tattha vadesīti ādi anulomapakkhe niggahassa āropitattā anulomāropanā nāma. Yañ c' assa pariyosāne micchā 'ti padan tassa purato idan te 'ti āharitabbam. Idan te micchā 'ti ayaṃ h' ettha attho. Parato va⁷ pāliyam pi⁸ āgatam eva. No ce pana vattabbe 'ti ādi na h' evaṃ vattabbe 'ti paṭikkhittapakkhassa ṭhāpitattā paṭilomato niggahapāpanāropanānaṃ lakkaṇabhūtā paṭilomattapanā nāma. No ca⁹ vata re 'ti ādi paṭilomapakkhe niggahassa pāpitattā paṭilomapāpanā

¹ B. ruppanādi°.² C. apa°.³ C. °māya.⁴ C. ajā°.⁵ B. anulomapaṭi°.⁶ B. °bbe.⁷ B. ca.⁸ B. etaṃ.⁹ C. omits.

nāma. Puna yaṃ tattha vadesīti ādi paṭilomapakke niggahassa āropitattā paṭilomaropanā nāma. Idhāpi pari-yosāne micchā 'ti padassa purato idaṇte 'ti āharitabbam eva. Parato pi evarūpesu thānesu es' eva nayo. Tatrāyaṃ ādito paṭthāya saṃkhepattho.

Yadi puggalo upalabbhati saccikaṭṭhaparamatṭhena tena vata tato¹ so upalabbhatiti vattabbo. Yaṃ pana tattha vadesi² vattabbo kho purimapañhe saccikaṭṭhaparamatṭhena upalabbhatiti no ca vattabbo. Dutiyapañhe tato so puggalo upalabbhatiti. Idam te micchā 'ti evaṃ³ tāva anulomato thapanā pāpanāropanā honti. Atha na vattabbo dutiyapañhe tato so upalabbhatiti. Purimapañhe pi na vattabbo va. Yaṃ pana tattha vadesi vattabbo⁴ kho purimapañhe saccikaṭṭhaparamatṭhena upalabbhatiti no ca vattabbo. Dutiyapañhe tato so puggalo upalabbhatiti. Idam te micchā 'ti evaṃ paṭilomato thapanā pāpanāropanā honti. Evam etaṃ niggahassa ca anulomapaṭilomato catunnaṃ pāpanāropanānaṃ ca vuttattā upalabbhatiti ādikaṃ anulomapañcakam nāma. Ettha ca kiñcāpi anulomato pāpanāropanā hi eko. Paṭilomato pāpanāropanā hi eko 'ti dve niggahā katā. Ājānāhi niggahān 'ti etass'eva paṇ' ettha. Puggalo upalabbhatiti paṭhamam vādam nissāya paṭhamassa niggahassa dvih' ākārehi āropitattā eko vāyaṃ niggaho 'ti paṭhamo niggaho.

Idāni paccanīkanayo hoti. Tattha pucchā paravādissa. So hi atthi puggalo attahitāya paṭipanno 'ti gahitattā n' upalabbhatiti asaṃpaṭicchanto evaṃ pucchati. Sakavādi yathā rūpādidhammā upalabbhanti evaṃ anupalabbhaniyato āmaṇṭā 'ti paṭijānāti. Puna itaro attano adhippetam saccikaṭṭham yeva saṃdhāya yo saccikaṭṭho 'ti ādim āha. Sammutisaccaparamatṭhasaccāni vā ekato katvā pi evam āha. Sakavādi puggalo 'ti upādā paññattisaṃbhāvato pi dvinnam saccānam ekato katvā pucchitattā pi na h' evā 'ti paṭikkhipati. Idāni kiñcāpi tena paṭhamam paramatṭhasaccavasena nopalabbhaniyatā⁵ saṃpaṭicchitā.⁶ Pacchā sam-

¹ C. bho.² C. vedayi.³ C. idam.⁴ B. obbo.⁵ C. °natā.⁶ C. °natā.

mutisaccavasena vā missakavasena¹ vā paṭikkhittā. Para-
vādi pana n' ūpalabbhatīti vacanasāmaññattā² chalavādaṃ³
nissāya. Yaṃ tayā paṭhamam paṭiññātā⁴ pacchā paṭik-
khittan 'ti bhaṇḍanassa paṭibhaṇḍanam viya attano katassa
niggahakammassa paṭikammam karonto ājānāhi paṭika-
mman 'ti āha. Idāni yathāssa anulomapañcake sakavādinā
vādaṭṭhapanam katvā anulomapaṭilomato pāpanāropanā hi
niggaho pākato kato evam paṭikammam pākataṃ karonto
hañci puggalo 'ti ādim āha. Taṃ heṭṭhāvuttanayen'
eva atthato veditabbam. Yasmā pan' ettha ṭhapanā nāma
paravādipakkhassa⁵ ayam tava doso 'ti dassetuṃ ṭhapanam-
mattam eva hoti. Na niggahassa vā paṭikammassa vā
pākatabhāvakaranaṃ. Pāpanāropanā hi pan' assa pākata-
karaṇam hoti.⁶ Tasmā idam anulomapaṭilomato pāpanā-
ropanānam vasena catūh' ākārehi paṭikammassa katattā
paṭikammacatukkam nāmā 'ti ekam⁷ catukkam veditabbam.

Evam paṭikammam katvā idāni yv āyam⁸ anulomapañ-
cake sakavādinā niggaho kato tassa⁹ tam eva¹⁰ chalavādaṃ
nissāya dukkaṭabhāvaṃ dassento tvañ ce pana mañ-
ñasīti ādim āha.

Tattha tvañ ce pana maññasīti yadi tvam maññasi.
Vattabbe¹¹ kho¹² 'ti idam paccanike āmantā 'ti paṭiññam
samdhāya vuttam. No ca vattabbe 'ti idam pana na h' evā
'ti avajānanam samdhāya vuttam. Tena tava tatthā 'ti
tena kāraṇena tvam yeva tasmim n' ūpalabbhatīti pakkhe.
H' eva m paṭijāna¹³ 'ti āmantā 'ti evam paṭijānanto.
H' evam niggahetabbo¹⁴ 'ti. Puna na h' evā 'ti avajānanto
evam niggahetabbo. Atha na m¹⁵ nigganhamā 'ti ath'
evam¹⁶ niggahārahan tam nigganhamā. Suniggaho¹⁷ 'sīti
sakena matena niggahitattā suniggahito ca bhavasi.¹⁸ Evam
assa niggahetabbabhāvaṃ dassetvā idāni tam niggahanto¹⁹

¹ B. vomī. ² B. ottam. ³ C. oḍi. ⁴ B.—C. paññātā.

⁵ B. adds : dhapanato. ⁶ C. oṇato 'ti. ⁷ C. evam.

⁸ C. yāvassa. ⁹ C. rūpassa. ¹⁰ B. adds : ca.

¹¹ C. obbo. ¹² C. omits. ¹³ C. oṇānatan. ¹⁴ B. obbe.

¹⁵ B. tam.—C. niggayhā. ¹⁶ C. adds : niggayhā.

¹⁷ B. ohito ca hosīti. ¹⁸ C. oti. ¹⁹ B. oṇhanto.

h a ñ c i t i ādim āha. Tattha t̐apanā pāpanāropanā het̐hā vuttanayen' eva veditabbā. Pariyosāne pana ¹ i d a n t e m i c c h ā 'ti idam tava vācanam micchā hotīti attho. Idam chalavādena catūhi ākārehi niggahassa katattā niggahacatukkam ² nāma. Evam niggaham katvā idāni yadi ayam mayā tava matena kato ³ niggaho dunniggaho yo pi mama tayā het̐hā anulomapañcake kato niggaho so pi dunniggaho 'ti dassento esa ⁴ ce dunniggahite 'ti ādim āha. Tattha esa ⁴ ce dunniggahite 'ti eso ce tava vādo mayā dunniggahito. Atha vā eso ce tava mayā kato niggaho dunniggaho. Evam e v a m t a t t h a ⁵ d a k k h ā 'ti tattha ⁵ pi tayā mama het̐hā kate niggāhe evam evam passa. Idāni yvāyam ⁶ het̐hā sakavādinā niggaho kato tam v a t t a b b e k h o 'ti ādi vacanena dassetvā puna tam niggaham aniggahabhāvam upanento n o c a m a y a m t a y ā 'ti ādim āha. Tattha n o c a m a y a m t a y ā t a t t h a h ' e t ā y a p a t i ñ ñ ā y ā 'ti ādisu ayam attho. Yasmā so tayā mama kato niggaho dunniggaho ⁷ tasmā mayam tayā tattha anulomapañcake āmantā 'ti ⁸ e t ā y a p a t i ñ ñ ā y a e v a m p a t i j ā n a n t ā p u n a n a h ' e v ā 'ti paṭikkhepe kate pi ājānāhi niggahan 'ti evam na niggāhetabbā yeva. Evam aniggāhetabbam pi mam niggāṇhāsi. Idisenā pana niggāhena dunniggāhitā mayam homa. Idāni yam niggaham samdhāya d u n n i g g a h i t ā c a ⁹ h o m ā 'ti avoca tam ¹⁰ dassetum h a ñ c i p u g g a l o —pe— i d a n t e m i c c h ā 'ti āha. Evam idam anulomapaṭilomato catūhi pāpanāropanāhi niggahassa upanītattā upanayanacatukkam nāma hoti. Idāni n a h ' e v a m n i g g a h e t a b b e 'ti ādikam niggamanacatukkam ¹¹ nāma hoti. Tattha n a h ' e v a m n i g g a h e t a b b e 'ti yathāham tayā niggāhito na h i e v a m n i g g a h e t a b b o . E t a s s a h i n i g g a h a s s a d u n n i g g a h a b h ā v o m a y ā s ā d h i t o . T e n a h i t i t e n a k ā r a ṇ e n a y a s m ā e s a n i g g a h o d u n n i g g a h o t a s m ā y a m m a m n i g g a ṇ h ā s i . H a ñ c i p u g g a l o —pe— i d a n t e m i c c h ā 'ti idam ¹² niggāṇhanam tava micchā 'ti attho. T e n a h i ¹³

¹ C. omits. ² C. niggayha°. ³ C. tato. ⁴ B. ese.

⁵ B.—C. tatra.

⁶ C. sv āssa.

⁷ C. omits.

⁸ C. pi.

⁹ C. adds: yam.

¹⁰ C. nam.

¹¹ B. niga°.

¹² C. adds: te.

¹³ B. adds: ye kate.

niggahe 'ti yena kāraṇena idaṃ micchā tena kāraṇena
yo tayā niggaho kato so dukkato. Yaṃ mayā paṭikammaṃ
katam tad eva sukatam. Yā pi esā paṭikammacatukkādi-
vasena kathāmaggasamṭipādanā katā sā pi sukatā 'ti.
Evam evaṃ puggalo upalabbhatīti ādikassa anulomapañ-
cakassa n' upalabbhatīti ādikānaṃ paṭikammaniggaho-
panayananniggamanacatukkānaṃ ca vasena anulomapa-
canikapañcakam nāma niddiṭṭhan 'ti veditabbaṃ. Evaṃ
tāva¹ sakavādino pubbapakkhe sati paravādino vacana-
sāmaññamattena ca chalena jayo hoti. Idāni yathā para-
vādino pubbapakkhe sati² sakavādino dhammen' eva tathena
bhūtena jayo hoti. Tathā vāduppattiṃ dassetuṃ puggalo
n' upalabbhatīti paccanikānulomapañcakam āradhāṃ.
Tattha paccanike pucchā paravādissa rūpādibhedena³
saccikaṭṭhaparamattham saṃdhāya paṭiññā sakavādissa
suddhasammutisaccam vā⁴ paramatṭhamissakam vā sam-
mutisaccam saṃdhāya so⁵ saccikaṭṭho 'ti puna anuyogo
paravādissa sammutivasena n' upalabbhatīti na vatta-
bbattā. Missakavasena anuyogassa saṃkiṇṇāttā na h' evā
'ti paṭikkhepo sakavādissa paṭiññā tam paṭikkhipatīti
vacanasāmaññamattena ājānāhi niggahan 'ti ādi vacanam
paravādissa. Evaṃ ayaṃ puggalo n' upalabbhatīti dutiya-
vādam nissāya dutiyo niggaho hoti veditabbo. Evaṃ
tena chalena niggahe āropite idāni tass' eva paṭiññāya
dhammena samena attavāde jayaṃ dassetuṃ anulomanaye
pucchā sakavādissa attano laddhiṃ nissāya paṭiññam⁶
paravādissa laddhiyā⁷ okāsaṃ adatvā paramatṭhavasena
puna anuyogo sakavādissa paramatṭhavasena pugga-
lassa abhāvato paṭikkhepo paravādissa. Tato paraṃ
dhammena samena attano jayaṃ dassanattam ājānāhi
paṭikammaṃ 'ti ādikam⁸ sabbam sakavādivacanam eva
hoti. Tattha sabbesaṃ paṭikammaniggaho pana yaṃ
niggamanacatukkānaṃ hetthāvuttanāyena' eva attho vedit-
abbo. Evaṃ idaṃ puggalo n' upalabbhatīti ādikassa

¹ B. ettā vatā.² C. omits.³ B. °dam.⁴ B. omits.⁵ B. yo.⁶ B. °ññā.⁷ B. °niyā.⁸ B. ādi.

paccanikapañcakassa upalabbhatīti ādinam paṭikamma-niggaho yan niggamanacatukkānañ ca vasena paccanikā-nulomapañcakam nāma niddiṭṭham hoti. Evam etāni paṭhamasaccikatṭhe dve pañcakāni niddiṭṭhāni. Tattha purime pañcake paravādissa sakavādinā kato niggaho suniggaho. Sakavādissa pana paravādinā chalavādam nissāya paṭikammam katvā attano sādrito jayo dujjayo. Dutiyapañcake sakavādissa paravādinā kato niggaho duniggaho.¹ Paravādissa pana sakavādinā dhammavādam nissāya paṭikammam katvā attano sādrito jayo sujayo 'ti.

PAṬHAMASACCIKATṬHO

NIṬṬHITO.²

Tatth' evaṃ vuccati

Niggaho paravādissa suddho³ paṭhamapañcake asuddho pana tass' eva paṭikammajayo taṃhiṃ. Niggaho sakavādissa asuddho dutiyapañcake visuddho pana tass' eva paṭikammajayo taṃhiṃ. Tasmā dvīsu pi ṭhānesu jayo va sakavādinā dhammena hi jayo nāma adhammena kuto jayo. Saccikatṭhe yathā c'ettha pañcakadvayamaṇḍite dhammādhammavāsen 'eva vutto jayaparājayo. Ito paresu sabbesu saccikatṭhesu paṇḍito evam eva vibhāveyya ubho jayaparājaya⁴ 'ti.

Evam suddhisaccikatṭham vitthāretvā idāni tam eva aparehi okāsādihi nayehi vitthāretum puna puggalo upalabbhatīti ādi āradḍham. Tattha pucchā sakavādissa. Paṭiññā paravādissa. Puna sabbatthā 'ti sariram saṃdhāya anuyogo sakavādissa. Rūpasmim' attānam samanupassanadosam ca aññam jīvam aññam sariran 'ti āpajjanadosaṃ ca disvā paṭikkhepo paravādissa. Sesam ettha anulomapaccanikapañcake heṭṭhāvuttanayen'

¹ C. adds: na; B. omits.

² B. omits.

³ C. visuddho.

⁴ B. oye.

eva veditabbam. Pātho pana samkhitto. Tattha yasmā sariraṃ samdhāya sabbattha n' upalabbhatīti vutte. Sarirato bahi pi¹ upalabbhatīti āpajjati. Tasmā paccanike paṭikkhepo sakavādissa. Paṭhamam anujānitvā pacchā avajānāhīti chalavādavasena paṭikammam paravādissa. Sesam pākāṭikam² eva. Dutīye³ naye sabbadā 'ti purimacchima⁴ jātikālaṃ ca dharamānaparinibbutakālaṃ ca samdhāya anuyogo sakavādissa. Sv eva⁵ khattiyos⁶ brāhmaṇo 'ti ādinam āpattidosāṃ ca dharamānaparinibbutānam visesā bhāvadosāṃ ca disvā paṭikkhepo paravādissa. Sesam paṭhamanayena⁷ vuttasadisam eva.

Tatīyanaye khandhesū 'ti khandhāyatanādīni samdhāya anuyogo sakavādissa rūpasmiṃ attā cakkhusmiṃ attā 'ti ādidosabbhayena paṭikkhepo paravādissa. Sesam tādīsam eva 'ti.

Evam imāni tīni mukhāni anulomapaccanīkapañcake anulomamattavasen' eva tāva paṭipātiyā bhājetvā puna⁸ paccanīkānulomapañcake paccanīkamattavasen' eva bhājetum puggalo n' upalabbhatīti ādi āraddham. Tattha anulomapañcakassa pāliṃ samkhipitvā āgate paccanīke vuttanayen' eva paccanīkassa ca pāliṃ samkhipitvā āgate anulome vuttanayen' eva attho veditabbo.

Ettāvata⁹ suddhikassa c'eva imesaṃ ca tiṇṇan 'ti catunnam saccikatthānam ekasmiṃ¹⁰ saccikatthe anulomapaccanīkassa paccanīkānulomassa cā 'ti dvinnam dvinnam pañcākānam vasena aṭṭhamukhā¹¹ nāma vādayutti niddiṭṭhā nāma¹² hotīti veditabbā.¹³ Sā ekekasmiṃ mukhe ekekassa niggahassa vasena aṭṭhakaniggaho 'ti pāliyaṃ likhiyati.

Tatth' etaṃ vuccati.

Evam catubbidhe pañhe pañcapañcapabhedato¹⁴ esā aṭṭhamukhā nāma vādayutti pakāsītā.

¹ B. omits.

² B. oṭikam.

³ B. oya.

⁴ B.—C. sesavacanam.

⁵ C. omits.

⁶ B. oye.

⁷ C. pana.

⁸ B. ekekasmiṃ.

⁹ B.—C. ayam mu^o.

¹⁰ B. omits.

¹¹ B. obbo.

¹² B. pañcakadvayabhedato.

Atth' eva niggahā tattha cattāro te sudhammikā
adhammikā va cattāro sabbattha sakavādino
jayo parājayo tv eva sabbattha paravādino' ti.

SACCIKATTHAKATHĀVAṆṆANĀ

NITTHITĀ.¹

Idāni rūpādihi saddhiṃ saccikatthasamsandanam hoti. Tattha rūpaṃ cā² 'ti yathā rūpaṃ paramatthato upalabbhatīti kin te puggalo pi tath' eva upalabbhatīti samdhāya pucchā sakavādissa. Atthi puggalo 'ti vacanamattam gahetvā paṭiññā paravādissa. Yadi te rūpaṃ viya paramatthato puggalo atthi rūpato vedanādinam viya puggalassāpi aññattam āpajjatīti anuyogo sakavādissa. Samaṃ suttavirōdham disvā paṭikkhepo paravādissa. Sesam atthato³ pākaṭam eva. Dhammato pan' ettha sattapaññāsabhedassa saccikatthaparamatthavasena sakavādipakkhamūlake anulomapaccanike sattapaññāsa anulomapañcakāni⁴ dassitāni. Paṭikammacatukkādini samkhittāni. Paravādipakkhamūlake pi paccanikānulome sattapaññāsa paṭilomapañcakāni dassitāni paṭikammacatukkāni⁵ samkhittāni. Tattha vuttam bhagavatā 'ti vacanamattena puggalassa atthitam rūpassa saccikatthaparamatthavasena upalabbhanīyatam dassetvā ubhinnaṃ aññattam paṭijānapanattam vuttam bhagavatā 'ti anuyogo paravādissa. Sammutiparamatthānam ekattanānattapañhassa ṭhapanīyattā paṭikkhepo sakavādissa. Sesam idhāpi atthato pākaṭam evā 'ti.

SUDDHIKASAMSANDANĀ

NITTHITĀ.⁶¹ B. omits.² B.—C. vā.³ C. attano.⁴ C. paccanikani.⁵ C.—B. °kka°.⁶ B. omits.

Idāni rūpādiḥ' eva saddhim opammavasena saccikatṭhasamsandanam hoti. Tattha rūpavedanānam upaladdhisāmaññaena aññattapucchā¹ 'va puggalarūpanam upaladdhisāmaññapucchā cā 'ti pucchādvayam pi sakavādissa ubho pi paṭiññā paravādissa. Paravādinā anuññātena upaladdhisāmaññaena rūpavedanānam viya rūpapuggalanam aññattānuyogo sakavādissa. Paṭikkhepo itarassa. Sesam idhāpi atthato pakātam eva. Dhammato pan' ettha rūpamūlakādinam cakkānam vasena sakavāḍipakkhe viśādhikāni navaṇiggahapañcakasatāni dassitāni. Katham khandhesu tāva rūpamūlake cakke cattāri. Tathā vedanādimūlakesū 'ti viśati. Āyatanesu cakkhāyatanamūlake cakke ekādaśa. Tathā sesesū 'ti dvattimsasatam. Dhātūsu cakkhūdhātumūlake cakke sattarasa tathā sesesū 'ti chādhikāni tīpi satāni. Indriyesu cakkhundriyamūlake cakke ekavisati. Tathā sesesū 'ti dvāsatṭhādhikāni cattāri satāni. Evaṃ sabbāni pi viśādhikāni nava niggahapañcakasatāni honti. Paravāḍipakkhe pi rūpam upalabbhatīti anulomavasena' eva rūpavedanādinam aññattha paṭiññam kāretvā puna 'tthi puggalo 'ti suttam nissāya chalavasena puggalassa rūpādiḥ upaladdhisāmaññam āropetvā aññattānuyogo² kato sesam idhāpi atthato uttānam eva. Dhammato pi sakavāḍipakkhe vuttanayen' eva viśādhikāni nava paṭikkamapañcakasatāni dassitānīti.

RŪPĀDĪHI SADDHIM OPAMMAVASENA SACCIKATṬHASAMSANDANAM
NITṬHITAM.³

Idāni yaṃ saccikatṭhaparamatṭhena upalabbhati tena yasmā rūpādisu vā sattapaññāsāya saccikatṭhaparamatṭhesu aññātarena bhavitabbam. Rūpādinissitena vā aññātra vā rūpādiḥ rūpādinam vā nissayena. Tasmā iminā catukkanayena saccikatṭhasamsandanam āradham. Tattha rūpam puggalo 'ti anuyogo sakavādissa. Ucchedaditṭhibhayena na h' evā 'ti paṭikkhepo paravādissa. Niggahāropanam sakavādissa. Kim pan' etam yut-

¹ B.—C. añña°.² B. ottam.³ B. omits.

taṃ nanu rūpaṃ vedanā 'ti vutte pi paṭikkhipitabbam eva. Āma paṭikkhipitabbam. Taṃ pana rūpato vedanāya añña-sabhāva¹ sambhāvato na aññattābhāvato. Ayaṃ ca rūpādisu ekadhammato pi puggalassa aññattam na icchati. Tasmā-yuttam. Ayaṃ ca anuyogo rūpaṃ puggalo vedanā puggalo —pe—aññatāvindriyaṃ puggalo 'ti sakalam² paramattha-saccam saṃdhāya āradddho. Sakalam pana paccattalak-khaṇavasena³ ekato vattum na sakkā 'ti. Tantivasena anuyogalakkaṇamattam etaṃ ṭhapitaṃ. Tena viññū⁴ atthaṃ vibhāventi. Vāda-kāmena pana imaṃ lakkaṇaṃ gaheṭvā yathā paravādisa okāso na hoti. Tathā vattab-baṃ. Iti tantivasena anuyogalakkaṇassa ṭhapitattā pi yuttam eva. Iminā nayena sabbānuyogesu attho vedi-tabbo. Ayaṃ pana viseso. Rūpasmiṃ puggalo 'ti ādisu yathā ekaṃ mahābhūtaṃ nissāya tayo mahābhūtā vatthu-rūpaṃ nissāya viññānaṃ⁵ rūpasmin 'ti vattum vaṭṭati. Kiṃ te evaṃ rūpasmiṃ puggalo. Yathā ca⁶ sabhāvanib-bhogato⁷ vedanādayo sabbadhammā āruppe vā pana cattāro khandhā nibbānaṃ eva⁸ aññatra rūpā 'ti vattum vaṭṭati kin te evaṃ puggalo. Yathā ca cittasamutṭhānaṃ rūpaṃ nissayavasena vedanāya rūpaṃ —pe—⁹ viññāna-smiṃ rū-pan 'ti vattum vaṭṭati kin te evaṃ puggalo 'ti. Sabbānu-yogesu pana ucchedaditṭhibhayena c' eva samayavirodhena ca paṭikkhepo paravādisa. Sesam ettha atthato pākataṃ eva. Dhammato pan' ettha sattapaññāsāya saccikaṭṭhesu ekekasmim cattāri cattāri katvā niggahavasena aṭṭhavīsā-dhikāni dve pañcakasatāni dassitāni. Paravādipakkhe pi paṭikkammavasena tattakān' eva. Yā pan' ettha atthi p u g g a l o 'ti vutte sakavādisa paṭiññā. Sā sutte¹⁰ āgatena sammutivasena y o r ū p a m p u g g a l o 'ti ādisu paṭikkhepo so sakkāyaditṭhipañhassa ṭhapaniyattā paravādisa paṭi-kammam chalavasen' evā 'ti.

CATUKKANAYASAṂSANDANAM NIṬṬHITAM.¹¹

NIṬṬHITĀ CA SAṂSANDANAKATHĀ.

¹ B. omits. ² C. °le. ³ C. paccattha°. ⁴ C. omits.

⁵ C. sa°. ⁶ B. va. ⁷ B. nibbo°. ⁸ B. adds: vā.

⁹ C. omits. ¹⁰ B.—C. yutte. ¹¹ B. omits.

Idāni lakkhanayutti nāma hoti. Tattha yasmā t̐apetvā nibbānaṃ seso saccikaṭṭhaparamat̐tho paccayapaṭibaddha-tāya sapaccayo paccayehi samāgama katattā saṃkhato. Uppajjitvā nirujjhanato sadā abbhāvato ca asassato ca.¹ Uppattikāraṇasaṃkhatassa nimittassa at̐thitāya sanimitto. Nibbānaṃ vuttappakārābhāvato appaccayaṃ asaṃkhatam sassatam animittan 'ti idaṃ saccikaṭṭhassa lakkhaṇaṃ. Tasmā yadi puggalo pi saccikaṭṭhaparamat̐tho va tassāpi iminā lakkhaṇena bhavitabban 'ti saṃdhāya puggalo sap-paccayo 'ti ādayo aṭṭha pi anuyogā sakavādisa paṭikkhepo paravādisa. Ājānāhi niggaḥaṇ 'ti ādi paṇ' ettha saṃkhittam. Evam etāni sakavādipakkhe anulomapaccanike anulomamattavasen' eva aṭṭha pañcakāniveditabbāni. Paravādipakkhe pi paccanikānulome paccanikamattavasen' eva² aṭṭh' eva. Tattha yasmā paravādinā suttavaseṇa sammutisaccaṃ dassitaṃ.³ Sammutiyā ca sappaccayādi bhāvo n'at̐thi. Tasmā yātāvato ca paṭikkhepo sakavādisa. Chalavaseṇa paṇa vattabbaṃ ājānāhi paṭikaṃmaṇ 'ti ādi sabbam idhāpi saṃkhittam evā 'ti.

LAKKHAṆAYUTTİKATHĀ

NĪṬṬHITĀ.⁴

Idāni vacanasodhanaṃ hoti. Tattha yad etaṃ puggalo upalabbhat̐ti vacanaṭṭham sodhetuṃ puggalo upalabbhat̐ti upalabbhat̐ti⁵ puggalo 'ti pucchā sakavādisa. Tassat̐tho yad etaṃ puggalo upalabbhat̐ti padadvayaṃ ekaṭṭham⁶ vā bhaveyya nānaṭṭham⁶ vā. Yadi tāva nānaṭṭham⁶ yathā aññaṃ rūpaṃ añña vedanā evaṃ añño⁷ puggalo añño

¹ B. omits.² C. omits.³ B. sādhitam.⁴ B. omits.⁵ C. omits.⁶ B. oṭṭham.⁷ C. aññesu.

upalabbhatīti āpajjati. Ath' ekattham yathā yaṃ cittam taṃ mano evaṃ sv eva puggalo so ¹ upalabbhatīti āpajjati. Tena taṃ vadāmi. Yadi te yo ² puggalo so upalabbhati. Evaṃ sante yo yo upalabbhati so so puggalo 'ti āpajjati. Sampaticchasi etan 'ti. Tato puggalavādi yasmā puggalassa upalabbhatam ³ icchati na ⁴ upalabbhamānānam pi rūpādinam puggalabhāvam. Tasmā puggalo upalabbhati upalabbhati kehici puggalo kehici na puggalo 'ti ādim ⁵ āha. Tass' attho. Mama puggalo atthi puggalo 'ti satthuvacanato upalabbhati. Yo pana upalabbhati. Na so sabbo puggalo. Atha kho ke hi ci puggalo ke hi ci na puggalo 'ti. Tattha kokāratthe kekāro ⁶ hikāro ca nipātamatto. Koci puggalo koci na puggalo 'ti ayam pan' ettha attho. Idam vuttam hoti. Puggalo pi hi rūpādisu pi yo ⁷ koci dhammo upalabbhati yeva. Tattha ⁸ puggalo 'va puggalo rūpādisu pana ⁹ koci pi na puggalo 'ti. Tato naṃ sakavādi āha. Puggalo kehici upalabbhati kehici na upalabbhatīti. Tassatho puggalo upalabbhatīti padadvayassa atthato ekatte ¹⁰ yadi upalabbhatīti anuññāto dhammo puggalato anañño pi koci puggalo koci na puggalo. Puggalo pi te koci upalabbhati koci na upalabbhatīti āpajjati kiṃ sampaticchasi etan 'ti. So puggalassa anupaladdhim aniechanto na h' evā 'ti paṭikhipati. Ito param ājānāhi niggahan 'ti ādi sabbam samkhittam. Vitthārato pana veditabbam. Puggalo saccikattho 'ti ādisu pi es' eva nayo. Sabbāni h' etāni upalabbhati-vevacanān' eva. Api ca yasmā puggalo upalabbhati saccikatthaparamātthenā 'ti ayam puggalavādino patiññā. Tasmā 'ssa yath' eva ¹¹ puggalo upalabbhatīti laddhi. Evaṃ evaṃ puggalo saccikattho 'ti pi āpajjati. Yā pana 'ssa puggalo atthīti laddhi tassāvijjamāno 'ti ¹² samvijjamāno ¹³ 'ti vevacanam eva. Tasmā sabbāni p' etāni vacanāni sodhitāni. Tattha yaṃ avasāne puggalo atthi atthi na sabbo puggalo 'ti ādi vuttam. Tatrāyaṃ adhippāyo. Yaṃ h'

¹ B.—C. omits.² C. omits.³ C. °nam.⁴ C. omits.⁵ C. omits.⁶ C. ko°.⁷ C. so.⁸ B.—C. natthi.⁹ C. na.¹⁰ C. °nte.¹¹ B. yathā.¹² B. om.¹³ C. °nam.

etaṃ paravādin¹ puggalo atthi atthi kehici puggalo kehici na puggalo 'ti vuttam tam yasmā atthato puggalo atthi atthi na sabbo puggalo 'ti ettakam hoti. Tasmā tam² saka-vādi sampaticchāpetvā idāni nam evaṃ anuyuñjati tayā hi atthi puggalo attahitāya paṭipanno 'ti vacanamattam nis-sāya puggalo atthit³ laddhi gahitā. Yathā ca bhagavatā etaṃ vuttam³ yathā suññato lokam avekkhassu mogharāja sadā sato 'ti ādinā nayena natthit⁴ pi⁴ vuttam. Tasmā yath' eva te puggalo atthi atthi na sabbo puggalo 'ti laddhi tathā puggalo natthi natthi sabbo puggalo 'ti pi āpajjati. Kim etaṃ sampaticchasi. Atha nam asampaticchanto na h' evā 'ti paṭikkhipati sesam ettha niggahādividhānam vuttanayen' eva veditabban 'ti.

VACANASODHANAM

NITTHITAM.

Idāni paññattānuyogo nāma hoti. Rūpadhātuyā hi puggalavādi rūpim puggalam paññāpeti tathā arūpadhātuyā arūpim. Tassa tam laddhim bhinditum sabbā pi pucchā sakavādisa paṭiññā ca paṭikkhepo ca itarassa. So hi rūpīti vutte rūpakāyasambhāvato ca tathā rūpāya ca tam paññattiyā atthitāya paṭijānāti. Kāmīti vutte vitarāgasambhāvato ca tathā rūpāya ca paññattiyā natthitāya ca paṭikkhipati. Arūpīti vutte pi arūpakkhandhasambhāvato c'eva tathā rūpāya ca paññattiyā atthitāya ca paṭijānāti. Dvīsu pi nāyesu satto 'ti puggalassa vevacanavasena vuttam. Idāni yasmā so kāye kāyānupassitī āgatattāhāne añño kāyo añño puggalo 'ti icchati. Tasmā tam laddhim bhinditum kāyo 'ti vā sarīran 'ti vā 'ti ādi sakavādi pucchā hoti. Tattha kāyaṃ appiyaṃ karitvā 'ti kāyaṃ appetabbam alliyāpetabbam ekibbavam upanetabbam avibhajitabbam katvā pucchāmiti attho. E se se⁵ 'ti eso⁵ so⁵ yevā⁵ 'ti. E se so⁶ 'ti pi pāṭho. Eso

¹ B. onā.² B. nam.³ C. evam suttam.⁴ C. vimuttam.⁵ B.—C. omits.⁶ B. ese ese.

so¹ yevā 'ti attho. Ekaṭṭhe 'ti ekaṭṭho. Same samabhāge tajjāte 'ti samo samabhāgo tajjātika. Vacanamatte yev' ettha bhedo. Atthato pana kāyo ca² eso 'ti pucchati. Paravādi nānattam apassanto āmantā 'ti paṭijānāti. Puggalo 'ti vājīvo 'ti vā 'ti³ pucchāya pi es' eva nayo. Añño kāyo 'ti puṭṭho pana kāyānupassanāya evam taṃ laddhikattā paṭijānāti. Aññaṃ jīvan 'ti puṭṭho pana āhaccabhāsitaṃ suttaṃ paṭikkhipitum asakkonto avajānāti. Tato param ājānāhi niggaḥaṇ 'ti ādi uttānattham eva. Paravādi pakke pana añño kāyo añño puggalo 'ti puṭṭho sakavādi ṭhapaniropaṇhata paṭikkhipati paravādi chalavasena paṭikammaṃ karoti. Taṃ pi uttānattham eva 'ti.

PĀÑNATTĀNUYOGO

NITṬHITO.⁴

Idāni gatiparivattimukhena⁵ cutipatisamdhī-anuyogo hoti. Tattha yasmā puggalavādi sattakkhattuparamaṃ samdhāvitvāna puggalo 'ti ādini suttāni nissāya puggalo samdhāvatīti laddhiṃ gahetvā voharati. Tasmāssa taṃ laddhiṃ bhinditum samdhāvatīti pucchā sakavādisa. Tattha samdhāvatīti saṃsarati gamanāgamaṇaṃ karoti. Attano laddhivasena paṭiññā paravādisa. So puggalo 'ti ādayo anuyogo pi sakavādisa paṭikkhepo itarassa. Tattha so 'ti so yevā 'ti attho eva pana anuyutto sassataditṭhibhayena paṭikkhipati. Añño 'ti puṭṭho ucchedaditṭhibhayena so ca añño cā 'ti puṭṭho ekaccasassataditṭhibhayena n' eva so na añño 'ti puṭṭho amarāvikkhepaditṭhibhayena. Puna cattāro pi pañhe ekato puṭṭho catunnaṃ pi ditṭhinaṃ bhayena paṭikkhipitvā puna yāni 'ssa suttāni nissāya laddhi uppannā⁶ 'ti dassento tena hi puggalo samdhāvatīti ādim āha.

¹ B. eso.² B. va.³ B. omits.⁴ B. omits.⁵ B. ovatta°.⁶ B. adds: tāni.

Puna sakavādinā sv¹ āyaṃ tava laddhiyā saṃdhāvati kiṃ so asmiṃ ca parasmim² ca loke eko yevā 'ti adhippāyena sv evā 'ti niyāmetvā puṭṭho sassatabhayā paṭikkhipitvā³ daḷhaṃ katvā tath' eva puṭṭho yasmā so puggalo va na añño bhāvo so tato cuto idh' upapanno 'ti ādikam vacanaṃ pi atthi tasmā paṭijānāti. Sv eva manusso 'ti puṭṭho manussass' eva devattābhāvato⁴ paṭikkhipati puna puṭṭho ahaṃ tena samayena Sunetto nāma satthā aho sin 'ti ādi suttavasena paṭijānāti. Atha 'ssa sakavādi devamanussu-papattinaṃ nānattato tava vacanaṃ micchā 'ti pakāsento manusso hutvā 'ti gāthaṃ⁵ āha. Tattha h' evaṃ maraṇaṃ na hotīti. Evaṃ sante⁶ maraṇaṃ na bhavissatīti attho. Ito paraṃ yakkho peto 'ti attabhāvanānattavasena anuyoga-nānattam veditaḥham. Khatthiyo⁷ 'ti ādini pi jātivasena c' eva aṅgavekallādivasena ca vuttāni. Puna na vat-taḥhan 'ti paravādinā puṭṭho idhatthakassa upapatti-vasena paralokassa gamanābhāvato paṭiññā sakavādissa. Puna sotāpannassa bhavantare pisotāpannabhāvāvijahanato dutiyapaṭiññā pi tass' eva. Hañ cīti ādivacanaṃ para-vādissa. Puna devaloke upapannassa manussābhāvadas-sanena⁸ anuyogo sakavādissa. Tato paraṃ anañño avigato⁹ 'ti ettha anañño 'ti sabbākāreṇa ekasādiso. Avigato¹⁰ 'ti ekena pi ākāreṇa avigato¹¹ 'ti attho. Na h' evā 'ti devaloke upapannassa manussābhāvābhāvato evaṃ āha. Puna daḷhaṃ katvā¹² anuyutto sv eva puggalo saṃdhāvati laddhiyā anujānāti. Hatthacchinno¹³ 'ti ādi-ākāravigamadassanena avigato¹⁴ saṃdhāvati laddhi-bhīdanattham vuttam. Tattha alacchinno¹⁵ yassa aṅgutthakā chinnā kaṇḍa racchinno¹⁶ 'ti yassa mahā-nahāru¹⁷ chinno sarūpo¹⁸ 'ti ādisu¹⁹ paṭhame²⁰ pañhe iminā rūpakāyena saddhiṃ āgamaṇaṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiye antarābhavapuggalaṃ saṃdhāya paṭijānāti. So hi

¹ B. yo. ² C. omits. ³ B. °petvā, adds: puna.

⁴ C. °ttabhā°. ⁵ C. °thā; B. ādi. ⁶ C. °tte.

⁷ C. °ttabhā°. ⁸ C. avigano; B. adhi°.

⁹ C. adds: ya. ¹⁰ B. adhi°. ¹¹ B. ala°.

¹² B. °nhā°. ¹³ C. adds: ādi. ¹⁴ C. °ma.

tassā laddhiyā sarūpo va gantvā mātukucchim pavisati. Ath' assa tam rūpaṃ bhijjati. Tam jīvan 'ti yena rūpasamkhātena sarirena saddhim gacchatiti. Kim assa tad eva jīvaṃ tam sarīraṇ 'ti pucchati. Paravādi idha sarīrassa nikkhepā suttavirodhā ca paṭikkhipati. Savedano 'ti ādisu asaṇṇupapattim saṃdhāya paṭikkhipati. Tadaññaṃ upapattim saṃdhāya paṭijānāti. Tam jīvan 'ti yena vedanādisamkhātena sarirena saddhim gacchatiti. Kim assa tad eva jīvaṃ tam sarīraṇ 'ti pucchati. Tam jīvaṃ tam sarīraṃ aṇṇaṃ jīvaṃ aṇṇaṃ sarīraṇ 'ti etassā¹ hi laddhiyā pañca pi khandhā sarīraṇ 'ti adhippetā. Paravādi suttavirodhā paṭikkhipati. Sarūpe ti² ādisu paṭhame pañhe antarābhavaṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiye āruppā³ āruppaṃ upapajjamānaṃ⁴ saṃdhāya paṭijānāti. Aññaṃ jīvan 'ti yaṃ rūpasamkhātaṃ sarīraṃ pahāya arūpo saṃdhāvati. Kin te tam sarīraṃ aṇṇaṃ jīvan 'ti pucchati. Itaro suttavirodhā paṭikkhipati. Avedano 'ti ādi⁵ asaṇṇabhāvaṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Tad aṇṇaṃ upapattim⁶ saṃdhāya paṭijānāti. Aññaṃ jīvan 'ti yaṃ vedanādisamkhātaṃ sarīraṃ pahāya avedano aviññāno saṃdhāvati. Kin te tam⁷ sarīraṃ aṇṇaṃ jīvan 'ti pucchati. Itaro suttavirodhā paṭikkhipati. Rūpaṃ saṃdhāvatiti ādisu ye rūpādayo khandhe upādāya puggalaṃ paññāpesi. Kin te tasmim puggale saṃdhāvante tam pi rūpaṃ saṃdhāvatiti pucchati. Paravādi avijjānīvaraṇānaṃ satānaṃ taṇhāsaṇṇojanānaṃ saṃdhāvanam⁸ saṃsaritaṇ⁹ 'ti sattass' eva saṃdhāvanavacanato paṭikkhipati. Puna¹⁰ puttṭho yasmā rūpādidhammena vinā¹⁰ puggalo n'atthi tasmā tasmim saṃdhāvante tena pi rūpena saṃdhāvitabban 'ti saṇṇāya paṭijānāti. Vedanādisu pi es' eva nayo. Rūpaṃ na saṃdhāvatiti ādisu yasmā te rūpaṃ puggalo na hoti sv eva ca¹⁰ saṃdhāvatiti vadasi.¹¹ Tasmā tam puc-

¹ B. etissā.² B. arūpo.³ C. oppa.⁴ C. uppa°.⁵ B. °su saṇṇi°.⁶ C. uppa°.⁷ B. adds: aṇṇaṃ aṇṇaṃ sarīraṃ.⁸ B. °tam.⁹ C. saṃsaran 'ti.¹⁰ C. omits.¹¹ B. vadesi.

chāmi kin te rūpaṃ na saṃdhāvatīti attho. Itaro puggale¹ saṃdhāvante² na sakkā tassa upādānabhūtena rūpena saṃdhāvitun 'ti saññāya paṭikkhipati. Puna puṭṭho sat-tānañ ñeva saṃdhāvanavacanato paṭijānāti. Sesam ettha uttānam³ eva. Gāthānaṃ pana ayam eva⁴ 'ttho āyasmato matena rukkhāṃ upādāya chāyā viya indhanāṃ upādāya aggi viya ca yo⁵ khandhe upādāya puggalo rūpādinaṃ saṃdhāvane asati tesu khandhesu bhijjamānesu⁶ so tava puggalo bhijjati ce. Evaṃ sante ucchedā bhavati ditṭhi. Ucchedaditṭhi te āpajjati. Katarā⁷ buddhena vivajjitā akusaladitṭhi. Yā pana ucchedavādī samaṇo Gotamo 'ti pariyāyabhāsita⁸ na taṃ⁹ vadāmā 'ti dasseti. Athāpi tesu tesu¹⁰ khandhesu bhijjamānesu¹¹ so puggalo na bhijjati. Evaṃ sante sassato puggalo hoti tato so nibbānena sama-samo āpajjati. Sa ma sa mo 'ti ativyasamo. Samena vā samo¹² samabhāven¹³ eva samo. Yath' eva nibbānaṃ na uppajjati na¹⁴ bhijjati¹⁴ evaṃ te puggalo pi tena sama-samo 'ti.

GATIPARIVATTI MUKHENA¹⁵ CUTIPATISAMDHĀNUYOGO
NIṬṬHITO.

Idāni upādāya paññatti-anuyogo¹⁶ hoti. Tattha pucchā sakavādissa paṭiññā paṭikkhepo paravādissa. So hi rukkhāṃ upādāya chāyā viya indhanāṃ upādāya viya¹⁴ aggissa viya ca rūpādini upādāya puggalassa paññattim¹⁷ paññāpanaṃ avabodhanaṃ icchati. Tasmā rūpaṃ upādāya 'ti puṭṭho paṭijānāti. Puna yathā rukkhupādānā chāyā rukkho viya indhanupādāno ca aggi indhanāṃ viya aniccādi dhammo evaṃ te rūpādi-upādāno puggalo rūpādayo viya

¹ C. olo. ² B. otena. ³ C. vu°. ⁴ B. omits.

⁵ B. ye. ⁶ C. bhajja°. ⁷ B. adds: yā.

⁸ C. otenaṃ. ⁹ C. omits. ¹⁰ B. omits.

¹¹ C. bhajja°. ¹² B. omits. ¹³ C. ogen'.

¹⁴ C. omits. ¹⁵ B. otta°. ¹⁶ C. o gato 'ti.

¹⁷ C.—B. otti.

anicco 'ti imam attham puṭṭho attano laddhiyam thatvā paṭikkhipati. Nīlaṃ¹ upādāya nīlo 'ti ādisu nīla-rūpena saddhim puggalassa ekattam ekasarīre nīlādinam bahunnam² vasena bahubhāvañ ca anicchanto paṭikkhipati. Kusala vedanān 'ti ettha pi vedanāya saddhim ekattam ekasamtāne bahunnam kusala vedanānam vasena bahubhāvañ ca anicchanto paṭikkhipati. Duttiyanayena³ maggakuṣalo 'ti ādivacanasambhāvato⁴ chekattham samdhāya paṭijānāti. Saphalo⁵ 'ti ādini puṭṭho tathā-rūpassa vohārassa abhāvato paṭikkhipati. Akusalapakke⁶ acchekattham samdhāya paṭijānāti. Avyākatapakke sassatādivasena avyākatabhāvaṃ samdhāya paṭijānāti. Sesam ettha hetthāvuttanayen' eva veditabbam. Cakkhum upādāyā 'ti ādisu cakkhumā viya⁷ mā 'ti ca pāpāni parivajjayeti ādi vohārasambhāvato paṭijānāti. Cakkhumattādinirodhena puggalassa nirodham anicchanto paṭikkhipati. Rūpaṃ upādāya vedanaṃ upādāyā 'ti ettha aññe⁸ rūpamūlakā⁹ dukatikacatukkapañcakā veditabbā. Yasmā pana khandhe upādāya puggalassa paññatti tasmā dve pi tayo pi cattāro pi pañca pi upādāya paññattim paṭijānāti. Ekasamtānena¹⁰ pana dvinnam pañcannam vā ābhāvā paṭikkhipati. Āyatanādisu pi es' eva nayo. Idāni yaṃ upādāya yassa paññatti yathā tassa aniccatāya tassāpi ānicchatā¹¹ tato pi¹² aññattam siddham evaṃ tava puggalassāpi āpajjatiti dassetum yathā rukkhān 'ti ādim āha. Tattha upādāyā 'ti paṭicca¹³ āganna na vinā tan 'ti attho. Paravādī pana tathā anicchanto laddhiyam tha-petvā¹⁴ paṭikkhipati. Nigalo 'ti samkhalikabandhanam. Negaḷiko 'ti tena bandhanena bandhako. Yassa rūpaṃ so rūpavā 'ti yasmā yassa rūpaṃ so rūpavā hoti. Tasmā yathā na nigalo —pe— añño rūpavā 'ti attho. Cित्ते cित्ते 'ti ādisu sarāgādicittavasena sarā-

¹ B. adds: rūpaṃ.² B. °hūnam.³ B. °ye.⁴ B. °sabbha°.⁵ C. °sa elo.⁶ C. °kkho.⁷ B. vissamāni va.⁸ C. aññā.⁹ C. rūpi.¹⁰ B. ekantāne.¹¹ B. anicca°.¹² B. ca.¹³ B. °nicca.¹⁴ B. dhatvā.

gāditaṃ¹ samdhāya cittānupassanāvasena paṭijānāti. Jāyati ādinā nayena puṭṭho puggalassa khaṇika-bhāvaṃ aniechanto paṭikkhipati. So 'ti vā² aññ'o 'ti vā puṭṭho sassatucchedabhayā paṭikkhipāti. Puna na vattabbaṃ kumārako 'ti vā kumārikā 'ti vā puṭṭho lokavohārasamucchedabhayena vattabban 'ti paṭijānāti. Sesam ettha pākataṃ eva. Idāni paravādi³ aññenākārena laddhiṃ patitṭhāpetukāmo na vattabbaṃ, puggalo upalabbhatīti ādim āha. Tattha na vattabban 'ti kin te iminā evaṃ bahunā upādāya⁴ paññatti-anuyogena⁵ idaṃ tāva vadehi⁶ kiṃ na vattabbaṃ puggalo upalabbhati saccikatṭhaparamatṭhenā 'ti. Tato sakavādinā āmantā 'ti vutto⁷ nanu yo passatīti ādim⁸ āha. Tattha yo 'ti puggalo. Yan 'ti rūpaṃ. Yenā 'ti cakkhunā. So 'ti puggalo. Tan 'ti rūpaṃ. Tenā 'ti cakkhunā. Idaṃ vuttaṃ hoti. Nanu yo yaṃ rūpaṃ yena cakkhunā passati so taṃ rūpaṃ tena cakkhunā passanto puggalo 'ti. Sakavādi kiñcāpi cakkhuvīññānassa nissayabhāvaṃ gacchantam cakkhum eva rūpaṃ passati. Tathā sotam eva saddaṃ sunāti. Viññānam eva dhammaṃ vijānāti. Atthi arahato cakkhu passati arahā cakkhunā rūpaṃ 'ti ādi. Sammutivasena pana āmantā 'ti paṭijānāti. Tato chalavādaṃ nissāya paravādinā puggalassa vattabbatāya sādhitāya tam eva vādaṃ parivattetvā puggalo upalabbhatīti ādim āha. Tattha yo na passatīti andho asaññasatto arūpaṃ upapanno nirodham samāpanno anandho pi ca aññatradassanasamayā⁹ na passati nāma. Sesavāresu pi es' eva nayo. Sesam pāḷivasen' eva atthato veditabbaṃ. Suttasamsandanāya dibbacakkhuno¹⁰ rūpagocarattā rūpaṃ passatīti āha. Dutiyavāre satte¹¹ passāmīti vacanato puggalaṃ passatīti āha. Tatiyavāre rūpaṃ disvā puggalaṃ vibhāvetīti laddhito ubhayaṃ passatīti āha. Yasmā pana passitabbaṃ nāma ditṭham

¹ C. oḍi na.² C. tava.³ C. oḍinaṃ.⁴ C. upādā.⁵ C. oṭṭimanu°.⁶ C. oḍesi hi.⁷ B. vutte.⁸ B. omits.⁹ C. oṣsanamsamayā.¹⁰ C. dibbassa.¹¹ C. tante.

sutaṃ mutaṃ viññātaṃ¹ 'ti catubbidhe² rūpasamgahe rūpāyatanam eva saṃgaḥitaṃ. Tasmā sakavādi rūpaṃ puggalo puggalo rūpaṃ ubho rūpaṃ 'ti anuyogaṃ karoti tass' attho pākaṭo yevā 'ti.

UPĀDĀPAÑÑATTĀNUYOGO

NIṬṬHITO.

Idāni purisakārānuyogo hoti.³ Tattha kamme sati niya-mato tassa kāraṇenāpi⁴ bhavitabban 'ti laddhiyā pucchā paravādissa. Tathārūpānaṃ kammānaṃ atthitāya paṭiññā sakavādissa. Puna kattā kāretā⁵ 'ti pucchā paravādissa. Tattha k a t t ā 'ti tesam kammānaṃ kāraṇaṃ. K ā r e t ā⁵ 'ti āpattide-sanādihi upāyehi kāraṇaṃ. Idāni yasmā paravādi puggalaṃ saṃdhāya kattā 'ti pucchati na kāraṇamattaṃ. Tasmā paṭikkhepo sakavādissa. Tassa kattā kāretā 'ti ettha yaḍi yaṃ yaṃ upalabbhati tassa tassa kattā puggalo upalab-bhati puggalo te upalabbhati. Kin tassāpi kāraṇaṃ ca añño puggalo upalabbhatiti attho. Paravādi tathā anicchanto issaranimmānavādabhayaena paṭikkhipati. Puna puttḥo yasmā puggalaṃ mātāpitara janenti nāmaṃ karonti posenti tasmāssa te kāraṇaṃ. Ye ca⁶ pana taṃ kalyāṇa-mittā vā ācariyā vā tāni tāni vijjattāna⁷ sippāyatanādini⁸ sikkhāpenti te kāraṇaṃ nāma 'ti imaṃ atthaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Purimakammam evāssa⁹ kattā c' eva kāra-pako¹⁰ cā 'ti adhippetam. Tassa tass' evā 'ti iminā imaṃ¹¹ pucchati. Yaḍi kammānaṃ kāraṇaṃ kattā.¹² Kassāpi¹³ kattā atth' eva.¹⁴ Evaṃ sante purimena purimena avassaṃ pacchā pacchā puggalo kātabbo 'ti. Imināpi te kammānaṃ kāraṇaṃ puggalaṃ āyatim¹⁵ añño puggalo kātabbo. Tenāpi añño pi natthi. Dukkassa antakiriya natthi ca. Vattassa

¹ C. °ṇan. ² C. °dhena. ³ C. 'ti. ⁴ C. °kenāpi.

⁵ C. reṇāni.

⁶ C. omits.

⁷ C. °tṭhāyatana.

⁸ C. °tanāni.

⁹ B. tassa.

¹⁰ B. °petā.

¹¹ B. idaṃ.

¹² atth' eva.

¹³ B. tassāpi.

¹⁴ B. tassā katta.

¹⁵ B. °ti.

ucchedo¹ natthi appaccayaparinibbānam. Paccayābhā-
 vena paccayapaṭibaddhassa dukkhassa abhāvā yaṃ nib-
 bānam vuttam natthi te naṃ 'ti.² Atha vā tassa tass'
 evā 'ti yadi kammam kammamattam na hoti tassa
 pana kāraṇaṇaṃ puggalo tassāpi kāraṇaṃ 'ti evam pugga-
 laparamparā atthi. Evam sante yā³ esā kammava-
 tṭassa appavattikāraṇena⁴ dukkhassa antakiriya vuttā sā
 natthi attho. Paravādi tam⁵ anicchanto paṭikkhipati.
 Ito parāsu pi upalabbhatiti sāmāññena kārakapucchāsu
 puggalam yeva samdhāya kattā kāretā 'ti vuttam. Na
 paccayo⁶ na hi mahāpathavi-ādīnam paccayā. Natthi
 aññā kalyāṇapāpakānam kammānam kattā
 'ti⁷ pañho samkhāravantaṃ vā attānaṃ 'ti ādi ditṭhībhayā⁸
 paṭikkhitto. Vipāko upalabbhatiti ādi vipākapa-
 ṭisamvedivasena puggalam dassentassa laddhibhinda-
 nattham āradham.⁹ Tattha vipākapaṭisamvedīti
 anyogo paravādissa. Vipākappavattito aññassa vedakassa
 abhāvā¹⁰ paṭikkhepo sakavādissa. Puna pucchā sakavādissa
 paṭiññā itarassa. Tassa vipākapaṭisamvedīti tassa vipāka-
 paṭisamvedakassa. Paṭisamvedī. Yasmā pana paṭisam-
 veditabbo nāma vipāko. Na ca puggalo vipāko. Tasmā
 paṭikkhepo paravādissa. Puna puttā yasmā puññavipāke
 tṭhitattā vipākapaṭisamvedī puttam vā patim vā mātā vā
 jāyā vā paricumbati parissajati tasmā¹¹ tathārūpam paṭisam-
 veditam¹² samdhāya paṭijānāti. Tassa tass' evā 'ti yadi
 vipāko vipākamattam na hoti. Tassa pana paṭisamvedī-
 puggalo tassāpi¹³ paṭisamvedīti puggalo tassāpi paṭisam-
 vedīti evam puggalaparamparā atthi. Evam sante yā¹⁴
 esā vipākavattṭassa appavattikāraṇena¹⁵ dukkhassantakiriya
 vuttā. Sā natthi attho. Ito param upalabbhatiti sāmā-
 ñena paṭisamvedīti pucchāsu heṭṭhāvuttanayen' eva attho
 veditabbo. Aññā kalyāṇapāpakānam kammā-
 nam vipākapaṭisamvedīti¹⁶ pañho. Vedanāvan-

¹ B. upa°. ² B. tam. ³ C. sā. ⁴ B. °karaṇena.

⁵ C. nam. ⁶ B. °ye. ⁷ C. ri. ⁸ C. ādiniditṭhi°.

⁹ B. vuttam. ¹⁰ C. °va. ¹¹ C. tathā.

¹² C. °nam. ¹³ C. kassāpi. ¹⁴ C. sā. ¹⁵ C. °ne.

tam vā attānan 'ti ādi ditṭhibhayā paṭikkhitto. Dibbam sukhān 'ti ādi kalyāṇapāpakānaṃ kammānaṃ vipākaṃ bhājetvā dassanavasena āradham tam sabbam heṭṭhā vuttanāyen' eva veditabbam. Sakavādino c' ettha puggalavasān' eva paṭisaṃvedipaṭikkhepo veditabbo na ¹ vedayitavasena. Mahāpathavi-ādini hi ārammaṇaṃ katvā vedayitānaṃ uppatti appaṭisiddhā. Kattā kareta vipākapaṭisaṃveditā ādi vomissakanayavasena āradham. Tattha so karotīti yaṃ tvaṃ kattā 'ti ca paṭisaṃveditī ca vadesi. Kim so yeva karotīti so paṭisaṃvedetīti ² ayaṃ anuyogo sakavādisa. Suttavirodhabhayena paṭikkhepo paravādisa. Puna puṭṭho idha nandati pecca ³ nandatīti ādi suttavasena paṭiññā tass' eva. Ath' assa vacanokāsaṃ paṭibāhanto sakavādi ⁴ sayam katam sukhadukkhaṃ 'ti āha. Tattha añño karotīti kārakavedakānaṃ aññattha pucchāvasena vuttam. Tato paravādi suttavirodhabhayena paṭikkhipivā ⁵ puna puṭṭho manussabhūto katvā devabhūto paṭisaṃvedetīti maññamāno paṭijānāti. Evaṃvādino pana parakatam sukhadukkhaṃ 'ti āpajjatīti. Tassa vasena puṭṭho puna paṭikkhipati. ⁶ So ca añño cā 'ti kārakavedakānaṃ ekatta ⁷ aññattapucchāvasena vuttam. Tato paravādi suttavirodhabhayen' eva ⁸ paṭikkhipivā puna puṭṭho purime dve pi naye ekato katvā paṭijānāti. Evaṃvādino pana sayamkatam ca parakatama sukhadukkham āpajjatīti tassa vasena puna ⁹ puṭṭho pana ¹⁰ paṭikkhipati. N' eva so karotīti kārakavedakānaṃ ekatta-aññatta-paṭikkhepavasena vuttam. Tato paravādi suttavirodhabhayen' ¹¹ eva paṭikkhipivā puna puṭṭho yasmā manusso devalokupapattiyā kammaṃ katvā na ¹ manussabhūto va ¹ paṭisaṃvedeti nāpi yena kammaṃ katam tato añño 'va ¹ paṭisaṃvedeti. Tasmā kārakato 'ti ¹ vedako ¹² n' eva so hoti na añño ¹³ 'ti maññamāno paṭijānāti. Laddhimattam ev' etam. Evaṃvādino pana asayaṃkāraṃ aparakāraṃ

¹ C. omits. ² B. °ditī. ³ B. pacca. ⁴ C. °dim.

⁵ B. °petvā.

⁶ C. °pitvā.

⁷ C. °kam.

⁸ B. °vasen' eva.

⁹ B. omits.

¹⁰ B. puna.

¹¹ B. °vasen'.

¹² C. °kato.

¹³ C. aññe.

adhiccasamuppannam sukhadukkham āpajjātīti. Tassa vasena puttḥo puna patikkhipati. Api ca imasmim vomis-sakanaye ādito paṭṭhāya imināpi nayena attho veditabbo. Yasmā hi ayam puggalavādī kammānam kārakañ c' eva vedakañ ca icchati. Tasmāssa' yo¹ kārako ten' eva vā vedakena bhavitabbam. Aññena vā ubhohi vā pi na bhavitabban 'ti idam āpannam hoti. Evam āpannam eva anuyogaṃ anuyuñjanto² sakavādī so karotīti ādayo cattāro pi vikappe āha. Sesam vuttappakāram eva pari-yosāne³ pana cattāro pi pañhā ekato puttḥā. Tattha paṭik-khepapaṭijānanā ca sayamkatādi⁴ dosappavatti⁵ ca puri-manayen 'eva veditabbā. Ito param kalyāṇapāpakānīti⁶ avatvā heṭṭhāvuttanayā eva kammam atthiti ādinā vikappena dassitā. Tesam pi heṭṭhāvuttanayen' eva attho veditabbo.

PURISAKĀRĀNUYOGO NIṬṬHITO. KALYĀṆAVAGGO 'TI PI ETASS'
EVA NĀMAM.

Ito param abhiññānuyogādivasena⁶ arahattasāadhanā⁷ hoti. Tattha⁸ āmantā 'ti sakavādinā paṭiññā te paravādī bahiddhā anindriyabaddharūpena iddhividhādivisesādhigamo n'atthi. Ajjhattam atthi. Tasmā ettha⁹ iddhādinibbat-takena puggalena bhavitabban 'ti maññamāno¹⁰ nanu koci iddhiṃ ca¹¹ vikubbatīti ādim āha. Tam sabbam uttānattham evā 'ti.

ABHIÑÑĀNUYOGO
NIṬṬHITO.

Idāni mātā 'ti ādiko nātakānuyogo. Khatthiyo 'ti ādiko jāti-anuyogo. Gahaṭṭho pabbajito 'ti paṭipattianuyogo. Devo manusso 'ti upapatti-anuyogo. So-

¹ C. so. ² C. anuvajanto. ³ B. paṭi°.

⁴ C. °tāni. ⁵ C. °ttiñ; B. dosuppatti ca.

⁶ C. anuññātayogādi°. ⁷ B. °sodhanā.

⁸ C. omits. ⁹ B. omits. ¹⁰ C. °māne. ¹¹ C. ci.

tāpanno 'ti ādi paṭivedhānuyogo. Ariyānuyogo 'ti pi vuccati. Te sabbe uttānatthā yeva. Arahā hutvā na arahā 'ti pan' ettha moghapāññattā na vuttam. Cattāro purisayugā 'ti saṃghānuyogo so pi uttānattho yeva. Saṃkhāto 'ti ādi saccikatthasabhāvānuyogo.¹ Tattha tatīyakotīti² pucchā sakavādisa. Tathā rūpassa saccikatthassa abhāvato paṭikkhepo paravādisa. Puna puṭṭho³ puggalaṃ saṃdhāya paṭiññā. Tass' eva añño puggalo 'ti pañhe pi saṃkhatehi khandhehi aññattam anicchato paṭikkhepo tass' eva. Khandhā saṃkhatā 'ti ādi saṃkhatā saṃkhatāni⁴ sarūpena dassetvā aññattha⁵ pucchānattham vuttam. Rūpaṃ saṃkhatan 'ti ādi khandhehi⁶ vibhāgato dassetvā aññattha pucchānattham vuttam. Puggalassa uppādeti⁷ pucchā sakavādisa. Jātidhammā jarādhammā atho maraṇadhammino⁸ 'ti ādi suttavasena paṭiññā paravādisa. Saṃkhatābhāvaṃ pan' assa so na icchati,⁹ tasmā paṭikkhipati. Puna uppādo paññāyati¹⁰ ādinā nayena puṭṭho dukkham eva hi sambhoti dukkham tiṭṭhati vedī cā 'ti ādivacanato puggalassa upādādayo nāma na yujjantīti paṭijānāti.⁹ Atth' attham bhīti¹⁰ attham pucchati¹¹ nibbānaṃ tattha atthīti pucchati tassa atthitāya puggala¹² sassatam natthitāya ucchedo āpajjati. Tad ubhayaṃ pi anicchanto pacchā¹³ paṭikkhipati. Nissāyapañhe bhavanti upapattibhāvaṃ¹⁴ vediyam¹⁵ vediyamānapañhe vedanaṃ vediyamāno pariggahitavedano yogāvacaro va¹⁶ pajānāti. Bālaputhujjano na pajānāti. Kāyānupassanādipaṇho¹⁷ uttānattho¹⁸ yeva. Pārāyanagāthāya¹⁹ suññato lokam avekkhassū 'ti satta suññatavasena khandhalokam olokehīti attho. Puggalo avekkhatīti sakavādi pucchā. Paravādisa hi suññato lokam avekkhassū 'ti gāthāya²⁰ yo avekkhati so puggalo 'ti laddhi

¹ B. oṭṭhābhā.² C. tatīyā.³ C. pana puṭṭhe.⁴ C. saṃkhātī saṃkhatam.⁵ B. oṭṭam.⁶ B. omits.⁷ B. upādo.⁸ B. omo.⁹ C. omits from here till paṭi.¹⁰ C.—B. atattham hīti.¹¹ B. vuccati.¹² B. omits.¹³ B. omits.¹⁴ C. bhavam.¹⁵ B. omits.¹⁶ B. ca.¹⁷ B. oñhā.¹⁸ B. oṭṭhā.¹⁹ B. pārāya.²⁰ B. katāya.

tas mā tam¹ evaṃ pucchati. Sa ha rūpenā 'ti rūpa-
kāyena saddhiṃ tato anissaṭo hutvā 'ti attho.² Idaṃ pañ-
cavokāravasena anujānitvā puna tam jīvan 'ti puttḥo
suttavirodhabbhayena³ paṭikkhipati. Vinā rūpenā 'ti
idaṃ catuvokāravasena anujānitvā puna aññam jīvan
'ti puttḥo suttavirodhabbhayen'⁴ eva paṭikkhipati. Ab-
bhantaragato 'ti ca bahiddhā nikkhamitvā
cā 'ti idaṃ saha rūpena vinā rūpenā 'ti heṭṭhāvuttassa
lakkhaṇavacanam. Tattha abbhantaragato 'ti rū-
passa anto gato ito vā etto vā anikkhamitvā⁵ rūpaparicche-
davasen' eva ṭhito hutvā 'ti attho. Nikkhamitvā 'ti rū-
paparicchedaṃ atikkamitvā rūpaṃ anissaṭo hutvā 'ti attho.
Anattā 'ti attanā jīvena⁶ puggalena rahito. Ekadhamme
pi puggalo natthi attho. Evaṃ sabbasutta⁷-āgamaṭṭha-
kathāvuttanayen'⁸ eva attho veditabbo. Idha pana sam-
dhāya bhāsitaṃ eva vakkhāma. Vuttaṃ ca⁹ bhaga-
vatā sappikumbho 'ti ādi sabbā 'va² desanā yathāruta-
vasen'¹⁰ eva atthato na gahetabbā 'ti dassanattamaṃ āha-
tam.¹¹ Yathā hi suvaṇṇaṃ gahetvā tato¹² suvaṇṇavikāro
kumbho suvaṇṇakumbho 'ti vuccati. Na evaṃ sappiṃ
gahetvā tato¹² sappissa vikāro sappikumbho nāma atthi.
Yasmiṃ pana kumbhe sappi pakkhittaṃ so sappikumbho
nāmā 'ti ayam ettha attho. Telakumbhādisu pi es' eva
nayo. Yathā ca nibbānaṃ niccaṃ dhuvam na evaṃ bhat-
taṃ vā yāguṃ vā atthi. Kālaparicchedaṃ vā⁹ pana akatvā
divase divase⁹ dassāmā 'ti paññattavasena¹³ niccabhattaṃ
dhuvayāgū 'ti vuccati⁹ ayam ettha attho. Atthi puggalo
attahitāya paṭipanno 'ti ādisu pi yathā rūpādayo dhammā
paccattalakkhaṇasāmaññalakkhaṇavasena atthi na⁹ evaṃ
puggalo. Rūpādisu pana sati evaṃnāmo evaṃgotto 'ti
vohāro hoti. Iti¹⁴ iminā lokavohārena lokasammutiyā
lokaniruttiyā atthi puggalo' ti ayam ettha attho. Vuttaṃ

¹ B. nam. ² C. omits. ³ C. suttaṃ bhayena.

⁴ B. °dhana°; C. omits virodha. ⁵ C. atikka°.

⁶ B. attāṭhitena. ⁷ B. °ttānaṃ. ⁸ B. °suvutta°.

⁹ B. omits. ¹⁰ C. °rutha°. ¹¹ B. °āgatā.

¹² B. kato. ¹³ B. paññatti°. ¹⁴ B. adds: vuccati.

pi c' etam bhagavatā. Imā kho citta lokasāmaññalokaniruttilokavohāralokapaññattiyo 'ti. Rūpādidhammā pana vinā pi lokasammūtiṃ paccattasāmaññalakkhaṇavasena paññāpanato atthi ayam ettha attho. Buddhānaṃ pana dve kathā sammūtikathā ca ¹ paramatthakathā cā 'ti. Tattha satto puggalo devabrahmā 'ti ādikā sammūtikathā nāma. Aniccaṃ dukkhaṃ anattā khandhā dhātuyo āyatanāni satipatṭhānā sammappadhānā ² 'ti ādikā paramatthakathā nāma. Tattha yo sammūtidesanāya satto 'ti vā —pe— brahmā cā ³ 'ti ⁴ vutte vijānituṃ ⁵ vā ³ paṭivijjhituṃ niyyātuṃ arahattajayaggāhaṃ ⁶ gahetuṃ sakkoti. Tassa bhagavā ādito 'va satto 'ti vā puggalo 'ti vā poso 'ti vā devo 'ti vā brahmā 'ti vā katheti. So paramatthadesanāya aniccaṃ 'ti vā dukkhaṃ 'ti vā 'ti ādisu aññataraṃ sutvā vijānituṃ paṭivijjhituṃ niyyātuṃ arahattajayaggāhaṃ gahetuṃ sakkoti. Tassa aniccaṃ 'ti ādisu aññataraṃ katheti. Tathā sammūtikathāya bujjanakasattassa pi ³ na paṭhamam ³ paramatthakatham katheti. Sammūtikathāya pana ṭhatvā ⁷ pacchā paramatthakatham katheti. Paramatthakathāya bujjanakasattassa pi na paṭhamam sammūtikatham katheti. Paramatthakathāya pana bodhetvā pacchā sammūtikatham katheti. Pakatiyā pana paṭhamam eva paramatthakatham kathentassa desanā lūkhākārā hoti tasmā buddhā paṭhamam sammūtikatham kathetvā pacchā paramatthakatham kathenti. Te sammūtikatham kathentā pi saccam eva sabhāvam eva amusā 'va kathenti. Paramatthakatham kathentā pi saccam eva sabhāvam eva amusā va kathenti.

Ayam hi.

Dve saccāni akkhāsi sambuddho vadatam varo

sammūtiṃ paramatthañ ca tatiyaṃ n'upalabbhati.

Tattha. Saṃketavacanam saccam lokasammūtikāraṇam paramatthavacanam saccam dhammānaṃ tathā lakkhaṇaṃ 'ti.

¹ C. omits.

² B. samappatṭhānā.

³ B. omits.

⁴ B. adds: vā.

⁵ C. jā°.

⁶ C. °dasaggāhaṃ.

⁷ B. vatvā.

Aparo nayo dve bhagavato desanā paramatthadenanā ca khandhādivasena sammutidesanā ca sappikumbhādivasena. Na ¹ hi bhagavā sāmāññaṃ ² atidhāvati.³ Tasmā atthi puggalo 'ti vacanamattato abhiniveso na kātabbo. Satthārā hi paññattim anatikkamma paramattho pakāsito. Tasmā añño pi paṇḍito paramattham pakāsento sāmāññe ⁴ nātidhāvaye. Sesā ⁵ sabbattha uttānatthā ⁶ yevā 'ti.

PUGGALAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni parihānikathā hoti. Parihānidhammo aparihānidhammo ⁷ 'ti ¹ dve ime bhikkhave dhammā sekhasa bhikkhuno parihānāya samvattanti. Pañc' ime bhikkhave dhammā samayavimuttassa bhikkhuno parihānāya samvattantīti evam ādini hi suttāni nissāya ⁸ Sammitiyā ⁹ Vajjiputtiyā ¹⁰ Sabbatthivādino ekacce ca Mahāsamghikā arahato parihāniṃ icchanti. Tasmā te vā hontu aññe yeva vā yesaṃ ayaṃ laddhi tesam laddhibhindanattham parihāyati arahā arahattā 'ti pucchā sakavādissa. Tattha ¹¹ parihāyatīti dve parihāniyo pattaparihāni ca apattaparihāni ca. Tattha dutiyam pi kho āyasmā Godhiko tamhā samādhikāyā ¹² cetovimuttiyā parihāyīti ayaṃ pattaparihāni. Mā vo sāmāññatthikānaṃ satam sāmāññattho parihāyīti ¹³ ayaṃ apattaparihāni. Tāsu idha pattaparihāni adhippetā.¹⁴ Tam hi samdhāya āmantā 'ti paṭiññā paravādissa. Sakavādisamaye ¹⁵ pana imaṃ pattaparihāniṃ nāma lokiyasamāpattiya 'va ¹⁶ icchanti na ⁷ arahattādisāmāññaphalehi.¹⁷ Parasamaye hi ¹⁸ naṃ sabbasāmāññaphalesu sabbabhavesu sabbakālesu sabbesaṃ ca puggalānaṃ ¹⁹ icchanti. Tam pana tesam laddhimattam evā 'ti. Sabbam laddhijālam bhinditum

¹ C. omits. ² B. sa°. ³ B. abhi°. ⁴ B. ññam.

⁵ B. sam. ⁶ B. ttham. ⁷ B. omits. ⁸ C. nissiya.

⁹ C. Sammiti. ¹⁰ MSS. sic. ¹¹ B. tatra.

¹² B. samāhitāya. ¹³ B. ohāyati. ¹⁴ C. tam.

¹⁵ C. sakasamaye. ¹⁶ B. ca. ¹⁷ B. otādihi.

¹⁸ B. pi. ¹⁹ B. adds : na.

puna sabbatthā 'ti ādinā nayena desanā vaddhitā. Tattha yasmā paravādī kameṇa parihāyitvā sotāpattiphale ttitassa arahato parihāṇiṃ na icchati upariphalesu ttitass' eva icchati. Yasmā ca rūpārūpabhavesu ttitassa na icchati. Kammāramatādinam¹ pana parihāṇiyadhammānam² bhāvā kāmabhavā ttitass' eva icchati. Tasmā sabbatthā 'ti puttḥo paṭikkhipati. Puna daḥham katvā puttḥo kāmabhavaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Sabbasmim pi hi kāmabhavā parihāṇikarā kāmagaṇā atthi tasmā tattha parihāyatitī tassa laddhi. Tatiyapucchāya parihāyatitī³ parihāṇikare dhamme pucchati. Tasmā parihāṇi nāma kammāramatādidhammā viśesato vā kāmārāgavyāpādā eva. Te ca rūpārūpabhavā natthi. Tasmā⁴ na h' evā 'ti paṭikkhepo paravādissa. Sabba dā 'ti kālāpucchā. Tattha paṭhame paṇhe yonisomanasikārakāle aparihāyanato paṭikkhipati. Dutīye ayonisomanasikārato rattibhāge vā divasabhāge vā sabbadā parihāyanato paṭijānāti. Tatiye parihāṇikaradhammasamāyoge sati muhuttam eva parihāṇi nāma hoti. Tato pubbe aparihinassa pacchā parihinassa ca aparihāṇi nāma natthitī paṭikkhipati. Sabbe⁵ va arahanto 'ti paṇhānaṃ paṭhamasmim tikkhindriye saṃdhāya paṭikkhipati. Dutīyasmim mudindriye saṃdhāya paṭijānāti. Tatiyasmim pi tikkhindriyā vā adhippetā. Tesam hi sabbesam pi parihāṇi na hotitī tassa laddhi. Setṭhi udāharāṇe paṭhamā pucchā paravādissa. Dutīyā sakavādissa. Tatrāyaṃ adhippāyo. Yaṃ maṃ tume pucchatha arahā arahattā parihāyāto ca⁶ catūhi phalehi ca parihāyatitī. Tatra vo⁷ paṭipucchāmi catūhi satasahasseehi setṭhi⁸ setṭhattaṃ⁸ dhārento⁸ satasahasseehi⁸ parihīno setṭhi setṭhattā parihīno hotitī. Tato sakavādinā ekadesena parihāṇiṃ saṃdhāya āmantā 'ti vutte sabbasāpateyyā parihīno hotitī⁹ pucchati. Tathā¹⁰ aparihinattā sakavādī na h' evā 'ti vatvā. Atha naṃ evam⁶

¹ B. ramatāninam. ² B. dhammam. ³ B. hāṇitī.

⁴ C. yasmā. ⁵ C. adds : sabbe 'va. ⁶ B. omits.

⁷ B. te.

⁸ C. omits.

⁹ C. adds : vuccatitī.

¹⁰ B. tato.

evaṃ arahā na ¹ pi parihāyati ca na ² ca catūhi phalehīti uppannam ³ laddhikam. Dutiyam bhabbapañham ⁴ pucchi. ⁵ Paravādi seṭṭhino abhabbatāya ⁶ niyamam apassanto paṭijānitvā arahato catūhi phalehi parihāni-bhabbatam puttḥo. Niyato sambodhiparāyano 'ti vacanassa ayoniso attham gahetvā laddhiyā ⁷ ṭhito sotāpattiphalato parihāyitum abhabbatam samdhāya paṭikkhipati. Tam pana 'ssa laddhimattam evā 'ti.

ETTĀVATĀ VĀDAYUTTI NĀMA NIṬṬHITĀ HOTI.

Idāni ariyapuggalasamsandanā āradhā. Tattha yasmā keci arahato ca ⁸ parihānim icchanti. Keci anāgāmino. Keci sakadāgāmiṣṣa pi. Sotāpannassa pana sabbe pi na icchanti yeva. Ye arahattā parihāyitvā anāgāmisakadāgāmiḥhave ṭhitā tesam ⁹ parihānim icchanti na itaresam anāgāmisakadāgāminam. Sotāpannassa pana te pi sabathā pi na icchanti yeva. Tasmā peyyālamukhena pucchākathā. Tattha tesam laddhivasena ¹⁰ paṭiññā ca paṭikkhepā ca veditabbā. Parihāyati anāgāmi ¹¹ anāgāmi phalā 'ti hi pañhasmiṃ ye ¹² anāgāmino parihānim na icchanti tesam vasena paṭikkhepo. Ye pakati-anāgāmino vā arahattā parihāyitvā ṭhita-anāgāmino vā parihānim icchanti tesam vasena paṭiññā 'ti idham ettha nayamukham. Tassānusārena sabbapeyyālā atthato veditabbā. Yam ¹³ paṇ' ettha sotāpattiphalassa anantarā ¹⁴ arahattam yeva sacchikarotīti vuttam. Tam parihānassa pūna vāyamato arahattappavattim samdhāya vuttam. Tam ¹⁵ itaro sotāpattiphalānantaram arahattassa abhāvā paṭikkhipati. Tato param parihāni nām' esā kilesa-pahānassa vā mandatāya bhavēyya ¹⁶ maggabhāvanādinam

¹ C. omits.

² C. tañ ca.

³ B. °nnā.

⁴ B. sabba°.

⁵ C. pucchā.

⁶ C. °vya°.

⁷ B. °yam.

⁸ B. 'va.

⁹ C. yesam.

¹⁰ C. yeva.

¹¹ B. omits.

¹² B. yeva.

¹³ C. yā.

¹⁴ C. antarā.

¹⁵ C. na.

¹⁶ C. vaveyya.

vā anadhimattatāya saccānaṃ vā adassanena 'ti evaṃ ādinaṃ vasena anuyuñjitum kassa¹ bahutarā kilesā pahinā 'ti ādi vuttaṃ. Taṃ sabbam uttānādhippāyam eva. Suttānaṃ paṇ'attho² āgamatthakathāsu vuttanāyena³ eva veditabbo. Samaya vimutto arahā arahattā parihāyatīti ettha mudindriyo samayavimutto tikkhindriyo asamayavimutto⁴ 'ti tesam laddhi. Sakasamaye pana avasippatto jhānalābhī samayavimutto. Vasippatto⁵ jhānalābhī c'eva sabbe ca⁶ ariyapuggalā ariye vimokkhe asamayavimutto 'ti samnitthānaṃ. So pana taṃ attano laddhim gahetvā samaya vimutto parihāyati itaro na parihāyatīti āha. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

ARIYAPUGGALASAMSANDANĀ

NĪTTHITĀ.

Idāni suttasādhanā hoti. Tattha uccāvacā 'ti uttamahinabhedato uccā ca avacā ca. Paṭipadā⁷ 'ti paṭipadā samaṇena⁸ pakāsītā 'ti. Buddhasamaṇena⁹ jotitā⁹. Sukhā paṭipadā hi¹⁰ khippabhiññā uccā. Dukkhā paṭipadā dandabhiññā avacā. Itarā dve ekenāgena uccā. Ekena¹¹ avacā. Paṭhamam vuttā eva¹² uccā. Itarā tisso pi avacā. Tāya¹³ uccāvacāya paṭipadāya na pāraṃ diguṇaṃ yaṇti. Ekamaggena dvikkhattum nibbānaṃ na gacchantīti attho. Kasmā yena maggena ye¹⁴ kilesā pahinā tesam puna appahātabbato. Etena parihānidhammābhāvaṃ dipenti.¹⁵ Na yidaṃ ekaguṇaṃ mutan 'ti taṇ ca idaṃ ekavāraṃ yeva phusanārahaṃ pi na hoti. Kasmā⁵ ekena maggena sabbakilesānaṃ

¹ B. kassā.² B. ettha.³ C. °nasevan'eva.⁴ C. sama°.⁵ B. omits.⁶ C. va.⁷ C. paṭipāṭipadā.⁸ B. °yena.⁹ B. °kā.¹⁰ C. omits.¹¹ B. °naṅgena.¹² B. adds : va.¹³ C. adds : te tāya.¹⁴ B. yena.¹⁵ B. dipeti.

appahānato. Etena ekena maggen'¹ eva arahattābhāvaṃ dipenti.² Atthi chinnaśśa chedanīyaṃ³ 'ti. Chinnaśśa kilesavattaśśa puna chinditabbam kiñci atthi pucchati. Itaro tikkhindriyaṃ saṃdhāya paṭikkhipitvā puna puṭṭho mudindriyaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Sakavādi suttam āharitvā natthibhāvaṃ dasseti.⁴ Tattha 5 oghapāso⁶ 'ti kilesogho c'eva kilesapāso ca. Kattaśśa paticayo 'ti bhāvitassa maggassa puna bhāvanā. Idhāpi paṭikkhepapaṭijānanāni purimanayen' eva vedittabbāni. Parihānāya saṃvattantīti paravādinā⁷ āhataśśutte pañca dhammā appattaparihānāya c' eva lokiyasaṃpattiparihānāya ca saṃvattanti. Yo⁸ pana pattassa arahattaphalassa parihānāya sallakkheti. Ten' eva na⁹ atthi arahato¹⁰ kammārāmatā 'ti āha. Itaro asamayavimuttam saṃdhāya paṭikkhipitvā itaram saṃdhāya paṭijānāti. Kāmarāgavasena vā pavattamānatam paṭikkhipitvā itarathāpavattamānatam¹¹ paṭijānāti. Rāgādinaṃ pana atthīti¹² puṭṭho paṭijānitum na sakkoti. Kiṃ pariyuṭṭhito 'ti kena pariyuṭṭhito anubaddho¹³ ajjhotthaṭo¹⁴ vā hutvā 'ti attho. Anusayapucchāya¹⁵ pi tikkhindriyamudindriyavasen' eva paṭikkhepapaṭijānanāni vedittabbāni. Kalyāṇanusayo¹⁶ 'ti vacanamattasāmaññena vā paṭijānāti. Rāgo upacayaṃ gacchatīti bhāvanāya pahīnaṃ saṃdhāyāha. Parato dosamoheśu pi es' eva nayo sakkāyaditṭhādinaṃ pana dassanena pahīnattā upacayaṃ na icchati. Sesam sabbattha uttānattham evā 'ti.

PARIHĀNIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni brahmacariyakathā hoti. Tattha dve brahmacari-

¹ B. ekama°.

² B. dipeti.

³ B. ccheriyan 'ti.

⁴ B. dipeti.

⁵ B. attha.

⁶ C. opāso.

⁷ B. °dī c' ettha.

⁸ B. so.

⁹ B. nam.

¹⁰ C. °nto.

¹¹ C. °mānaṃ.

¹² C. adds : °tama.

¹³ B. °bandho.

¹⁴ B. °to.

¹⁵ C. anussa°.

¹⁶ B. °ṇadayo.

yavāsā maggabhāvanā ca pabbajjā ca. Pabbajjā¹ sabba-
 devesu natthi. Maggabhāvanā t̥hapetvā asaṇṇasatte sesesu
 appatividdhā.² Tattha ye paranimmitavasavattideve upā-
 dāya³ taduparidevesu maggabhāvanam pi na icchanti sey-
 yathāpi Sammitiyā te samdhāya natthi devesū 'ti
 pucchā sakavādissa. Tihi bhikkhave t̥hānehi Jambudipikā⁴
 manussā Uttarakuruke ca manusse adhigaṇhanti deve ca
 Tāvatiṃse. Katamehi tihi surā satimanto idha⁵ brahma-
 cāriyavāso 'ti imam⁶ suttaṃ nissāya dve pi brahmacariya-
 vāsā natthi devesū 'ti uppannaladdhivasena paṭiññā para-
 vādissa. Puna dvinnam pi brahmacariyānam antarāyika-
 dhammavasena sabbe devā jaḷā 'ti pucchā sakavā-
 dissa. Tattha hatthasamvācika⁷ 'ti¹ mūgā⁸ viya
 hatthamuddāya vattāro. Parato atthi devesū 'ti
 pañhe pi⁹ maggabhāvanam samdhāya paṭiññā sakavādissa.
 Paṭiññāya¹⁰ adhippāyam asallakkhetvā pabbajjāvasena
 anuyogo paravādissa. Yattha natthi pabbajjā 'ti
 pañhe gihinañ c' eva ekaccānañ ca devānam maggapatilā-
 bham samdhāya paṭikkhepo tass' eva. Puna putt̥ho paccan-
 tavāsino c' eva asaṇṇasatte ca samdhāya paṭiññā tass' eva.
 Yo¹¹ pabbajati ti ādipucchāsu¹² pi es' eva nayo. Puna
 atthi devesū 'ti pañhe pi maggabhāvanam samdhāy'
 eva paṭiññā sakavādissa. Sabba devesū 'ti vutte asaṇṇe¹³
 samdhāya paṭikkhepo tass' eva. Manusse sū 'ti pañ-
 hadvaye Jambudipake samdhāya paṭiññā paccantavā-
 sino samdhāya paṭikkhepo veditabbo. Atthi yattha
 atthi ti atthi te devā atthi vā so padeso yattha atthi ti
 evam satta padesa vibhāgamukhena vissajjanam sakavādissa.
 Iminā nayena sabbe ekantarikapañhā veditabbā. Suttā-
 nuyoge¹⁴ kuhiṃ phala patti ti¹⁵ tassa anāgāmino
 arahattaphalappatti¹⁵ kuhiṃ 'ti pucchā sakavādissa.
 Tatth' evā 'ti suddhāvāsesū 'ti attho. Handa hīti

¹ C. omits. ² B. °siddha. ³ C. upādā. ⁴ C. °dvīo.

⁵ B. magga. ⁶ B. idaṃ. ⁷ C. hattham sāpikā.

⁸ B. mūlāgā. ⁹ B. pucchā paravādissa. ¹⁰ B. °yam.

¹¹ C. so. ¹² B. °chādisu. ¹³ C. °ñam.

¹⁴ C. °yogo. ¹⁵ B. phalu°.

kāraṇatthe nipāto. Idam vuttam hoti. Yasmā anāgāmi-puggalo idha loke bhāvitena maggena tattha suddhāvāsesu phalaṃ sacchikaroti. Na ¹ tatth' ² aññam maggam bhāveti. Tasmā natthi devesu brahmacariyavāso 'ti. Idāni yadi aññattha bhāvitena maggena aññattha phalasacchikiriya hoti. Sotāpannādinam pi siyā 'ti etam attham dassetum puna a n ā g ā m ī ti ādi ³ samsandanapucchā sakavādissa. Tattha anāgāmiṃ phalasacchikiriya paṭiññā sesānam phalasacchikiriya paṭikkhepo paravādissa. Idha bhāvitamaggo hi anāgāmi idha vihāya niṭṭho ⁴ nāma hoti. So idha anāgāmiṃ maggam bhāvetvā opapātiko hoti. Tattha parinibbāyīti vacanato puna maggabhāvanam vinā upapattivasen' ⁵ eva arahattaphalaṃ sacchikarotīti tassa ⁶ laddhi. Sotāpannasakadāgāmino pana tattha ¹ maggam bhāvetvā tatr' upapattikā ⁷ nāma honti. Tesam idhāgamanāñ ñeva ⁸ natthi. Iti so anāgāmiṃ phalasacchikiriyaṃ puttṭho paṭijānāti. Itaresam paṭikkhipati. Anāgāmi-puggalo tattha bhāvitena maggenā 'ti pañhe anāgāmino tattha maggabhāvanā 'va ¹ natthīti laddhiyā paṭikkhipati. Maggo ca bhāviyati na ca kilesā pahīyanti pucchā sakavādissa rūpāvacaramaggaṃ samdhāya paṭiññā itarassa. Rūpāvacaramaggena hi so idha vihāya niṭṭho nāma jāto. Anāgāmi-puggalo katakaraṇīyo 'ti pañhe opapātiko. Tattha parinibbāyīti vacanato upapattiyā va 'ssa ⁹ katakaraṇīyādibhāvaṃ samdhāya paṭijānāti. Arahā 'ti pañhe idha parinibbāyito arahato vasena paṭikkhipati puna puttṭho tattha parinibbāyino vasena paṭijānāti. Atthi arahato puna bhāvo 'ti ādisu pi tattha parinibbāyi-idha-parinibbāyi-vasen' eva 'ttho veditabbo. Appaṭividdhākuppo 'va tattha parinibbāyatīti ¹⁰ puttṭho idh' eva bhāvitena maggena tassa akuppapattivedham icchanto paṭikkhipati. Yathā migo 'ti paṭhamam

¹ C. omits.² B. adds: kuhi.³ B. ādinam.⁴ C. tiṭṭho.⁵ C. uppattī°.⁶ C. 'ssa.⁷ C. uppa°.⁸ B. ñene va.⁹ C. uppatti c' assa.¹⁰ B. °yiti.

udāharaṇaṃ paravādissa dutiyaṃ sakavādissa sesaṃ sabbattha uttānattham' evā 'ti.

BRAHMACARIYAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni odhisokathā nāma hoti. Tattha ye¹ sotāpannādi-
naṃ² jhānābhisamayavasena dukkhadassanādihi odhiso³
ekadesena kilesappahānaṃ icchanti seyyathāpi etarahi
Saṃmitiyādayo. Tesāṃ taṃ laddhiṃ bhinditum odhiso
'ti pucchā sakavādissa. Paṭiññā paravādissa. Puna anu-
yogo sakavādissa. Ekadesena sotāpannādi bhāvassa abhā-
vato paṭikkhepo paravādissa. Iminā upāyena sabbavāresu
attho veditabbo 'ti.

ODHISOKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni jahatikathā nāma hoti. Tattha yesaṃ jhānalābhī
puthujjano saha saccābhisamayā anāgāmi nāma hoti.
Tassa puthujjanakāle yeva kāmarāgavyāpādā pahinā 'ti
laddhi seyyathā pi etarahi Saṃmitiyānaṃ. Tesāṃ taṃ
laddhiṃ bhinditum jahati puthujjano 'ti pucchā
sakavādissa. Jhānavikkhambhitānaṃ pana tesāṃ pari-
yutthānaṃ apassantassa paṭiññā paravādissa. Yasmā
pana tesāṃ jhānavikkhambhitānaṃ pi anāgāmimaggen'
eva accantaṃ³ pahānaṃ hoti. Tasmā puna accantaṃ 'ti
ādi anuyogo sakavādissa. Tathārūpasā pahānassa abhā-
vato paṭikkhepo itarāssa. Vikkhambhētīti accanta-
vikkhambhanam eva saṃdhāya pucchā sakavādissa. Tato
paraṃ anāgāmimaggaṭṭhena saddhiṃ puthujjanasamsan-
danaṃ hoti. Taṃ uttānattham eva. Tato paraṃ anā-
gāmiphale saṃṭhātīti puttho jhānanāgāmitaṃ⁴
saṃdhāya paṭijānāti. Arahatte saṃṭhātīti puttho

¹ B. omits. ² C. adds: odhiso. ³ C. anta.

⁴ B. jhānānāgāmiti; C. ōṅādīnaṃ.

dassanamaggena uddhambhāgiyānaṃ pahānābhāvato pa-
ṭikkhipati. A p u b b a ṃ ā c a r i m a ṃ t a y o m a g g e¹
'ti puṭṭho tathārūpāya bhāvanāya abhāvaṃ paṭikkhipati.
Puna puṭṭho tiṇṇaṃ maggānaṃ kiccasaṃbhāvaṃ² saṃ-
dhāya paṭijānāti. Sāmaññaphalapuccheṣu pi es' eva nayo.
K a t a m e n a m a g g e n ā 'ti puṭṭho anāgāmimaggena
'ti jhānānāgāmitaṃ³ saṃdhāya vadati. Puna saṃyojana-
ppahānaṃ puṭṭho anāgāmimaggena tesāṃ kilesānaṃ appa-
heyyattā paṭikkhipati. Dutiyāṃ puṭṭho paṭhamamaggass'
eva jhānānāgāmimaggaḥbhāvaṃ saṃdhāya paṭijānāti.
Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

JAHATIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni sabbam atthīti vādakathā hoti. Tattha yesaṃ
yaṃ kiñci rūpaṃ atitānāgatapaccuppannaṃ —pe— ayaṃ
vuccati rūpakkhando 'ti ādivacanato sabbe pi atitādibhedā
dhammā khandhasabhāvaṃ na vijahanti. Tasmā sabbam
atthi yeva nāmā 'ti laddhi. Seyyathā pi etarahi Sabbatthi-
vādānaṃ. Tesāṃ laddhivisodhanattham sabbam atthī
ti pucchā sakavādisa vuttappakārāya laddhiyā tathā
paṭiññā itarassa. S a b b a t t h ā 'ti sabbasmim sarire
sabbam atthīti pucchati. S a b b a d ā 'ti sabbasmim kāle
sabbam atthīti pucchati. S a b b e n a s a b b a n 'ti sab-
benākārena sabbam atthīti pucchati.⁴ S a b b e s ū 'ti⁵
sabbesu⁶ dhammesu sabbam atthīti pucchati. A y o g a n
'ti ayuttaṃ. Nānāsabhāvānaṃ⁷ hi yogo hoti na ekasabhā-
vassa⁸ iti imasmim pañhe rūpaṃ vedanāya vedanā vā
rūpena anānaṃ ekalakkaṇaṃ eva katvā sabbam
atthīti pucchati. Yaṃ⁹ pi natthi taṃ pi atthi. Yaṃ
chaṭṭhakhandhādikaṃ sasavisāṇādikam vā kiñci natthīti
siddham. Taṃ pi te atthīti pucchati. S a b b a m

¹ C. maggo. ² B. °sabhāvaṃ. ³ C. jhānānāgādinam.

⁴ C. omits.

⁵ B. hi.

⁶ B. omits.

⁷ B. nānāsakavādasāññī.

⁸ C. ekabhā°.

⁹ C. nam hi natthi taṃ p' atthīti.

atthīti yā diṭṭhi sā¹ diṭṭhi¹ micchādiṭṭhīti yā diṭṭhi sammādiṭṭhīti h' evam atthīti iminā idam pucchati. Yā te esā sabbam atthīti diṭṭhi sā diṭṭhi ayābhāvakattā micchādiṭṭhīti evam yaṃ amhākaṃ diṭṭhi sā diṭṭhi yābhāvakattā sammādiṭṭhīti evam tava samaye na¹ atthi.¹ Itaro sabbesu pi etesu nāyesu vuttappakārāya atthitāya abbhāvato paṭikkhipati. Imesu pana sabbesu pi nāyesu ājānāhi niggahan 'ti ādiṃ katvā sabbo kathāmaggabhedo vitthārato veditabbo 'ti. Ayaṃ tāv' ettha vādayutti. Idāni atītaṃ atthīti kālasamsandanam² hoti. Tattha atītaṃ atthīti ādikam suddhika-samsandanam. Atītaṃ rūpaṃ atthīti ādikam³ khandhavasena kālasamsandanam. Paccuppannam rūpaṃ appiyaṃ karitvā 'ti atītānāgataṃ pahāya paccuppannam rūpaṃ eva appiyaṃ avibhajitabbam karitvā. Rūpabhāvaṃ⁴ jahatīti pañhe niruddhassāpi rūpassa rūpakkhandhassa saṃgahitattā paṭikkhipati. Rūpabhāvaṃ na jahatīti paṭilomapañhe pi rūpakkhandhena⁵ saṃgahitattā 'va⁶ paṭijānāti. Odātaṃ vatthaṃ appiyaṃ karitvā 'ti ettha kiñcāpi na sabba-vatthaṃ odātaṃ iminā pana vatthan 'ti avatvā odātaṃ vatthaṃ appiyaṃ karitvā 'ti vutte sakavādinā ekatthata⁷ anuññatā. Odātabhāvaṃ⁸ jahatīti pañhe vaṇnavigamam saṃdhāya paṭiññā sakavādisa. Vatthabhāvaṃ jahatīti ettha paññattiyā adhigatattā paṭikkhepo tass' eva. Paṭilome pi es' eva nayo. Atītaṃ atītabhāvaṃ na jahatīti puṭṭho pana yadi jaheyya anāgataṃ vā paccuppannam vā siyā 'ti maññamāno paṭijānāti. Anāgataṃ anāgatabhāvaṃ na⁶ jahatīti puṭṭho pana yadi na jaheyya anāgataṃ eva 'ssa paccuppannabhāvaṃ na pāpuneyyā 'ti maññamāno paṭikkhipati. Paccuppannapañhe pi atītabhāvaṃ anāpajjanadoso siyā 'ti paṭikkhipati. Anulomapañhesu pi iminā nayena attho veditabbo. Evam suddhikanayaṃ vatvā

¹ B. omits. ² C. onā. ³ B. ādi. ⁴ C. bhāvaṃ.

⁵ C. 'dhe 'va. ⁶ C. omits. ⁷ B. ekatthata.

⁸ C. adds: na.

puna khandhavasen' eva dassetum atītaṃ rūpaṃ 'ti ādi vuttam taṃ sabbam pi pāli-anusāren' eva sakkā jānitum. Idāni atītaṃ¹ atthīti ādi vacanasodhanā hoti. Tattha hañci atītaṃ n v'² atthītiyadi atītaṃ no atthīti attho. Atītaṃ³ atthīti³ micchā 'ti. Atitañ ca taṃ³ atthi vā⁴ 'ti micchā. Evaṃ tañ h' eva⁵ anāgataṃ paccuppannaṃ 'ti puṭṭho anāgate khaṇe yev' assa paccuppannatāya abhāvaṃ samdhāya kālanānattena paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho yaṃ uppādato pubbe anāgataṃ ahosi. Tassa uppannakāle paccuppannattā paṭijānāti. Hutvā⁶ hotīti⁶ yad⁷ eva taṃ tayā anāgataṃ hutvā⁸ paccuppannaṃ hotīti vadatā tañ ñeva anāgataṃ paccuppannaṃ 'ti laddhivasena anāgataṃ vā paccuppannaṃ vā hutvā hotīti vuttam hoti. Kim te taṃ pi hutvā hotīti. Itaro hutvā⁸ bhūtaṃ puna⁹ hutvā abhāvato na h' eva 'ti paṭikkhipati. Dutiyam pi puṭṭho yasmā taṃ anāgataṃ hutvā paccuppannaṃ hontam¹⁰ hutvā hotīti samkham gataṃ tasmā paṭijānāti. Atha naṃ sakavādī¹¹ yadi³ te³ anāgataṃ hutvā paccuppannaṃ hotīti¹² samkham gataṃ¹³ puna hutvā paccuppannaṃ hontam na hutvā na hotīti samkham gataṃ sasavisāṇam¹⁴ kin te taṃ pi puna hutvā na hotīti adhippāyena hutvā¹⁵ hotīti pañham pucchati. Itaro yaṃ natthi taṃ natthitāya evam¹⁵ anāgataṃ na hutvā paccuppannaṃ na¹⁶ hotīti. Na hutvā na hoti¹⁷ nāma. Tāva hotu. Puna na hutvā na hoti. Bhāvo pan' assa kuto 'ti maññamāno paṭikkhipati. Tañ

¹ B.—C. adds : na ca. ² B.—C. na ca. ³ B. omits.

⁴ B. cā.

⁵ B. tañ ñe n' eva.

⁶ B. adds : hutvā hoti.

⁷ B. etaṃ.

⁸ B. omits the whole sentence till itaro hutvā. ⁹ B. pana.

¹⁰ B. honti. ¹¹ B. odisa. ¹² B. honti hutvā hotīti.

¹³ B. adds : punapunaṃ hutvā na hotīti.

¹⁴ B. omits the whole sentence till : natthitāya.

¹⁵ B. yaṃ.

¹⁶ C. omits.

¹⁷ B. hotīti samkhagataṃ asadhi jhākaṃ (?) ki dde (kin te?) taṃ pi puna na hutvā na hotīti adhippāyena na hutvā na hoti na hutvā na hoti na. Omits next till p. 47.

ñeva anāgatam tam paccuppannam tam atitā-
 tam 'ti pañhe pi paccuppannam khane yeva 'ssa atitātāya
 abhāvaṃ samdhāya kālanānattā paṭikkhipati. Dutiyapañ-
 ham puṭṭho ayam atitabhāvato pubbe paccuppannam ahosi.
 Tass'eva atitattā paṭijānāti. Hutvā hoti hutvā hotīti yad eva
 tam tayā paccuppannam hutvā atitam hotīti vadatā tañ ñeva
 paccuppannam tam atitan 'ti laddhivasena paccuppannam
 vo atitam hutvā hotīti vuttam. Kin te tam pi hutvā hotīti.
 Itaro hutvā bhūtassa puna hutvā abhāvato na h' evā 'ti
 paṭikkhipati. Dutiyapañhe yasmā tam paccuppannam
 hutvā atitam hontam hutvā hotīti yad etam tayā paccup-
 ppannam hutvā atitam hotīti vadatā tañ ñeva paccuppannam
 samkham gatam tasmā paṭijānāti. Atha nam sakavādi yadi
 te paccuppannam hutvā atitam hontam hutvā hotīti sam-
 kham gatam tam pana hutvā hoti yam pana paccuppan-
 nam hutvā atitam na hontam hutvā hotīti samkham gatam
 sasavisāṇam. Kin te tam pi puna hutvā na hotīti adhip-
 pāyo. Na¹ hutvā na hotīti pañham pucchati.
 Itaro yam² natthi tam natthitāya evam paccuppannam
 hutvā atitam na hotīti tam na hotīti na hutvā na hoti na
 mattā 'va hoti. Puna hutvā na hoti bhāvo pan' assa
 kuto 'ti maññamāno paṭikkhipati. Ubhayam ekato katvā
 āgate tatiyapañhe pi iminā ubhayena yojanā kātabbā.

Aparo nayo yadi tañ ñeva anāgatam paccuppannam
 anāgatassa paccuppanne vutto hoti bhāvo. Paccuppan-
 nassa anāgate vutto hutvā bhāvo āpajjati. Evam sante
 anāgatam pi hutvā hoti yeva nāma. Tena tam pucchāma
 kin te etesu ekekaṃ hutvā hoti hutvā hotīti. Itaro tañ ñeva
 anāgatam paccuppannan 'ti pañhe paṭikkhittanayen' eva
 paṭikkhipitvā puna puṭṭho dutiyapañhe paṭiññātanayen' eva
 paṭijānāti. Atha nam sakavādi tañ ñeva anāgatam tam
 paccuppannan 'ti pañhavasena tesu ekekaṃ hutvā hoti hutvā
 hotīti paṭijānantam purimapaṭikkhittam pañham parivat-
 tetvā pucchanto. Na hutvā na hoti na hutvā na hotīti puc-
 chati. Tass' attho nanu tayā tañ ñeva anāgatam paccuppan-
 nan 'ti vuttam. Paṭhamapañham paṭikkhipantena anāga-

¹ C. adds : na.² C. itaresam.

tassa hoti bhāvo paccuppannessa ca hutvā bhāvo paṭikkhitto 'ti tena anāgataṃ na hoti nāma paccuppannaṃ na hutvā nāma. Dutiyapañhe ca te tañ ñeva anāgataṃ taṃ paccuppannaṃ 'ti paṭiññātaṃ. Evaṃ sante anāgataṃ pi na hutvā na hoti nāma paccuppannaṃ pi na hutvā na hoti yeva nāma tena taṃ pucchāma kin te etesu ekekaṃ na hutvā na hoti na hutvā na hotiti paravādī sabbato andhakārena pariyo-naddho viya. Tesam na hutvā na hoti bhāvaṃ apassanto na h' evā 'ti paṭikkhipati. Dutiyavāre pi yadi tañ ñeva paccuppannaṃ taṃ atitaṃ paccuppannessa atite vutto hoti bhāvo atitassa ca paccuppanne vutto hutvā bhāvo āpajjati. Evaṃ sante paccuppannaṃ pi hutvā hoti nāma atitaṃ pi hutvā hoti yeva nāma. Tena taṃ pucchāma. Kin te etesu ekekaṃ¹ hutvā hotiti. Itaro tañ ñeva anāgataṃ² paccuppannaṃ taṃ atitaṃ 'ti pañhaṃ³ paṭikkhittanāyena⁴ eva paṭikkhipitvā puna puttā dutiyapañhe paṭiññātanāyena⁵ eva paṭijānāti. Atha naṃ sakavādī tañ ñeva paccuppannaṃ taṃ atitaṃ 'ti pañhavasena tesu ekekaṃ hutvā hoti hutvā hotiti paṭijānantaṃ purimaṃ paṭikkhittaṃ pañhaṃ parivattetvā⁶ pucchanto na hutvā na hotiti pucchati. Tass' attho nanu tayā tañ ñeva paccuppannaṃ taṃ atitaṃ 'ti vutte paṭhamam pañhaṃ paṭikkhipantaṃ paccuppannessa hoti bhāvo. Atitassa ca hutvā bhāvo² paṭikkhitto 'ti. Tena paccuppannaṃ te² na hoti nāma. Atitaṃ nāma hutvā na⁵ Dutiyapañhe ca te tañ ñeva paccuppannaṃ taṃ atitaṃ 'ti paṭiññātaṃ. Evaṃ sante paccuppannaṃ pi na hutvā na hoti nāma. Atitaṃ pi na hutvā na hoti yeva nāma. Tena⁶ taṃ⁶ pucchāma kin te etesu etesu⁶ ca⁶ ekekaṃ na hutvā na hoti na hutvā na hotiti. Paravādī sabbato andhakārena pariyo-naddho viya tesam nahutvā-nahotibhāvaṃ apassanto. Na h' evā 'ti paṭikkhipati. Tatiyavāre pi yadi⁶ tañ ñeva anāgataṃ taṃ⁶ paccuppannaṃ taṃ atitaṃ 'ti anāgata-paccuppannānaṃ paccuppannaṃ 'ti tesu vutto hoti bhāvo. Paccuppannātītānañ ca anāgata-

¹ B. adds: hutvā hoti. ² B. omits. ³ B. pañhe.

⁴ B. adds: pañhaṃ na hotiti. ⁵ B. na hutvā nāma.

⁶ C. omits.

paccuppannesu vutto hutvā bhāvo āpajjati. Evaṃ sante anāgataṃ pi hutvā hoti nāma. Paccuppannaṃ pi atitaṃ pi hutvā hoti yeva nāma. Tena taṃ pucchāma. Kin te tisu pi etesu ¹ ekekaṃ hutvā ² hoti ² hutvā hotiti. Itaro tañ ñeva ³ anāgataṃ taṃ paccuppannaṃ taṃ atitaṃ 'ti pañhe paṭikkhittanāyena' eva paṭikkhipitvā puna puṭṭho dutiyapañhe paṭiññātanāyena' eva paṭijānāti. Atha naṃ sakavādi tañ ñeva anāgataṃ taṃ paccuppannaṃ taṃ atitaṃ 'ti pañhavasena' eva tesu ekekaṃ hutvā ² hoti ² hutvā hotiti paṭijānantaṃ purimaṃ paṭikkhittapañhaṃ parivattetvā pucchanto na hutvā na hoti na hutvā na hotiti pucchati. Tass' attho. Nanu tayā tañ ñeva anāgataṃ taṃ paccuppannaṃ taṃ ⁴ atitaṃ 'ti vutte paṭhamapañhaṃ paṭikkhipantena anāgatapaccuppannānaṃ hoti bhāvo. Paccuppannātītānañ ca ⁵ hutvā bhāvo paṭikkhito 'ti. Tena anāgataṃ tena ⁶ paccuppannañ ca ⁵ na hoti nāma ⁷ paccuppannaṃ ⁸ atitañ ca na ⁹ hutvā nāma. Dutiyapañhe va ¹⁰ tañ ñeva anāgataṃ taṃ paccuppannaṃ atitaṃ 'ti paṭiññātaṃ. Evaṃ sante anāgataṃ pi na hutvā na hoti nāma. Paccuppannaṃ pi atitaṃ pi na hutvā na hoti yeva nāma. Tena taṃ pucchāma kin te etesu ekekaṃ na hutvā na hoti na hutvā na hotiti. Paravādi sabbato ¹¹ andhakārena pariyaṇaddho viya tesāṃ nahutvānahotibhāvaṃ apassanto na h' eva 'ti paṭikkhipatīti.

VACANASODHANĀ NĪṬṬHĪTĀ.

Niggahādini paṇ' ettha heṭṭhāvuttanāyena' eva yojetabāni. Atitaṃ ca kkhumaṃ atthīti ādisu pi cakkhādi-bhāvavijāhanena' eva atthi taṃ paṭijānāti. Paṣṣatīti ādini puṭṭho pana tesāṃ viññānānaṃ kiccābhāvavasena' ¹² eva paṭikkhipati. Tena ñānena ñānakaraṇīyaṃ karotīti pi pañhe tassa ñānassa niruddhattā. Kiccābhāvaṃ ¹³

¹ B. adds : pi. ² C. omits. ³ B. pañhe va.
⁴ B. ti. ⁵ B. va. ⁶ C. te. ⁷ C. adds : hoti nāma.
⁸ B. adds : ca. ⁹ C. taṃ. ¹⁰ C. tate. ¹¹ C. °so.
¹² B. kiccābhāva°.

¹³ B. kiccābhāvaṃ.

assa apassanto paṭikkhipati. Puna pi puṭṭho atitāramma-
naṃ paccuppannañānaṃ atitānaṃ dhammānaṃ jānāto
atitāñānaṃ 'ti lesena ¹ paccuppannaṃ eva atitānaṃ 'ti
katvā tena ñānena karaṇiyassa atthitāya paṭijānāti. Atha
'ssa sakavādi lesokāsaṃ ² adatvā tena ñānena duk-
khaṃ paṭijānātīti ādim āha. Itaro atitārammaṇen'
eva ñānena imesaṃ catunnaṃ kiccānaṃ abhāvā paṭikkhipati.

Anāgatapañhe pi es' eva nayo. Paccuppannapañho
ca ³ samsandanapañho ⁴ ca ⁴ uttānatthā yeva.

Arahaṭo atite ⁵ rāgo atthīti ādisu pi rāgādi-
bhāvarijahanato ⁶ evaṃ paṭijānāti. Sa rāgo 'ti ādisu
suttavirodhabhayena c' eva yuttivirodhabhayena ca paṭik-
khipati. Evaṃ sabbam pāli-anusāren' eva viditvā parato
atthi siyā. Atitānaṃ siyā nātītan 'ti ettha evaṃ
attho veditabbo.

Yaṃ ⁷ atitānaṃ eva atthi taṃ atitānaṃ yaṃ paccuppannānā-
gatam atthi ⁸ taṃ no atitānaṃ 'ti. Tenātītanā na vātītanā na
vātītanā ⁴ atitānaṃ 'ti. Tena karaṇena atitānaṃ no atitānaṃ ⁴
no ⁴ atitānaṃ ⁴ atitānaṃ 'ti. Anāgatapaccuppannapucchāsu pi
es' eva nayo.

Na vattabbaṃ atitānaṃ atthi anāgataṃ
atthīti suttasādhanaṃ pucchā paravādissa paṭiññā
sakavādissa. Puna attano laddhiṃ nissāya yaṃ ⁴ kiñci
bhikkhave rūpan 'ti anuyogo paravādiss' eva. ⁹ Dutīyanaye
pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Evaṃ sabbattha
pucchā ca paṭiññā ca veditabbā 'ti. Yaṃ pan' etaṃ para-
vādinā anāgatassa atthibhāvasādhanaṃ. Nanu vuttaṃ
bhagavatā kabalimkārahārā ce ⁴ bhikkhave 'ti suttassa
pariyosāne atthi tattha āyatīti punabbhavābhiniḍḍatīti ādi
dassitaṃ na taṃ anāgatassa atthibhāvasādhakaṃ. Taṃ
hi hetūnaṃ pariniṭṭhitattā avassabhāvitānaṃ samdhāya
tattha vuttaṃ. Ayaṃ suttādhippāyo. Sesam sabbattha
uttānattham evā 'ti.

SABBA-MATTHIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

¹ B. kilesena. ² B. adds : naṃ. ³ C. va.
⁴ C. omits. ⁵ B. o. ⁶ B. obhāvāvi. ⁷ C. ayaṃ.
⁸ C. paccuppannaṃ atthi anāgataṃ. ⁹ B. omits.

Idāni¹ atitādikhandhā 'ti² ādi kathā hoti. Tattha khandhādibhāvavijāhanato³ atitānāgatānaṃ atthitaṃ icchantassa atitāṃ khandhā 'ti pucchā paravādissa. Atitassa khandhassa⁴ saṃgahitattā āmantā 'ti paṭiññā sakavādissa. Puna atitāṃ atthīti pucchā paravādissa. Tassa niruttipathasuttena⁵ atthitāya nivāritattā paṭikkhepo sakavādissa. Āyatanadhātupucchāsu pi anāga-tapañhesu pi paccuppannena saddhiṃ saṃsandetvā⁶ anulomapaṭilomato āgatapañhesu⁷ pi atitāṃ rūpan 'ti ādipañhesu pi iminā⁸ upāyena attho veditabbo. Suttasādhane⁹ pana na vattabbān 'ti pucchā sakavādissa. Tattha¹⁰ natthi cetō 'ti natthi ca ete dhammā 'ti attho. Khandhādibhāve sati natthitaṃ anicchantassa āmantā 'ti paṭiññā paravādissa. Atha nesam natthibhāvasādhana-tthaṃ suttāharaṇaṃ sakavādissa. Dutiyapucchā pi paravādissa. Paṭiññā sakavādissa. Suttāharaṇaṃ paravādissa na¹¹ pana nesam khandhādibhāvaṃ eva sādheti. Na¹² atthi bhāvaṃ 'ti āhataṃ pi anāhataśadisam evā 'ti.

ATĪTAM KHANDHĀ 'TI ĀDIKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni ekaccaṃ atthīti kathā hoti. Tattha ye ekaccaṃ atitāṃ atthīti maññanti seyyathā pi Kassapikā. Tesam laddhibhīdanatthaṃ atitāṃ atthīti pucchā sakavādissa ekaccaṃ atthīti vissajjanaṃ paravādissa. Ayaṃ hi 'ssa adhippāyo.

Avipakkavipākam¹³ atthi vipakkavipākam natthīti. Ekaccaṃ niruddhaṃ 'ti anuyogo sakavādissa. Tass' attho. Yadi te atitāṃ ekaccaṃ atthi ekaccaṃ natthi evaṃ sante ekaccaṃ atitāṃ¹⁴ niruddhaṃ. Ekaccaṃ atitāṃ¹⁵ na

¹ B. atitāṃ. ² B. khandhādi. ³ B. oti bhāvā°; C. °bhāva°.

⁴ C. khandha. ⁵ B. °padha°; C. °pata°. ⁶ B. °ditvā.

⁷ C. pañhāsu. ⁸ B. adds: va. ⁹ C. °naṃ.

¹⁰ C. tathā. ¹¹ B. taṃ. ¹² C. atthi bhāvatthi.

¹³ B. adhimutta°. ¹⁴ C. atthīti. ¹⁵ C. omits.

niruddham tath' eva t̥hitan 'ti āpajjati. Vigatan¹ 'ti ādisu pi es' eva nayo.

Avipakkavipākā² dhammā ekacce 'ti idam yasmā so avipakkavipākānaṃ atthitaṃ icchati. Te pi atitā yeva. Tasmā³ yathā te atitaṃ ekaccaṃ atthi. Tathā⁴ avipakkavipākā⁵ pi dhammā ekacce atthi ekacce natthīti codetum vuttam. Vipakkavipākā⁶ 'ti idam yesam so natthitaṃ icchati tesam vasena codetum vuttam. Avipākā 'ti idam avyākatānaṃ⁷ vasena codetum vuttam. Iti imesaṃ tiṇṇaṃ rāsīnaṃ vasena sabbesu anulomapaṭilomesu paṭiññā ca paṭikkhepo ca veditabbo.

Atitā ekadesaṃ vipakkavipākā ekadesaṃ avipakkavipākā 'ti. Vipakkavipākā⁸ vuccanti. Yena hi kammena paṭi-saṃdhi nibbattitā bhavaṅgaṃ pi⁹ cutiṃ pi tass' eva vipāko. Tasmā paṭisaṃdhitō yāva cuti tāva¹⁰ taṃ vipakkavipākānaṃ nāma hoti. Tathārūpe dhamme saṃdhāy 'etaṃ vuttam. Vipaccissantīti katvā te atthīti pucchā sakavādissa.¹¹ Yathā dhammadharassa puggalassa niddāyantassāpi¹² bahupavattino dhammā atthīti vuccanti. Evaṃ lokavohāravasena atthitaṃ saṃdhāya paṭiññā paravādissa. Vipaccissantīti ñatvā.¹³ Pa cc u p p a n n ā 'ti dutiyapañhe kammānaṃ avippanāsasaṃkhato¹⁴ kammupacayo¹⁵ nām' eko¹⁶ atthīti laddhīyā¹⁷ t̥hapetvā¹⁸ paṭiññā paravādissa.

Anāgataṃ atthīti ādisu ekaccaṃ atthīti uppādino dhamme saṃdhāya vadatīti. Sesam sabbattha hetthā vuttanayattā uttānattham evā 'ti.

EKACCAM ATTHĪTI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 8.

-
- ¹ C. viha°. ² C. avipā°. ³ C. yasmā.
⁴ B. ki tathā; C. tatthā. ⁵ B. °kānaṃ. ⁶ C. vipākā.
⁷ C. avipākānaṃ. ⁸ C.—B. vipakata°. ⁹ B. omits.
¹⁰ B. cutitā ca. ¹¹ C. adds: dhammaṃ. ¹² R. niddhā°.
¹³ B. vatvā; C. adds: katvā. ¹⁴ C. °nāyā°; B. °nnāsa°. ¹⁵ B. kammupacayo. ¹⁶ C. ko.
¹⁷ B. °yam. ¹⁸ B. thatvā.

Idāni satipaṭṭhānakathā hoti. Tattha catunnaṃ bhikkhave satipaṭṭhānānaṃ samudayaṃ ca atthagamaṃ ca dassessāmi¹ satipaṭṭhānasamyutte vuttanayen'² eva yesaṃ kāyādayo satiyā ārammaṇadhamme gahetvā sabbe dhammā satipaṭṭhānā 'ti laddhi seyyathāpi etarahi Andhakānaṃ. Andhakā nāma Pubbaseliyā Aparaseliyā Rājagiriya Siddhatthikā 'ti ime pacchā-uppannanikāyā. Tesaṃ laddhivivecanatthaṃ pucchā sakavādissa. Paṭiññā paravādissa. Tattha yasmā paṭiṭṭhāti tesu³ 'ti paṭṭhānā. Kā⁴ paṭiṭṭhāti. Sati. Satiyā paṭṭhānā satipaṭṭhānā 'ti iminā atthena satigocarā pi⁵ satipaṭṭhānā. Paṭiṭṭhahantīti paṭṭhānā. Kā paṭiṭṭhahantīti. Satiyo. Satiyo 'va paṭṭhānā satipaṭṭhānā 'ti. Iminā atthena satiyo yeva⁶ satipaṭṭhānā. Tasmā dve pi vādā pariyāyena yujjanti. Ye paṇ' etaṃ pariyāyaṃ pahāya ekanten'⁷ eva sabbe dhammā satipaṭṭhānā 'ti vadanti. Te samdhāya pucchā sakavādissa. Ārammaṇavasena paṭiññā paravādissa. Sabbe dhammā satīti anuyuttassa pana sabbesaṃ satisabhāvābhāvato⁸ paṭikkhepo tass' eva. Tattha⁹ khayagāmi ādini¹⁰ maggavisesanāni. Ekāyanamaggo hi kilesānaṃ khayabhūtaṃ nibbānaṃ gacchatīti khayagāmī. Cattāri saccāni bujjhanto gacchatīti bodhagāmī. Vattaṃ apacinanto gacchatīti apacayagāmī.¹¹ Evam etehi padehi kin te sabbe dhammā evarūpo ekāyanamaggo hotīti pucchatī. Anāsava asamyojaniyā 'ti ādini pi lokuttarabhāvapucchanatthāya vuttāni. Buddhānussatīti ādini pabbhedapucchāvasena vuttāni. Cakkhāyatanam satipaṭṭhānan 'ti ādi sabbadhammānaṃ pabbhedapucchāvasena vuttam. Tatthāpi¹² sativasena paṭikkhepo ārammaṇavasena paṭiññā 'ti evaṃ sabbapañhesu attho veditabbo.

Sutta-sādhanaṃ uttānatthā yevā 'ti.

SATIPAṬṬHĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 9.

¹ B. desessāmi.

² C. oṭayena.

³ B. etesu.

⁴ B. kā satipaṭṭhānā 'ti.

⁵ C. adds: sati.

⁶ C. va.

⁷ B. ete yeva.

⁸ B. satibhā°.

⁹ C. tassa.

¹⁰ C. ādi.

¹¹ B. apacagāmī.

¹² B. tathāpi.

Idāni h' evatthikathā¹ nāma hoti. Tattha yesam sabbe pi atitādibhedā dhammā rūpādivasena atthīti. Atītaṃ anāgatapaccuppannavasena anāgatapaccuppannāni vā atitādivasena natthi. Tasmā sabbam ev' idaṃ evaṃ atthi evaṃ natthīti yesam laddhi seyyathāpi etarahi vuttappabhedānaṃ Andhakānaṃ. Te saṃdhāya atītaṃ atthi pucchā sakavādissa. H' evatthi h' eva natthīti visajjanam paravādissa. Tattha² h' evā 'ti hi³ evaṃ. Atha taṃ sakavādi⁴ yadi atīto va evaṃ natthīti⁵ evaṃ sante so yeva atthi so yeva natthīti nāmā 'ti pucchanto h' evatthi h' eva natthīti āha. Itaro ten' eva sabhāvena atthitaṃ⁶ ten' eva natthitaṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho sakabhāvena atthitaṃ parabhāvena natthitaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Tato param atthaṭṭho⁷ natthaṭṭho 'ti atthisabhāvo natthisabhāvo nāma hotīti pucchati⁸ iminā va⁹ upāyena sabbavāresu attho veditabbo. Pariyosāne pana tena hi atitaṃ h' evatthi h' evaṃ natthīti ca. Tena hi rūpaṃ h' evatthi h' evaṃ natthīti vā 'ti¹⁰ ādini vatvā kiñcāpi paravādinā laddhi patitṭhāpitā. Ayoniso patitṭhāpitattā pan' esā appatitṭhāpitā yevā 'ti.

H' EVATTHIKATHĀ¹⁰ NIṬṬHITĀ. 10.

MAHĀVAGGO NIṬṬHITO. I.

¹ B. everywhere: so' va°.

² C. natthi.

³ B. so.

⁴ B. °ssa.

⁵ C. omits.

⁶ C. atitaṃ.

⁷ B. °ddho.

⁸ B. °titi.

⁹ B. omits.

¹⁰ B. so' va°.

Idāni parupāhārakathā nāma hoti. Tattha ye arahattam paṭijānantānam apatte pattasaññīnam adhimānikānam¹ kuhakānam vā arahattam paṭijānantānam sukkavisatṭhim disvā Mārakāyikā devatā arahato asuciṃ upasaṃharantīti maññanti seyyathāpi etarahi Pubbaseliyā ca Aparaseliyā ca. Te samdhāya atthi arahato asucisukkavisatṭhīti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Idāni yasmā sukkavisatṭhi nāma rāgasamuṭṭhānā hoti tasmā atthi arahato rāgo 'ti anuyogo āraddho so sabbo pi uttānattho yeva. Mārakāyikā devatā attano 'ti ādipañhe yasmā tāsam devatānam sukkavisatṭhi nāma natthi. Aññesaṃ pi sukkam gahetvāna upasaṃharanti. Arahato sukkam eva natthi. Tasmā na h' evā 'ti paṭikkhipati. N' eva attano 'ti pañhe pana nimminivā² upasaṃharantīti laddhiyā paṭijānāti. Lomakūpehīti pañhe sappitelānam viya lomakūpe upasaṃharaṇabhāvaṃ³ disvā paṭikkhipati. H and a hīti vavassaggatthe⁴ nipāto. Arahā nu kho aham nā⁵ 'ti evaṃ vimatiṃ gāhāyissāmā 'ti evaṃ vavasāyaṃ katvā upasaṃharantīti attho. Atthi arahato vimatīti puttḥo atthavattḥukam vicikiccham samdhāya paṭikkhipati. Dutiyam puttḥo itthipurisādīnam nāmagottādisu samnitṭhānabhāvaṃ samdhāya paṭijānāti. Atthi tassa āsāyo 'ti tassa sukkassa uccārapassāvattḥānam⁶ viya patitṭhānokāso atthīti pucchati. S a d h a m m a k u s a l a s s ā 'ti attano arahattadhammatte yeva kusalassa paññāvimuttam samdhāy' evaṃ vadati. Para-dhammakusalassā⁷ 'ti dhammato⁸ parasmim attha samā-

¹ C. °tikānam. ² B. nimmitvā. ³ B. °nābhāvaṃ.

⁴ B. vavasāyatthe. ⁵ B. no. ⁶ B. °vānam.

⁷ C. pavara.

⁸ C.—B. adham°.

pattidhamme pi kusalassa ubhato bhāgavimuttam samdhāy' evaṃ vadati.

Sesam ettha pāli-anusāren' eva veditabban 'ti

PARUPĀHĀRAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni¹ aññānakañkhāparavitaranā 'ti tisso va² kathā nāma² honti. Tattha yesam arahato itthipurisādinam nāmagottādisu ñānappavattiyā abhāvena atthi aññānam. Tatth' eva samniṭṭhānābhāven' eva atthi kañkhā. Yasmā ca yesam³ tāni vatthūni pare vitaranti pakāsentī ācikkhanti tasmā tesam³ atthi parivitaranā 'ti imā laddhiyo seyyathāpi etarahi Pubbaseliyānam.⁴ Tesam tam laddhim bhinditum tisu pi kathāsu pucchā sakavādisa. Paṭiññā ca paṭikkhepo ca itarassa. Tattha sabbesu pi pañhesu⁵ c' eva vissajjanesu ca pāliṃ anugantvā attho veditabbo 'ti.

AÑÑĀNAKAÑKHĀPARAVITARANA KATHĀ⁶

NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni vacibhedakathā hoti. Tattha yesam sotāpattimagakkhaṇe paṭhamajjhānam samāpannassa dukkhan 'ti vācā bhijjatīti laddhi. Seyyathāpi etarahi Pubbaseliyādinam. Te samdhāya samāpannassa atthi vacibhedo 'ti pucchā sakavādisa laddhiyam thatvā paṭiññā paravādisa. Puna sabba tthā 'ti tayo bhava samdhāya puṭṭho āruppam samdhāya paṭikkhipati. Sabba dā 'ti kālava-sena puṭṭho paṭhamamaggakkhaṇe paṭhamajjhānasamāpattito aññam sabbam² samāpattikālam samdhāya paṭikkhipati. Sabbesam² samāpannānaṃ 'ti lokiya-samāpattiyo samāpanne samdhāya paṭikkhipati. Sabba samāpattisū 'ti puṭṭho dutiyajjhānādikam lokuttaram sabbañ ca lokiya-samāpattim⁷ samdhāya paṭikkhipati.

¹ B. aññānam.

² C. omits.

³ B. nesam.

⁴ B. °yādini.

⁵ B. adds: pi.

⁶ C. everywhere: °vitā°.

⁷ B. Ottikālam.

Kāyabhedo 'ti paṭikkamavasena¹ pavattā² kāyaviññatti idam yāni cittāni vacīviññattim samutthāpenti tām' eva kāyaviññattim. Evaṃ sante kasmā kāyabhedo pi na hotiti codanattham pucchati. Itaro laddhivasena paṭikkhipati c' eva paṭijānāti ca. Idāni yadi so maggakkhaṇe dukkhan 'ti vācam bhāsatī samudayo 'ti ādikam pi bhāseyya. Yadi vā tam na bhāsatī itaram pi na bhāseyyā 'ti codanattham dukkhan 'ti jānanto 'ti ādayo pañhā vuttā. Itaro pana attano laddhivasen' eva paṭijānāti c' eva paṭikkhipati ca. Lokuttaram paṭhamajjhānam samāpanno dukkham dukkhan 'ti vipassatīti hi 'ssa laddhiñānan 'ti lokuttaram catusaccañānam sotān 'ti sota-viññānam adhippetam. Yena tam saddam suṇāti dvinnam phassānan 'ti sotasaṃphassamanosaṃphassānam. No vata revatta bbe 'ti yadi avisesena yaṃ kiñci samāpannassa natthi vacibhedo na avisesena na vattabbam samāpannassa atthi vacibhedo 'ti seṇam ettha uttānattham eva.

Saddhim suttasādhanaṃ yaṃ pana tena³ Sikhissa⁴ Ānanda bhagavato 'ti pariyosāne suttam ābhatam⁵ tattha yena samāpatticittena yo⁶ vacibhedo samutthito kāyabhedo⁷ pi tena samutthāti. Yena⁸ ca tam lokuttaram paṭhamajjhānacittam tasmā asādhakan 'ti.

VACIBHEDAKATHĀ NITTHITĀ. 3.

Idāni dukkhāhārakathā nāma hoti. Tattha dukkhan⁹ 'ti vācam bhāsanto dukkhe¹⁰ ñānam āharati.¹¹ Tam dukkhāhāro nāma vuccati. Tañ ca pan' etam maggaṅgam magga-pariyāpannan 'ti yesam laddhi seyyathāpi etarahi Pubba-seliyānam. Te saṃdhāya dukkhāhāro 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā paravādisa. Ye kecīti paṭhama-

¹ B. abhikkamādivasena. ² B.—C. ottakāyam. ³ B. etena.

⁴ B. sikkhissamānanda°. ⁵ B. āgatam. ⁶ B. so.

⁷ B. adds: 'ti. ⁸ C. ye vacanam. ⁹ C. dukkhadukkhan.

¹⁰ C. dukkha.

¹¹ B. ārahati.

pañhe avipassake samdhāya paṭikkhipati. Dutiyapañhe vipassake samdhāya paṭijānāti. Tam pan' assa laddhi-mattam eva. Tasmā sabbe te 'ti vādassa bhindanattam bālaputhujjanā 'ti ādim āha. Tam uttānattham evā 'ti.

DUKKHĀHĀRAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni cittatṭhitikathā nāma hoti. Tattha yesam samāpatticcittāṇ c' eva¹ bhavaṅgacittāṇ ca anuppabandhena pavattamānaṃ disvā ekam eva cittaṃ ciraṃ tiṭṭhatiti laddhi seyyathāpi etarahi hetthāvuttappabhedānaṃ Andhakānaṃ tamladdhivisodhanattam ekam cittaṃ divasampi tiṭṭhatiti pucchā sakavādissa paṭiññā paravādissa. Upaḍḍhādivaso uppāḍakkhaṇo 'ti ettha ṭhitikkhaṇaṃ anāmasitvā aniccā vata saṃkhārā uppāḍavayadhammino 'ti desanāvasāne² uppāḍavayavasen' eva pucchā katā te dhammā cittaṇa laḥuparivattā 'ti puṭṭho cittato lahutaraparivattino³ dhamme apassanto paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho yassa cittassa dighappavattim⁴ icchati tam samdhāya paṭijānāti. Yāvataṭṭhikaṃ tiṭṭhatiti pañhe. Cullāsītisahasāni kappāni tiṭṭhanti ye marū 'ti ādivacanavasena āruppato aññatra paṭikkhipati āruppe paṭijānāti. Muhuttam muhuttam⁵ uppajjatiti pañhe⁵ paravādissa. Uppāḍavayadhammino 'ti ādisu suttavirodhabhayaena paṭijānāti ṭhitim pan' assa laddhivasena icchati. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

CITTATṬHITIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni kukkulakathā nāma hoti. Tattha yesam sabbam bhikkhave ādittam sabbe saṃkhārā dukkhā 'ti ādini suttāni ayaṇiso gahetvā nippariyāyen' eva sabbe saṃkhārā kukkulā vitaccikaṅgarasammissā⁶ chārikanirayasadisā⁷ 'ti laddhi

¹ B. omits.

² B. desanāyena.

³ B. lahupa°.

⁴ B. °tthiti.

⁵ C. pañham.

⁶ B. vitajjita-āṅgāra°.

⁷ B. chādika°.

seyyathāpi etarahi Gokulikānaṃ. Tesam nānappakāra-sukhasamāssanena taṃ laddhiṃ vivecetum pucchā sakavādissa paṭiññā paravādissa. Tattha a n o d d h i k a t v ā 'ti odhiṃ mariyādaṃ ¹ koṭṭhāsaṃ akaritvā avisesena sabbe yevā 'ti attho.

Sesam sabbam pālinayen' eva veditabbam. Saddhiṃ suttasāadhanāyā 'ti.

KUKKULAKATHĀ ² NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni anupubbābhisamayakathā hoti. Tattha yesam

Anupubbena medhavi thokaṃ thokaṃ khaṇe khaṇe
Kammāro rajatass' eva niddhame ³ malam attano 'ti.

Ādini suttāni ayoniso gahetvā sotāpatti phalasacchikiriyāya paṭipanno ekacce kilese dukkhadassanena pajahati ekacce samudayanirodhamaggadassanena. Tathā sesāpīti. Evaṃ soḷasaḥ koṭṭhāsehi anupubbena kilesappahānaṃ katvā arahattapaṭilābho hotīti. Evarūpā nānābhisamayaladdhi uppannā seyyathāpi etarahi Andhaka-Sabbatthivāda - Sammitiya - Bhadrāyānikānaṃ. Tesam laddhivivecanattham a n u p u b b ā b h i s a m a y o 'ti pucchā sakavādissa. Paṭiññā itarassa. A n u p u b b e n a s o t ā p a t t i m a g g a n 'ti puṭṭho pana ekassa maggassa bahubhāvāpattibhayena paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho dukkhadassanādivasena paṭijānāti. Tāni vā cattāri pi nānāni eko sotāpattimaggo yevā 'ti paṭijānāti. Phalam pana ekam eva icchati tasmā paṭikkhipati. Sakadāgāmi-maggādisu pi es' eva nayo. M a g g e d i ṭ ṭ h e 'ti pañhe yasmā dukkhadassanādihi dassanaṃ apariniṭṭhitam maggadassanena pariniṭṭhitam nāma hoti. Tadā sotāpatti-phale ⁴ ṭhito 'ti saṃkham gacchati tasmā paṭijānāti. Dukkhe d i ṭ ṭ h e c a t t ā r i s a c c ā n i t i p u c c h ā paravādissa. Ekābhisamayavasena paṭiññā paravādissa.⁵

¹ B.—C. °yādāyam.

² B. °la° everywhere.

³ B. niṭṭhitam eva.

⁴ B. sophale.

⁵ B. saka°.

Puna dukkhasaccaṃ cattāri saccāniti anuyoge¹ catunnam pi nānāsabhāvattā paṭikkhepo tass' eva ca. Rūpakkaṃ andhe aniccato diṭṭhe 'ti pucchā sakavādissa. Samuddato ekabindussa rase paṭividdhe sesa-udakarasa-veddho² viya ekadhamme aniccādito paṭividdhe sabbe pi paṭividdhā hontīti laddhiyā paṭiññā paravādissa.

Catūhi nānehīti dukkhe nānādihi. Aṭṭha hi nānehīti sāvakanam sādharāṇehi³ saccañānehī c' eva paṭisambhidāñānehī ca. Dvādasahi nānehīti dvādasāṅgapaṭiccasamuppādañānehī. Catucattārīsāya nānehīti⁴ jarāmarāṇe nānam jarāmarāṇasamudaye nānan 'ti evaṃ nidānavagge vuttañānehī. Sattasattatiyā nānehīti jarāmarāṇam bhikkhave aniccaṃ samkhatam paṭiccasamuppannam khayadhammam vāyadhammam virāgadhammam nirodhadhamman 'ti evaṃ tatth' eva vuttañānehī sesam ettha pālinayen' eva veditabbaṃ saddhim suttasāadhanenā 'ti.

ANUPUBBĀBHI SAMAYAKATHĀ

NITTHITĀ. 7.

Idāni vohārakathā nāma hoti. Tattha buddho bhagavā lokuttarena vohārena⁵ voharatīti yesaṃ laddhi seyyathāpi etarahi Andhakānam. Te samdhāya pucchā sakavādissa laddhivasena paṭiññā paravādissa. Lokuttaro⁶ sotā⁷ 'ti ādini tassa ayuttavādi bhāvadīpanattham⁸ vuttāni. Ayam h' ettha adhippāyo. Saddāyatanam eva te⁵ lokuttaram udāhu sotādinī pīti. Hañci buddhassa bhagavato vohāro lokiye sote paṭihaññatīti. Ettha yadi lokuttare paṭihaññeyya lokuttaro siyā 'ti evaṃ attho na gahetabbo. Lokiye paṭihaññamānassa pana⁵ lokuttaratā nāma natthīti ayam ettha adhippāyo. Lokiyena viññānenā⁹ 'ti etthāpi

¹ C. °go.² B. udakassapaṭiveddho.³ C. °hīti.⁴ C. °rīsa.⁵ C. omits.⁶ B. °re.⁷ B. sote.⁸ B. °vāda°.⁹ B. nānenā.

lokiyen 'evā¹ 'ti attho. Itarathā anekatthata siyā. Lokut-taram hi lokiyeṇāpi ñānena ñāyati. Evaṃ sabbaṃ yathānurūpato veditabbaṃ. Sabbe te maggaṃ bhāventīti pañhesu ye maggaṃ na paṭilabhanti te saṃdhāya paṭikkhipati. Ye paṭilabhanti te saṃdhāya paṭijānāti. Sovaṇṇayaṃyā² 'ti suvaṇṇamayāya idaṃ paravādissa udāharaṇaṃ. Elaṇḍayaṃyā² 'ti elaṇḍamayāya² idaṃ sakavādissa udāharaṇaṃ. Lokiyaṃ voharantassa lokiyo 'ti ayaṃ pi ekā laddhi. Sā etarahi ekaccānaṃ Andhakānaṃ atthi.³

Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

VOHĀRAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni nirodhakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ appaṭisaṃkhā⁴ nirodhañ ca paṭisaṃkhā nirodhañ ca dve pi ekato katvā nirodhasaccan 'ti laddhi. Seyyathāpi etarahi Mahimsāsakānañ c'eva Andhakānañ ca. Te saṃdhāya dve nirodhā 'ti pucchā sakavādissa patiññā paravādissa. Dve dukkhanirodhā 'ti pañhesu yasmā dve dukkhasaccāni na icchati tasmā paṭikkhipati. Yasmā dvih' ākārehi dukkhaṃ nirujjhatīti icchati tasmā paṭijānāti. Dve nirodhasaccānīti pañhesu dvinnam dukkhasaccānaṃ nirodhavasena⁵ anicchanto paṭikkhipati dvih' ākārehi dukkhassa nirujjhanato paṭijānāti. Dve taṇhānīti⁶ ādisu pi es' eva nayo. Atthi dvinnam nibbānaṃ 'ti ādisu pucchāsu uccanīcatādīni⁷ apassanto paṭikkhipati. Appaṭisaṃkhā niruddhe 'ti ye paṭisaṃkhāya lokuttarena ñānena aniruddhā suddhapakatikattā vā uddesaparipucchādīnaṃ vā vasena⁸ samudācaraṇato niruddhā 'ti vuccanti. Te saṃkhāre paṭisaṃkhā nirodhentīti lokuttarañānena nirodhenti anuppattibhāvaṃ gamenti. Nanu appaṭisaṃ-

¹ C. vā.

² C. eladdhamayā.

³ B. laddhi.

⁴ C. °khāra.

⁵ B. °saccena.

⁶ C. tātīti.

⁷ C. uechatimatādīti.

⁸ B. adds : na.

khā niruddhā saṃkhārā 'ti pucchā sakavādisa.
 Tattha bhaggānaṃ puna na ¹ bhañjanato ² appaṭisaṃkhā-
 niruddhānaṃ vā ariyamagge uppanne tathā niruddhato va
 sakavādi accantabhaṅgataṃ ³ paṭijānāti.

Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

NIRODHAKATHĀ NITṬHITĀ. 9.

DUTIYO VAGGO.⁴

¹ B. omits.

² C. bhajanato.

³ B. °gaggataṃ.

⁴ C. omits.

Idāni balakathā nāma hoti.¹ Tattha yesaṃ Anuruddha-saṃyutte imesaṃ ca² pahānaṃ³ āvuso catunnaṃ sati-paṭṭhānānaṃ bhāvitattā bahulikatatā ṭhānaṃ ca ṭhānato aṭṭhānaṃ ca aṭṭhānato yathābhūtaṃ pajānāmīti ādīni dasa-suttāni ayoniso gahetvā tathā gata balaṃ sāvaka sād-hāraṇaṃ 'ti laddhi seyyathāpi etarahi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa laddhiyaṃ ṭhatvā paṭiññā-paravādissa.

Tathāgatabalañ ca nām' etam sāvakehi sādharmaṇaṃ pi atthi asādharmaṇaṃ pi sādharmaṇāsādharmaṇaṃ pi. Tattha āsavānaṃ khaye ñānaṃ sādharmaṇaṃ. Indriyaparopariyattaṃ ñānaṃ¹ asādharmaṇaṃ. Sesam sādharmaṇaṃ asādharmaṇaṃ 'ca. Tānāñānādini hi sāvakā padesena jānanti. Tathāgatā nippadesena iti. Tāni uddesato sādharmaṇāni.⁴ Niddesato asādharmaṇāni.⁵ Ayaṃ pana avisesena⁶ sabbam pi sādharmaṇaṃ 'ti āha. Tam enaṃ tato vivecetum. Tathāgatabalaṃ sāvaka balaṃ 'ti puna anuyogo āraddho. Tattha paṭhamapañhe⁷ niddesato sabbākāra viśayatam saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiyapañhe niddesato⁸ tñānāñānamattādi jāna- navasena paṭijānāti. Tañ ñevā 'ti ādi pañhesu sabbākarena⁹ ninnānakaraṇatāya¹⁰ abhāvena paṭikkhipati. Pubbayogo ca pubbacariyā¹¹ ca atthato ekaṃ. Tathā dhammakkhānañ ca dhammadesanā ca. Indriyaparopariyattipañhe ekadesena sādharmaṇatam saṃdhāya sāvaka viśaye paṭijānāti.

Idāni yasmā uddesato *ṭhānāṭhānādini*¹² sāvako jānāti.
Tasmā sāvakassa tattha jānanam pakāsetvā. Tena jāna-

¹ C. omits.

² В. ime pañca.

3 B. panāhasā.

⁴ B. adds: na.

⁵ B. omits.

⁶ C. visesena.

7 C. °ραñña.

⁸ B. udde^o.

9 B. °resu.

10 C. ti^o.

II C. pubbā°.

12 C. thānādīnam.

namattasāmaññena tesam sāvakasādhāraṇattham paṭi-
 tthāpetum sāvako tthānāthānam jānātīti ādayo
 paravādipaṇhā honti. Tattha indriyaparopariyattiñānam
 chaṇṇam asādhāraṇañānānam aññataran 'ti na gahitaṃ.
 Āsavakkhayena vā āsavakkhayan 'ti yaṃ tathāgatassa
 āsavakkhayena saddhim sāvakassa āsavakkhayam paṭicca
 vattabbam siyā nānākaraṇam¹ natthi.

Vimuttiyā ca vimuttin 'ti pade pi es' eva nayo. Sesam
 ettha uttānattham eva. Idāni yaṃ sakavādinā āsavānaṃ
 khaye ñānam sādharmaṇan 'ti anuññātaṃ. Tena saddhim
 samsanditvā² sesānam³ pi asādhāraṇabhāvaṃ pucchitum
 puna āsavānaṃ khaye 'ti ādayo paravādipaṇhā va
 honti. Tesam vissajjane sakavādinā āsavakkhaye viśesā-
 bhāvena taṃ ñānam sādharmaṇatā 'ti anuññātaṃ. Itaresu
 pi viśesābhāvena sādharmaṇatā paṭikkhittā. Puna tthānā-
 tthānādīnaṃ āsavakkhayan' eva saddhim samsanditvā²
 asādhāraṇapucchā paravādiss' eva. Tattha³ āsavakka-
 yaññe paṭikkhepo sesesu pi paṭiññā sakavādisa. Tato
 indriyaparopariyattena saddhim samsandetvā asādhāraṇa-
 pucchā paravādisa. Sā saṃkhipitvā dassitā. Tatrāpi⁴
 indriyaparopariyatte⁵ paṭiññā sesesu paṭikkhepo sakavā-
 disa. Tato tthānāthānādīhi saddhim samsandetvā indriya-
 paropariyattassa sādharmaṇapucchā paravādisa. Sā pi
 saṃkhipitvā dassitā. Tattha indriyaparopariyatte paṭik-
 khepo sesesu paṭiññā sakavādisā 'ti.

BALAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni ariyan 'ti³ kathā nāma³ hoti, Tattha yesam na
 kevalaṃ āsavakkhayaññānam eva ariyaṃ atha kho purimāni
 pi nava balāni ariyānīce' eva laddhi seyyathāpi etarahi
 Andhakānaṃ. Te saṃdhāya ariyan 'ti pucchā sakavā-
 disa paṭiññā itarassa. Puna yadi taṃ ariyaṃ maggādisu
 tena aññatarena bhavitabban 'ti maggādivasena pucchā
 sakavādisa. Paṭikkhepo itarassa. Puna suññatāram-

¹ B. °natam.

² B. °detvā.

³ C. omits.

⁴ B. tatthāpi.

⁵ B. °ttena.

manādivasena pucchā sakavādisa. Tattha dve suññatā sattasuññatā ca saṃkhārasuññatā ca. Sattasuññatā nāma dīṭṭhiyā parikappetabbena ¹ sattena suññā pañca khandhā. Saṃkhārasuññatā nāma sabbasaṃkhārehi suññaṃ vivit-
taṃ ² nissataṃ ³ nibbānaṃ. Tattha paravādi nibbānāram-
maṇataṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Saṃkhārārammaṇataṃ
saṃdhāya paṭijānāti. Manasi karotīti puṭṭho pi
nibbānaṃ eva saṃdhāya paṭikkhipati saṃkhāre saṃdhāya
paṭijānāti. Tato sakavādinaṃ ṭhānāṭṭhānāmanasikāro saṃ-
khārārammaṇo suññatāmanasikāro nibbānārammaṇo 'ti
imaṃ nayaṃ gahetvā dvinnāṃ phassānaṃ dvinnā-
ṃ cittānaṃ samodhānaṃ hotīti puṭṭho
lesokāsaṃ alabhanto ⁴ paṭikkhipati. Animittappaṇihitesu
pi es' eva nayo.

Sattanimittabhāvato hi khandhā animittā. Saṃkhā-
rānimittabhāvato nibbānaṃ. Ekaḍhammasmiṃ pi āropetvā
ṭhapetabbasaṃkhātena ca ⁵ paṇidāhitabbaṭṭhena ⁶ paṇidhiti
saṃkhaṃ gatena sattapaṇidhinā ca appaṇihitā khandhā.
Tanhāpaṇidhinā tanhāsavā ⁷ ārammaṇabhūtena sabbasaṃ-
khārapaṇidhinā appaṇihitaṃ nibbānaṃ. Tasmā idhāpi
paṭikkhepo ca ⁸ paṭiññā ca ⁸ purimanayen' eva veditabbā. ⁹
Tato yathā satipatṭhānādayo lokuttaradhammā ariyā c' eva
suññatādi-ārammaṇā ca kin te evaṃ ṭhānāṭṭhānāñā-
naṃ 'ti anulomapaṭilomapucchā honti. Tattha sabbā ¹⁰
pi paṭiññā sabbe pi ¹¹ paṭikkhepā paravādis' eva. Iminā
ca ¹² upāyena sesaṇānesu pi pucchāvissajjanaṃ veditabbāṃ.
Pāliyaṃ pana sesāni saṃkhipitvā avasāne cutupapātañānaṃ
eva vibhattaṃ. Tato paraṃ sakasamaye pi ariyaṃ 'ti
sabbena ¹³ āsavānaṃ khayañānena saddhim saṃsandetvā
sesaṇānānaṃ anulomato ca paṭilomato ca ariyabhāvapucchā
honti. Tā sabbā paravādisa. Paṭiññā ca ¹⁴ paṭikkhepo ca ¹⁴

¹ B. °ppita°.² C. vici°.³ B. nisaṭaṃ.⁴ C. °nte ; B. °ntā.⁵ B. °n'eva.⁶ B. paṇidhihi°.⁷ B. °ya vā.⁸ B. vā.⁹ B. °bbo ; C. °bbaṃ.¹⁰ C. sabbe.¹¹ B. ca.¹² C. omits.¹³ B. siddhena.¹⁴ B. vā.

sakavādisa. Te uttānatthā yeva. Pāliyaṃ pan' ettha¹ paṭhamanavamān' eva dassetvā satta nānāni² samkhittāni.

ARIYAN 'TI KATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni vimuttikathā nāma hoti. Tattha yesaṃ vītara-gacittānaṃ vimuttippaṇṇānaṃ nāma natthi. Yathā pana malinaṃ vatthaṃ dhoviyamānaṃ malā vimuccati evaṃ sarāgaṃ cittaṃ sarāgato vimuccatīti laddhi. Seyyathāpi etarahi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya sarāgaṃ 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Tato rāgasahagatan 'ti ādinā nayena puṭṭho maggakkhaṇe cittaṃ vimuccati nāma. Tada³ ca³ evarūpaṃ cittaṃ natthīti paṭikkhipati. Saphassaṃ 'ti ādinā nayena puṭṭho va⁴ yathā phasso ca cittaṃ ca ubho rāgato vimuccanti. Evaṃ rāgassa vimuttiṃ apassamāno paṭikkhipati. Sadosādisu pi iminā va upāyena attho veditabbo.

VIMUTTIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni vimuccamānakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ jhānena vikkhambhanavimuttiyā vimuttaṃ cittaṃ maggakkhaṇe samuccheda vimuttiyā vimuccamānaṃ⁵ nāma hotīti laddhi. Te saṃdhāya vimuttaṃ vimuccamānaṃ 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Puna ekadesaṃ 'ti pucchā sakavādisa. Tattha ekadesaṃ 'ti bhāvanapūṃsakam. Yathā vimuttaṃ ekadesaṃ⁶ vimuttaṃ⁶ ekadesena vā⁶ ekadesa⁶ vā vimuttaṃ hoti. Kiṃ⁶ evaṃ ekadesaṃ vimuttaṃ ekadesaṃ avimuttan 'ti pucchati. Kiṃ kārāṇā evaṃ pucchati. Vimuttaṃ vimuccamānaṃ 'ti vipṇakatabhāvena vuttattā. Yathā hi kayiramānā kaṭādayo vipṇakatattā ekadesena katā ekadesena akatā honti. Tathā idaṃ pi ekadesaṃ vimuttaṃ ekadesaṃ avimuttan 'ti āpajjati. Tato paravādi

¹ C. omits.

² C. viññāṇaṃ.

³ B. va.

⁴ B. pi.

⁵ B. vijjāmaṇaṃ.

⁶ B. omits.

katādinam viya cittassa ekadesabhāvapaṭhamapañhe¹ paṭikkhipitvā dutiye vimuccamānassa apariniṭṭhitavimuttitāya² paṭijānāti. Lokiyajhānakkhaṇam vā samdhāya paṭikkhipati. Na hi tam tadā samucchedavimuttiyā vimuccamānam³ lokuttarajhānakkhaṇam samdhāya paṭijānāti. Tam hi tadā samucchedavimuttiyā vimuttekadesena vimuccamānan 'ti 'ssa laddhi. Tato sakavādi yadi te ekam eva cittaṃ ekadesaṃ vimuttaṃ ekadesaṃ avimuttaṃ evaṃ sante yo eken' eva cittena sotāpanno hoti so pi te ekadesaṃ sotāpanno ekadesaṃ na sotāpanno āpajjati codanattamaṃ ekadesaṃ sotāpanno 'ti ādim āha. Itaro tam vidhānaṃ apassanto paṭikkhipati. Sesavāresu pi es' eva nayo. Uppādakkhaṇe pañhe yadi ekam eva cittaṃ vimuttaṃ ca vimuccamānaṃ ca ekasmiṃ khaṇe vimuttaṃ ekasmiṃ vimuccamānaṃ āpajjati kin te evarūpaṃ cittaṃ 'ti attho.

Suttasādhane paṭhamam suttaṃ paravādissa. Tatrassa ayam adhippāyo. Vimuccatiti vippakataniddeso tasmā yaṃ tassa yogino evaṃ jānato evaṃ passato etehi āsavehi cittaṃ vimuccati⁴ tam⁵ vimuccamānaṃ nāma hotiti. Dutiyasuttaṃ sakavādissa. Tatrassa ayam adhippāyo. Yadi te vimuccatiti vacanato vimuttaṃ vimuccamānaṃ idha vimuccatiti vacanābhāvato vimuttaṃ eva siyā na vimuccamānan 'ti. Idāni yathā te vippakatavimuttitāya vimuccamānaṃ 'ti.⁶ Kim evaṃ vippakatarāgāditāya rajjamānādini pi atthīti codanattamaṃ puna atthi cittaṃ 'ti ādi⁷ āraddhaṃ. Paravādinā pi tathārūpaṃ cittaṃ apassantena sabbam paṭikkhittaṃ. Atha naṃ sakavādi dve yeva koṭiyo tatiyā⁸ natthiti anubodhento. Nanu rattaṃ c' eva arattaṃ cā 'ti ādim āha. Tass' attho nanu bhāramukha⁹ rāgasampayuttaṃ cittaṃ rattaṃ cittaṃ¹⁰ vippayuttaṃ arattaṃ 'ti dve yeva koṭiyo. Rajjamānaṃ namā 'ti tatiyā koṭi natthiti. Duṭṭhādisu pi es' eva nayo. Atha naṃ āmā¹¹ 'ti paṭijānitvā ṭhitam.

¹ B. pathamabhāvapañhe.² B. pari°.³ C. vimutta°.⁴ C. °titi.⁵ C. evaṃ.⁶ C. omits.⁷ B. ādim.⁸ B. °yo.⁹ B. °khā.¹⁰ B. omits.¹¹ B. āgamantā 'ti.

Vimuttipakkhe pi dve yeva koṭiyo dassetum hañci rattañ c' evā 'ti ādim āha. Tassa 'ttho yadi etā dve ¹ koṭiyo sampaticchasi avimuttañ c' eva vimuttañ cā 'ti imā pi sampaticchati. Kilesasampayuttam hi cittaṃ avimuttam vippayuttam ² vimuttam vimuccamānam nāmā 'ti. Paramatthato tatiyā koṭi natthīti.

VIMUCCAMĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni atthamakakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ anuloma-gotrabbhū maggakkhaṇe kilesānaṃ samudācārābhāvato ³ atthamakassa sotāpattimaggatthapuggalassa dve pariyutthāna pahinā ⁴ 'ti laddhi. Seyyathāpi etarahi Andhakānañ c' eva Saṃmitiyānañ ca tesam aññataram samdhāya pucchā sakavādissa. Maggakkhanato patthāya ditthiyā anuppattim samdhāya paṭiññā itarassa. Tato yasmā ditthi nām' esā sotāpannass' eva pahinā na maggatthassa. Tasmā atthamako puggalo sotāpanno 'ti anuyogo sakavādissa. Vicikicchapañhe pi es' eva nayo. Anusayapañhe pariyutthānato añño ⁵ anusayo 'ti tesam laddhi. Tasmā na h' evā 'ti paṭikkhittam. Silabbataparāmāsa-pañhe silabbataparāmāsapariyutthānaṃ 'ti vohāraṇaṃ na passati tasmā paṭikkhipati. Pariyutthānam eva pahinaṃ 'ti laddhi. Maggo bhāvito 'ti pañhe tasmim khaṇe bhāveti na bhāvito. Tasmā paṭikkhipati. Amaggenā 'ti ādi anuyoge paṭhamamaggen' eva pahinabhāvaṃ samdhāya paṭikkhipati. Yadi hi amaggena pahiyetha gotrabhūpuggalādinam pi ⁶ pahiyethā 'ti āpajjanto ⁷ upapajjisatīti pucchā paravādissa vissajjanam sakavādissa. Sesam sabbattha uttānattham evā 'ti.

ATTHAMAKAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni atthamakassa indriyakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ atthamako maggakkhaṇe indriyāni paṭilabhati

¹ C. adds : dve. ² B. omits. ³ B.—C. °rabbhāvato.

⁴ B. pari°. ⁵ C. omits. ⁶ B. °dini. ⁷ B. °jjato.

nāma no ca 'ssa paṭiladdhāni hotīti laddhi. Seyyathāpi etarahi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya natthi saddhindriya¹ 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Natthi saddhā 'ti puṭṭho pana saddhindriyato saddhāya nānattam sallakkhetvā paṭikkhipati. Sesesu pi es' eva nayo. Yathā pana² yassa atthi mano tassa manindriyam pi atthi. Evam yassa saddhādayo atthi tassa³ saddhindriyādi⁴ piṭi dīpanattham atthi mano atthi manindriya⁵ 'ti ādi⁵ āradham.

Taṃ sabbam uttānattham eva saddhim suttasāadhanenā 'ti.

ATṬHAMAKASSA INDRIYAKATHĀ

NITṬHITĀ. 6.

Idāni dibbacakkhukathā nāma hoti. Tattha yesaṃ catutthajhānadhammupatthaddham⁶ maṃsacakkhum [eva dibbacakkhu nāma hotīti laddhi. Seyyathāpi etarahi Andhakānaṃ c' eva Saṃmitiyānañ ca. Te saṃdhāya maṃsacakkhun 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Puna maṃsacakkhum dibbacakkhum⁵ maṃsacakkhun 'ti puṭṭho. Tam-mattam⁷ eva taṃ na hotīti paṭikkhipati.

Yādisa⁸ 'ti ādipucchāsu pi ubhinnaṃ ekasabhāvābhāven' eva paṭikkhipati. Visayo 'ti ādisu ubhinnaṃ pi rūpāyatanam eva visayo. Maṃsacakkhum pana āpāthagataṃ⁸ eva passati. Itaraṃ anāpāthagataṃ tiropabbatādigataṃ pi dibbacakkhussa ca atisukhumam pi rūpaṃ gocaro. Na tādisaṃ⁹ itarassā 'ti evam etesaṃ ānubhāvagocarā¹⁰ asadisā. Upādinnaṃ hutvā⁵ anupādinnaṃ⁵ hotīti puṭṭho yasmā maṃsacakkhum upādinnaṃ dibbacakkhum anupādinnaṃ. Na ca maṃsacakkhum eva dibbacakkhun 'ti icchati. Tasmā paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho yasmā⁵ maṃsacakkhussa uppādo maggo dibbassa

¹ C. oyaṇī ti.

² B. omits.

³ C. adds: patthi.

⁴ B. oyaṇī.

⁵ C. omits.

⁶ C. oddhattham.

⁷ B.—C. katakammantam.

⁸ B. ābādham āgataṃ.

⁹ C. adds: na.

¹⁰ C. anubhaṃ.

cakkhuno 'ti vacanam nissāya mamsacakkhupaccayā dibbacakkhum uppajjati. Tañ ca rūpāvacarakānam catunnam mahābhūtānam pasādo 'ti icchati tasmā paṭijānāti. Kāmāvacaram hutvā 'ti puṭṭho pi yasmā nam mamsacakkhum eva dibbacakkhum icchati tasmā paṭikkhipati.¹ Dutiyam puṭṭho rūpāvacarajhānapaccayena uppannattā rūpāvacaram nāma jātan 'ti paṭijānāti. Rūpāvacaram hutvā arūpāvacaran 'ti puṭṭho pi tato param bhāvanāya arūpāvacarakkhaṇe. Rūpāvacaracittassa abhāvā² paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho arūpāvacarakānam³ catunnam mahābhūtānam pasādo hutvā uppajjati laddhiyā paṭijānāti. Apariyāpan-nabhāvam pana 'ssa na⁴ icchati. Tasmā paṭikkhipati yeva.

Dibbacakkhu dhammupatthaddhan 'ti. Kāmāvacara-dhammena upatthambhitam hutvā. Puna dhammupatthaddhan 'ti lokuttaradhammena upatthaddham. Dve⁵ cakkhūnīti puṭṭho kiñcāpi dibbacakkhuno dhammupatthaddhassa paññācakkhubhāvam na⁴ icchati paññācakkhussa pana atthitāya paṭikkhipati. Puna puṭṭho mamsacakkhum dhammupatthaddham dibbacakkhum hotīti laddhivasena paṭijānāti.

Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

DIBBACAKKHUKATHĀ NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni dibbasotakathā nāma hotī. Ekañ⁶ ñeva sotana 'ti puṭṭho dvinnam atthitāya paṭikkhipitvā. Puna⁴ puṭṭho yasmā tad eva dhammupatthaddham dibbasotam nāma hotī tasmā paṭijānāti.

Sesam hetthā vuttanayam evā 'ti.

DIBBASOTAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

¹ C. omits from above yasmā etc.

² C. bhagavā.

³ B. °rikānam.

⁴ C. omits.

⁵ B. adds : va.

⁶ C. etañ.

. Idāni yathākammupagaññanakathā hoti. Tattha yesaṃ iti dibbena cakkhunā visuddhena —pe— yathā kammupage satte pajānātīti suttam ayoṇiso gahetvā yathākammupagaññanam eva dibbacakkhun 'ti laddhi. Te samdhāya pucchā sakavādissa. Paṭiññā itarassa. Puna yathā kammupagatañ¹ cā manasi karotīti puṭṭho eka-cittassa ārammanadvayābhāvā paṭikkhipati dutiyam puṭṭho nānācittavasena paṭijānāti. Puna lesokāsaṃ adatvā dvīnam phassānan 'ti puṭṭho paṭikkhipati. Iti yathā iminā² yathā kammupagatapadena evam eva ito³ vata bhonto sattā 'ti ādipadehi pi saddhiṃ yojanāsu attho veditabbo.

Āyasmā Sāriputto yathā kammupagataṃ ñānam jānātīti idaṃ sakavādi. Yasmā thero appicchatāya abhiññāñānāni⁴ na valañjetīti.⁵ Ekaccena jahanti⁶ tāni. Pana 'ssa n' eva atthīti maññati tasmā taṃ dibbacakkhuno alābhī thero 'ti maññamānam⁷ pucchati. Ten' eva kāraṇena atth' āyasmato Sāriputtassa dibbacakkhun 'ti parato⁸ puṭṭho paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho yaṃ kiñci⁹ sāvakena pattabbam sabban taṃ therena pattan¹⁰ 'ti paṭijānāti. Idān' assa paṭikkhepaṃ¹¹ karonto sakavādi nānu āyasmā Sāriputto 'ti ādim āha. Imaṃ hi gātham thero valañjanapanidhiyā¹² evam abhāvena¹³ āha. Abhiññānassa¹⁴ abhāvena. Paravādī pana abhāven' eva cā 'ti attham sallakkhesi. Tasmā tassa laddhiyā therassa yathākammupagatañānam eva atthi no dibbacakkhum. Tena vuttam tena hi na¹⁵ vattabbam yathākammupagatañānam dibbacakkhun 'ti.

YATHĀKAMMUPAGATAÑĀNAKATHĀ

NITTITĀ. 9.

¹ B. ogañ. ² C. adds: na. ³ B. ime. ⁴ B. oñā 'ti.

⁵ B. oñceti. ⁶ B. jānanti. ⁷ C. oṇo.

⁸ B. padato. ⁹ C. omits. ¹⁰ B. anupattan.

¹¹ B. vikkhepaṃ. ¹² C. oḍhāyā. ¹³ C. evaṃ sāve.

¹⁴ B.—C. oṇam. ¹⁵ C. taṃ.

Idāni saṃvarakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ tāvatim-se deve upādaya tat' uttarim¹ devesu yasmā te pañcaverāni na samācaranti tasmā saṃvaro atthīti laddhi. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa. Verasamudācāraṃ apasato² paṭiññā itarassa. Tato³ yasmā saṃvaro nāma saṃvaritabbe asaṃvare sati hoti. Tasmā asaṃvara-pucchā⁴ sakavādissa. Devesu paṇātipātādinam abhāvena paṭikkhepo itarassa. Atthi manussesu 'ti ādi saṃvare sati asaṃvarassa asaṃvare ca sati saṃvarassa pavattisaṃdassanattam vuttam. Paṇātipātā veramaṇīti ādipañhesu paṇātipātādinam asaṃcāravasena⁵ paṭiññā. Paṇātipātādinam natthitāya paṭikkhepo veditabbo.

Paṭilomapañhā uttānatthā yevā 'ti.

Avasāne natthi devesu saṃvaro 'ti pañhe paṇātipātādinī katvā puna tato saṃvarābhāvaṃ⁶ saṃdhāya paṭiññā sakavādissa. Tato chalavasena yadi saṃvaro natthi sabbe devā paṇātipātino 'ti ādi pucchā paravādissa. Devānam verasamudācārassa⁷ abhāvena paṭikkhepo sakavādissa. Na h' evā 'ti vacanamattam gahetvā laddhipaṭiṭṭhāpanam paravādissa. Evaṃ paṭiṭṭhitā te⁸ laddhi appaṭiṭṭhitā 'va hotīti.

SAMVARAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 10.

Idāni asaṇṇakathā⁹ nāma hoti. Tattha ye saṃkhāra-paccayā viññānaṃ 'ti vacanato vinā viññānena paṭisaṃdhi nāma natthi. Saṇṇuppādā¹⁰ va¹¹ pana te¹² devā tamhā kāyā cavantīti vacanato asaṇṇasattānam pi cutipaṭisaṃdhikkhaṇe saṇṇā atthīti laddhi. Seyyathāpi etarahi Andhakānam te saṃdhāya pucchā sakavādissa. Paṭiññā itarassa. Tato nam sakavādi¹³ kin te tam ṭhānam sa ṇ ñ ā-

¹ B. °ri. ² B. °yato. ³ C. tam. ⁴ B.—C. °re.
⁵ B. °caraṇa°. ⁶ B. dīnam vagabhāvaṃ. ⁷ B. deva°.
⁸ B. va na. ⁹ C. asaṃvara°. ¹⁰ B. sappaññu°.
¹¹ B. ca. ¹² C. omits. ¹³ C. adds: nam.

bhāvo 'ti ādihi codetum saññābhāvo¹ saññāgatīti
ādim āha. Tam sabbam tato parañ ca pālinayen' eva
veditabban 'ti.

ASAÑÑAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 11.

Idāni n'evasaññānāsaññāyatanakathā nāma hoti. Tattha
yesam n'evasaññānāsaññāyatanan 'ti vacanato na vattab-
bam tasmim bhava saññā atthiti. Seyyathāpi etarahi
Andhakānam. Te samdhāya pucchā sakavādiṣṣa paṭiññā
itarassa.

Sesam ettha sabbam² pālinayen' eva viditabban 'ti.

N'EVASAÑÑĀNĀSAÑÑĀYATANAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 12.

TATIYO VAGGO.

¹ B. °gate.

² C. omits.

Idāni gihi'ssa arahā 'ti kathā nāma hoti. Tattha yesaṃ Yasakulaputtādinaṃ gihivyañjane t̥hitānaṃ arahattapattim disvā gihi assa¹ arahā 'ti laddhi. Seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānaṃ² te saṃdhāya pucchā sakavādissa. Tattha gihi'ssā 'ti yo gihisaṃyojanasamyut-tatāya gihi so arahā³ assā 'ti attho.

Paravādī pana adhippāyaṃ asallakkhetvā 'ti gihivyañjanamattam eva passanto paṭijānāti. Idāni 'ssa gihi nāma gihisaṃyojanena hoti na vyañjanamattena yathāha bhagavā.

Alaṃkato ce pi samaṃ careyya
Santo danto niyato brahmacārī
Sabbesu bhūtesu nidhāya daṇḍaṃ
So brahmaṇo so samaṇo sa bhikkhū 'ti.

Imaṃ nayaṃ dassetuṃ atthi arahato 'ti ādi ārad-dhaṃ. Taṃ sabbam uttānattham evā 'ti.

GIHĪ 'SSA ARAHĀ 'TI KATHĀ
NĪTTHITĀ. 1.

Idāni uppattikathā⁴ nāma hoti. Tattha yesaṃ opapā-tiko hoti. Tattha parinibbāyīti ādini vacanāni ayoniso gahe tvā Suddhāvāsesu uppanno saha uppattiyā arahā hotīti laddhi. Yesaṃ vā upahacca parinibbāyīti idaṃ⁵ parivattetvā uppajja parinibbāyīti pariyāpūnantānaṃ saha uppattiyā arahā hotīti laddhi. Seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānaṃ⁶ te saṃdhāya pucchā sakavādissa

¹ B. ssa.

² B. °padhama°.

³ C. °ham.

⁴ B. everywhere upapa°.

⁵ B. padaṃ.

⁶ B. °padhamakānaṃ.

paṭiññā itarassa. Tattha yasmā uppatticittam nāma lokiyam tena sotāpannādayo pi na honti pag eva arahā. Tasmāssa¹ imam nayam dassetum saha uppattiyā sotāpanno 'ti ādi āradham. Sāriputto 'ti ādi imesu mahātheresu ko eko pi² saha uppattiyā arahā nāmā 'ti codanattam vuttam. Uppattiesino³ 'ti paṭisaṃdhicittena tam hi uppattim esati gavesati tasmā uppattesi yan 'ti vuccati.

Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

UPPATTIKATHĀ NITTHITĀ. 2.

Idāni anāsavakathā⁴ nāma hoti. Tattha ye dhammā anāsavassa arahato sabbe te⁵ anāsavā 'ti yesam laddhi. Seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānam⁶ te saṃdhāya arahato 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha nam anāsavā nāma maggādayo kin⁷ tassa te yeva uppajjantīti codanattam maggo phalan 'ti ādi āradham. Cakkhum anāsavan 'ti puṭṭho sāsavattā paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho anāsavass' etan 'ti paṭijānāti. Cīvarapañhe⁸ eko va dhammo anāsavo ca sāsavo ca na⁹ hotīti. Lakkhaṇavirodhabhayā paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho anāsavass' eva⁹ hutvā sāsavassa hotīti paṭijānāti.¹⁰ Taññeva anāsavan 'ti pañhadvaye es' eva nayo. Sakavādi pana tam taññevā 'ti anuññātattā maggo anāsavo hutvā 'ti ādihi codeti. Iminā upāyena sabbattha attho veditabbo 'ti.

ANĀSAVAKATHĀ NITTHITĀ. 3.

Idāni samannāgatakathā nāma hoti. Tattha dve samannāgamā paccuppannakkhane samaṅgibhāvasamannāgamo ca rūpāvacarādisu aññatarabhūmippattito paṭilābhasam-

¹ B. ya.

² B. hi.

³ B. upapa tte pi yenā 'ti.

⁴ C. anāpatti°.

⁵ C. sabbato.

⁶ B. °padhamakānam.

⁷ B. omits.

⁸ B. °paññe.

⁹ C. omits.

¹⁰ B. °titi.

annāgamo ca. -So yāva adhigataviseso¹ na parihāyati. Tāvad eva labbhati. Yesam pana ṭhapetvā ime dve samannāgame añño pattidhammavasena² eko samannāgamo nāma hotīti laddhi seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānam.³ Tesam pattidhammo nāma koci natthīti anubodhanattham arahā catūhi phalehi samannāgato⁴ 'ti pucchā sakavādissa pattim samdhāya paṭiññā itarassa. Ath' assa yadi te arahā⁵ catūhi khandhehi viya catūhi phalehi samannāgato evam sante yeva catūsu phalesu cattāro phassādayo tehi te arahato samannāgatattā pāpunātīti codanattham arahā catūhi phassehīti ādi āraddham. Tam sabbam paravādinā ekakkhaṇe catunnam phassādinam abhāvā⁶ paṭikkhattam. Anāgāmi-paṇhādiṣu pi es' eva nayo. Sotāpatti phalam vītivatto 'ti na pathamajhānam viya dutiyajhānalābhī puna anuppattiyā pana vītivatto 'ti pucchati. Sotāpattim aggan 'ti ādi yaṃ vītivatto ten' assa puna asamannāgamam⁷ dassetum āraddham. Tehi ca aparihīno 'ti⁸ pañhe yasmā yathā paccanikasamudācārena lokiya-jhānadhammā parihāyanti. Na evam lokuttaramaggena hi ye kilesā pahiyanti phalena ca⁹ paṭippassambhanti te tathā pahinā va tathā paṭippassaddhā yeva ca hontī. Tasmā sakavādinā āmantā 'ti¹⁰ paṭiññātam. Sv āyam¹¹ attho parato¹² arahato cattāro maggā patiladdhā 'ti ādisu pakāsīto yeva.

Sesam uttānattham evā 'ti.

SAMANNĀGATAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Arahā chahi upekkhāhīti kathāya pi iminā va nayena attho veditabbo. Arahā hi chasu dvāresu¹³ upekkhānam

¹ C. aviga°. ² B. upapatti°. ³ B. °padhapakānam.

⁴ B. samannāgame arahā 'ti.

⁵ B. °ham.

⁶ B. arahāvā.

⁷ C. °gatam.

⁸ C. va.

⁹ C. phale tava.

¹⁰ B. °tīti.

¹¹ C. āyam.

¹² B. padato.

¹³ C. vāresu.

uppatibhabbatāya ¹ hi ² samannāgato 'ti vuccati na ekakkhaṇe. Sabbāsam uppatibhāvenā 'ti.

UPEKKHĀSAMANNĀGATAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni bodhiyā buddho 'ti kathā nāma hoti. Tattha bodhīti catumaggañānassāpi sabbaññutañānassāpi adhi-
vacanam tasmā yesam yathā odātena vaṇṇena odāto
sāmena vaṇṇena ³ sāmo. Evaṃ bodhiyā buddho
'ti laddhi seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānam yeva te
saṃdhāya pucchā ca anuyogo ca sakavādisa. Paṭiññā ca
paṭikkhepo ca itarassa. Atitāyā ⁴ 'ti pañhe tasmim
khaṇe abhāvato paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho paṭilābham
saṃdhāya paṭijānāti. Puna kiccavasena ⁵ puṭṭho kiccā-
bhāvato paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho yaṇ tena tāya
karaṇiyam katam tattha sammohābhāvā ⁶ paṭijānāti.
Lesokāsam ⁷ pana adatvā dukkham paṭijānātīti
ādinā nayena puṭṭho tassa kiccassa abhāvā paṭikkhipati.
Anāgatapañhe tasmim khaṇe maggañānassa abhāvā paṭik-
khipati. Dutiyam puṭṭho agamā ⁸ Rājagaham buddho 'ti
anāgatāya bodhiyā buddhabhāvam maññamāno paṭijānāti.
Bodhikaraṇiyam karotīti puṭṭho tasmim khaṇe
kiccābhāvena paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho yadi na
kareyya buddho 'ti na vucceyya. Yasmā avassam karis-
sati tasmā karoti ⁹ yeva nāmā 'ti paṭijānāti. Puna lesa-
kāsam adatvā puṭṭho paṭikkhipati. Paccuppannapañhe
saddhim samsandanāya uttānattho yeva ¹⁰ tisso bodhiyo
ekato katvā buddho ¹¹ sabbaññutañānam ¹² saṃdhāya ¹³ tihi
pi buddho 'ti pi vattabbabhāvato ¹⁴ paṭijānāti. Puna tīhīti
puṭṭho sabbāsam ekakkhaṇe abhāvā paṭikkhipati. Dutiyam

¹ B. °gabbā°; C. °vya°. ² B. tāhi. ³ C. omits.

⁴ B. °tassā.

⁵ B. kimvasena.

⁶ B. samohā°; C. sammohāvē. ⁷ C. lokānam.

⁸ C. āgama. ⁹ C. tato ti. ¹⁰ B. va. ¹¹ C. puṭṭho.

¹² C. °ṇāya.

¹³ C. °yata.

¹⁴ C. adds: tā.

puṭṭho atitānāgatapaccuppannessa sabbaññūtañānassa va-
sena paṭijānāti. Puna lesokāsaṃ adatvā satataṃ
samitaṃ 'ti puṭṭho paṭikkhipati. Na¹ vattabbam
bodhiyā 'ti pucchā paravādissa. Bodhiyā abhāvakkhaṇe
buddhabhāvāpattito² paṭiññā sakavādissa.³ Nanu bo-
dhipaṭilābhā 'ti pañhe pana yasmim saṃtāne bodhi-
saṃkhātāṃ maggañānaṃ uppannaṃ. Tattha buddho
'ti sammuti sabhāvato paṭiññā tass' eva. Tassa adhippāyaṃ
ajānitvā hañcīti laddhiṭṭhapanā paravādissa. Idāni yadi
sallakkhaṇaṃ pakāṭaṃ kātuṃ bodhipaṭilābhā buddho 'ti
bodhiyā buddho 'ti pucchā sakavādissa. Tass' attho tan-
te⁴ yasmā bodhipaṭilābhā buddho tasmā bodhiyā buddho
'ti. Itaro bodhipaṭilābho nāma bodhiyā uppajjitvā nirud-
dhāya pi saṃtāne uppanne⁵ bhāvo yeva bodhi nāma
maggakkhaṇe ñānaṃ 'ti imaṃ vibhāgaṃ asallakkhento ca⁶
puna paṭijānāti. Tato sakavādinā bodhipaṭilābho
bodhīti puṭṭho vacanokāsaṃ alabhanto paṭikkhipatīti.

BODHIYĀ BUDDHO 'TI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 6.

Iti imā tisso pi kathā Uttarāpathakānaṃ⁷ yeva. Idāni
lakkhaṇakathā nāma hoti. Tattha yehi samannāgatassa
mahāpurisassa dve gatiyo bhavantīti imaṃ⁸ suttaṃ ayoniso
gahetvā lakkhaṇasamannāgato⁹ bodhisatto¹⁰ va¹¹ hotīti
yesaṃ laddhi. Seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānaṃ¹² te
saṃdhāya pucchā sakavādissa. Paṭiññā itarassa. Ca-
kavattisatto 'ti pañhesu yasmā cakkavattisatto bo-
dhisatto pi abodhisatto¹ pi¹ tasmā abodhisattaṃ saṃdhāya
paṭikkhipati bodhisattaṃ¹³ saṃdhāya paṭijānāti. Dvat-

¹ C. omits. ² B. abu°. ³ C. omits till tass' attho.

⁴ B. ki te.

⁵ B. °na.

⁶ B. va.

⁷ B. uttānā va padhamakānaṃ.

⁸ B. idaṃ.

⁹ C. °te.

¹⁰ C. tte.

¹¹ C. ca.

¹² B. °padhamakānaṃ.

¹³ B. omits.

tims' imāniti suttam bodhisattam eva samdhāya vuttam. So hi pacchime bhavē buddho hoti. Itaresu cakkavattī. Tasmā āgataṃ pi anāgatasadisam evā 'ti.

LAKKHAṆAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni niyāmokkantikathā nāma hoti. Tattha yesaṃ Ghaṭikārasutte Jotipālassa pabbajjāṃ samdhāya bodhisatto Kassapassa bhagavato pāvācane okkantaniyāmo caritabrahmacariyo 'ti laddhi. Seyyathāpi etarahi Andhakānaṃ. Te samdhāya bodhisatto 'ti pucchā sakavādisa laddhiyaṃ thatvā¹ paṭiññā itarassa. Tato yasmā niyāmo 'ti vā brahmacariyaṃ 'ti vā ariyamaggassa nāmaṃ bodhisattānaṃ ca ṭhapetvā pāramipūraṇaṃ aññā niyāmokkanti nāma natthi. Yadi bhavēyya bodhisatto sotāpanno sāvako bhavēyya. Na c' etam eva kevalaṃ hīnaṃ. Buddhā² attano³ ñānabale thatvā ayaṃ buddho bhavissatīti vyākaraṇti. Tasmā puna bodhisatto 'ti anuyogo sakavādisa. Pacchimabhavaṃ samdhāya paṭikkhepo itarassa. Dutiyapañhe Jotipālakālaṃ⁴ samdhāya paṭiññā tass'⁵ eva. Sāvako hutvā 'ti ādisu pi es' eva nayo. Anussaviko 'ti anussavapaṭividdhadhamme⁶ pacchimabhavaṃ⁷ samdhāya paṭikkhipivā Jotipālakāle anussavaṃ samdhāya paṭijānāti. Aññaṃ satthāraṇaṃ 'ti Ālāraṇaṃ ca Rāmaputtaṇaṃ ca samdhāya vuttam. Āyasmā Ānando 'ti ādi okkantaniyāmā 'va sāvakā honti na itare okkantaniyāmā evarūpā hontīti dassetuṃ vuttam sāvako jātivītivatto 'ti yāya jātiyā sāvako taṃ vitivatto aññaṃ⁸ bhavē asāvako hotīti pucchati. Itaro sotāpannādīnaṃ sāvakabhāvato paṭikkhipati. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

NIYĀMOKKANTIKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 8.

¹ B. datvā. ² B. buddho. ³ C. atthano.

⁴ C. °kānaṃ. ⁵ B. taṃ yeva.

⁶ B. anussavena °dhammo. ⁷ B. °bhāvaṃ.

⁸ B. aññatarasmiṃ.

Idāni aparā pi samannāgatakathā hoti. Tattha yesaṃ catutthamaggaṭṭho puggalo pattadhamavasena¹ tīhi phalehi² samannāgato 'ti laddhi seyyathāpi etarahi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha heṭṭhā catūhi phalehi samannāgatakathāya vuttanāyen' eva veditabban 'ti.

SAMANNĀGATAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 9.

Idāni saṃyojanakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ nipariyāyen' eva sabba saṃyojana appahānaṃ arahattan 'ti laddhi. Seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa. Paṭiññā itarassa. Puna sabbe saṃyojanā 'ti puttḥo heṭṭhāvuttamaggatayena pahīne saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiyam puttḥo tena maggena appahīnāya abhāvā paṭijānāti. Sakkāya-ditṭhi-ādisu viya paṭhamamaggena pahīnapahīnabhāvaṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Catutthamaggena anavasesappahānaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Es' eva nayo sabbatthā 'ti.

SAṃYOJANAPPAHĀNAKATHĀ

NIṬṬHITĀ.² 10.

CATUTTHO VAGGO.

¹ B. patti^o.² C. omits the kathā 10.

Idāni vimuttikathā nāma hoti. Tattha vipassanā maggo phalaṃ paccavekkhaṇaṃ¹ 'ti catunnaṃ ñānaṃ vimutti-ñānaṃ 'ti nāma. Tesu pi vipassanāñānaṃ niccanimittādihi² vā vimuttattā tadaṅgavimuttibhāvena vā vimuttattā vimuttiñānaṃ. Maggo samucchedavimutti. Phalaṃ paṭippa-ssaddhivimutti. Paccavekkhaṇañānaṃ³ pana vimuttim jānātīti vimuttiñānaṃ. Evaṃ catubbidhe vimuttiñāne nippariyāyena phalañānaṃ eva vimuttaṃ.⁴ Sesāni vimuttānīti vā na⁵ vattabbāni. Tasmā idam nāma vimuttiñānaṃ vimuttan 'ti avatvā. Avisesen' eva vimuttiñānaṃ⁶ vimuttan 'ti yesaṃ⁷ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Puna yaṃ kiñcīti puṭṭho paccavekkhaṇādīni saṃdhāya paṭikkhipati. Paṭipanna s s ā 'ti puṭṭho maggañānaṃ anāsavaṃ saṃdhāya paṭijānāti.⁸ Yasmā pana taṃ⁹ sotāpannaṃ phale ṭhitassa ñānaṃ na¹⁰ hoti tasmā vimuttaṃ¹¹ nāma na¹² hotīti codanatthaṃ. Puna sakavādi¹³ sotāpanna s s ā 'ti ādim āha. Iminā upāyena sabbattha attho veditabbo 'ti.

VIMUTTIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni asekkhakathā nāma hoti. Tattha yasmā Ānandaṭṭherādayo sekkho¹⁴ ulāro bhagavā 'ti ādinā nayena asekkhe jānanti. Tasmā sekkha s s a asekkha ñ ā-

¹ B. okkhan. ² B. niccādi. ³ B. oñāñānaṃ.

⁴ B. adds: sesāni vimuttaṃ. ⁵ B. ti.

⁶ B. vimuttaṃ. ⁷ C. tesam. ⁸ B. adds: na.

⁹ B. etaṃ. ¹⁰ B. omits. ¹¹ B. oṭti. ¹² C. omits.

¹³ B. oḍissā. ¹⁴ C. sekkhā; B. sekkha.

nam atthīti yesam laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānam.¹ Te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Jānāti passatīti idam attanā adhigatassa jānavasena vuttam. Gotrabhūno² 'ti ādi hetthimāya hetthimāya bhūmiyā tthitassa uparupariññanassa abhāvasanattam vuttam. Nanu ayaasmā Ānando sekkho ulāro bhagavā³ 'ti jānāti⁴ paravādī asekkho bhagavā⁵ 'ti pavattattānam⁶ asekkham⁷ ñānan⁸ 'ti icchati. Na pan' etam asekkham. Tasmā evam patitthāpitā pi laddhi appatitthāpitā⁹ 'va hotīti.

ASEKKHANĀNAKATHĀ⁴ NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni viparitakathā nāma hoti. Tattha yv⁵ āyam paṭhavikasine paṭhavisaññī samāpajjati. Tassa tam ñānam viparitañānan⁶ 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānam te samdhāya pucchā sakavādissa. Paṭiññā itarassa. Paṭhavin nissāya uppannamittam⁷ hi na paṭhavi yeva. Tatrāyam⁸ paṭhavisaññī tasmā viparitam⁹ tam¹⁰ ñānan¹¹ 'ti ādim āha itaro.¹² Ayam¹³ h' etassa¹⁴ adhippāyo. Tato sakavādī lakkhaṇapaṭhavi¹⁵ pi sambhārapaṭhavi¹⁶ pi nimittapaṭhavi¹⁷ pi paṭhavidevatā¹⁸ pi sabbā paṭhavi yeva. Tāsu paṭhavīti ñānam viparitam¹⁹ na hoti. Anicce niccan²⁰ 'ti ādi vipariyeso pana viparitam²¹ ñānam nāma. Kin te idam etesu aññataran²² 'ti codetum anicce niccan²³ 'ti ādim āha. Itaro vipallāsakkaṇābhāvam²⁴ samdhāya paṭikkhipati. Paṭhavīnimittam²⁵ samdhāya paṭijānāti. Kusalan²⁶ 'ti sekkhaputhujanānam²⁷ ñānam samdhāya vuttam. Atthi arahato²⁸ 'ti pañhesu²⁹ pi vipallāsakkaṇābhāven³⁰ 'eva paṭikkhipati. Paṭhavīnimittam³¹ samdhāya paṭijānāti. Sabb' eva paṭhavi³² hoti ti sabban tam paṭhavikasinalakkhaṇam pa-

¹ B. oḍhakānam.

² C. omits.

³ C. ontānam; B. ottātam.

⁴ B. asekkhakathā.

⁵ C. sv.

⁶ C. tatra vāyam.

⁷ B. omits.

⁸ C. yam.

⁹ B. hi tassa.

¹⁰ C. devatā.

¹¹ C. oṇabhāvam.

¹² B. saññāsu.

¹³ C. oṇabhāvena.

ṭhavi yeva hotīti pucchati. Sakavādi tathā abhāvato paṭikkhipati. Nanu paṭhavī atthi atthi ca¹ koci paṭhavim² paṭhavito samāpajjati³ pucchā sakavādisa. Tass' attho nanu nimittapaṭhavī atthi atthi ca³ koci tam paṭhavim² paṭhavito ca samāpajjati na āpato vā tejato vā⁴ paṭhavī atthīti ādi yadi yam⁵ yathā atthi tam tathā samāpajjantassa ñānam viparitam hoti. Nibbānam atthi tam pi samāpajjantassa sabbam vipariyesasamugghātana-maggañānam⁶ pi te viparitam hotīti⁷ dassanattam vuttan 'ti.

VIPARĪTAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni niyāmakathā nāma hoti. Tattha yo puggalo samataniyāmam⁸ okkamissati tam bhabbo esa dhammam abhisametun 'ti yasmā⁹ bhagavā jānāti tasmā aniyatassa puthujjanass' eva sato¹⁰ puggalassa niyāmagamanāya ñānam atthīti yesam laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānam. Te samdhāya aniyatassā 'ti pucchā sakavādisā 'ti.² Tattha niyāmagamanāya 'ti niyāmo vuccati maggo maggagamanāya maggokkamanāya 'ti attho. Yam pan' assa ñānam disvā bhagavā bhabbo ayan 'ti jānāti tam samdhāya paṭiññā paravādisa. Ath' assa sakavādi ayuttavāditam dipetum niyatassā 'ti viparītānuyogam āha. Tattha¹¹ paṭhamapañhe maggena niyatassa niyāmagamanāya¹² ñānam nāma natthīti paṭikkhipati. Dutiyena natthibhāvena paṭijānāti. Tatiye aniyatassa¹³ natthīti pucchā tam¹⁴ laddhivirodhena paṭikkhipati. Puna paṭhamapañhe¹⁵ catuttam katvā¹⁶ aniyatassa niyāmagamanādivasena tayo pañhakathā. Tesu paṭhame yasmā ādimaggena niyatassa puna

¹ B. va. ² B. omits. ³ C. omits. ⁴ B. adds : 'ti.

⁵ B. yad idam. ⁶ B. °ghātakam. ⁷ B. hotū 'ti.

⁸ C. sammatta°; B. samattam. ⁹ C. tasmā.

¹⁰ B. tā. ¹¹ B. sabba. ¹² C. aniya°.

¹³ B. niya°. ¹⁴ B. puṭṭhattā. ¹⁵ B. adds : va.

¹⁶ B. katvā niya°.

tadattthāya ñānaṃ natthi tasmā paṭikkhipati duttiye-
natthibhāven' eva paṭijānāti. Tatiye laddhivirodhen'¹ eva
paṭikkhipati. Puna paṭhamam pañham aṭṭhamam katvā
aniyatassa² aniyāmagamanādivasena tayo pañhakathā.
Tesaṃ attho vuttanāyena' eva vedītabbo. Puna paṭhama-
pañham eva dasamam³ katvā taṃmūlakā⁴ atthi ni-
yāmo 'ti ādayo pañhakathā. Tattha yasmā niyāmagama-
nāya ñānaṃ nāma maggañānaṃ eva hoti tasmā taṃ sam-
dhāya atthi niyāmo 'ti vuttaṃ. Itaro pana niyāmo 'ti vutte
paṭikkhipati ñānaṃ 'ti vutte paṭijānāti. Satipaṭṭhānādisu
pi es' eva nayo. Paccanikam uttānattham eva. Gotra-
bhuno 'ti ādinā nayena yam⁵ appattaṃ tassa taṃ natthi
dassanattam. Vuttaṃ bhagavatā⁶ jānāti attano ñānaba-
lena jānāti. Na⁷ tassa niyāmagamanāñānaṃ sabhāvato.⁸
Tasmā iminā kāraṇena patitṭhitā pi 'ssa laddhi appatitṭhitā
yevā 'ti.

NIYĀMAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni paṭisaṃbhidākathā nāma hoti. Tattha yesaṃ yaṃ
kiñci ariyānaṃ ñānaṃ sabbalokuttaram evā 'ti gahetvā
sabbam ñānaṃ paṭisaṃbhidā 'ti laddhi. Seyya-
thāpi Andhakānaṃ te samdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā
itarassa. Sammutiñānapañhesu paṭhavikasināsammutiyaṃ
samāpattiñānaṃ samdhāya paṭikkhipati niruttiñānaṃ sam-
dhāya paṭijānāti. Ye keci sammutiṇ 'ti pañhe puthuj-
ane samdhāya paṭikkhipati. Cetopariyāyapañhesu puthuj-
janassa ñānaṃ samdhāya paṭikkhipati. Ariyassa ñānaṃ
samdhāya paṭijānāti. Sabbāpaññattipañhesu paṭhāvika-
sināsamāpattipañham⁹ samdhāya paṭikkhipati lokuttaram
samdhāya paṭijānāti. Paṭhavikasināsamāpattin 'ti ādi yā-
ettesu ettakesu ṭhānesu paññā kiṃ sabbā sā¹⁰ paṭisaṃbhidā

¹ B. °bhāven' eva. ² B. omits. ³ B. dvā°.

⁴ C. na. ⁵ B. 'ssa. ⁶ B. °vā. ⁷ C. omits.

⁸ C. sabbā°. ⁹ B. °saññam. ¹⁰ B. sappassa.

'ti pucchanattham vuttam. Tena hi sabbam ñānaṃ 'ti yasmā sabbā¹ lokuttarapaññā paṭisambhidā tasmā sabbam 'ti vacanasāmaññato charena² saddhim patitṭhāpetiti.

PAṬISAMBHIDĀKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni sammutiñānakathā nāma hoti. Tattha sammutisaccam paramatthasaccan 'ti dve saccāni. Ye pana etaṃ vibhāgaṃ akatvā saccan 'ti vacanasāmaññena sammutiñānam pi saccārammaṇam evā 'ti vadanti³ seyyathāpi Andhakā⁴ te⁵ ayuttavādino 'ti tesam vāDavisodhanattham ayaṃ kathā āradhā. Tattha na vattabbam 'ti pucchā paravādissa. Paramatthasaccam saṃdhāya paṭiññā sakavādissa. Sammutisaccambhīti sammuti-anupaviṭṭhe saccamhi paccatte⁶ vā bhumma vacanaṃ. Sammutisaccan 'ti attho sammutiñānam saccārammaṇaṃ ñevā 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Tato na yadi taṃ avisesena saccārammaṇaṃ ñevā 'ti tena ñānena dukkhapaṭiññādini⁷ kareyya 'ti codetum tena ñānenā 'ti ādim āha.

SAMMUTIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni cittārammaṇakathā nāma hoti. Tattha ceto-pariyāye ñānaṃ 'ti vacanamattam eva gahetvā taṃ ñānaṃ cittārammaṇam evā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha 'ssa yo sarāgādivasena cittaṃ jānāti tassa rāgādayo pi ārammaṇā honti. Tasmā na vattabbam cittārammaṇā ñevā 'ti codanattham nanu atthi koci ādi āradham. Phassārammaṇe⁸ 'ti phassasaṃkhāte ārammaṇe⁹ vedanārammaṇe¹⁰ 'ti ādisu pi es' eva nayo. Puna phassārammaṇe¹¹ ñānaṃ na vattabbam

¹ C. sabba.

² B. phalena.

³ B. laddhi.

⁴ B. °kānaṃ.

⁵ C. omits.

⁶ C. °tthe;

⁷ C. °pari°.

⁸ B.—C. °no.

⁹ B. omits.

¹⁰ B. °nā-ārammaṇe.

¹¹ B.—C. °nā.

'ti putt'ho phassassa¹ phusanalakkhaṇaṃ manasikaronto² phasse³ vārammaṇaṃ hotīti paṭijānāti. Kiṃ pan' etaṃ phassa pariyaṃ nānaṃ 'ti putt'ho pana tādisassa suttapadassa abhāvā paṭikkhipati. Vedanādisu pi es' eva nayo. Idāni yaṃ nissāya yassa⁴ laddhi⁵ tad⁴ eva⁴ dassetvā laddhiṃ patitṭhāpetuṃ nanu cetopariyaṃ nānaṃ 'ti ādim⁶ āha. Sā pan' esā vacanamattābhini-vesena patitṭhāpitā pi appatitṭhāpitā va hotīti.

CITTĀRAMMAṆAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni anāgatakathā⁷ nāma hoti. Tattha anāgataṃ nāma anantaram pi atthi na anantaram pi. Etesu⁸ anantare ekanten' eva nānaṃ natthi. Yathā ca anantare tathā⁹ ekavīthi-ekajavanapariyāpanne⁹ pi. Tattha ye sabbasmim pi anāgate nānaṃ icchanti seyyathāpi Andhakā¹⁰ te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yaṃ te anāgate nānaṃ kiṃ tena anantaram anāgataṃ mūlādivasena jānātīti codetuṃ anāgataṃ mūlato 'ti ādim āha. Tattha mūlato 'ti ādini sabbāni kāraṇavevacanān'¹¹ eva kāraṇaṃ hi yaṃ¹² attano phalaṃ¹³ karoti. Taṃ tattha mūlayati patitṭhātīti mūlaṃ. Tato 'va taṃ hinoti pavattayātīti¹⁴ hetu. Tad eva naṃ deti¹⁵ handa naṃ gaṇhathā 'ti niyyāteti¹⁶ viyā¹⁷ 'ti nidānaṃ. Tato taṃ saṃbhavati saṃbhavo. Pabhavatīti pabhavo. Tattha va taṃ¹⁸ samutṭhāti taṃ vā naṃ samutṭhāpetīti samutṭhānaṃ. Tad eva taṃ¹⁹ āharatīti āhāro. Taṃ ca tassa apaṭiccajita-baṭṭhena²⁰ ārammaṇaṃ. Tad eva c' etaṃ paṭicca etīti paccayo. Tato taṃ samudetīti samudayo 'ti vuccati.⁶

¹ B. phassa.² C. °roto.³ B. phasso.⁴ B. omits.⁵ B. laddhivāre.⁶ C. omits.⁷ B. anāgatañāna°.⁸ B. tesu.⁹ C. °kapavana°.¹⁰ B. °kānaṃ.¹¹ B. kāraṇavaca°.¹² B. yaṃ hi.¹³ C. palam.¹⁴ C. °ttatīti.¹⁵ B. nideti.¹⁶ B. niyyāde°.¹⁷ C. viyāyati.¹⁸ C. matam.¹⁹ B. naṃ.²⁰ C. aṇaricchitabba°.

Yasmā pana anantaram cittaṃ eteh' ākārehi na sakkā jānitum tasmā na h' evā 'ti paṭikkhipati. Anāgataṃ hetu¹ paccayatantiyā anantarā-anāgate² citte hetupaccayattam jānāti. Ye tattha dhammā³ hetupaccayena paccayā honti. Te jānātīti attho. 'Sesapadesu pi es' eva nayo. Gotrabhuno 'ti ādi. Yasmiṃ anāgate ñānaṃ na uppajjati taṃ sarūpato dassetum vuttam. Pāṭaliputtassā 'ti suttam yasmā⁴ anāgate ñānaṃ uppajjati taṃ dassetum āhaṭam. Yasmā pan' etaṃ na⁵ sabbasmiṃ anāgate ñānassa sādhanam tasmā anāhaṭam evā 'ti.

ANĀGATAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni paccuppannakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ sabbasaṃkhāresu aniccato ditṭhesu taṃ pi ñānaṃ⁶ aniccato ditṭham hotīti vacanam nissāya avisesena sabbasmiṃ paccuppanne⁷ ñānaṃ atthīti laddhi. Seyyathāpi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya paccuppane⁸ 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi avisesena paccuppanne ñānaṃ atthi⁹ khaṇapaccuppanne pi tena bhavitabbaṃ. Evaṃ sante dvinnam ñānānaṃ ekato abhāvā¹⁰ ten' eva ekañānena taṃ jānitabbaṃ. Hotīti codetum¹¹ tenā 'ti anuyogo sakavādissa. Tattha paṭhamapañhe ten' eva taṃ jānitum na sakkā 'ti paṭikkhepo itarassa. Dutiyapañhe pana samtatiṃ saṃdhāya paṭiññā tass' eva. Paṭipātito bhaṅgaṃ passanto 'ti hi⁵ bhaṅgānupassanā ñānen' eva bhaṅgānupassanāñānaṃ¹² passatīti tassa adhippāyo. Tena ñānena taṃ ñānaṃ jānātīti ādisu pi es' eva nayo. Tena phassena taṃ phassan 'ti ādini assa lesokāsanivāraṇattham vuttāni. Yaṃ pan' etena¹³ laddhiṃ paṭiṭṭhāpanattham

¹ B. hetum.

² B. °rānāgate.

³ B. tasmā.

⁴ C. yasmim.

⁵ B. omits.

⁶ B. viññānaṃ.

⁷ C. °nnena.

⁸ B. samuppanne.

⁹ B. atthīti.

¹⁰ B. °vo.

¹¹ B. codanattham.

¹² C. °ssane.

¹³ B. tena.

nanu sabbasamkhārehitī ādi vuttam. Tattha na sato¹ tañ ñānam diṭṭham hoti na ārammanato 'ti adhippāyena paṭiññā sakavādissa. Tasmā evaṃ patitṭhitā pi tassa laddhi appatitṭhitā va hotīti.

PACCUPPANNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 9.

Idāni phalaññanakathā nāma hotīti. Tattha buddhā pi sattānaṃ ariyaphalappattiyā² dhammaṃ desenti sāvakaṃ piti iminā sāmāññena buddhānaṃ viya sāvakaṇaṃ pi tena³ sattena pattaphale⁴ ñānaṃ atthiti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ. Te samdhāya sāvakaṃ sāvakaṃ sāvakaṃ 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi sāvakassa phale ñānaṃ atthi yathā buddhasamā⁵ te pi sotāpattiphale attano ñānabalena ayaṃ biḍi ayaṃ kolaṃkolo ayaṃ sattakkhattuparamo 'ti phalassa kataṃ paññapenti. Kin⁶ te evaṃ sāvako piti codetum sāvako phalassa kataṃ paññapetīti āha. Itaro patikkhipati. Atthi sāvakaṃ sāvakaṃ phale paropariyattitī ādi phale ñānassa atthitāya paccayapucchanattham vuttam. Ayaṃ h' ettha adhippāyo buddhānaṃ idaṃ oraṃ⁷ idaṃ param⁸ evaṃ phalaṇaṃ uccāvacabhāvajananasamkhātā phalaparopariyattitī nāma atthi.⁹ Tathā indriyapuggalā paropariyattiyokāsaṃ-atthitāya tassa tassa¹⁰ puggalassa tesam tesam indriyānaṃ vasena taṃ taṃ phalaṃ jānanti. Kin te sāvakaṃ sāvakaṃ sāvakaṃ khandhapaññatitī ādini pi yadi te sāvakaṃ sāvakaṃ sāvakaṃ phale ñānaṃ atthi imāhi pi 'ssa paññattitīhi bhavitabbaṃ.¹¹ Kim assa tā atthi¹² sakkoti so etā paññattitīyo attano balena jānitum 'va¹³ paññapetum vā⁶ 'ti⁶ codanattham¹⁴ vuttāni.

¹ C. yato. ² B. ādissaphaluppa°. ³ C. adds: tena.

⁴ B. vattabbe phalena. ⁵ B. buddhā samā ne.

⁶ C. omits. ⁷ B. phalaṃ. ⁸ B. padaṃ opadanti.

⁹ B. adds: tathā indriyapuggalaparo pariyattitī nāma atthi.

¹⁰ B. kāya. ¹¹ B. adds: ti. ¹² B. adds: na.

¹³ B. va.

¹⁴ C. paṭi°.

Sāvako jino¹ 'ti² ādi. Yadi sāvakassa buddhānaṃ viya phale ñānaṃ atthi. Evaṃ sante³ yeva jino 'ti codanattham vuttam. Sāvako anuppannassā 'ti pañhe pi ayam eva nayo. Aññānīti pañhe avijjāsaṃkhātassa aññānassa vibhattapaṭikkhitto⁴ na pan' assa buddhānaṃ viya phale ñānaṃ atthi tasmā appatitthito ca⁵ paravādo⁶ 'ti.

PHALAÑĀNAKATHĀ NITTHITĀ. 10.

PAÑCAMO VAGGO.

MAHĀPANNĀSAKO SAMATTO.

¹ C. pi no.

² B. titi.

³ B. oṇtesv eva.

⁴ B. vihatattā pa°.

⁵ B. va.

⁶ B. °vādivādo.

Idāni niyāmakathā nāma hoti. Tattha niyāmo hoti¹ bhabbo² niyāmaṃ okkamituṃ kusalesu dhammesu samattan³ 'ti vacanato ariyamaggo vuccati. Yasmā pana tasmim uppajjitvā niruddhe pi puggalo aniyato nāma na hoti. Tasmā so niyāmo⁴ niccatṭhena asaṃkhato 'ti yesaṃ laddhi seyyathā pi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Tato yadi so asaṃkhato evarūpena tena bhavitabban 'ti dipento nibbānaṃ 'ti ādim āha. Samsandanapucchā uttānatthā yeva. Atthi koci⁵ ti niyāmassa asaṃkhatabhāvaṃ dipanattamaṃ vuttam. Maggo asaṃkhato 'ti pañhe tassa uppādanirodhabhāvato paṭikkhipati. Niyāmo saṃkhato 'ti pañhe niruddhe pi magge niyāmassa atthitaṃ⁶ saṃdhāya paṭikkhipati. Sotāpattiniyāmo 'ti ādi pañhesu pi anulomato ca paṭilomato ca iminā 'va nayena attho vedītabbo. Pañca asaṃkhatānī ti puttḥo pañcannaṃ asaṃkhatānaṃ āgatattānaṃ⁷ apassanto paṭikkhipati. Duttiyaṃ puttḥo catunnaṃ samattaniyāmānaṃ niyāmavacanato nibbānaṃ⁸ ca asaṃkhatabhāvato paṭijānāti. Micchattaniyāmapañho niyāmavacanamattena asaṃkhatatāya ayuttabhavadīpanattamaṃ vutto 'ti.

NIYĀMAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni paṭiccasamuppādakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ nidānavagge uppādā vā tathāgatānaṃ anuppādā vā tathāgatānaṃ ṭhitā vā sā dhātudhammaṭṭhitatā 'ti vacanato

¹ B. omits. ² B. gabbo. ³ C. samma°.

⁴ B. adds: 'ti. ⁵ B. atthīti. ⁶ C. anāga°.

⁷ C. omits till the end of the page.

paṭiccasamuppādo asaṃkhato 'ti laddhi. Seyyathāpi Pubbaseliyānañ ca Mahimsāsakānañ ca te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Avijjā asaṃkhata 'ti ādayo pañhā avijjādinam yeva paṭiccasamuppādadabhāvadassanattam vuttā.¹ Yena pan' atthēna tattha ekekaṃ aṅgaṃ paṭiccasamuppādo 'ti vuccati so paṭiccasamuppādavibhaṅge vutto yeva. Avijjāpaccayā saṃkhārā 'ti yā tattha dhammatthitā² 'ti ādinayena suttena laddhi patitthāpitā. Tass' eva³ atthadassanena laddhibhīdanattam vuttam. Ayaṃ h' ettha attho. Yā ayaṃ hetthā tthitā va sā dhātudhammatthitā⁴ va dhammaniyāmatā 'ti vuttā na sā aññatra avijjādihi visum ekā atthi. Avijjādinam pana paccayānam yev' etaṃ nāma⁵ uppanne pi⁶ hi tathāgate anuppanne pi hi tathāgate avijjāto saṃkhārā saṃbhavanti saṃkhārādihi ca viññānādini tasmā avijjāpaccayā saṃkhārā 'ti yā etasmiṃ pade⁷ saṃkhāradhammānam kāraṇatthēna tthitā⁸ 'ti⁹ dhammatthitā.³ Tesam yeva ca³ dhammānam kāraṇatthēn' va niyāmatā 'ti dhammaniyāmatā 'ti avijjā vuccati. Sā ca asaṃkhata 'ti.⁸ Nibbānañ ca asaṃkhata n 'ti pucchati. Paravādi laddhivasena paṭijānitvā puna dve asaṃkhata nīti puttāho suttābhāvena⁹ paṭikkhipitvā va laddhivasen' eva paṭijānāti sesapadesu pi es' eva nayo. Hetthā vuttasadisam pana tattha vuttanayam¹⁰ evā 'ti.

PAṬICCASAMUPPĀDAKATHĀ

NĪTTHITĀ. 2.

Idāni saccakathā nāma hoti. Tattha yesam cattāri māni bhikkhave tathāni avitathānīti suttam nissāya cattāri saccāni asaṃkhata nīti laddhi. Seyyathāpi Pubbaseliyānam. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa

¹ C. vuttam.² C. oṭṭā.³ C. omits.⁴ B. nāmam.⁵ B. siti.⁶ B. pāde.⁷ C. tthitā.⁸ B. na.⁹ C. suttābhāvena.¹⁰ B. °yen' eva veditabban 'ti.

paṭiññā itarassa. Ayam hi 'ssa adhippāyo. Dukkhasa-
mudayamaggesu vatthusaccam saṃkhatam lakkhaṇasac-
cam asaṃkhatam. Nirodhe vatthusaccam nāma natthi
asaṃkhatam eva tan¹ 'ti. Tasmā āmantā 'ti āha.
Taṃ pan' assa laddhimattam eva yo² hi dukkham vatvā³
saccam icchatī⁴ tathā samudayam maggañ ca. Yāni pana
nesam bādhanaḥpabhavanīyānikalakkhaṇāni tāni lakkha-
ṇasaccam nāmā 'ti. Na ca⁵ bādhanalakkhaṇādīhi aññāni
dukkhādīni nāma atthiti. Tāñānīti ādisu adhippāyo
vuttanāyen' eva veditabbo. Dukkha⁶ 'ti pañhe lad-
dhivasena lakkhaṇam saṃdhāya paṭijānāti. Dukkha⁶
'ti pañhe vatthum saṃdhāya paṭikkhipati. Tato⁷ param
suddhikapañhā samsandanapañhā ca sabbe pāli-anusāren'
eva veditabbā. Avasāne laddhipaṭiṭṭhāpanattham āhaṭa-
suttam atthassa miçchāgaḥhitattā anāhatasadisam evā 'ti.

SACCAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni āruppakathā nāma hoti. Tattha yesam cattāro
āruppā anekajā⁸ 'ti vacanam nissāya sabbe pi te dhammā
asaṃkhatā 'ti laddhi te saṃdhāya ākāsaṇāñcāyata-
na⁹ 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha
uttānattham evā 'ti. Sādhakasuttam pi⁹ ajānitvā āhaṭattā
anāhatasadisam evā 'ti.

ĀRUPPAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni nirodhasamāpattikathā nāma hoti. Tattha niro-
dhasamāpattiti catunnam khandhānam appavatti yasmā
pana sā kariyamānā kariyati¹⁰ samāpajjyamānā samāpaj-

¹ B. etan. ² B. so. ³ C. vatthu. ⁴ C. itthi.

⁵ B. na ca tadhala^o; C. tañ ce bodha^o.

⁶ B. dukkhasaccan. ⁷ B. ito. ⁸ B. ānañcā 'ti.

⁹ B. adds : attham. ¹⁰ B. oyyati.

jīyati¹ tasmā nippannā² 'ti vuccati. Saṃkhatāsamkhatalakkhaṇānaṃ³ pana abhāvena na⁴ vattabbā. Saṃkhatā 'ti vā asaṃkhatā 'ti vā tattha yesaṃ yasmā saṃkhatā na hoti tasmā asaṃkhatā 'ti laddhi. Seyyathāpi Andhakānaṃ eva Uttarāpathakānaṃ ca te saṃdhāya nirodhasamāpattitī⁵ pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Uppādentitī⁵ ādi samāpajjanapaṭilābhavasen' eva vuttam. Yathā pana rūpādayo saṃkhatadhamme uppādenti na tathāgataṃ keci uppādenti nāma nirodhavodānaṃ⁶ vuṭṭhānaṃ 'ti phalasaṃpatti veditabbā. Asaṃkhatam⁷ pana⁸ natthi yeva tasmā paṭikkhipati. Tena hīti yasmā saṃkhatā na⁹ hoti tasmā asaṃkhatā 'ti laddhi. Idam pana asaṃkhatabhāve kāraṇaṃ na hotīti vuttam pi avuttasadisam¹⁰ evā 'ti.

NIRODHASAMĀPATTIKATHĀ

NITṬHITĀ. 5.

Idāni ākāsakathā nāma hoti. Tattha tividho ākāso paricchedākāso kasinugghātimākāso ajatākāso tucchākāso 'ti pi tass' eva nāmam. Tesu paricchedākāso saṃkhato itarā dvē paññattimattā. Yesaṃ pana duvidho pi yasmā saṃkhato na hoti tasmā asaṃkhato 'ti laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ Mahimsāsakānaṃ ca te saṃdhāya ākāso 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

ĀKĀSAKATHĀ NITṬHITĀ. 6.

Idāni ākāso sanidassano 'ti kathā nāma hoti. Tattha yesaṃ tālacchiddādīsu ñānappavattim nissāya sabbo pi

¹ B. ojjissati.² B. nibbannā.³ B. °ni.⁴ B. omits.⁵ C. °dinti.⁶ C. °dhāvodhānaṃ.⁷ B. °tā.⁸ B. adds : tam.⁹ B. °tānaṃ.¹⁰ C. vutta°.

ajataḥkāso sanidassano 'ti laddhi. Seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya ākāso sanidassano 'ti pucchā sakavādisa. Paṭiññā itarassa. Atha naṃ yaḍi sanidassano evaṃ vidho bhaveyyā 'ti codanattamaṃ rūpaṃ 'ti ādi vuttaṃ. Cakkhuṃ ca paṭicca 'ti pañhesu evarūpassa suttassa abhāvena paṭikkhipitvā thūnantarikādīnaṃ¹ upaladdhiṃ saṃdhāya paṭijānāti dvinnāṃ rukkhānaṃ antaraṃ² 'ti ettha rukkhārūpaṃ cakkhunā disvā antare rūpābhāvato³ ākāsaṃ 'ti manodvāraviññānaṃ uppajjati na cakkhuviññānaṃ. Sesaṃ pi es' eva nayo. Tasmā asādhakam etaṃ 'ti.

ĀKĀSO SANIDASSANO 'TI KATHĀ
NĪTTHITĀ. 7.

Idāni paṭhavīdhātu sanidassano 'ti ādikathā nāma hoti. Tattha yesaṃ pāsāna-udaka-thala+rukkhacalanānaṃ c' eva pañcīndriyapatiṭṭhokāsānaṃ ca vaṇṇāyataṇaṃ kāyaviññātikāle hatthapādādirūpaṃ ca disvā paṭhavīdhātu-ādayo sanidassanā 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya sabbakathāsu ādipucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesaṃ sabbattha pāli-anusārena c' eva heṭṭhāvuttanāyena eva veditaḥḥaṇa 'ti. Paṭhavīdhātu sanidassanā 'ti ādi katvā kāyakammaṃ sanidassanaṃ 'ti.

PARIYOSĀNAKATHĀ NĪTTHITĀ. 8.
CHATTHO VAGGO.

¹ B. dhūṇanantikādīnaṃ.
³ C. rūpābhāvato.

² B. aṇaṇaṃ 'ti.
⁴ C. jāla.

Idāni saṃgahakathā nāma hoti. Tattha yasmā dāmaḍihi balivaddādayo¹ viya keci dhammā kehici dhammehi saṃgahitā nāma natthi. Tasmā natthi keci dhammā kehici dhammehi saṃgahitā. Evaṃ sante ekavidhena rūpasamgaho 'ti ādi niratthakan 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Rājagirikānaṃ² c' eva Siddhatthikānaṃ³ ca. Te samdhāya aññen' atthena saṃgahabhāvaṃ dassetuṃ pucchā sakavādisa. Attano laddhivasena paṭiññā itarassa. Idāni yen' atthena samgaho labbhati taṃ dassetuṃ na nu atthi keci dhammā 'ti ādi āradham. Taṃ sabbam heṭṭhāvuttanayattā uttānattham eva. Yā⁴ paṇ' esā paravādinā attano laddhipaṭiṭṭhāpanattham yathā dāmena vā⁵ 'ti ādikā upamā āhaṭā. Sakavādinā taṃ⁶ anabhinanditvā appaṭikkositvā. Hañci dāmena vā 'ti tassa laddhi bhinnā 'ti veditabbā. Ayaṃ h' ettha attho. Yadi te dāmaḍihi ca balivaddādayo⁷ saṃgahitā⁸ nāma natthi keci dhammā kehici dhammehi saṃgahitā 'ti.

SAMGAHAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni saṃpayuttakathā nāma hoti. Tattha yasmā tilamhi⁹ telam viya na vedanādayo saññādisu anupaṭiṭṭhā¹⁰ tasmā natthi keci dhammā kehici dhammehi saṃpayuttā. Evaṃ sante nānasampayuttan 'ti ādi niratthakam hoti ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Rājagirikānaṃ ca Siddhatthikā-

¹ B. °bandhādayo

² B. Rājākiriyaṇaṃ ca.

³ C. omits.

⁴ C. sā.

⁵ B. cā.

⁶ B. ti.

⁷ B. °bandhādayo.

⁸ B. °tvā.

⁹ C. ti laddhimhi.

¹⁰ C. anupaci°.

nañ c' eva. Te samdhāya aññe va¹ sabbe va² sampayutta-
tam³ dassetum pucchā sakavādisa attano laddhivasena
paṭiññā itarassa. Sesam idhāpi heṭṭhāvuttanayattā uttā-
nattham eva. Yo pan' eso⁴ paravādinā yathā tilamhi
telan' ti ādikā-upamaṇṇapañhe āhaṭo so yasmā vedanā-
saññānam⁵ viya tilatelānam⁶ lakkhaṇato nānatthavavat-
thānam⁷ natthi. Sabbesu pi hi tela-atthitacesu tilo 'ti
vohāramattam. Ten' eva tilam nibbattetvā⁸ gahīte purima-
samthāne⁹ na tilo nāma paññāyati tasmā anāhaṭasadisam¹⁰
eva hotīti.

SAMPAYUTTAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni cetasikakathā nāma hoti. Tattha yasmā phassi-
kādayo nāma natthi. Tasmā cetasikenāpi na¹¹ bhavitabbam.
Iti natthi cetasiko dhammo 'ti yesam laddhi seyyathāpi
Rājagīrika-Siddhatthikānam te samdhāya pucchā sakavā-
disa paṭiññā itarassa. Sahajāto 'ti sampayutta-
sahajātam samdhāya vuttam. Phassikā¹² 'ti tādīsam
vohāram apassantassa pucchā paravādisa.¹³ Kiṃ vohārena
yathā¹⁴ cittanissitako¹⁵ 'ti cetasiko 'ti.¹⁶ Evaṃ so pi phas-
sanissitakattā¹⁷ phassanissitako¹⁸ 'ti vutte¹⁹ doso natthīti
paṭiññā sakavādisa. Sesam uttānattham evā 'ti.

CETASIKAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni dānakathā nāmā hoti. Tattha dānan nāma
tividham cāgacetanā pi virati pi deyyadhammo pi saddhā

¹ C. bbenā ; B. aññen' eva tthe. ² B. ³ B. ottatam.

⁴ C. so. ⁵ C. °pañ°. ⁶ B. °lādinam.

⁷ B. nānatta°. ⁸ C. nibbēthetvā.

⁹ B. purimabhavam sam°. ¹⁰ B. °so. ¹¹ C. omits.

¹² B. phassasikā. ¹³ B. saka°. ¹⁴ B. kathā.

¹⁵ B. °nisidato. ¹⁶ B. omits. ¹⁷ B. nisīdakattā.

¹⁸ B. phassasiko. ¹⁹ C. vutto.

hiriyaṃ kusalañ ca dānaṃ 'ti. Āgatatṭhāne cāgacetanā dānaṃ. Abhayaṃ detiti āgatatṭhāne virati. Dānaṃ deti annaṃ pānaṃ 'ti āgatatṭhāne deyyadhammo. Tattha cāgacetanā detivā deyyadhammaṃ denti vā etāya deyyadhammaṃ 'ti dānaṃ virati. Avakhaṇḍanaṭṭhena¹ lavanaṭṭhena vā dānaṃ. Sā hi uppajjamānā bhayaabheravādisaṃkhātāṃ dus-selyacetanaṃ² khaṇḍeti lunāti cā 'ti dānaṃ. Deyyadhammo deyyatitī³ dānaṃ. Evam etan tividhaṃ pi atthato cetasiko 'c' eva dhammo deyyadhammo cā 'ti duvidhaṃ hoti. Tattha yesaṃ cetasiko va dhammo dānaṃ na deyyadhammo 'ti laddhi. Seyyathāpi Rājagiriḥ⁴ Siddhatthikānaṃ te saṃdhāya cetasiko 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ deyyadhammavasena codetum labbhaṃ ti pucchā sakavādisa. Annādiṇi⁵ viya so na sakkā dātun 'ti paṭikkhepo itarassa. Puna dāhaṃ katvā puṭṭho abhayaṃ detiti suttavasena paṭiññā tass' eva. Tassa⁶ paṭiññādisu pana tassa⁷ detiti ādi vohāraṃ apassanto paṭikkhipat' eva. Anitṭhaphalaṃ 'ti ādi⁸ acetasikassa⁹ dhammassa dānabhāvadīpanatthaṃ vuttaṃ. Na hi acetasiko annādi-dhammo āyatīṃ vipākaṃ deti itṭhaphalabhāvanīyācanatthaṃ¹⁰ pan' etaṃ vuttan 'ti veditabbaṃ. Ayaṃ pi h' ettha adhippāyo yadi acetasiko annādidhammo dānaṃ bhaveyya hitacittena anitṭhaṃ akantaṃ bhesajjaṃ dentassa nimbabijādihi viya nimbādayo anitṭhaṃ eva phalaṃ nibbatteyya yasmā¹¹ pan' etthahitaharaṇacāgacetanā¹² dānaṃ tasmā anitṭhe pi deyyadhamme dānaṃ itṭhaphalaṃ eva hotīti. Evam paravādinā cetasikadhammassa dānabhāve paṭitṭhāpīte sakavādī itarena pariyāyena deyyadhammassa dānabhāvaṃ sādhetum dānaṃ itṭhaphalaṃ vuttaṃ bhagavatā 'ti ādim āha. Paravādī pana cīvarādiṇaṃ¹³ itṭhavipākatam apassanto¹⁴ paṭikkhipati. Suttasādhanaṃ paravādivāde¹⁵ pi yujjati. Sakavādivāde¹⁵ pi na puna ekena 'tṭhena¹³

¹ C. akaṇḍa°. ² C. °nānaṃ°. ³ B. deyya°.

⁴ C. °ya. ⁵ C. adinnā°.

⁶ C. ssa; B. phassa pañhādīsu. ⁷ B. phassaṃ.

⁸ B. ādiṇaṃ. ⁹ C. ceta°. ¹⁰ B. °niyādhanatthaṃ.

¹¹ C. yasmim. ¹² C. °pharaṇa°. ¹³ C. omits.

¹⁴ B. °ko.

¹⁵ B. °vāre.

deyyadhammo itthaphalo hoti¹ itthaphalabhāvamattam² eva paṭikkhittam. Tasmā tena hi na vattabbāna³ 'ti ettha itthaphalabhāven' eva na vattabbatā yujjati. Dātabba-
tṭhena pana deyyadhammo dānam eva. Dvinnam hi dānānam sāgarabhāvamocanattam³ eva ayaṃ kathā 'ti.

DĀNAKATHĀ NITṬHITĀ. 4.

Idāni paribhogamayapuñṇakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ⁴ divā ca ratto ca sadā puñṇam pavaḍḍhatīti ca⁵ yaṃ⁶ bhikkhave bhikkhu cīvaram paribhuñjamāno 'ti ca evam ādini suttāni ayoniso gaḥetvā yesaṃ⁷ paribhogamayam nāma puñṇam atthīti laddhi seyyathāpi Rājagirikā⁸. Siddhatthika-Sammītiyānam te samdhāya paribhogamayāna⁹ 'ti pucchā sakavādissa paṭiñṇā itarassa. Atha naṃ puñṇam nāma phassādayo kusalā dhammā na tato añṇam tasmā phassādihi te vaddhitabban¹⁰ 'ti codetum paribhogamayo phasso⁹ 'ti ādi āradḍham taṃ sabbam itarena tesam avaddhanato¹⁰ paṭikkhittam. Latā viyā¹¹ 'ti ādini kiriyāya¹¹ vā bhāvatāya¹² vā vinā pi yathā latādini sayam eva vaddhanti. Kinte evaṃ vaddhantīti codanattam vuttāni. Tathā pan' assa avaddhanato na h' evā¹³ 'ti paṭikkhittam. Na samannāharatīti pañhe paṭiggāhakānam paribhogena¹³ purimacetanā pavaḍḍhati. Evaṃ taṃ hoti puñṇan¹⁴ 'ti laddhivasena paṭijānāti. Tato anāvajjantassā¹⁴ 'ti ādihi puṭṭho dāyakassa cāga-cetanam taṃ¹⁵ samdhāya paṭikkhipati. Tattha anāvajjantassā¹⁶ 'ti dānacetanāya pure cārikena āvajjanena¹⁷ bhavaṅgam anāvattantassa¹⁸ aparivattentassa¹⁹

¹ B. ti. ² B. °phalābhā°. ³ B. saṅgāra°.⁴ B. yesaṃ. ⁵ C. omits. ⁶ B. yassa.⁷ C. sesaṃ. ⁸ C. °ya. ⁹ B. °ssa 'ti.¹⁰ C. avaddhamnato; B. avaddhinato. ¹¹ B. °yassa.¹² B. °nāya. ¹³ B. panabhogena. ¹⁴ B. °vattā°.¹⁵ B. omits. ¹⁶ B. °vattā°. ¹⁷ B. °ne naṃ.¹⁸ C. °ttassa. ¹⁹ B. °ttantassa.

anābhogassā 'ti nirābhogassa asamannāharantassā 'ti. Āvajjanam hi bhavaṅgam pi vicchinditvā attanogatatmaggen' ¹ eva uppajjamānam dānacetanam samannāharati nāma. Evaṃ kiccena iminā cittena ² asamannāharantassa puññam hotiti pucchati. A manasikarontassā 'ti manam akarontassa. Āvajjanena ³ hi tad anantaram uppajjamānam manam karoti nāma evam karontassā 'ti attho. Upayogavacanasmim hi ⁴ etam ⁵ bhummam. Acetayantassā 'ti cetanam anuppāden-tassa appatthayantassā 'ti patthanāsamkhātam kusallacchandam akarontassa apaṇidahanantassā 'ti dānacetanāvasena cittam atthapentassā 'ti attho. Nanuca āvaṭṭantassā 'ti vāre ⁶ abhogassā ⁷ 'ti abhogavato. ⁸ Atha vā abhogo ⁹ assa abhogassa ⁹ vā anantaram tam puññam hotiti pi attho. Dvinnam phassānan 'ti ādisu ekakkhaṇe dāyakassa dvinnam phassādinam abhāvā paṭikkhipati. Dāyakassa ca paribhuñjantassa vā 'ti ubhinnam phassādayo samdhāya paṭijānāti. Api ¹⁰ c' assa pañcannam viññānanam samodhānam hotiti laddhi tassāpi vasena paṭijānāti. Atha nam sakavādi pariyāyassa dvāram pidahitvā ujuvipaccanikavasena codetum kusalādi-paṇham ¹¹ pucchi. ¹² Tatrāpi kusalākusalānam ¹³ ekassa ekakkhaṇe ¹⁴ sampayogabhāvam ¹⁵ samdhāya paṭikkhipati. Paribhogamayam pana cittavippayuttam uppajjatīti laddhiyā paṭijānāti. Atha nam sakavādi suttena niggaṇhāti suttasādhane āramaropakādinam ¹⁶ anussaraṇapaṭisamkharaṇādivasena anantarā ¹⁷ uppajjamānam puññam samdhāya sadā ⁶ puññam pavaddhatīti vuttam. Appamaṇo tassa puññābhisaṇḍo 'ti idam pi appamānavihārino dinnapaccayattā ca evarūpo me cīvaram paribhuñjatīti anumodanavasena vuttam. Tam so paribhogamayan 'ti sallak-

¹ B. gamanamagge. ² C. kiccena. ³ B. āvajjamānena.

⁴ C. omits. ⁵ B. evam. ⁶ B. omits. ⁷ B. ābho.

⁸ B. ābhogavacanato. ⁹ B. ābho. ¹⁰ B. adhi.

¹¹ B. kussalassā 'ti. ¹² B. pucchati. ¹³ B. kusalānam.

¹⁴ B. oṇam. ¹⁵ B. gābhāvam. ¹⁶ B. oṇādinam.

¹⁷ B. antarantarā.

khetīti. Yasmā pana paṭiggāhakena paṭiggāhetvā apari-
bhutte pi deyyadhamme puññaṃ hoti yeva. Tasmā saka-
vādivādo 'va balavā.¹ Tattha paṭiggāhake paṭig-
gahite 'ti parassa² paṭiggāhakena paṭiggahite 'ti attho
datṭhabbo. Sesam uttānattham evā 'ti.

PARIBHOGAMAYAPUÑNAKATHĀ
NĪTTHITĀ. 5.

Idāni itodinnakathā nāma hoti. Tattha yesam itodinnena
yāpenti petā kalamkatā tahiṇ 'ti vacanaṃ nissāya yaṃ³ ito
civarādi dinnam ten' eva yāpentīti laddhi seyyathāpi
Rājagiriya-Siddhatthikānaṃ. Te saṃdhāya ito dinnena
'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Puna civarādiva-
sena anuyutto paṭikkhipati. Añño⁴ añña ssa kārako 'ti
aññassa vipākādayakānaṃ kammānaṃ añño kārako na
attanā va attano kammaṃ karotīti vuttam hotīti evam
puṭṭho pana itaro suttavirodhabhayena paṭikkhipati.
Dānaṃ dentaṇ 'ti dānaṃ dadamānaṃ disvā 'ti attho.
Tattha yasmā attānaṃ⁵ anumodittha⁶ va⁷ te⁸ tattha
bhogā uppajjanti. Tasmā ssa iminā kāraṇena laddhi⁹
patitṭhāpentassāpi appatitṭhāpitā¹⁰ va hoti. Na hi te
itodinnen' eva vatthunā yāpentīti. Sesesu pi suttasā-
dhanesu es' eva nayo.

ITODINNAKATHĀ NĪTTHITĀ. 6.

Idāni paṭhavi kammavipāko 'ti kathā nāma hoti. Tattha
issariyasamvattanīyaṃ kammaṃ adhipaccasamvattanīyaṃ
kamman 'ti. Tattha issarānaṃ issariyaṃ nāma adhipati-
naṃ adhipaccaṃ nāma paṭhavi issariyādhipaccassa samvat-
tanikaṇ ca kammaṃ atthīti vuttam. Tasmā yesam paṭhavi

¹ B. phalavā. ² C. padassa. ³ B. omits.

⁴ C. añña-aññaṃ. ⁵ B. 'no.

⁶ B. otthā; C. anumāditatthā. ⁷ B. ca. ⁸ B. tesam.

⁹ C. laddhiṃ. ¹⁰ B. otṭhitā.

kammavipāko 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānam te samdhāya paṭhavīti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sukhavedaniyā 'ti ādi kammavipākassa bhāvasanavasena vuttam. Phasso hotīti¹ ādinā nayena nidditṭhesu vipākesu phasso sukhavedaniyādibhedo hoti. Te² saññādayo ca³ sukhavedanādihi sampayuttā vedanādayo saññādihi sabbe pi sarammaṇā.⁴ Atthi⁵ va nesam pure cārikam āvattanādisamkhātam āvajjanam kammappaccaya-bhūtā cetanādayo⁶ tattha itthavipāko tassa patthanā panidhānavasena pavattā mūlatanā. Kin te evarūpā pathavīti pucchati. Itaro paṭikkhipati. Paṭilomapucchādini uttānatthā⁷ yeva. Kammavipāko paresam sādharāṇo 'ti pañhe phassādayo samdhāya paṭikkhipati. Kammasamutṭhānarūpaṇi ca pathavī-ādinam yeva ca sādharāṇābhāvam samdhāya paṭijānāti. Asādharāṇapañhe santisuttam parasamayato⁸ āharitvā dassitam sabbe sattā pathaviṃ paribhuñjantīti pañhe. Pathavi-anissite samdhāya paṭikkhipati. Nissite samdhāya paṭijānāti. Pathaviṃ aparibhuñjitvā parinibbāyantīti āruppe parinibbāyantānam⁹ vasena paṭijānāti. Kammavipākam akhepetvā¹⁰ 'ti idam parasamayavasena¹¹ vuttam. Kammavipākam hi khepetvā va⁵ parinibbāyantīti tesam laddhi sakasamaye pana katokā-sassa kammassa uppannam vipākam akhepetvā parinibbānam natthiti tesaṇi ca laddhiyā pathavisādharāṇavipākattā uppannavipāko yeva hoti tam vipākabhāvena tṭhitam akhepetvā parinibbānam na yujjati codetum vaṭṭati. Itaro pi laddhivasen' eva paṭikkhipati. Cakkavattisattassa kammavipākan 'ti pañhe⁵ asādharāṇam phassādini¹² samdhāya paṭikkhipati. Sādharāṇam samdhāya paṭijānāti. Pathavisamuddacandasuriyādayo¹³ pi¹⁴ sabbesam sādharāṇakammavipāko 'ti tesam laddhi. Issa-

¹ B. adds : hi.² B. so ca.³ B. va.⁴ C. °nādi.⁵ C. omits.⁶ C. °nā so.⁷ B. uttānam eva.⁸ B. pada°.⁹ C. °tamtam.¹⁰ C. atṭhapetvā.¹¹ B. padasamassana°.¹² B. °di.¹³ B. °suriyacandimādayo.¹⁴ B. hi.

riyasamvattaniyaṃ 'ti. Ettha issariyaṃ nāma bahudhanatā. Adhipaccam nāma sesajane attano vase vattetvā tehi gurukātabbatthena adhipatibhāvo. Tattha kammaṭṭilābhavasena taṃ samvattanikaṃ nāma hoti na janakavasena. Tasmā kammavipākabhāve¹ asādhāraṇam etaṃ 'ti.

PAṬHAVĪKAMMAVIPĀKAKATHĀ²

NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni jarāmarañam vipāko 'ti kathā hoti. Tattha yesaṃ atthi dubbaṇṇasamvattaniyaṃ kammaṃ appāyukasamvattaniyaṃ kamman 'ti. Ettha dubbaṇṇakā nāma jarā. Appāyukatā nāma marañam taṃsamvattaniyaṃ ca kammaṃ atthi tasmā jarāmarañam vipāko 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Paṭilomapañhe anārammaṇaṃ 'ti rūpadhammānaṃ tāva anārammaṇaṃ c' eva. Arūpānaṃ pi pana jarāmarāṇasampayogalakkaṇābhāvā anārammaṇaṃ c' eva akusalānaṃ dhammānaṃ jarāmarañam akusalānaṃ dhammānaṃ vipāko 'ti pañhe jarāmarāṇena nāma anitṭhavipākena bhavitabban 'ti laddhiyā paṭijānāti ten' eva kāraṇena kusalānaṃ dhammānaṃ jarāmarāṇassa kusalavipākatam paṭikkhipati. Parato c' assa akusalavipākatāñ ñeva paṭijānāti. Kusalānaṃ ca akusalānaṃ cā 'ti pucchāvasena ekato katam. Ekakkhaṇe pan' etaṃ³ natthi avyākatavipākānaṃ⁴ jarāmarāṇavipāko⁵ 'ti vattabbatāya pariyāyo atthi.⁶ Tasmā avyākatavasena pucchā na katā. Dubbaṇṇasamvattaniyaṃ 'ti ettha dubbaṇṇiyaṃ nāma aparisuddhavaṇṇatā. Appāyukatā nāma āyuno ciraṃ pavattitum asaṃmatthatā. Tattha akusalakammaṃ kammaṃ samutṭhānassa dubbaṇṇarūpassa kammaṃ paccayo hoti. Asadisattā pan' assa taṃ vipāko na hoti. Utu-
samutṭhānādino pana taṃ paṭilābhavasena āyuno 'va ucche-

¹ C. °pāke bhāve. ² B. °pāko 'ti kathā. ³ B. taṃ.

⁴ B. abyākatānaṃ avipākānaṃ. ⁵ B. °ṇam vipāko.

⁶ B. natthi.

danavasena¹ paccayo hoti. Evam etaṃ pariyāyena taṃ 'va samvattanikaṃ nāma hoti navipākaphassādinam viya janakavasena tasmā vipākabhāve² asādhakaṃ. Sesam ettha hetthāvuttasadisam evā 'ti.

JARĀMARANAVIPĀKO 'TI KATHĀ
NITTHITĀ. 8.

Idāni ariyadhammavipākakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ kilesappahānamattam eva sāmāññaphalaṃ na cittacetasikā dhammā 'ti laddhi. Seyyathāpi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya natthi ariyadhammavipāko 'ti pucchā sakavādissa. Tattha ariyadhammavipāko 'ti maggasamkhātassa³ ariyadhammassa vipāko kilesakkhaya-mattam ariyaphalan 'ti laddhiyā paṭiññā itarassa. Sāmāññāna 'ti samānabhāvo. Maggass' etaṃ nāmaṃ. Sāmāññāna ca vo bhikkhave desissāmi sāmāññaphalaṃ ca 'ti hi vuttam. Brahmaññe pi es' eva nayo. Sotāpattiphalaṃ⁴ na⁵ vipāko 'ti ādisu sotāpattimaggādinam ācāyagāminam⁶ saṃdhāya ariyaphalānaṃ na vipākabhāvaṃ paṭijānāti. Dānaphalādinam paṭikkhipati. So ca⁷ ācāyagāmīti⁸ kassa evaṃ atthaṃ dhāreti. Vipākasaṃkhātaṃ ācāyaṃ gacchati. Taṃ vā ācāyaṃ ācinantā gacchantīti ācāyagāmino vipākaṃ apacinantā gacchantīti apacāyagāmino 'ti tasmā evaṃ paṭijānāti ca paṭikkhipati ca. Kāmāvacarakusala vipākam⁹ āpācāyagāmīti ādikā pucchā¹⁰ paravādissa paṭiññā ca paṭikkhepo ca sakavādissa. Lokikaṃ¹¹ hi kusalaṃ savi-pākam cutipatisaṃdhiyo c' eva vaṭṭaṇ ca ācinantaṃ gacchatīti ācāyagāmi.¹² Lokuttarakusalaṃ cutipatisaṃdhiyo c' eva vaṭṭaṇ ca apacinantaṃ gacchatīti apacāyagāmi.

¹ B. upacchedaka°. ² B. °bhāva. ³ C. vasagga°.

⁴ C. °lānaṃ. ⁵ C. omits. ⁶ B. apaca°; C. acca°. ⁷ B. hi.

⁸ C. āmayagāmin; B. °gāmīti.

⁹ B. akusala°; C. °pāka. ¹⁰ B. pucchāya.

¹¹ B. °yaṃ.

¹² B. apacaya°.

Evam c' etam savipākam eva hoti na apacayagāmīti vacanamattena avipākam. Imam attham samdhāy' ettha sakavādino paṭiññā ca paṭikkhepo¹ ca veditabbo 'ti.

ARIYADHAMMAVIPĀKAKATHĀ

NITTITĀ. 9.

Idāni vipāko vipākadhammadhammo 'ti kathā hoti. Tattha yasmā vipāko² vipākassa aññamaññādipaccayava-sena paccayo hoti. Tasmā vipāko pi vipākadhammadhammo³ 'ti yesam laddhi seyyathā pi Andhakānam. Te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Tassa vipāko 'ti tassa vipākadhammadhammassa⁴ vipākassayo vipāko so pi te vāde vipākadhammadhammo hotīti pucchati. Itaro āyatim⁵ vipākadānabhāvaṃ⁶ samdhāya paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho tappaccayāpi aññassa vipākassa uppattim samdhāya paṭijānāti. Evam sante pana 'ssa kuṣālakuṣalassa viya tassāpi vipākassa⁷ vipāko tassa² vipāko² 'ti vattānupacchedo⁸ āpajjati. Tam⁹ puṭṭho samavairodhabbhayena paṭikkhipati. Vipāko 'ti vā² ādimhi vacanasodhanena yadi vipākassa vipākadhammadhammena ekatṭham¹⁰ bhaveyya. Kuṣālakuṣalāvyākātānam ekattam āpajjeyyā¹¹ 'ti paṭikkhipati. Vipāko ca vipākadhammadhammo cā 'ti ettha ayam adhippāyo. So hi catūsu vipākakkhandhesu ekekaṃ aññamaññāpaccayādisu paccayaṭṭhena vipākadhammadhammam tam paccayuppannatṭhen' eva vipākam maññamāno vipāko vipākadhammadhammo 'ti puṭṭho āmantā 'ti paṭijānāti. Atha nam sakavādi yasmā tayā ekakkhaṇe catūsu khandhesu vipāko pi vipākadhammadhammo pi anuññāto tasmā tesam sahaḡatādibhāvo āpajjati codetum

¹ C. °pañ ca. ² B. omits. ³ C. vipākadhammo.

⁴ C. vipākadhammavipākassa. ⁵ B. °ti.

⁶ B. °nābhāvaṃ. ⁷ B. adds : tassāpi.

⁸ B. °ppacchedo. ⁹ C. sam. ¹⁰ B. °tā bhaveyyam.

¹¹ B. vāpa°.

evam āha. Itaro kusalākusalasamkhātāṃ vipākadhamma-
dhammaṃ samdhāya paṭikkhipati. Taññeva akusala-
n'ti yadi te vipāko vipākadhammadhammo yo akusala-
vipāko so akusalaṃ āpajjati. Tasmā¹ vipākadhamma-
dhammena ekattā. Taññeva kusalan'ti ādisu
pi es'eva nayo. Aññamaññapaccayā² 'ti idaṃ
sahajātānaṃ paccayamattavasena³ vuttaṃ. Tasmā asā-
dhakaṃ⁴ mahābhūtānaṃ pi ca aññamaññapaccayatā
vuttā na ca tāni vipākāni⁴ vipākadhammadhammānīti.

VIPĀKO VIPĀKADHAMMADHAMMO 'ti KATHĀ
NĪTTHITĀ. 10.

SATTAMO VAGGO.

¹ B. kasmā.

² B. paccayavasena.

³ C. ekataṃ.

⁴ B. adds: na.

Idāni gatikathā nāma hoti. Tattha asurakāyena sad-
 dhiṃ cha gatiyo 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ
 c'eva Uttarāpathakānaṃ ca te saṃdhāya pucchā sakavādissa
 paṭiññā itarassa. Atha naṃ sakavādi pañca kho¹ pan'
 imā Sāriputta gatiyo 'ti lomahamsanapariyāye² paric-
 chinnānaṃ gatīnaṃ vasena codetum na nu pañca
 gatiyo 'ti ādim āha. Itaro suttavirodhabhayena paṭi-
 jānāti. Tasmā pana sakavādi cha gatiyo na sampāṭi-
 chati. Nanu catūhi apāyehi vimutto³ ettha asurakāyo pi
 gahīto 'ti saccam gahīto na pan' esā gati kasmā viṣuṃ
 abhāvato asurakāyasmim hi Kālakañjakā⁴ asurapetagatiyā
 saṃgahitā Vepacittiparisādevagatiyā asurakāyo 'ti viṣuṃ
 ekā gati nāma natthi. Idāni etam eva atthaṃ dassetum
 na nu Kālakañjakā⁴ 'ti āradham. Tattha samāna-
 vaṇṇā 'ti sadisarūpasamṭhānā. Bībhacchā⁵ 'ti
 virūpā duddasikā. Samānabhogā 'ti sadisamethuna-
 samācārā samānāhārā 'ti sadisakheḷasiṅghānika-
 pubbalohitādi-āhārā. Samānāyukā 'ti sadisa-āyupa-
 ricchedā. Āvāhaviyāhan 'ti kaññāgahaṇaṃ⁶ c'eva
 kaññādānaṃ ca. Sukkapakkhe samānavāṇṇā 'ti
 sadisarūpasamṭhānā abhirūpā pāsādikā dassaniyā pabhā-
 sampannā samānabhogā 'ti sadisapañcakāmaguṇa-
 bhogā. Samānāhārā 'ti sadisasuddhā bhojanā-
 di-āhārā. Sesam vuttanayam eva. Nanu atthi
 asurakāyo 'ti idaṃ asurakāyass' eva sādham⁷ tassa
 pana viṣuṃ gatiparicchedābhāvena gatisādhakan 'ti.

GATIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

¹ C. panc' ime. ² B. °yena. ³ C. vimatto.
⁴ B. kālañcukā. ⁵ B. vigacchā. ⁶ C. °gaṇhaṇ.
⁷ B. °kakataṃ.

Idāni antarābhavakathā¹ nāma hoti. Tattha yesaṃ antarāparinibbāyiti suttapadaṃ ayonisogahetvā antarābhavo nāma atthi yattha satto dibbacakkhuko viya adibbacakkhuko iddhimā viya aniddhimā mātāpitisamāgamaṇ ca utusamayaṇ ca olokayamāno sattāhaṃ vā atirekasattāhaṃ vā tiṭṭhatīti laddhi seyyathāpi Pubbeseliyānam² eva Saṃmitiyānaṇ ca te saṃdhāya atthīti pucchā sakavādissa laddhiyaṃ thatvā paṭiññā itarassa. Atha naṃ ye bhagavatā tayo bhavā vuttā tesam vasena codetum kāmabhāvo³ 'ti ādim āha. Tatrāyaṃ adhipāyo. Yadi te antarābhavo nāma koci bhavo atthi. Tena kāmabhavādinam yeva aññatarena bhavitabbaṃ. Pañca vokārabhavādinam viya tena taṃ pucchāma. Kin te yadi antarābhavo nāma kāmabhavo udāhu rūpabhavo arūpabhavo 'ti.⁴ Itaro tathā⁵ aniechanto sabbam paṭikkhipati. Kāmabhavassa vā 'ti ādi. Yadi antarābhavo nāma atthi imesaṃ bhavānam antarā dvinnam sīmānam sīmantarikā viya bhaveyyā 'ti codetum āradham. Paravādi pana tathā aniechanto sabbapañhe paṭikkhipati. Kevalam laddhiyā na⁶ sahadhammena ten' eva taṃ⁷ sakavādinovatare⁸ 'ti paṭisedheti.⁹ Pañcaviśā yonīti¹⁰ yathāparicchinnaṇyoni-ādisu so samodhānam¹¹ na gacchati. Atha tena tato atirekena bhavitabban 'ti codetum vuttāni. Antarābhāvūpagaṃ kammaṇ 'ti yadi so pi eko bhavo yathā kāmabhavūpagādinī¹² kammāni atthīti satthārā vibhajitvā dassitāni. Evaṃ tadūpaganāpi¹³ kammena bhavitabban 'ti codanattam vuttam. Yasmā pana parasamaye antarābhavūpagan nāma paṭiekkam kammaṇ natthi. Yaṃ yaṃ bhavaṃ upapajjissati tadupagen' eva kammena antarābhavē nibbattiti tesam laddhi. Tasmā na h'evā 'ti paṭikkhittam. Atthi antarābhavūpagāsa¹⁴ tātā 'ti puttō pi kāmabhavarūpabhavūpagā yeva nāma

¹ B. °gatakathā.² B. °nañ c' eva.³ B. 'titi; C. omits.⁴ C. kathā.⁵ C. iddhiyā nam.⁶ B. omits.⁷ B. va vāde.⁸ C. °dhati.⁹ B. adds: ādinī pi.¹⁰ C. °kam.¹¹ C. °bhavādinī.¹² C. °pakenāpi.

te laddhiyā paṭikkhipati. Jāyantaṭṭi ādini¹ puṭṭho pi. Tattha jātijarāmaranāni c'eva cutipatisamḍhiparamparaṇ² ca anicchanto paṭikkhipati. Rūpādivasena puṭṭho pi yasmā antarābhavūpagasattassa³ anidassanaṃ rūpavedanādayo pi aññesaṃ viya na oḷārikā 'ti'ssa⁴ laddhi tasmā paṭikkhipati. Iminā ca⁵ kāraṇena pañca vokārabhave⁶ pi⁴ paṭikkhepo veditabbo. Idāni kāmabhavo gatīti ādi bhavasamsandanaṃ nāma hoti. Tatrāyaṃ adhippāyo. Yadi te antarābhavo⁷ nāma koci gatibhavo⁸ bhaveyya. Yathā kāmabhavādisu bhavagati-ādibhedo⁹ labbhati. Tathāpi¹⁰ labbhettha yathā vā tatra na labbhati tathā imesu pi na labbhettha.¹¹ Samānasmiṃ hi bhavābhave¹² etesv ev' esa vibhāgo¹³ atthi na itarasmin 'ti ko ettha visesahetū 'ti. Itaro pana laddhimattavasena taṃ taṃ paṭijānāti c'eva paṭikkhipati¹⁴ ca. Sabbesaṇ ñeva sattānaṃ atthi antarābhavo 'ti puṭṭho. Yasmā nirayūpaga-asaññasattūpaga-arūpūpagānaṃ antarābhavaṃ na⁴ icchati tasmā paṭikkhipati. Ten' eva kāraṇena paṭilome paṭijānāti. Anantarikassa¹⁵ 'ti ādi. Yesaṃ so antarābhavaṃ¹⁶ na icchati te tāva⁴ vibhajitvā dassetuṃ vuttaṃ. Taṃ sabbam pāli-anusāren' eva veditabbam. Saddhiṃ suttasādhanaṇā 'ti.

ANTARĀBHAVAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni kāmagaṇakathā nāma hoti. Tattha sakasamaye tāva kāmādhātūhiti vatthukāmā 'ti¹⁷ pi vuccanti kilesakāmā pi kāmabhavo 'ti.¹⁸ Etesu pi¹⁷ hi vatthukāmā kāmāniyaṭṭhena kāmā¹⁹ sabhāvanissattasuññatattṭhena dhātū 'ti

¹ C. ādiṃ āha.

² B. °rānaṇ ca.

³ C. °bhavasattassa.

⁴ C. omits.

⁵ B. va.

⁶ B. °bhavabhāve.

⁷ C. ananta°.

⁸ C. bhavo.

⁹ C. bhavagatibhedo.

¹⁰ B. tatrāpi.

¹¹ B. labbhati

¹² B. bhavabhāve.

¹³ B. °ge.

¹⁴ B. °khepati.

¹⁵ B. ānan°.

¹⁶ B. ananta°.

¹⁷ B. omits.

¹⁸ B. pi.

¹⁹ B. °ma.

kāmadhātu. Kilesakāmaniyatṭhena¹ ca kāmā. Yathā vutten' ev' atṭhena dhātū' ti kāmadhātu. Kāmabhavo kāmaniyatṭhena kammanatṭhena² vatthukāmappattidesatṭhenā³ 'ti tihi kāraṇehi⁴ kāmā yathāvutten' ev' atṭhena dhātū' ti kāmadhātu. Parasamaye pana pañc' ime bhikkhave kāmaguṇā 'ti vacanamattam nissāya pañc' eva⁵ kāmaguṇā kāmadhātū 'ti gahitam. Tasmā yesam ayam laddhi seyyathāpi etarahi Pubbaseliyānam.⁶ Te samdhāya kāmadhātunānattam bodhetum pañc' evā 'ti pucchā sakavādissa laddhivasena paṭiññā itarassa. Na nu atthi ti ādi. Kilesakāmadassanattam vuttam. Tattha tappatisaṃyutto 'ti kāmaguṇapaṭisaṃyutto kāmaguṇarammaṇo 'ti attho. No vata re vattabbe pañc' evā 'ti imesu tappatisaṃyuttachandādisu sati pañc' eva kāmaguṇā kāmadhātū 'ti na vattabham. Ete pi hi chandādayo kamaniyatṭhena⁷ kāmā ca⁸ dhātu cā 'ti pi kāmadhātu. Kamanatṭhena kamasāṃkhātā dhātu pi kāmadhātū 'ti attho. Ma n u s s ā n a m c a k k h u n 'ti ādi vatthukāmadassanattam vuttam. Tattha paravādi channam pi āyatanānam vatthukāmabhavena⁹ kāmadhātubhāvam patikkhipitvā puna ma n o 'ti puttḥo mahagatalokuttaram samdhāya 'ssa⁹ na⁹ kāmadhātubhāvam paṭijānāti. Yasmā pana sabbe pi te bhūmakamaṇo kāmadhātu yeva. Tasmā nam sakavādi suttena niggaṇhāti. K ā m a g u ṇ a b h a v o¹⁰ 'ti ādibhavassa¹¹ kāmadhātubhavadassanattam vuttam. Yasmā¹² pana kāmaguṇamatte bhavo 'ti vohāro natthi tasmā paravādi na h'evā 'ti paṭikkhipati. Kāmaguṇupagam¹³ kamman 'ti ādi sabbam¹⁴ kāmaguṇamattassa na⁹ kāmadhātubhavadassanattam¹⁵ vuttam kāmadhātusāṃkhātam kāmabhavūpagam eva hi kamman atthi kāmabhavūpagā eva ca sattā

¹ B. kilesakāmakā°. ² C. kamaṇa°. ³ B. oppavatti°.

⁴ B. kara°.

⁵ C. omits.

⁶ B.—C. okānam.

⁷ B. kamma°.

⁸ C. va.

⁹ B. omits.

¹⁰ C. obhāvo.

¹¹ C. obhāva°.

¹² C. tasmā.

¹³ B. bhavam.

¹⁴ C. sabbā.

¹⁵ C. kāmabhāva°.

honti. Tattha jāyanti jiyanti miyanti cavanti upapajjanti¹ na kāmaguṇesu 'ti iminā upāyena sabbattha attho veditabbo 'ti.

KĀMAGUṆAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni kāmakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ pañc' ime bhikkhave kāmaguṇā 'ti vacanamattam nissāya rūpāyatanādiṇi pañc' evāyatanāni kāmā 'ti laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ tesam kilesakāmass' eva nippariyāyena kāmabhavaṃ dassetum pañc' evā 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

KĀMAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni rūpadhātukathā nāma hoti. Tattha rūpino va dhammā rūpadhātu nāmā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya rūpino 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ sakavādi yasmā rūpadhātu nāma rūpabhavo na rūpamattam eva tasmā ten' atthena codetum rūpabhavo 'ti ādim āha. Taṃ² sabbam kāmaguṇakathāya vuttanāyena eva veditabbam. Sā ca kāmādhātū 'ti puṭṭho bhūmipacchedavirodham sampassamāno paṭikkhipati puna daḥham katvā puṭṭho attano laddhivasena paṭijānāti. Evaṃ sante pana dvīhi bhavehi samannāgatattā³ āpajjati tena taṃ sakavādi kāmabhavena vā 'ti ādim āha. Itaro ekassa dvīhi samannāgamābhāvato⁴ paṭikkhipatīti.

RŪPADHĀTUKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 5.

Arūpadhātukathāya pi iminā 'va upāyena attho veditabbo arūpadhammesu pana vedanākkhandham eva gahetvā vedanābhavo 'ti ādinā nayena tattha⁵ desanā katā.⁶ Tattha

¹ C. uppa°.

² B. sā taṃ.

³ B. °tatā.

⁴ B. °gatābhagavato.

⁵ B. ettha.

⁶ B. gatā.

kinte arūpino dhammā 'ti saṃkhaṃ gatā vedanābhavādisu aññataro hotīti evaṃ attho daṭṭhabbo. Sesam heṭṭhāvuttanayen' eva veditabban 'ti.

ARŪPADHĀTUKATHĀ.

NITṬHITĀ. 6.

Idāni rūpadhātuyā āyatanakathā nāma hoti. Tattha yesam rūpī manomayo sabbaṅgapaccaṅgī ahinindriyo 'ti suttam nissāya brahmakāyikādinam ghāṇanimittādīni pi āyatanān' evā 'ti kappetvā saḷāyataniko tesam attabhāvo 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānañ c' eva Saṃmitiyānam te saṃdhāya saḷāyataniko 'ti pucchā sakavādisa laddhivasena paṭiññā itarassa. Atha nam yaṃ tattha āyatanam natthi tassa¹ vasena codetum atthi tattha² ghāṇāyatanam 'ti ādi āraddham. Tato paravādi yaṃ tattha ajjhattikānam tinṇam āyatanānam ghāṇādikam³ saṃghāṇanimittam tad eva āyatanam 'ti laddhiyā paṭijānāti. Bāhirānam⁴ gandhāyatanādinam vasena puṭṭho ghāṇappasādādayo tattha na icchati tasmā tesam gocaram paṭisedhento paṭikkhipati. Paṭilomapañhe saṃsandanapañhesu pi iminā va upāyena attho veditabbo. Atthi tattha ghāṇāyatanam atthi gandhāyatanam tena ghāṇena tam gandham ghāyatitī⁵ tasmim yeva pana⁶ samaye ekacce ācariye saṃdhāya vuttam te kira tattha cha ajjhattikāyatanāni⁷ paripuṇṇāni icchanti āyatanena ca⁸ nāma sakiccekkena⁹ bhavitabban 'ti tehi ghāṇādīhi te gandhādayo ghāyanti sāyanti phusantitī¹⁰ pi icchanti tam laddhim saṃdhāya paravādi āmantā 'ti paṭijānāti. Atthi tattha¹¹ mūlagandho 'ti ādini pana puṭṭho atthibhāvaṃ sādhetum asakkonto paṭikkhipati. Nanu atthi tattha

¹ C. tattha.

² C. tassa.

³ B. °tam.

⁴ C. bāhiram.

⁵ C. °ntitī.

⁶ C. para.

⁷ B. °kāni āya°.

⁸ C. omits.

⁹ C. kicca°.

¹⁰ C. adds : icchantitī pi.

¹¹ B. kattha.

ghāṇa nimittan 'ti ādi samṭhānamattass' eva sādha-
kam na āyatanassa tasmā udāhaṭam pi anudāhaṭasadisam
evā 'ti.

RŪPADHĀTU¹-ĀYATANA²KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni āruppe rūpakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ
viññānapaccayā nāmarūpan 'ti vacanato āruppabhava pi
olārikarūpanissatam³ sukhumarūpaṃ atthiti laddhi. Sey-
yatthāpi Andhakānaṃ te samdhāya atthi rūpan 'ti
pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesam ettha uttā-
nattham evā 'ti.

ĀRUPPE RŪPAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni rūpakamman⁴ 'ti kathā nāma hoti. Tattha yesaṃ
kāyavacīviññattisamkhātam rūpaṃ eva kāyakammaṃ vaci-
kammaṃ nāma. Tañ ca kusalasamutṭhānaṃ kusalaṃ
akusalasamutṭhānaṃ akusalan 'ti laddhi seyyathāpi Mahi-
sāsakānañ c' eva Saṃmitiyānañ ca te samdhāya ku sa la-
cittena⁵ samutṭhitān 'ti pucchā sakavādisa
paṭiññā itarassa. Atha naṃ sace tam kusalam sv āyaṃ
sārammaṇādibhedo kusalassa labbhati. Atthi te⁶ so
tassā 'ti codetum sārammaṇan 'ti ādi āraddham.
Tattha patthanā⁷ paṇidhīti cetanāy' ev' etaṃ
vevacanaṃ. Kusalacetanāy' eva hi pakappamānā patthanā
'ti pakappanavasena⁸ thitattā paṇidhīti ca vuccati. Parato⁹
pana kusalena cittena samutṭhitā vedanā saññā cetanā
saddhā 'ti¹⁰ ādisu vedanādīnañ ñeva cetanā patthanā paṇ-
idhīti labbhati na cetanāya.¹¹ Kasmā dvinnam cetanānaṃ

¹ C. ārū°. ² B. omits. ³ B. adds : yā āyatana.
⁴ B. rūpan 'ti kamman 'ti. ⁵ B. kusalena cittena.
⁶ C. omits. ⁷ C. °na. ⁸ C. pakappavasena.
⁹ B. padato. ¹⁰ C. sati. ¹¹ B. vedanāya.

ekato abbhāvā sotapatitattā pana eva¹ tantigatā 'ti veditabbā. Rūpāyatanaṇ 'ti ādisu purimavāre² sabbam tam kusalan 'ti samkhittassa pabhedadassanattam vuttam. Sesā samsandanayā vacikammapathā³ akusalena cittaṇ samuṭṭhitan 'ti ādi vidhānaṇ ca sabbam pālī-anusāreṇ' eva veditabbam. Asucīti pan' ettha sukkam adhippetam. Suttasādhanaṇ uttānattham evā 'ti.

RŪPAKAMMAN⁴ 'TI KATHĀ
NITṬHITĀ. 9.

Idāni jivitindriyakathā nāma 'hoti. Tattha yesaṇ jīvitindriyaṇ nāma cittavippayutto arūpadhammo tasmā rūpajīvitindriyaṇ natthīti laddhi. Seyyathāpi Pubbaseliyānaṇ c' eva Sammitiyānaṇ ca te samdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Natthi rūpīnaṇ dhammānaṇ⁵ āyū 'ti pañhe. Upādinna-rūpādinam pi tiṇakatthādinam pi saṁtānavasena⁷ pavattaṇ⁸ c' eva āyutthitīyāpanā⁹ yāpanā iriyaṇā pavattana¹⁰ pālana 'ti icchatī tasmā paṭikkhipati. Atthīti pañhe pi iminā 'va kārāṇena¹¹ paṭijānāti. Atthi arūpajīvitindriyaṇ¹² 'ti pañhe arūpadhammānaṇ cittavippayuttam jīvitindriya-saṁtānaṇ nāma atthīti icchatī tasmā paṭijānāti. Rūpīnaṇ dhammānaṇ āyū arūpajīvitindriyaṇ 'ti pañhe rūpasattasaṁtāne¹³ rūpino vā dhammā honti¹⁴ arūpino vā sabbesaṇ cittavippayuttam arūpajīvitindriyaṇ eva icchatī tasmā paṭijānāti. Nirodhasamāpannapañhesu pi cittavippayuttam arūpajīvitindriyaṇ eva samdhāya paṭikkhipati ca paṭijānāti ca. Sakavādi pana tam asaṇ-

¹ B. evaṇ.

² B. ovāde.

³ B. okatā.

⁴ B. rūpaṇ.

⁵ C. omits.

⁶ B. opānaṇ.

⁷ C. sattāna°; B. samdhā yana°.

⁸ B. pavattim eva.

⁹ B. oyandhā; C. oyapanā.

¹⁰ B. vattana.

¹¹ B. pakā°.

¹² C. rūpa°.

¹³ C. sattasattāne.

¹⁴ C. hontu.

paṭicchanto yaṃ¹ arūpappavatte asati atthi rūpena tena bhavitabban 'ti codetum hañcīti ādim āha. Samkhārakkhandhapañhesu² phassādisamkhārakkhandham² samdhāya paṭikkhipati kāyakammādisamkhārakkhandham samdhāya paṭijānāti. Kāyaviññattivaciññatti-sammā-vācā-sammākammanto pi jīvitindriyaṃ 'ti evaṃ ādayo pi dhammā samkhārakkhandhapariyāpannā 'ti yassa³ laddhi. Sakavādi pana taṃ asaṃpaṭicchanto⁴ yadi niruddhe pi arūpappavatte samkhārakkhandho atthi catunnam pi khandhānaṃ atthitā hotū 'ti codetum atthi vedanakkhandho 'ti ādim āha. Itaro antosamāpattim⁵ samdhāya paṭikkhipati. Samāpajjantassa ca vuṭṭhahantassa⁶ ca pubbāparabhāgaṃ⁷ samdhāya paṭijānāti. Asaññasattavāre⁸ pi es' eva nayo. Tassa hi laddhiyā asaññasattānaṃ paṭisaṃdhikāle cittaṃ uppajjitvā nirujjhati. Tena saha cittavippayuttaṃ arūpajīvitindriyaṃ uppajjitvā yāvātāyukaṃ pavattati⁹ tasmā tesam jīvitindriyaṃ natthīti puṭṭho paṭikkhipati. Atthīti puṭṭho paṭijānāti. Vedanakkhandhādayo pi tesam pavattivasena paṭikkhipati. Cutipaṭisaṃdhivasena paṭijānāti. Sakavādi pana taṃ anicchanto ca² sa ce tattha ekakkhaṇe pi vedanādayo atthi pañcavokārabhavattham¹⁰ pāpunātīti codetum pañcavokārabhavo 'ti ādim āha. Itaro suttavirodhabhayena¹¹ paṭikkhipati. Ekadesaṃ bhijjatīti¹² pañhe sampayuttaṃ bhijjatīti¹² vippayuttaṃ tiṭṭhatīti tassa laddhi. Tasmā paṭijānāti. Dve jīvitindriyānīti pucchā paravādissa paṭiññā sakavādissa. Rūpārūpavasena hi dve jīvitindriyāni tehi yeva satto jīvati¹³ tesam bhaṅgena maratīti vuccati. Cutikkhaṇasmim hi dve pi² jīvitāni sah' eva bhijjantīti.¹⁴

JĪVITINDRIYAKATHĀ

NĪTTHITĀ. 10.

¹ B. tam. ² C. omits. ³ B. ssa. ⁴ C. sampā°.

⁵ C. ante. ⁶ B. vuṭṭhā°.

⁷ C. °bhāgaṃ.

⁸ B. °vāde. ⁹ B. °vattā. ¹⁰ C. °bhavavattā.

¹¹ B. °bhayā. ¹² B.—C. bhajja°. ¹³ C. pavatti.

¹⁴ B.—C. bhajjanti.

Idāni kammahetukathā nāma hoti. Tattha yena arahatā purimabhava arahā abbhācikkhitāpubbo so tassa kammaṣa hetu arahattā parihāyatīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ c' eva Saṃmitiyānaṃ ca. Te saṃdhāya kammaṃ hetu 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesaṃ parihānikathāya vuttanayam eva. Handa hi arahantānaṃ abbhācikkhatīti idaṃ yassa kammaṣa¹ hetu parihāyati² taṃ saṃpaṭicchāpetuṃ vadati. Atha naṃ sakavādi taṃ pakkhaṃ paṭijānāpetvā yadi evaṃ ye³ hi arahanto abbhācikkhitapubbā te sabbe arahattaṃ pāpuṇeyya⁴ 'ti codetuṃ ye ke cī ti ādim āha. Itaro tassa kammaṣa arahattaṃ⁵ saṃpāpuṇeyya⁶ niyāmaṃ apassanto paṭikkhipatīti.

KAMMAHETUKATHĀ NIṬṬHITĀ. 11.

AṬṬHAMO VAGGO.

¹ C. kamma.

² B. °yanti.

³ C. omits.

⁴ B. °yyan.

⁵ C. °ntaṃ.

⁶ B. °pūṇe.

Idāni ānisamsakathā nāma hoti. Tattha sakasamaye samkhāre ādinavato nibbānaṃ ca ānisamsato passantassa samyojanappahānaṃ hotīti nicchayo. Yesaṃ¹ pana tesu² dvisu ekamsavādaṃ³ gahetvā ānisamsadassāvino evaṃ samyojanappahānaṃ hotīti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha 'ssa ekamsavādo tayā gahito ādinavo pi datṭhabbo yevā 'ti. Vibhāgadassanattamaṃ sakavādi samkhāre 'ti ādim āha. Samkhāre ca aniccato manasikaroti nibbāne ca⁴ gahetvā⁵ ānisamsadassāvī hotīti pañhasmiṃ ayam adhippāyo. Ānisamsadassāvissa⁶ samyojanānaṃ pahānaṃ⁷ hotīti tesam⁸ laddhi. Nanu samkhāre aniccato manasikaroto samyojanā pahīyantīti ca puṭṭho āmantā 'ti paṭijānāti. Tena te samkhāre⁹ ca aniccato manasi karoti nibbāne ca ānisamsadassāvī hotīti idaṃ apajjatīti kiṃ sampañcasi¹⁰ pi¹¹ etan 'ti tato paravādi ekacittakkhaṇaṃ samdhāya paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho nānācittavasena paṭijānāti. Sakavādi pan' asesa adhippāyaṃ madditvā aniccamanasikārassa ca ānisamsadassāvitāya ca ekato paṭiññātattā¹² dvinnam phassānaṃ dvinnam cittānaṃ samodhānaṃ hotīti pucchati. Itaro dvinnam samodhānaṃ apassanto - paṭikkhipati. Dukkhaṭo 'ti¹³ ādipañhesu¹⁴ pi es' eva nayo. Kiṃ pan' ettha samnitṭhānaṃ kiṃ aniccādito manasikaroto¹⁵ samyojanā pahīyanti. Udāhu nibbāne ānisamsadassāvissa¹⁶

¹ C. sesā.² B. yesu.³ B. ekamsaka°.⁴ B. va.⁵ B. omits.⁶ B. °ssāvī viya.⁷ B. °janapahānaṃ.⁸ B. yesam.⁹ B. °te.¹⁰ B. °ti.¹¹ C. omits.¹² B. paṭiññattā.¹³ C. pi.¹⁴ B. °paññāsu.¹⁵ B. °kabhedo.¹⁶ B °padassā viya.

udādu dve pi ekato karontassā 'ti¹ yadi tāva aniccādito manasikaroto pahānaṃ bhaveyya vipassanā citten' eva ca bhaveyya. Atha vā² ānisaṃsadassāvino anussavavasena nibbāne³ ānisaṃsaṃ passantassa vipassanā citten' eva bhaveyya. Atha dve pi ekato karontassa bhaveyya. Dvinnam phassādinaṃ samodhānaṃ bhaveyya. Yasmā pana ariyamaggakkhaṇe aniccādimanasikāraṃ⁴ tassa² kiccaṃ nipphattiṃ⁵ gacchati. Puna aniccato 'ti ādigahaṇassa anuppattidhammato nibbāne paccavekkhato⁶ ca ānisaṃsadassanaṃ icchati. Tasmā kiccaṇipphattivasena aniccādito manasikaroto⁷ ārammaṇaṃ katvā pavattivasena ca nibbāne ānisaṃsadassāvissa saṃyojanānaṃ pahānaṃ hotīti veditabbaṃ. Nibbāne sukhānupassatīti suttam nibbāne sukhānupassanādibhāvaṃ eva sādheti na ānisaṃsadassāvitamattena saṃyojanānaṃ pahānaṃ tasmā anāgatasadisam evā 'ti.

ĀNISAMSAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni amatārammaṇakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ nibbānaṃ maññatīti ādinaṃ ayoniso atthaṃ gahetvā amatārammaṇaṃ saṃyojanaṃ⁸ hotīti laddhi. Seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa: Atha naṃ sace amatārammaṇaṃ saṃyojanaṃ amatassa saṃyojanīyādibhāvo āpajjatīti codetum amataṃ saṃyojanaṃ⁹ 'ti ādim āha. Itaro suttavirodhabhayena sabbam paṭikkhipati. Iminā va upāyena sabbavāresu¹⁰ attho veditabbo: Nibbānaṃ nibbānato 'ti āhataṃ suttam¹¹ pana ditṭhadhammanibbānaṃ¹² saṃdhāya bhāsitaṃ tasmā asādhakaṃ 'ti.

AMATĀRAMMAṆAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

¹ B. pi.	² B. omits.	³ C. nibbānaṃ.
⁴ B. °rassa.	⁵ B. kiccaṇipphatti.	⁶ B. paccakkhato.
⁷ B. °kabhedo.	⁸ C. adds: na.	⁹ B. °niyan 'ti.
¹⁰ B. sabbadhātu.	¹¹ C. āgatta°.	¹² B. °niṭṭhānaṃ.

Idāni rūpaṃ sārammaṇaṃ 'ti kathā nāma hoti. Tattlha rūpaṃ sapaccayatthēna sārammaṇaṃ nāma hoti na aññaṃ ārammaṇaṃ karotīti ārammaṇapaccayavasena yesaṃ pana avisesena rūpaṃ sārammaṇaṃ 'ti laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya ārammaṇassa¹ vi-bhāgadassanattham pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa sesaṃ ettha pāli-anusāreṇ' eva veditabbaṃ. Na vattabbaṃ 'ti pañhe oṭṭhabbhārammaṇaṃ² saṃdhāya paṭiññā sakavādissa. Dutiyapañhe pi paccayārammaṇaṃ saṃdhāya paṭiññā tass' eva. Iti sappaccayatthen' ev' etthlha sārammaṇatā pi siddhā 'ti.

RŪPAM SĀRAMMAṆAN 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni anusayā anārammaṇā 'ti kathā nāma hoti. Tattlha yesaṃ anusayā nāma cittavippayuttā ahetukā avyākātā ten' eva anārammaṇā 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ c' eva ekaccānaṃ ca Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya anusayā pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ anārammaṇena nāma evaṃvidhena bhavitabban 'ti codetum rūpaṃ 'ti ādim āha. Kāmarāgo 'ti ādi kāmarāgānusayato anaññattā dassitaṃ saṃkhārakkhandho anārammaṇo 'ti pañhe cittasampayuttam saṃkhārakkhandham saṃdhāya paṭikkhipati anusayaṃ ca jīvitindriyaṃ kāyakammādirūpaṃ ca saṃkhārakkhandhapariyāpannam tam³ saṃdhāya paṭijānāti. Iminā va upāyena sabbavāresu attho veditabbo. Sānusayo 'ti pañhe pana appahīnānusayattā sānusayatā anuññātā. Na anusayānaṃ pavattisaṃbhavā⁴ yo hi⁵ appahīno na so atīto nānāgato na paccuppanno maggavajjhakilesa paṇ'esam⁶ appahinattā nāma⁷ atthīti vuccati evaṃrūpassa ca idaṃ nāma ārammaṇaṃ 'ti na vattabbaṃ. Tasmā tam pi

¹ B. °paṭṭhassa na. ² B. olubbhā°. ³ C. °pannatam.

⁴ B. °saṃbhavā. ⁵ C. ti. ⁶ C.—B. esa. ⁷ B. va.

paṭikkhittam pan' etam na¹ kevalam anusayassa rāgā-
dinam pi tādisam eva. Tasmā anusayānam anāra-
mmaṇatāsādhakam² na hotīti.

ANUSAYĀ ANĀRAMMAṆĀ 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni ñānam anārammaṇan 'ti kathā nāma hoti.
Tattha yasmā arahā³ cakkhuviññānasamāngī ñāniti
vuccati tassa ñānassa tasmim khaṇe ārammaṇam⁴ natthi
tasmā ñānam anārammaṇan 'ti yesam laddhi seyyathāpi
Andhakānam te samdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā
itarassa. Sesam ettha anusayakathāya vuttanayen' eva
veditabban 'ti.

ÑĀNAM ANĀRAMMAṆAN 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni atitārammaṇakathā nāma hoti. Tattha yasmā
atitānāgatārammaṇam nāma natthi. Tasmā tadāramma-
ṇena cittaena ārammaṇassa natthitāya anārammaṇena
bhavitabban 'ti. Atitam ārammaṇan⁵ 'ti yesam laddhi
seyyathāpi Uttarāpathakānam te samdhāya atitāramma-
ṇan 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesam ettha
yathā pālim eva niyyatīti.⁶

ATITĀRAMMAṆAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni vitakkānupatitakathā nāma hoti. Tattha vitakkā-
nupatitā nāma duvidhā ārammaṇato ca sampayogato ca.
Tattha asukacittam nāma vitakkassārammaṇam na⁷ hotīti

¹ C. omits. ² C. āra°. ³ C. aho cakkhuviññānan 'ti.

⁴ C. anāra°.

⁵ C. anā°.

⁶ B. adds : dhi.

⁷ B. omits.

niyamābhāvato siyā sabbam cittam vitakkānupatitam. Vitakkavippayuttacittasambhāvato pana na sabbam cittam vitakkānupatitam iti imam vibhāgam akatvā avisesen' ¹ eva sabbam cittam vitakkānupatitam 'ti yesam laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānam te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha pālivasen' eva niyyatīti.

VITAKKĀNUPATITAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni vitakkavipphārasaddakathā nāma hoti. Tattha ² yasmā ³ vitakkavicārā vacisaṃkhārā 'ti vuttā tasmā ⁴ sabbaso vitakkayato ⁵ vicārayato antamaso ⁶ manodhātuppavattikāle pi vitakkavipphāro ⁷ saddo yevā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānam te samdhāya sabbaso 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha nam yadi vitakkavipphāramattam saddo phassādivipphāro pi saddo bhaveyyā 'ti codetum sabbato phassato 'ti ādim āha. Itaro tādisaṃ suttalesam apassanto patikkhipati. Vitakkavipphārasaddo sotaviññeyyā 'ti vitakkassa vipphāramattam eva saddo 'ti katvā pucchati. Na vitakkavipphārasamutthitam suttappamattānam saddam. Itaro paṭikkhipati. Nanu vitakkavipphāro na ³ saddo na sotaviññeyyo 'ti idam tass' eva laddhiyā dasseti. So hi vitakkavipphāramattam eva saddam vadati. So na sotaviññeyyo 'ti itaro pana vitakkavipphārasaddam sutvā ādissatīti ⁸ vacanato sotaviññeyyo cā 'ti vadati.⁹

VITAKKAVIPPHĀRASADDAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni na yathā vitakkassa vācā 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā koci aññaṃ bhaṇissāmīti aññaṃ bhaṇati tasmā na yathā cittassa vācā cittānurūpā cittānugatikā na

¹ C. viseo.² B. tasmā.³ B. omits.⁴ C. tampana.⁵ C. vitakkato.⁶ C. mantamayo.⁷ C. ora.⁸ C. ādisāti.⁹ C. omits.

hoti. Vinā pi cittena pavattatīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi taṃ samuṭṭhāpakaṃ cittaṃ¹ na siyā phassādayo pi tasmim̐ khane na siyun 'ti codetum aphaṣṣakassā² 'ti ādim āha. Na bhaṇitukāmo 'ti ādisu yasmā aññaṃ bhaṇissāmīti aññaṃ bhaṇanto pi bhaṇitukāmo yeva nāma hoti. Tasmā na h' evā 'ti paṭikkhipati. Na nu atthi koci aññaṃ bhaṇissāmīti ādisu³ cīvaran⁴ 'ti bhaṇitukāmo cīran⁵ 'ti bhaṇeyya. Tattha taṃ⁶ aññaṃ bhaṇitukāmatācittam aññaṃ bhaṇanacittam iti pubbabhāgacittena⁷ asadisattā ayathācitto nāma hoti. Ten' assa kevalaṃ anāpatti nāma hoti. Na pana cīran 'ti vacanasamuṭṭhāpakacittam natthi. Iti acittikā sā vācā 'ti atthaṃ saṃdhāya imina udāharaneṇa na yathācittassa⁸ vācā pi⁹ paṭiṭṭhāpitā pi appaṭiṭṭhāpitā 'va¹⁰ hotīti

NA YATHĀCITTASSA VĀCĀ 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 9.

Idāni na yathācittassa kāyakamman 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā koci aññatra gacchissāmīti aññatra gacchati. Tasmā na yathācittassa kāyakamma cittānurūpaṃ cittānugatikam na hoti vinā pi cittena pavattatīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ yeva. Te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesam ettha heṭṭhāvuttanayen' eva veditabban 'ti.

NA YATHĀCITTASSA KĀYAKAMMAN 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 10.

Idāni atītānāgatehi samannāgatakathā nāma hoti. Tattha samannāgatapaññatti paṭilābhapaññattīti dve paññattiyo

¹ B. adds: kassa vācācittā.

² C. athassa tassā.

³ C. ādi. ⁴ C. vicaran. ⁵ B. cīvaran. ⁶ B. omits.

⁷ B. °rāga°.

⁸ B. °citta.

⁹ B. ti.

¹⁰ B. pi.

veditabbā. Tāsu paccuppannadhammasamaṅgī samannāgato 'ti vuccati aṭṭhasamāpattilābhino pana samāpattiyo kiñcāpi na ekakkhaṇe pavattanti. Aññā atītā honti aññā anāgatā aññā paccupannā paṭivijjhivā appahinatāya¹ pana lābhīti vuccati. Tattha ye imaṃ vibhāgaṃ agahetvā yasmā jhānalābhinaṃ atītānāgatāni pi² jhānāni atthi tasmā te atītena³ pi anāgatena pi sammannāgatā 'ti laddhi⁴ seyyathāpi Andhakānam.⁵ Te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Aṭṭha vimokkhā jhāyiti⁶ ādi pana lābhibhāvassa sādhakam na samannāgatabhāvassā 'ti.

ATĪTĀNĀGATASAMANNĀGATAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 11.

NAVAMO VAGGO.

¹ B. apari°.

² C. omits.

³ C. anenā pi.

⁴ C. °kā.

⁵ C. Andhakā.

⁶ C. jhānāditi.

Idāni nirodhakathā nāma hoti.¹ Tattha yesaṃ uppatti siyeti² saṃkhaṃ gatassa³ bhavaṅgacittassa bhavaṅgakkhaṇena⁴ h' eva kiriya 'ti saṃkhātā kusalā vā akusalā vā cattāro khandhā cittasamuṭṭhānaṃ rūpaṃ cā 'ti pañca khandhā uppajjanti. Tesu⁵ hi anuppannesu bhavaṅge⁶ niruddhe saṃtativicchedo bhavyā 'ti laddhi. Seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya uppatti⁷ siyeti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Tattha uppatti⁸ siyeti catūsu pi padesu bahuvacanaṃ bhummatthe ekavacanaṃ bhummaṃ. Uppatte⁹ siy' esu pañcasu khandhesu aniruddhesu¹⁰ 'ti ayam h' ettha attho. Dasannaṃ 'ti uppatte siyā¹¹ khandhānaṃ cā kiriya-khandhānaṃ cā vasena vuttaṃ. Tattha paṭhamapañhe khandhalakkhaṇavasena pañc' eva nāma te saṃdhāya¹² 'ti paṭikkhipati. Dutiyapañhe purimacchimavasena¹³ uppatte siyā¹⁴ kiriyāvasena cā nānattaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Dvinnam vā pana phassānaṃ cittānaṃ cā samodhānaṃ puṭṭho suttalesābhāvena paṭikkhipati. Kiriya cattāro¹⁵ 'ti rūpena vinā kusalā vā akusalā vā cattāro gahitā. Kiriya nānaṃ 'ti paravādinā cakkhuvīññānasamaṅgikkhaṇe arahato anuññātaṃ anārammaṇanānaṃ. Niruddhe¹⁶ magge uppajjati pucchā paravādissa. Aniruddhe¹⁷ anuppajjanato paṭiññā sakavādissa. Mato maggaṃ bhāveti charena¹⁸

¹ B. hotīti.² B. upapatti pisiyun 'ti.³ B. saṃkhārā tassa.⁴ C. bhaṅga^o; B. adds: sa.⁵ C. tesam.⁶ C. °gesu.⁷ B. upapatti.⁸ C. uppanne.⁹ B. upapatte.¹⁰ B. niru^o.¹¹ B. siye.¹² B. khandhā.¹³ B. purimacchimānaṃ cā.¹⁴ C. sisa.¹⁵ B. cittāno.¹⁶ B. °ddho maggo.¹⁷ C. ananuruddhe.¹⁸ C. palena.

pucchā paravādissa. Yasmā pana paṭisaṃdhitō yāva cuti cittāsatto jīvati yeva nāma tasmā sakavādi na h' evā 'ti paṭikkhipati.

NIRODHAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni rūpaṃ maggo 'ti kathā nāma hoti. Tattha yesaṃ sammāvācā-kammanājiṇā rūpaṃ 'ti laddhi. Seyyathāpi Mahimsāsaka-Saṃmitiya-Mahāsaṃghikānaṃ. Te saṃdhāya magga samaṅgissā 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi te sammāvācādayo rūpaṃ na¹ viratiyo yathā sammāditthādimaggo sāraṃmaṇādi-bhāvo² evaṃ taṃ pi rūpaṃ siyā 'ti³ codetum sāraṃmaṇo 'ti ādim āha. Tattha paṭikkhepo ca paṭiññā ca paravādinō laddhi-anurūpena veditabbā. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

RŪPAṀ MAGGO⁴ 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni pañcaviññānasamaṅgikathā nāma hoti. Tattha yesaṃ cakkhunā rūpaṃ disvā na nimittaggāhī hotīti suttam nissāya pañcaviññānasamaṅgissa atthi maggabhāvanā 'ti laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ sacetassa maggabhāvanā atthi pañcaviññānatikena vā maggena maggagatikēhi vā pañcaviññānēhi bhavitabbam. Na ca tāni maggagatikāni anibbānārammaṇattā alokuttarattā na ca maggo pañcaviññānatiko. Tena⁵ lakkaṇena asaṃgahitattā 'ti codetum. Na nu pañcaviññānā uppannavatthukā 'ti ādim āha. Tatrāyaṃ adhippāyo yadi pañcaviññānasamaṅgissa maggabhāvanā siyā. Yena manoviññānena maggo saṃpayutto taṃ pi pañcaviññānasamaṅgissa siyā. Evaṃ⁶ sante yad idaṃ⁶

¹ C. ka.

² B. °sabhāvo.

³ B. pi.

⁴ B. rūpamaggo.

⁵ B. tesam.

⁶ C. yadi taṃ.

pañcaviññānā uppannavatthukā 'ti ādi lakkhaṇaṃ vuttaṃ. Evaṃ avatvā cha¹ viññānā 'ti² vattabbam siyā tathā³ pana avatvā pañca viññānā t' eva⁴ vuttaṃ. Tasmā na vattabbam pañcaviññānasamaṅgissa atthi maggabhāvanā 'ti yasmā c' ettha ayam eva adhippāyo. Tasmā sakavādi tam⁵ lakkhaṇaṃ paravādiṃ sampaticchāpetvā n o⁶ vata re 'ti vattabbe pañcaviññānasamaṅgissa atthi maggabhaṇā 'ti pi āha. Aparo nayo pañcaviññānā⁷ uppannavatthukā⁸ maggo avatthuko hoti. Te ca⁹ uppannārammaṇā maggo na vattabbārammaṇo te purejātavattukā va maggo avatthuko pi te purejātārammaṇā maggo apurejātārammaṇo¹⁰ te ajjhattikavatthukā va maggo avatthuko pi te rūpādivasena bahirārammaṇā maggo nibbānārammaṇo te aniruddhaṃ vatthuniṣṣāyaṃ¹¹ katvā pavattanato asambhinnavatthukā maggo avatthuko pi te aniruddhān' eva rūpādini ārabha pavattanato āsambhinnaārammaṇā maggo nibbānārammaṇo te nānāvattukā maggo avatthuko vā ekavatthuko vā te attano attano⁹ ca¹² rūpādigocare pavattanato na¹³ aññamaññassa¹⁴ gocara-visayā¹⁵ paccanubhonti¹⁶ maggo rūpādisu pi¹³ ekaṃ pi gocaraṃ na karoti te kiriyamaṇo dhātum pure cārikaṃ¹⁷ caritvā¹⁸ uppajjanato na asamannāhārā na amanasikārā uppajjanti maggo nirāvajjano¹⁹ va te²⁰ sampaticchannādihi vokiṇṇā uppajjanti maggassa vokāro yeva natthi. Te aññamaññaṃ pubbacarimabhāvena uppajjanti maggassa tehi saddhiṃ purimacchimattā²¹ va²² natthi tesam anupattikāle²³ paccitā¹³ va¹³ natthi¹³ tesam anupattikāle²³ tikkhavipassanāsamaye tesam anupattidese āruppe hi²⁴ ca uppajjanato. Te sampaticchannādihi antaritattā na

¹ C. ca. ² C. °nāni. ³ B. tam. ⁴ C. °n' eva.

⁵ C. naṃ. ⁶ B.—C. na. ⁷ C. °na. ⁸ C. °ko.

⁹ C. omits. ¹⁰ C. ajātā°.

¹¹ B. vatthum; C. °nissasaṃ. ¹² B. va.

¹³ B. omits. ¹⁴ B. °ña. ¹⁵ B. gocaraṃ viya.

¹⁶ B. °bhavanti. ¹⁷ C. vātikaṃ. ¹⁸ B. katvā.

¹⁹ C. °to. ²⁰ C. ne. ²¹ C. purimattā. ²² C. ca.

²³ C. °lo. ²⁴ B. pi.

aññamaññassa samanantarā¹ uppajjanti maggassa saṃ-
 paṭicchannādihi antaritabhāvo va natthi tesam aññatra
 abhinipātā² abhogamattam pi kiccam natthi maggassa
 kilesasamugghātanam kiccam 'ti yasmā c' ettha ayam pi
 adhippāyo tasmā³ sakavādī imeh' ākārehi paravādimag-
 gassa apañcaviññānagatikabhāvam saṃpaṭicchāpetvā no
 vata re vattabbe pañcaviññānasamañ-
 gissa atthi maggabhāvanā 'ti āha. Suññā-
 tam ārabbhā 'ti yathā lokuttaramagge suññātam
 nibbānam ārabbhā lokiyo suddham saṃkhārappūjānam ārab-
 bha uppajjati. Kin te evaṃ cakkhuviññānam 'ti
 pucchati. Itaro cakkhuñ ca paṭicca rūpe cā 'ti vacanato
 paṭikkhipati. Dutiyam puttāho na nimittaggāhīti vacanato
 yam tattha animittam tad eva suññātan 'ti saṃdhāya paṭi-
 jānāti. Cakkhuñ ca paṭiccā 'ti pañhadvaye pi es'
 eva nayo cakkhuviññānam atitānāgataṃ ārab-
 bhā 'ti ettha ayam adhippāyo. Manoviññānasamañgissa
 atthi maggabhāvanā manoviññānāñ ca atitānāgataṃ pi
 ārabbhā uppajjati. Kin te evaṃ cakkhuviññānam pīti.
 Phassam ārabbhā 'ti ādisu pi es' eva nayo. Cak-
 khunā rūpam disvā na nimittaggāhīti ettha
 javanakkhaṇe⁴ na nimittaggāhitā vuttā na cakkhuviññā-
 nakkhaṇe tasmā lokikamaggam⁵ pi saṃdhāy' etaṃ asādhā-
 kam.

PAÑCAVIÑÑĀNASAMAÑGISSA MAGGAKATHĀ

NITTHITĀ. 3.

Idāni pañcaviññānākusalā pīti kathā nāma hoti. Yathā⁶
 hetthāvuttanayen' eva atthato veditabbo 'ti.

PAÑCAVIÑÑĀNĀ KUSALĀ PĪTI KATHĀ

NITTHITĀ. 4.

¹ C. samantarā.

² B. ovātā.

³ B. tattha.

⁴ B. olakkhaṇe.

⁵ B. lokiya°.

⁶ B. sā.

Idāni sābhogakathā¹ nāma hoti. Tattha ābhogo nāma kusalākusalavasenā 'ti² satthārā va cakkhunā rūpaṃ disvā nimittaggāhī hoti na nimittaggāhī hotīti ādi vuttaṃ. Tam³ ayoniso gahetvā pañca viññānā sābhogā⁴ 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha purimakathā sadisaṃ evā 'ti.

SĀBHOgakathā⁵ Niṭṭhitā. 5.

Idāni dvīhi sīlehīti kathā nāma hoti. Tattha sīle patitṭhāya naro sapañño⁶ 'ti ādi vacanato yasmā lokiyena silena silavā lokuttaraṃ maggaṃ bhāveti tasmā purimena ca lokiyena maggakkhaṇe lokuttarena cā 'ti dvīhi sīlehi samannāgato nāma hotīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ yeva te saṃdhāya maggasamaṅgīti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi³ so³ ekakkhaṇe lokiyalokuttarehi dvīhi sīlehi samannāgato dvīhi phassādihi pi tena samannāgatenā bhavitabban 'ti codetum dvīhi phassehīti ādim āha. Itaro⁷ tathārūpaṃ nayaṃ apassanto paṭikkhipati. Lokiyena ca lokuttarena cā 'ti pañhe pubbasamādinnañ⁸ ca maggakkhaṇe uppannaṃ sammāvācādi⁹ saṃdhāya paṭijānāti. Lokiyasīle¹⁰ niruddhe¹¹ ti¹² pucchā paravādissa¹³ khaṇabhaṅganirodhabhaṅgaṃ¹⁴ saṃdhāya paṭiññā sakavādissa itaro pana taṃ vitikkamaṃ viya sallakkhanto dussīlo 'ti ādim āha. Laddhipatitṭhāpanaṃ¹⁵ pan' assa pubbe abhinnaṣīlataṃ yeva dīpeti na dvīhi samannāgamaṃ¹⁶ tasmā appatitṭhā va laddhīti.

DVĪHI SĪLEHĪTI KATHĀ

Niṭṭhitā. 6.

¹ B. ābho°.	² B. hoti.	³ C. omits.	⁴ B. abho°.
⁵ B. abhoga°.	⁶ B. samaro.	⁷ B. omits.	
⁸ C. °nno.	⁹ B. °dini ca.	¹⁰ B. °ye sīle.	
¹¹ B. °ddho.	¹² C. hi.	¹³ B. saka°.	
¹⁴ B. °nirodhaṃ.	¹⁵ B. °sanaṃ.	¹⁶ B. °taṃ.	

Idāni sīlaṃ acetasikan 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā sīle uppajjitvā niruddhe pi samādānahetuko sīlo-pacayo nāma atthi yena so¹ sīlavā yeva nāma hoti. Tasmā sīlaṃ acetasikan 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahā-saṃghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha dānaṃ acetasikan 'ti kathāyaṃ vuttanayen' eva veditabbam. Laddhipaṭiṭṭhāpanaṃ pi ayoniso gahitattā appaṭiṭṭhāpanam evā 'ti.

SĪLAṃ ACETASIKAN 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni sīlaṃ na² cittaṇuparivattitī kathā nāma hoti. Tattha na³ cittaṇuparivattitī bhāsantaram³ eva nāma.⁴ Sesam purimakathāsadisam evā 'ti.

NA CITTĀNUPARIVATTIKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni samādānahetukathā⁵ nāma hoti. Tattha āra-maropā 'ti gāthāya attham ayoniso gahetvā sadā puññaṃ pavaddhatīti vacanato samādānahetukaṃ sīlaṃ pavaddhatīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ yeva te saṃdhāya pucchā sakavādissa cittavippayuttaṃ sīlopa-cayaṃ saṃdhāya paṭiññā paravādissa sesam purimakathā-sadisam evā 'ti.

SAMĀDĀNAHETUKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 9.

Idāni viññatti sīlan 'ti kathā nāma hoti. Idāni kāyaviññatti kāyakammaṃ vacīviññatti vacīkamman 'ti gahitattā viññatti sīlan 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ c' eva Saṃmitiyānañ ca ete⁶ saṃdhāya viññattitī

¹ C. omits. ² B. omits. ³ C. °re me va yāma.
⁴ B. nānaṃ. ⁵ B. °hetuka°. ⁶ B. te.

pucchā sakavādiṣṣa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yasmā sīlaṃ nāma virati na rūpadhammo tasmā ten' atthena codetum pāṇātipātā veramaṇīti ādim āha. Abhivādanasīlan' ti ādi yathā rūpaṃ viññatti so¹ sīlan' ti maññati taṃ uddharitvā dassetum vuttam yasmā pana sā virati na hoti tasmā pana pāṇātipātā' ti ādim āha. Laddhi pan' assa chalena patitṭhāpitattā² appatitṭhitā yevā' ti.

VIÑÑATTI SĪLAN' TI KATHĀ.

NIṬṬHITĀ. 10.

Idāni aviññatti dussīyan' ti kathā nāma hoti. Tattha katthaci³ cittavippayuttam apuññupacayaṇ⁴ c' eva āṇattiyā ca pāṇātipātādisu aṅgapāripūrim saṃdhāya aviññatti dussīyan' ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādiṣṣa paṭiññā itarassa. Atha naṃ sace sā dussīyaṃ pāṇātipātādisu aññatarā siyā' ti codetum pāṇātipāto' ti ādim āha. Pāpakammaṃ samādiyivā⁵ 'ti asukaṃ nāma ghāteṣṣāma⁶ 'ti asukaṃ bhaṇḍam avaharissāma⁷ 'ti evaṃ pāpasamādānaṃ katvā ubho vadḍhantīti puṭṭho dānakkhaṇe pāpassa anuppattim saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho cittavippayuttam pāpupacayaṃ⁸ saṃdhāya paṭijānāti sesam ettha paribhogamayakathāya⁹ vuttanayen' eva veditabbam. Laddhi-patitṭhāpanaṃ pi' ssa pāpassa samādinnaṃ pubbabhāgam eva sādheti na aviññattiyā dussīyabhāvan¹⁰ 'ti.

AVIÑÑATTI DUSSĪLYAN' TI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 11.

DASAMO VAGGO.

DUTIYO PANNĀSAKO SAMATTO.

¹ C. yo. ² B. patitṭhatattam. ³ B. omits.

⁴ C. °pasavayaṇc' eva. ⁵ B. °dayitvā. ⁶ B. °mi.

⁷ B. avaharāmīti. ⁸ C. pāpapaccayaṃ.

⁹ C. °samaya°. ¹⁰ B. °lābhavan' ti.

Idāni anusayā avyākata ahetukā cittavippayuttā 'ti tisso anusayākathā nāma honti. Tattha yasmā puthujjano¹ kusalāvyākate² citte vattamāne sānusayo 'ti na vattabbo yo³ c' assa tasmim̐ khaṇe hetu na tena hetunā anusayā sahetukā na tena cittena⁴ sampayuttā. Tasmā te avyākata ahetukā cittavippayuttā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānañ c' eva Saṃmitiyānañ⁵ ca. Te saṃdhāya tisu pi kathāsu pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam̐ heṭṭhāvuttanayattā sakkā pālimaggen' eva jānitun 'ti tasmā na vitthāritan 'ti.

TISSO PI ANUSAYAKATHĀ

NĪṬṬHITĀ. 1.

Idāni ñānakathā nāma hoti. Tattha maggañānena aññāne vigate pi puna cakkhuviññānādivasena ñānavippayutte citte vattamāne yasmā taṃ maggacittaṃ na pavattati tasmā na vattabbam̐ ñāniti yesam laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānam̐. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi aññāne vigate ñāniti paññatti na siyā rāgādisu vigatesu vitarāgādi⁶ paññatti pi na siyā 'ti. Puggalapaññattiyam̐ akovido sīti codetum̐ rāge⁷ vigate 'ti ādim̐ āha. Itaro tesu vigatesu rāgādibhāve⁸ yuttim̐ apassanto paṭikkhipati. Pariyosāne yasmā ñānapaṭilābhena so ñāniti vattabbataṃ arahati tasmā na h' evā 'ti paṭikkhepo sakavadissā 'ti.

ÑĀNAKATHĀ NĪṬṬHITĀ. 2.

¹ B. °nā. ² B. °labyā°. ³ C. so. ⁴ B. adds : na.⁵ C. °kānañ. ⁶ B. °disu. ⁷ C. rāgo. ⁸ B. sarā°.

Idāni ñānaṃ cittavippayuttan 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā arahā cakkhuviññānādisamaṅgī paṭiladdham maggañānaṃ saṃdhāya ñānīti¹ vuccati na c' assa taṃ tena cittaṇa saṃpayuttam tasmā ñānaṃ cittavippayuttan 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi te ñānaṃ cittavippayuttan 'ti cittavippayuttesu rūpādisu aññataram siyā 'ti codetum rūpaṇa 'ti ādim āha. Itaro paṭikkhipati. Sesaṃ heṭṭhāvuttanayam eva pariyosāne pana paññavā² 'ti vā³ puṭṭho paṭilābhavasena taṃ paññattim icchati⁴ tasmā paṭijānātīti.

ÑĀNAM CITTAVIPPAYUTTAN 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni idaṃ dukkhan 'ti kathā nāma hoti. Tattha yesaṃ lokuttaramaggakkhaṇe yogāvacaro idaṃ dukkhan 'ti vācam bhāsati evaṃ⁵ assa idaṃ dukkhan 'ti vācam bhāsato ca idaṃ dukkhan 'ti ñānaṃ pavattatīti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādisa. Maggakkhaṇe tathā vācābhāsanañ⁶ ca ñānappavattiñ ca saṃdhāya paṭiññā itarassa. Yasmā pana so sesasaccapaṭisaṃyuttam vācam puthujjano ca⁷ bhāsati na c' assa⁸ tathā ñānaṃ pavattatīti icchati. Tasmā samudayā 'ti pañhesu paṭikkhipati. Rūpaṃ aniccaṇa 'ti ādi dukkhapariyāyadassanavasena⁹ vuttam. Itaro pana sakavādisamaye¹⁰ tādisaṃ vohāraṃ apassanto paṭikkhipati. Iti vadanti cā¹¹ 'ti ādi yadi tassa dukkhe ñānaṃ pavattatīti ikāra-damkāra-dukāra-kkhaṅgesu paṭipāṭiyā catūhi ñānehi pavattitabban 'ti dassetum vuttam itaro pana tathā na icchati tasmā paṭikkhipatīti.

IDAM¹² DUKKHAN 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 4.

¹ C. ñāna 'ti.	² C. paññam evā.	³ B. omits.
⁴ C. ga°.	⁵ C. imassa.	⁶ C. vābhā°.
⁷ B. va.	⁸ B. tassa.	⁹ C. dukkham.
¹⁰ B. sakasamaye.	¹¹ C. vā.	¹² B. iti.

Idāni iddhibalakathā nāma hoti. Tattha iddhipādabhāva-nānisamsassa atthaṃ ayonisogahetvā iddhibalena samannāgato kappam tittḥeyyā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya iddhibalena¹ samannāgato kappam tittḥeyyā 'ti pucchā sakavādissa. Tattha kappo nāma mahākappo kappekadeso āyukappo 'ti tividho. Cattārīmāni bhikkhave kappassa asaṃkheyyānīti ettha hi mahākappo 'va kappo 'ti vutto.² Brahmakāyikānaṃ devānaṃ kappo āyuppannānaṃ 'ti ettha kappekadeso. Ekam³ kappam nirayamhi paccati kappam saggaṃhi modatīti ettha āyukappo. Āyukappānaṃ āyuvīdhānaṃ kammassa vipākavasena vā vassagaṇanāyā vā āyuparicchedo 'ti attho. Tesu mahākappam saṃdhāya pucchati itaro paṭijānāti. Atha naṃ sakavādī sace te⁴ iddhibalena samannāgato yo ciraṃ jīvati so vassasatam appam vā bhiyyo vā 'ti evam paricchinna āyukappā uddham⁵ mahākappam vā mahākappekadesam vā jiveyya⁶ iddhimayikena 'ssa āyuna bhavitabban 'ti codetum iddhi mayiko so⁴ āyū 'ti ādim āha. Itaro jīvitindriyam nāma iddhi mayikaṃ natthi kammasaṃutṭhānaṃ⁷ evā 'ti vuttattā paṭikkhipati. Ko pan' ettha iddhimato viseso. Nanu aniddhimā pi āyukappam vā³ tittḥeyyā 'ti ayam⁸ viseso. Iddhimā hi yāvatāyukaṃ jīvitappavattiyā antarāyakare⁹ dhamme iddhibalena paṭibāhitvā antarā¹⁰ akālamaraṇaṃ nivāretum¹¹ sakkoti aniddhimato etaṃ balaṃ natthi. Ayam etesaṃ viseso. Atītaṃ anāgatan 'ti idaṃ avisesena kappam tittḥeyyā 'ti paṭiññātattā codeti. Dve kappe 'ti ādi yadi iddhimā jīvitaparicchedaṃ atikkamitum sakkoti na kevalaṃ ekam aneke pi kappe tittḥeyyā 'ti codanatthaṃ vuttam. Uppanno phasso 'ti ādi na sabbam iddhiyā

¹ C. °khaṇena.² C. vuttam.³ B. omits.⁴ C. omits.⁵ C. laddham.⁶ C. bhavēyya.⁷ B. kammam.⁸ C. mahā.⁹ B. ananta°.¹⁰ B. antārā.¹¹ C. vāretum.

labbhati iddhiyā avisayo pi atthiti dassetum vuttam. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

IDDHIBALAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni samādhikathā nāma hoti. Tattha yesam ekacittak-khane uppannāpi ekaggatā samadānatthēna samādhiti aga-hetvā sattarattimdivāni ekantasukhapatisamvedī viharan¹ 'ti ādi vacanam nissāya cittasamtati samādhiti laddhi. Seyyathāpi Sabbatthivādānañ c' eva Uttarāpathakānañ ca te samdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha nam yadi cittasamtati samādhī nāma atitā pi atthi anāgatā pi atthi na hi ekam paccuppannacittam eva cittasamtatīti nāma hoti. Kin te sabbā pi sā samādhiti codetum atitā 'ti ādim āha. Itaro tathā aniechanto paṭikkhipati. Nanu atitam niruddhan² 'ti ādimhi³ cittasamtatiyam paccuppannam eva cittam⁴ kiccam karato⁴ atitānāgatam niruddhattā anuppannattā ca natthi. Atha katham tam samādhī nāma hotīti dassetum vuttam. Ekacittak-khaṇiko 'ti pucchā paravādisa. Tato⁵ sakasamaye samādhim bhikkhave bhāvēthā 'ti ādisu paccuppannakusala-cittasampayuttā ekaggatā samādhiti vuttā. Tam samdhāya paṭiññā sakavādisa. Cakkhuvīññānasa-man-gīti ādi ekacittakkhaṇiko 'ti vacanamattam gahetvā chalena vuttam. Ten' eva sakavālinā paṭikkhittam. Nanu vuttam bhagavatā 'ti purimacchimavasena vattamānassa samādhissa abbokiṇṇatam sādheti na samtatiyā samādhībhāvam tasmā asādhakan 'ti.

SAMĀDHĪKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni dhammatṭhitatākathā⁶ nāma hoti. Tattha ṭhitā 'va sā⁷ dhātū 'ti vacanam nissāya paṭiccasamuppādasam-

¹ B. viharitum.

² C. ādini.

³ C. citta.

⁴ B. kiccakaram.

⁵ B. adds: yā.

⁶ C. oṭṭhita°.

⁷ B. sādhu 'ti thanam.

khātā dhammatthitatā¹ nāma ekā atthi sā ca parinipphannā² 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi parinipphannānaṃ³ avijjādināṃ aññā dhammatthitatā³ nāma parinipphannā atthi tāya pi ca te dhāmmatthitatāya aññā tthitatā parinipphannā āpajjatīti codetum tāya tthitatāya 'ti ādim āha. Paravādi evarūpāya laddhiyā abhāvena paṭikkhipati. Dutiyāṃ puṭṭho anantarapaccayatañ c' eva aññamaññapaccayatañ cā saṃdhāya paṭijānāti. Sesāṃ hetthā⁴ vuttanayattā⁵ uttānattham evā 'ti.

DHAMMATTHITATĀKATHĀ⁶

NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni aniccatākathā nāma hoti. Tattha aniccatānaṃ⁷ rūpādināṃ aniccatā pi rūpādayo viya parinipphannā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi te rūpādayo viya aniccatā parinipphannā tassāpi aññāya parinipphannāya aniccatāya bhavitabban 'ti codetum tāya aniccatāya 'ti āha. Itaro dvinnāṃ aniccatānaṃ ekato abhāvena paṭikkhipitvā puna yasmā sā⁸ aniccatā niccā na hoti ten' eva aniccena saddhiṃ antaradhāyati tasmā paṭijānāti. Ath' assa sakavādi lesokāsaṃ adatvā yā tena dutiyā aniccatā paṭiññātā tāya pi tato parāya⁹ pīti paramparavasena anupacchedadosaṃ āropento tā yathā yevā 'ti ādim āha.⁵ Jarā parinipphannā 'ti ādi. Yasmā uppannassa jarāmaranato aññā aniccatā nāma natthi. Tasmā aniccatā vibhāganuyuñjanavasena vuttam. Tatrāpi paravādinō purimanayen' eva paṭiññā ca paṭikkhepo ca veditabbo. Rūpaṃ parinipphannānaṃ 'ti ādi yesaṃ

¹ C. oṭṭhitā.² C. oṭṭhitā.³ C. oṭṭhitā.⁴ B. omits.⁵ C. vuttā natthā m' evā 'ti.⁶ C. oṭṭhitā.⁷ B. aniccādi.⁸ C. tāya.⁹ C. parādham.

sā aniccataṃ tehi saddhiṃ samsandanattham vuttam.
Tattha yathā parinipphannānaṃ rūpādīnaṃ aniccataṃ jarā-
maraṇāni atthi. Evaṃ parinipphannānaṃ aniccataḍḍhīnaṃ
tāni natthīti maññamāno ekantena paṭikkhipati yevā 'ti.

ANICCATĀKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

VAGGO EKĀDASAMO.

Idāni saṃvaro kamman 'ti kathā nāma hoti. Tattha cakkhunā rūpaṃ disvā nimittaggāhī hotīti suttam nissāya saṃvaro pi asaṃvaro ¹ pi kamman 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ 'te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yā sakasamaye ² cetanā kamman 'ti vuttā. Yathā sā kāyavacīmanodvāresu pavattamānā kāyakammādināmaṃ labhati. Tathā yadi te saṃvaro kamman so ³ pi cakkhundriyādisu pavattamāno cakkhukammānaṃ ⁴ nāmaṃ labheyyā 'ti codetum. Cakkhundriyaṃ saṃvaro cakkhukamman 'ti ādim āha. Itarotādisaṃ suttapadaṃ apassanto ca catūsu dvāresu paṭikkhipitvā pañcame kāyadvāre pasādakāyaṃ saṃdhāya paṭikkhipati viññattikāyaṃ saṃdhāya paṭijānāti. So hi pasādakāyaṃ pi viññattikāyaṃ pi kāyindriyatte ⁵ va icchatī. Manodvāre pi kāyadvāraṃ saṃdhāya paṭikkhipati kammadvāraṃ saṃdhāya paṭijānāti. Asaṃvare pi es' eva nayo. Cakkhunā rūpaṃ disvā 'ti suttam tesu dvāresu saṃvarāsaṃvaram eva dīpeti na tassa kammabhāvaṃ tasmā asādhakan 'ti.

SAMVARO ⁶ KAMMAN 'TI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni kammakathā nāma hoti. Tattha nāhaṃ bhikkhave sacetanikānaṃ kammānaṃ 'ti suttapadaṃ nissāya sabbaṃ kamman savipākaṃ 'ti yesaṃ laddhi. Seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ. Tesā cetanāhaṃ bhikkhave kamman vadāmīti satthārā avisesena cetanā kamman 'ti vuttā. Sā ca kusalākusalā va savipākā avyākātā avipākā 'ti imaṃ vibhāgaṃ dassetum s a b b a ṃ k a m m a n 'ti pucchā saka-

¹ B. omits. ² C. sama°. ³ B. kammato.

⁴ C. °kammādi. ⁵ B. °yante. ⁶ C. °ra.

vādissa paṭiñṇā itarassa. Puna sabbā cetanā 'ti pañhesu avyākatam samdhāya paṭikkhepo¹ kusalākusale samdhāya paṭiñṇā veditabbā. Vipāka-avyākatā 'ti ādisu vipākāvipākacetanam² sarūpena dassetum vuttam. Sesam ettha uttānattham eva nāham bhikkhave 'ti suttam sati-paccaye ditṭhadhammādisu pi vipākapaṭisamvedanam samdhāya vuttam tasmā asādhakan 'ti.

KAMMAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni saddo vipāko 'ti kathā nāma hoti. Tattha sotassa kammassa katattā upacitattā ussannattā vipulattā brahmassaro hotiti ādini ayoniso gahetvā saddo vipāko 'ti yesam laddhi. Seyyathāpi Mahāsaṃghikānam. Tesam kammamuttānā arūpadhammā 'va vipākā 'ti nāmam labhanti. Rūpadhammesu panāyam vohāro va natthiti dassetum pucchā sakavādissa paṭiñṇā itarassa sukhave danīyo 'ti ādi vipāko nāma evarūpo hotiti dassetum³ vuttam. Sotassa kammassā 'ti suttam lakkhaṇapaṭilābhaddassanattam vuttam. Mahāpuriso 'ti kammassa katattā suciparivāro pi na⁴ hoti na va⁵ parivāro vipāko. Tasmā asādhakam etan 'ti.

SADDO VIPĀKO 'TI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni saḷāyatanakathā nāma hoti. Tattha yasmā saḷāyatanam kammassa katattā uppannam tasmā vipāko 'ti yesam laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānam. Te samdhāya cakkhāyatanam vipāko 'ti pucchā sakavādissa paṭiñṇā itarassa. Sesam hetthāvuttanayam eva. Saḷāyatanam vipāko 'ti ettha manāyatanam siyā vipāko 'ti. Sesāni kevalam kammamuttānāni na vipāko tasmā asādhakam etan 'ti.

SALĀYATANAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

¹ B. ekhipati.

² B. vipākātivīo.

³ B. dassanattam.

⁴ B. omits.

⁵ B. ca.

Idāni sattakkhattuparamakathā nāma hoti. Tattha yasmā sattakkhattuparamo 'ti vuttam tasmā sattakkhattuparamo puggalo sattakkhattuparamatāya niyato 'ti yesam laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānam. Tesam thapetvā ariyamaggaṃ añño tassa niyāmo natthi yena so sattakkhattuparamatāya niyato bhaveyyā 'ti imam¹ vibhāgaṃ dassetuṃ pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Mātājīvitā² 'ti ādisu ayam adhippāyo dve niyāmā sammattaniyāmo ca micchattaniyāmo ca. Sammattaniyāmo ariyamaggo tassa³ avinipātadhammatam c' eva phalappatiñ⁴ ca niyāmeti. Micchattaniyāmo anantariyakammaṃ⁵ tam anantariyupattim⁶ niyāmeti. Tattha sattakkhattuparamo sotāpattimaggena⁷ avinipātadhammatāya ca phalappattiyā⁸ ca niyāmito sesamagganiyāmo⁹ pan' assa natthi anadhigatattā¹⁰ anantariyakam¹¹ pi kātuṃ so abhabbo 'ti. Tvam¹² pan' assa niyāmaṃ icchasi.¹³ Tena tam vadāmi. Kin te so iminā micchattaniyāmena niyato¹⁴ 'ti. Abhabbo anantarā¹⁵ 'ti pañhesu anantariyabhāvaṃ¹⁶ saṃdhāya paṭikkhipati. Sattakkhattuparamam saṃdhāya paṭijānāti. Atthi so niyāmo 'ti pañhe sattakkhattuparamatāya niyāmaṃ apassanto paṭikkhipati. Atthi te satipaṭṭhānā 'ti ādi niyāmasaṃkhāte maggadhamme dassetuṃ vuttam. Tassa pana¹⁷ paṭhamamaggānupattito te pi natthi tasmā paṭikkhipati. Sesam ettha uttānattham eva. Nanu so¹² sattakkhattuparamo 'ti ettha bhagavā ayam puggalo ettake bhava saṃdhāvitvā parinibbāyissati.¹⁸ Ayam ettake 'ti attano ñānabalena vyākaroṭi. Na bhavanīyāmaṃ nāma kiñci tena¹⁹

¹ B. idam. ² C. °pitā. ³ B. yo. ⁴ B. phalu°.

⁵ B. āna°. ⁶ B. anantarā nirayūpapatti.

⁷ C. maggena. ⁸ B. phalu°. ⁹ C. niyāmo.

¹⁰ B. anattikā°. ¹¹ B. ānantariyam. ¹² C. omits.

¹³ C. °ti. ¹⁴ B. niyāmito. ¹⁵ C. antarā.

¹⁶ C. antari°; B. °yābhāvaṃ.

¹⁷ C. adds: puna. ¹⁸ B. °ssāmiti.

¹⁹ B. adds: tena.

sattakkhattuparamo kolamkolo¹ ekabijīti vuttam. Tasmā asādhakam etan 'ti.

SATTAKKHATTUPARAMAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 5.

Kolamkolo-ekabijī ti kathā² pi iminā va upāyena vedittabbā. 6.

Idāni jivitā voropanakathā³ nāma hoti. Tattha yasmā dosasampayuttacittena pāṇātipāto hoti. Doso ca diṭṭhi-sampannassa⁴ appahīno tasmā diṭṭhisampanno saṃcicca pāṇam jivitā voropeyyā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānam te saṃdhāya diṭṭhisampanno 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Saṃcicca mātaraṇ 'ti ādipañhesu pana aṭṭhānam etaṃ anavakāso 'ti suttabhayena paṭikkhipati. Sattari agāravo 'ti ādi satthādisu⁵ sagāravassa sikkhāpadavītikkamabhāvadassanattam vuttam. Itaro akusalavasena tassa agāravo nāma natthīti paṭikkhipitvā sagāravañ⁶ ca sampaṭicchitvā puna agāravo 'ti puṭṭho tesu tesu kiccesu pasutatāya vikkhittānam⁷ asatiyā amanasikārena cetiye abhivādanapadakkhinakaraṇābhāvaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Puna ova-deyyā⁸ 'ti ādinayena puṭṭho tādisāya kiriyāya saṃcicca akāraṇato⁹ paṭikkhipati. Sesam ettha uttānattam eva 'ti.

JĪVITĀ VOROPANAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni duggatikathā nāma hoti. Tattha ye duggatiñ ca duggatisattānam rūpādi-ārammaṇam tañhañ cā 'ti ubha-

¹ B. kolakolo.² B. kathāyo.³ B. °voropita°.⁴ B. °nnāya.⁵ B. °tthārādīsu.⁶ C. agā°.⁷ C. paṭi°.⁸ B. odaheyyā.⁹ B. aka°.

yam pi duggatitī gahetvā puna tathā avibhajitvā ¹ avisesen' eva diṭṭhisampannassa pahīnā duggatitī vadanti seyya-
thāpi Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa
paṭiññā itarassa. Āpāyike rūpe rajjeyyā 'ti ādi
yā paravādino laddhi yā diṭṭhisampannassa duggatī appa-
hīnā tassa vasena codetum vuttam. Sesam ettha uttā-
nattham evā 'ti. Nirayā ² uppajjeyyā 'ti duggatipahā-
nam ³ eva ³ duggatigāmiti ⁴ tañhāpahānam vā dīpeti.
Na duggatisattānaṃ rūpādi-ārammaṇāya vā ³ tañhāya
pahānam tasmā ⁵ ca asādhakam eva tan 'ti.

DUGGATIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

Sattamabhavissa ⁶ kathāya pi es' eva nayo 'ti. 9.

DVĀDASAMO VAGGO.

¹ B. ojetvā.

² B. oyam.

³ C. omits.

⁴ B. omini.

⁵ C. tassa.

⁶ C. oya.

Idāni kappatthakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ saṃ-
ghaṃ samaggaṃ bhetvāna kappam nirayamhi paccatīti
sakalam pi kappam saṃghabhedako niraye tiṭṭhatīti laddhi
seyyathāpi Rājagirikānaṃ.¹ Te saṃdhāya kappatthi-
tik o 'ti² pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Buddho
ca loke 'ti idam vinā buddhuppādena saṃghabhedakā-
bhāvadassanattham³ vuttam. Kappo ca⁴ saṃthāti
saṃgho ca bhijjatīti ādi. Yadi so sakalam kap-
pam tiṭṭhati saṃthānato⁵ paṭṭhāya tam kammam katvā
tattha uppajjitvā tiṭṭheyyā 'ti dassetum vuttam. Atitan
'ti ādi hetthāvuttādhippāyam eva. Kappattho id-
dhi mā 'ti⁶ pañhesu bhāvanāmayam saṃdhāya paṭikkhi-
pati. Parasamaye⁷ pan' assa jātimayam iddhiṃ icchanti
tam saṃdhāya paṭijānāti. Chandiddhipādo 'ti ādi
jātimayāya iddhiyā⁸ iddhi mā 'ti laddhimattam etam. Kin-
te⁹ yadi pan' assa iddhi atthi ime nena iddhipādā bhāvitā
bhaveyyun 'ti codanattham vuttam. Āpāyiko¹⁰ nerayiko¹¹
'ti suttam yam so ca¹² ekam kappam asitibhāge katvā tato
ekabhāgamattam kalam tiṭṭheyya. Tam āyukappakam¹²
saṃdhāya vuttam tasmā asādhakan 'ti.

KAPPATTHAKATHĀ¹³

NĪTTHITĀ. 1.

Idāni kusalapaṭilābhakathā nāma hoti. Tattha kap-

¹ B. °kiriyaakānaṃ.² B. vā.³ C. °bhedassanattham.⁴ B. va.⁵ B. °hanato.⁶ C. su.⁷ B. pada°.⁸ C. omits.⁹ C. tena.¹⁰ C. °ke.¹¹ B. omits.¹² B. °ppam.¹³ C. kappakathā.

paṭṭho sakasamaye kāmāvacarakusalam eva paṭilabhati. Yena pana taṃ uppattim¹ paṭibāheyya taṃ mahaggataṃ lokuttaraṃ vā paṭilabhati. Yesaṃ pana imaṃ vibhāgaṃ akatvā avisesena eva so kusalacittam na paṭilabhatīti laddhi. Seyyathāpi Uttarāpathakānam. Tesam vibhāgadassanena taṃ laddhim bhinditum pucchā sakavādissa paṭiññā itārassa sesam ettha uttānattham evā 'ti.

KUSALAPATILĀBHAKATHĀ

NITṬHITĀ. 2.

Idāni anantarāpayuttakathā² nāma hoti. Tattha anantarāpayutto³ nāma yena⁴ khandhabhedato anantarā vipākādayakam mātughātādi⁵ anantariyakammam ānattam. Tattha yassa niyatā ānatti avassan tāya ānattiyā ānatto taṃ kammam karissati so atthasādhikāya⁶ cetanāya⁷ uppāditattā micchattaniyato hoti. Abhabbo sammattam okkamitum.⁸ Yassa aniyatāya ānattiyā ānatto taṃ kammam karissati so atthasādhikāya⁹ cetanāya anuppāditattā na micchattaniyato bhabbo sammattaniyāmaṃ okkamitum 'ti idam sakasamaye samnitṭhānam. Yesaṃ pana aniyatāya pi ānattiyā abhabbo yeva sammattaniyāmaṃ okkamitum 'ti laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānam. Tesam taṃ laddhim bhinditum sakavādi¹⁰ pubbapakkham bhinditvā¹¹ anantarāpayutto¹² 'ti paravādinā attānam pucchāpeti. Ten' ettha paṭhamapucchā paravādissa. Atthasādhakacetanāya abhāvaṃ samdhāya paṭiññā sakavādissa. Tato paravādi mātughātādikammasa¹³ ānattattā ca so micchattaniyato 'ti maññati. Tasmā micchattaniyam a ñ cā 'ti pañham pucchati. Sakavādi pana¹⁴

¹ B. upapa°. ² B. °sampa°. ³ B. anantarasampa°.⁴ B. vedanā.⁵ B. māti°.⁶ C. attaso°.⁷ C. coda°.⁸ B. °pitum.⁹ C. atta°.¹⁰ B. °di ssa.¹¹ C. datvā.¹² B. antarā sampa°.¹³ C. mānighātādinam.¹⁴ B. ssa.

ekassa puggalassa dvinnam niyamānam anokkantimattam eva samdhāya na h' evā 'ti paṭikkhipati. Na nu taṃ kamman 'ti pañhe kamman 'ti mātughātādikam¹ kammanam tattha aniyatānattim samdhāya āmantā 'ti paṭiññā sakavādisa aniyatam pi hi ānattim payojetvā tñitassa ananucchavikam mayā katan 'ti kukkucam uppajjato² va vipphaṇsāro jāyat' eva. Hañ³ citi ādi kukkucupattimattam⁴ gahetvā paravādinā laddhipaṭiṭṭhāpanattham vuttam.⁵ Idāni yassa aniyatānattikassāpi anantarā payuttassa paravādinā sammattaniyāmokkamanam paṭisiddham tam eva puggalam gahetvā anantarā payutto puggalo abhabbo 'ti pucchā sakavādisa attano laddhivasena paṭiññā itarassa. Atha nam sakavādi.⁶ Abhabbo nāma mātughātādikammānam kārako. Kin te tena tāni kammanāni katāni ti codetum mātā jīvitā voropitā⁷ 'ti ādim āha. Itaro tesam vatthūnam arogaṭāya⁸ tathārūpam kiriyaṃ apassanto na h' evā 'ti paṭikkhipati. Taṃ kammanam paṭisaṃharitvā 'ti aniyatānattikammam samdhāya vuttam. Taṃ hi mā kho mayā ānattam akāsiti. Ānattam⁹ nivārentena¹⁰ paṭisaṃhaṭam nāma hoti. Paṭisaṃhaṭattā yeva c' ettha kukkucam paṭivinoditam vipphaṇsāro paṭivinetto¹¹ nāma hoti. Evaṃ sante pi pan' ettha purimānattam¹² yeva niyamabhāvaṃ maññamāno paravādi āmantā 'ti paṭijānāti. Atha nam sakavādi tassa kammasa paṭisaṃhaṭabhāvaṃ sampaṭicchāpetvā attano laddhim paṭiṭṭhāpentto hañciti ādim āha. Puna anantarā¹³ payutto 'ti pariyosānapañhe paṭhamapañhe viya pucchā paravādisa paṭiññā sakavādisa. Na nu taṃ kamman 'ti anuyogo paravādisa. Paṭiññasamhaṭakālato pubbe payuttakālam samdhāya paṭiññā sakavādisa. Payuttapubbatāmattam¹⁴ gahetva aniyatāladhi

¹ C. °dinam.² C. °jjan' eva.³ B. māhe citi ; C. ahañ.⁴ C. °cappattimaggattam.⁵ B. omits.⁶ B. °disa.⁷ C. °petā.⁸ C. āro°.⁹ C. °tte.¹⁰ C. °nto na.¹¹ B. °nito.¹² B. °ttiyā.¹³ C. antarā.¹⁴ B. °ttāmattam.

vasena¹ hañcīti laddhipatitṭhāpanaṃ paravādisa.²
ayaṃ³ pana laddhi ayoniso patitṭhitattā apatitṭhitā va
hotīti.

ANANTARĀPAYUTTAKATHĀ

NITṬHITĀ. 3.

Idāni niyatassa niyamakathā⁴ nāma hoti. Tattha
duvidho niyamo micchattaniyamo anantaṛiyakammaṃ sam-
mattaniyamo ca ariyamaggo. Ime dve niyame ṭhapetvā
añño niyamo nāma natthi sabbe pi hi sesā te bhūmaka-
dhammā aniyatā nāma tehi samannāgato pi aniyato yeva.
Buddhehi pana attano nānabalena ayaṃ satto anāgate
bodhiṃ pāpuṇissatīti vyākato bodhisatto puññassa datvā⁵
niyato 'ti⁶ vuccati.⁷ Iti imaṃ vohāramattaṃ gahetvā
pacchimabhaviko bodhisatto tāya jātiyā bhabbo dhammaṃ
abhisametun⁸ 'ti adhippāyena niyato. Niyamaṃ ok-
kamati⁹ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ Aparaseliyānaṃ
te samdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa.
Micchattaniyato 'ti ādi aññena niyamaena⁹ niya-
tassa.¹⁰ Aññaniyamābhāvadassanattamaṃ¹¹ vuttaṃ. Pubbe
maggaṃ bhāvetvā 'ti ādi niyamappabhedadassanattamaṃ
vuttaṃ. Satipaṭṭhānaṃ 'ti ādi ekasmiṃ pi
niyamedhammappabhedadassanattamaṃ vuttaṃ. Bhabbo
bodhisatto 'ti vacanaṃ kevalaṃ bodhisattassa bhabba-
taṃ dīpeti. Na niyatassa niyamokkamaṇaṃ tasmā asā-
dhakaṃ 'ti. So¹² hi pubbe ekena pi niyatadhammena
aniyato bodhimūle saccadassanena niyamaṃ okkanto¹³ 'ti.

NIYATASSA NIYAMAKATHĀ

NITṬHITĀ. 4.

¹ C. anantivasena. ² B. saka°. ³ B. yaṃ.
⁴ B. niyā°. ⁵ B. dattā. ⁶ B. vi. ⁷ C. omits.
⁸ C. omena. ⁹ C. niyā°. ¹⁰ C. yaṃ yaṃ tassa.
¹¹ C. abhiññāniyamā°. ¹² C. yo. ¹³ B. okkamanto.

Idāni nivutakathā nāma hoti. Tattha suddhassa sud-dhikiccābhāvato nīvaraṇēhi¹ nivuto ovuto² pariyaṇad-dho³ ca nīvaraṇaṃ jahatīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya nivuto 'ti pucchā saka-vādissa paṭiññā itarassa. Ratto rāgaṇaṃ 'ti ādi nivutassa nīvaraṇajahane⁴ dosadassanattamaṃ vuttamaṃ. Parissuddhe pariyodāte 'ti ādi vikkhambhanavisuddhiyā 'ti⁵ visuddhassa samucchadavisuddhidassanattamaṃ vuttamaṃ. Tassa evaṃ jānato 'ti ādi jānato passato āsavakkhayaṃ dipeti. Na⁶ nivutassa⁷ nīvaraṇajahanaṃ⁸ tasmā asādhakaṇaṃ 'ti.

NIVUTAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni sammukhībhūtakathā nāma hoti. Tattha sammukhībhūto 'ti saṃyojanānaṃ sammukhībhāvaṃ tehi⁶ samaṅgibhāvaṃ⁶ upagato. Sesam ettha nivutakathā-sadisam eva⁹ hoti.

SAMMUKHĪBHŪTAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni samāpanno assādetīti kathā nāma hoti. Tattha paṭhamaṃ jhānaṃ upasampajja viharati. So tad assādetīti ādi vacanaṃ nissāya samāpanno assādeti sā ca 'ssa jhānanikanti jhānārammaṇā hotīti yesaṃ laddhi. Seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya samāpanno 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Taṃ jhānaṃ tassa⁵ jhānaṃ⁵ tassa jhānaṃ ārammaṇaṇaṃ 'ti pañhesu tass' eva¹⁰. tad ārammaṇataṃ apassanto suttavirodhabhayena paṭikkhipati. Ta d a s -

¹ B. niva°; C. nivā.

² B. ohuto.

³ B. oṇdo.

⁴ C. nivā°.

⁵ B. omits.

⁶ C. omits.

⁷ C. nimmitassa.

⁸ B. nivā°.

⁹ B. evā 'ti.

¹⁰ B. taṃ yeva.

sādetitī vacanamattena paṭijānāti. So tad assādetitī suttam jhānalābhino jhānā vuttāya jhānassādanam sādhetitī. Na anto¹ sammāpattiyam² yāva³ jhānanikan-tiyā jhānārammanatam⁴ tasmā asādhakan 'ti.

SAMĀPANNO ASSĀDETĪTĪ KATHĀ
NĪṬṬHITĀ. 7.

Idāni asātarāgakathā⁵ nāma hoti. Tattha yaṃ kiñci vedanam vedeti sukham vā dukkham vā adukkham asukham vā so tam vedanam abhinandatitī abhivadatitī sutte diṭṭhābhinandanavasena vuttam. Abhinandatitī vacanam nissāya dukkhavedanāya virāgassādavasena⁶ abhinandanā hotitī. Tasmā atthi asātarāgo⁷ 'ti⁸ yesam laddhi seyyathā pi Uttarāpathakānam te samdhāya atthi asātarāgo 'ti pucchā sakavādisa. Tattha asātarāgo 'ti asāte dukkhavedayite aho vata me etad eva bhaveyyā 'ti rajjanā. Āmantā 'ti laddhivasena paṭiññā paravādisa. Sesam ettha uttānattham evā 'ti. So tam vedanam abhinandatitī abhivadatitī⁹ sutte pana vinivattetvā dukkhavedanam eva ārabha rāguppati¹⁰ nāma natthi. Samūhagatena¹¹ pana vedayitalakkhaṇam dhammam dukkhavedanam eva vā atthato samanupassanto diṭṭhi maññamānā¹² samkhātāya¹³ diṭṭhābhinandanāya vedanam abhinandatī dukkhāya vedanāya vipariṇāmatam¹⁴ abhinandatī. Dukkāya vedanāya abhibhūto tassā paṭipakkham kamasukham patthayanto pi dukkhavedanam abhinandatī nāma evam dukkhavedanāya abhinandanā hotitī adhippāyo tasmā asādhakam etam asātarāgassā¹⁵ 'ti

ASĀTARĀGAKATHĀ
NĪṬṬHITĀ. 8.

¹ C. ante.	² C. oṭṭi yeva.	³ C. omits.
⁴ C. oṭā.	⁵ B. asāda° or assāda°.	
⁶ C. odivasena.	⁷ B. assāda°.	⁸ C. pi. ⁹ B. omits.
¹⁰ C. adds: yā.	¹¹ B. °gaṇane.	¹² C. maññanā.
¹³ C. oṭā.	¹⁴ B. °ṇāmam.	¹⁵ B. assāda°.

Idāni dhammatanḥā avyākataṁ 'ti kathā nāma hoti. Tattha rūpatanḥā —pe ¹— dhammatanḥā 'ti imāsu chasu tanḥāsu yasmā sabbapacchimā tanḥā dhammatanḥā 'ti vuttā tasmā sā avyākataṁ 'ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṁ te saṁdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesam ² pañhānaṁ pāliyaṁ attho niyyāti.³ Kāmatanḥā 'ti ādihi tihi koṭṭhāsehi cha ⁴ pi tanḥā saṁkhipitvā dassitā. Rūpādīsu pi chasu ārammanesu kāmassā-davasena pavattā tanḥā kāmatanḥā bhavissati. Attā ca ⁵ loko cā ² 'ti sassataditthisahagatā tanḥā bhavatanḥā. Na bhavissatīti ucchedaditthisahagatā tanḥā vibhavatanḥā 'ti. Nanu sā dhammatanḥā 'ti padam tanḥāya dhammārammaṇaṁ ārabha pavattim dīpeti na avyākatabhāvaṁ tasmā asādhakaṁ 'ti.

DHAMMATANḤĀ AVYĀKATAṁ 'TI KATHĀ
NITṬHITA. 9.

Idāni dhammatanḥā na dukkhasamudayo 'ti kathā nāma hoti.⁶ Tatrāpi yasmā sā dhammatanḥā 'ti vuttā tasmā na dukkhasamudayo 'ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṁ yeva. Te saṁdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa sesam purimakathāsādisam evā 'ti.

DHAMMATANḤĀ NA DUKKHASAMUDAYO 'TI KATHĀ
NITṬHITA. 10.

TERASAMO VAGGO.

¹ B. la. ² C. omits. ³ C. niyyāti.
⁴ B.—C. chasu pi. ⁵ C. va. ⁶ B. adds: tattha.

Idāni kusalākusalapaṭisamdhānakathā nāma hoti. Tattha kusalam vā akusalassa akusalam vā kusalassa anantaraṃ uppannakam¹ nāma natthiti tesam aññamaññapaṭisamdhānā² na yujjati yena pana yasmā ekavatthusmiṃ yeva rajjati ca virajjati ca tasmā taṃ aññamaññam paṭisamdhahatīti³ laddhiṃ gahetvā thitā seyyathāpi Mahāsaṃghikā te samdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Āvattanā paṇidhī ubhayam āvajjanass'eva nāmaṃ. Taṃ hi bhavaṅgam āvatteti āvattanā bhavaṅgārammaṇato aññasmim ārammaṇe cittaṃ paṇidahati⁴ yāpetīti⁵ paṇidhi. Kusalam anāvajjati⁶ yaṃ taṃ akusalānantaram paṭisamdhantam kusalam uppajjati taṃ anāvattantassa uppajjati pucchati. Itaro pana vinā⁷ āvajjanena kusalassa uppattim apassanto paṭikkhipati. Kusalam ayoniso manasikaronto 'ti idaṃ yadi akusalānantaram kusalam⁷ uppajjeyya. Akusalass'eva āvajjanena ayoniso manasikaroto uppajjeyyā 'ti codanattam vuttam. Sesam yathā pālim eva niyyāti. Nanu yasmiñ ñeva vatthusmiṃ 'ti vacanam ekārammaṇe va⁷ sarāgavirāguppattim dipeti na kusalākusalānam anantarataṃ. Tasmā asādhakan 'ti.

KUSALĀKUSALAPAṬISAMDHĀNAKATHĀ⁸

NITTITHĪ. 1.

Idāni saḷāyatanuppattikathā nāma hoti. Tattha⁹ uppatte¹⁰ siye¹¹ na paṭisamdhicittena sah'eva opapātikānam

¹ B. uppajjanakam. ² B. aññamaññam paṭisamdhā.

³ B. samdhahatīti; C. samdhin dahatīti.

⁴ B. paṇitarati.

⁵ C. yape^o; B. dhape^o.

⁶ B. āvajjantassā ti. ⁷ C. omits. ⁸ B. °samdhāhana^o.

⁹ C. tathā.

¹⁰ B. upapatte.

¹¹ C. adds: no paṭisamdhicitte siye na paṭisamdhicitte siye.

saḷāyatanānaṃ uppajjati. Gabbhaseyyakānaṃ ajjhattikāyatanesu manāyatanakāyāyatanān' eva paṭisaṃdhikkhaṇe ca ¹ uppajjanti sesāni cattāri sattasattatirattimhi. Tāni ca kho ² yena kammanā paṭisaṃdhigahitā tass' eva aññassa vā katattā 'ti ayaṃ sakasamaye vādo. Yesaṃ ³ pana ekakammasambhavattā sampannasākhāviṭapādināṃ ⁴ rukkhādināṃ ānkuro viya bijamattāṃ saḷāyatanāṃ mātukucchismiṃ paṭisaṃdhikkhane ca uppajjati laddhi seyyathāpi Pubbaseliyāparaseliyānaṃ. Te saṃdhāya saḷāyatanān 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sabbāṅgapaccāṅgīti ⁵ ādi saḷāyatane sati evarūpo hutvā okkameyyā 'ti codanattāṃ vuttāṃ. Mātukucchi-gatassā 'ti pucchā paravādissa. ⁶ Parato mātukucchi-gatassa pacchā ⁷ sesāni pucchā sakavādissa. Sesam ettha uttānattāṃ evā 'ti.

SAḶĀYATANUPPATTIKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni anantarapaccayakathā nāma hoti. Tattha nac-cagītādīsu rūpadassanasaddasavanādināṃ lahuparivattitaṃ disvā imāni viññānāni aññamaññassa anantarā uppajjis-santīti ⁸ yesaṃ laddhi seyyathāpi Uttārāpathakānaṃ. Te saṃdhāya cakkhuvīññānassā 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sotaviññānaṃ rūpārammaṇaṃ yevā 'ti yadi cakkhuvīññānassa anantarā uppajjeyya vipākamanodhātu viya rūpārammaṇaṃ siyā 'ti codetum vuttāṃ. Cakkhuñ ca paṭicca rūpe ce uppajjati sota-viññānaṃ 'ti pañhe ⁹ suttābhāvena paṭikkhipitvā anantaruppattim sallakkhento laddhivasena paṭijānāti. Taññeva cakkhuvīññānaṃ taṃ sotaviññānaṃ 'ti yathā paṭhamajavanānantaraṃ dutiyajavanaṃ ¹⁰ manovīññāna-bhāvena taññeva hoti. Kin te tathā etaṃ pi dvayaṃ ekam evā ¹¹ 'ti pucchati. Iminā va nayena sabbavāresu

¹ B. va.

² C. kāyena.

³ C. sesaṃ.

⁴ B. °sākhāvidhānaṃ.

⁵ B. °gā 'ti.

⁶ B. saka°.

⁷ B. pucchakesādi.

⁸ B. °jjantīti.

⁹ B. pañhesu.

¹⁰ B. dutiyaṃ.

¹¹ C. ekato m' evā.

attho veditabbo. Naccati gāyati ādivacanam
ārammaṇasamādānena¹ lahuparivattatāya vokiṇṇabhāvaṃ
dipeti na antarapaccayatam tasmā asādhakan 'ti.

ANANTARAPACCAYAKATHĀ

NITTITHĀ. 3.

Idāni ariyarūpakathā nāma hoti. Tattha sammāvācā-
kammantā² rūpaṃ tañ ca kho sabbam rūpaṃ cattāri ca
mahābhūtāni catunnañ ca mahābhūtānam upādāya rūpaṃ
'ti vacanato upādāya rūpaṃ 'ti yesam laddhi seyyathāpi
Uttarāpathakānam te samdhāya ariyarūpaṃ mahā-
bhūtānam upādāya 'ti pucchā sakavādissa. Tattha
ariyānam rūpaṃ ariyaṃ vā rūpaṃ 'ti ariyarūpaṃ.
Āmantā 'ti laddhiyaṃ thatvā patinñā itarassa. Ku-
salaṃ 'ti puttā laddhivasen' eva patijānāti. Anāsava-
pucchādisu pi es' eva nayo. Yaṃ kiñci rūpaṃ 'ti suttam
thapetvā bhūtāni sesarūpassa upādānabhāvaṃ³ dipeti.
Na sammāvācākammantānam. Tesam hi rūpattañ ñeva
asiddham kuto upādārūpatā.⁴ Tasmā asādhakan 'ti.

ARIYARŪPAKATHĀ' NITTITHĀ. 4.

Idāni añño anusayo 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā
puthujjano kusala-avyākate⁵ citte vattamāne sānusayo 'ti
vattabbo na pana⁶ pariyutthito tasmā añño anusayo
aññam pariyutthānaṃ 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andha-
kānam te samdhāya añño kāmarāgānusayo 'ti
pucchā sakavādissa patinñā itarassa. Sesam ettha hetthā
anusayakathāya vuttanayen' eva veditabbam. Sānu-
sayo 'ti ādi pana tasmim samaye anusayassa appahinattā
sānusayo 'ti vattabbatam. Anuppannattā⁷ ca pari-

¹ B. samodhānena.² C. sammākammantā.³ C. upādā°.⁴ C. °nā.⁵ B. kusalā°.⁶ C. omitta.⁷ C. °nnañ ca.

yutt¹hito 'ti avattabbataṃ dipeti na anusayapariyutthā-
naṃ aññattaṃ tasmā asādhakaṃ 'ti.

AÑÑO ANUSAYO 'TI KATHĀ

NITTHITĀ. 5.

Idāni pariyutthānaṃ cittavippayuttan 'ti kathā nāma
hoti. Tattha yasmā aniccādito manasikaroto pi rāgādayo
uppajjanti. Vuttaṃ pi c'etaṃ app' ekadā bho Bhāradvāja
asubhato manasikarissāmiti subhato manasikarotīti tasmā
pariyutthānaṃ cittavippayuttan² 'ti yesaṃ laddhi seyya-
thāpi Andhakānaṃ yeva. Te saṃdhāya pucchā sakavādisa
paṭiññā itarassa. Sesam ettha hetthāvuttanayattā uttā-
nattham evā 'ti.

PARIYUTTHĀNAṃ CITTAVIPPAYUTTAN 'TI KATHĀ

NITTHITĀ. 6.

Idāni pariyāpannakathā nāma hoti. Tattha yasmā
kāmarāgo kāmadhātuṃ² anuseti kāmadhātupariyāpanno
'ti ca vuccati. Tasmā rūparāgarūparāgā pi rūpadhātu-
arūpadhātuyo anusenti rūpadhātu-arūpadhātupariyāpannā
yeva ca nāma te³ 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakā-
naṃ c' eva Sammitiyānañ ca te saṃdhāya rūparāgo 'ti
pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Tattha anusetīti
yathā kāmarāgo kāmavitakkasaṃkhātāṃ kāmadhātuṃ saha
jātavasena anuseti. Kin te eva rūparāgo rūpadhātuṃ 'ti
pucchati. Pariyāpanno 'ti yathā ca so tividhāya
kāmadhātuyā kilesakāmavasena pariyāpannattā kāmadhā-
tupariyāpanno kin te evaṃ rūparāgo pi⁴ rūpadhātupariyā-
panno 'ti pucchati. Itaro pan' assa adhippāyaṃ asal-
lakkhento⁵ kevalaṃ laddhivasena ā m a n t ā 'ti paṭijānāti.
Atha naṃ tam atthaṃ sallakkhāpetuṃ kusala vipākakiriya-
saṃkhātehi⁶ samāpatte siyādihi saṃsandetvā pucchituṃ
sa m ā p a t t e s i y ā 'ti ādim āha. Sesam ettha yathā

¹ C. cittan 'ti. ² C. nāma dhātuṃ. ³ B. hoti.

⁴ C. ti.

⁵ B. okhanto.

⁶ B. tena bhi.

pālim eva niyyāti¹ n a n u k ā m a r ā g o 'ti ādivacanam pi kamarāgass' eva kāmādhātu yaṃ anusayanabhāvañ ca pariyāpannañ² ca dipeti. Na itaresaṃ itaradhātūsū 'ti.

PARIYĀPANNAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni avyākatakathā nāma hoti. Tattha vipakakiriya-rūpanibbānasamkhātāṃ catubbidham avyākatam vipākattā³ avyākatan 'ti vuttam. Diṭṭhigatam sassato loko 'ti kho pacchā avyākatam etan 'ti sassatādibhāvena akathitattā yesaṃ pana imaṃ vibhāgaṃ agahetvā purima-avyākatam viya diṭṭhigatam pi avyākatan 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānañ c' eva Uttarāpathakānaṃ ca tesāṃ tam vibhāgaṃ dassetuṃ diṭṭhigatam avyākatan 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesam ettha yathā pālim eva niyyātīti.

AVYĀKATAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni apariyāpannakathā nāma hoti. Tattha yasmā puthujjano jhānalābhī kāmesu vitarāgo 'ti vattabbo hoti. Na pana vigatadiṭṭhiko 'ti tasmā diṭṭhigatam apariyāpannan 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi tesāṃ⁴ yeva te samdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesam ettha yathā pālim eva niyyātīti.

APARIYĀPANNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 9.

CUDDASAMO VAGGO.

¹ C. oṃyati.

² B. oṃnātañ ca.

³ B. avi^o.

⁴ B. Pubbaseliyānam.

Idāni paccayakathā nāma hoti. Tattha yo¹ dhammo hetupaccayena paccayo so yesaṃ² hetupaccayena paccayo tesaṃ³ ñeva yasmā ārammaṇānantaraṃ samanantara-paccayena paccayo na hoti yo vā ārammaṇapaccayena paccayo so yasmā tesaṃ yeva anantarasamanantarapaccayena³ paccayo na hoti. Tasmā paccayatā⁴ vavatthitā⁵ 'ti⁵ yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesam ettha pāḷim eva niyyātīti.

PACCAYAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni aññamaññapaccayakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ⁶ samaye avijjāpaccayā saṃkhārā⁷ 'ti ayam eva tan 'ti. Saṃkhārapaccayā pi avijjā⁸ 'ti ayam natthi. Tasmā avijjā va saṃkhārānaṃ paccayo na pana saṃkhārā avijjāyā⁹ 'ti laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya avijjāyā saṃkhārādināṃ aññamaññapaccayatā pi atthīti dassetum pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Avijjā saṃkhārānā¹⁰ 'ti ettha apuññābhisamkhāro va gahito tasmā saṃkhārapaccayā pi avijjā¹¹ 'ti ettha saha-jāta-aññamañña-atthi-avigatasampayuttavasena paccayatā veditabbā. Upādānapaccayā¹² pi taṇhā¹³ ti¹⁴ ettha ṭhapetvā kāmupādānaṃ¹⁵ sesāni¹⁶ ti¹⁷ upādānāni¹⁸ avijjā pi¹⁹ yā²⁰ saṃkhārā viya taṇhāpaccayā hontīti veditabbāni. Sesam yathā pāḷim eva niyyātī. Jārāmarāṇapaccayā²¹ 'ti pucchā paravādisa. Nāmarūpaviññānapaccayā²² 'ti sakavādisā²³ 'ti.

AÑÑAMAÑÑAPACCAYAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 2.

¹ B. so. ² C. sa. ³ B. anantarasabbassena.
⁴ C. °yā. ⁵ C. pi. ⁶ B. ro para°.
⁷ C. upādā°. ⁸ C. pi. ⁹ B. °nāni. ¹⁰ B. omits.

Idāni addhakathā nāma hoti. Tattha tīnīmāni bhikkhave kathāvatthūnīti suttam nissāya kālasamkhatō addhā nāma parinipphanno atthīti yesam laddhi tesam addhā nāma koci parinipphanno natthi aññatra kālapaññattimattā rūpādayo pana khandhā va parinipphanno 'ti vibhāgam dassetum addhā parinipphanno 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha nam sa ce so parinipphanno rūpādisu tena ¹ aññatareṇa bhavitabban 'ti codetum rūpaṇ 'ti ādim āha. Itaro paṭikkhipati. Sesam yathā pālim eva niyyātīti.

ADDHĀKATHĀ² NIṬṬHITĀ. 3.

Khaṇalayamuhuttakathāsu pi es' eva nayo. Sabbe pi h' ete khaṇādayo addhāpariyāyā evā 'ti.

KHAṆALAYAMUHUTTAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni āsavakathā nāma hoti. Tattha yasmā catūhi āsavehi uttarim añño āsavo nāma natthi yena cattāro āsavā sāsavā siyūm. Tasmā cattāro āsavā anāsavā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Hetuvādānam. Te samdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha nam yadi te āsavā anāsavā evam te ³ tehi maggādilakkhaṇappattehi ⁴ bhavitabban 'ti codetum maggo 'ti ādim āha. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

ĀSAVAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni jarāmarañakathā nāma hoti. Tattha jarāmarañam nāma aparinipphannattā ⁵ lokiyan 'ti vā lokuttaran 'ti vā

¹ B. nena. ² C. addhāna°. ³ B. omits.

⁴ C. vaggādīhi. ⁵ B. pari°.

na vattabbam. Lokiyā dhammā lokuttarā dhammā 'ti tīhi dukehi jarāmarañam n' eva lokiyapade¹ na lokuttarapade niddittham. Tattha yesam imam lakkhaṇam anādiyivā lokuttarānam dhammānam jarāmarañam lokuttaran 'ti laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānam. Te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesam ettha yathā pālim eva niyyātīti.

JARĀMARĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni saññāvedayitakathā nāma hoti. Tattha saññāvedayitanirodhasamāpatti nāma na koci dhammo catunnam pana khandhānam nirodho iti sā n' eva lokiyā na² ca lokuttarā yasmā pana lokiyā na hoti tasmā lokuttarā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Hetuvādānam³ yeva. Te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesam purimakathāsadisam evā 'ti.

SAÑÑĀVEDAYITAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni yasmā⁴ lokuttarā nāma⁵ na⁵ hoti. Tasmā lokiyā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Hetuvādānam.⁶ Te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesam purimakathāsadisam evā 'ti.

DUTIYASAÑÑĀVEDAYITAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni yasmā asuko maraṇadhammo asuko⁷ na⁷ maraṇadhammo⁷ 'ti sattānam maraṇadhammatāya niyāmo natthīti saññāvedayitanirodhasamāpanno pi kālam kareyyā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Rājagirikānam. Tesam samāpannāya⁸

¹ B. lokiyān 'ti. ² B. lokiyā; C. lokiyānañ ca.

³ B. °dīnam. ⁴ B. adds: sā. ⁵ B. omits.

⁶ B. °dīnam. ⁷ C. omits. ⁸ C. samāṇāya.

pi maraṇadhammatāya maraṇasamayaṇ ca ārammaṇasamayaṇ¹ ca dassetum pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha nam yasmā kālaṃ karontassa nāma maraṇan 'ti tehi² phassādihi bhavitabbaṃ. Tasmā tena kāraṇena codetum atthi³ ādim āha. Aphaṣṣakassa³ kālakiriya 'ti ādini puṭṭho⁴ sesasatte saṃdhāya paṭikkhipati. Vi-saṃkāmeyyā⁵ 'ti ādini puṭṭho samāpatti-ānubhāvaṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiyavāre sarirapakatiṃ⁶ saṃdhāya paṭijānāti. Evamsante pana samāpatti-ānubhāvena⁷ hoti. Ten' eva nam nirodhasamāpanno 'ti anuyuñjati na kālaṃ kareyyā 'ti pucchā sakavādisa atthi so niyāmo 'ti ca paravādisa pañhe pana⁸ yasmā⁸ evarūpo niyāmo natthi tasmā paṭikkhipati. Cak-khuviññāsamaṅgīti ādi sakavādinā niyāme āsante pi maraṇasamayen' eva marati na asamayenā 'ti dassetum vuttaṃ. Tatra ayam adhippāyo. Yadi niyāmabhāvena⁹ kālakiriya bhaveyya cakkhuviññānasamaṅgino pi bhaveyya tato pañcahi pi ñānehi na cavati na uppajjati¹⁰ suttavi-rodho siyā. Yathā pana cakkhuviññānasamaṅgissa kāla-kiriya na hoti tathā nirodham samāpannassāpiti.

TATTIYASAÑÑĀVEDAYITAKATHĀ

NITTĪHITĀ. 9.

Idāni asaṇṇāsattūpikā¹¹ 'ti kathā nāma hoti. Tattha saṇṇāvirāgavasena pavattā bhāvanā asaṇṇāsamāpatti pi nirodhasamāpatti pi. Saṇṇāvedayitanirodhasamāpatti nāma. Iti dve saṇṇāvedayitanirodhasamāpattiyo lokiya ca lokuttarā ca. Tattha lokiya puthujjanassa asaṇṇāsattūpikā hoti. Lokuttarā ariyānaṃ panāsaṇṇāsattūpikā¹² hoti. Imaṃ pana vibhāgaṃ akatvā avisesen' eva saṇṇāvedayitanirodhasamāpatti asaṇṇāsattūpikā 'ti yesaṃ

¹ B. maraṇa°. ² B. kehi. ³ B.—C. pha°.⁴ B. pubbe. ⁵ B. viṣaṃka°. ⁶ B. sadisa°.⁷ B. adds: nāma na. ⁸ C. omits. ⁹ B. °mābhāve.¹⁰ B. upapa°. ¹¹ C. asaṇṇe sattupakā 'ti.¹² C. sandasaṇṇa°.

laddhi seyyathāpi Hetuvādānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yasmā asaññā-samāpattisamāpannassa alobhādayo atthi na nirodhasamāpatti tasmā tesam vasena codetum atthi¹ ādim āha. Idhāpi asaññā ita pañhe idha saññāvirāgavasena samāpannattā asaññitā anuññatā tatra asaññasatten'² eva. Tasmā imaṃ paṭiññāṃ gahetvā laddhipaṭiṭṭhāpentena chalena paṭiṭṭhāpitā hoti. Idha vā nirodhasamāpattim saṃdhāya asaññitā anuññatā tatrāpi ito cutassa anāgāmino nirodhasamāpattim eva tasmā pi imāya paṭiññāya paṭiṭṭhāpitā yevā³ 'ti.

ASAÑÑASATTŪPIKATHĀ NITṬHITĀ. 10.

Idāni kammupacayakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ kammupacayo nāma kammato añño cittavippayutto avyākato anārammaṇo 'ti laddhi. Seyyathāpi Andhakānaṃ c'eva Saṃmītiyānaṃ ca. Te saṃdhāya aññāṃ kammānaṃ 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi kammato añño kammupacayo phassādito pi aññena phas-supacayādinā bhavitabban 'ti codetum aññā phassa⁴ 'ti ādim āha. Itaro laddhiyā abhāvena paṭikkhipati. Kammena saha jāto 'ti pañhesu cittavippayuttaṃ saṃdhāya paṭikkhipati cittasampayuttaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Kusalo 'ti pañhesu pi vippayuttaṃ paṭikkhipati sampayuttaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Parato kusalo⁵ 'ti pañhesu pi es' eva nayo. Sārammaṇā 'ti puṭṭho pana ekantaṃ anārammaṇaṃ eva icchati. Tasmā paṭikkhipati. Cittaṃ bhajjamaṇaṃ 'ti yadā cittaṃ bhajjamānaṃ hoti tadā kammaṃ bhajjamānaṃ⁶ hoti⁷ attho. Bhummatthe vā paccattam. Cित्ते bhajjamāne 'ti attho. Ayam eva⁸ pātho. Tattha yasmā sampayutte⁹ bhajjati vippayutte na bhajjati tasmā paṭijānāti c' eva paṭikkhipati ca. Kammanhi kammapacayo 'ti kamme sati kammupacayo kamme

¹ C. °katten°.

² B. kusalo.

³ B. bhajjati.

⁴ B. omits.

⁵ B. adds : vā.

⁶ B. °tto.

vā patitṭhite kammupacayo va kammupacayato ¹ ca vipāko nibbattatīti tasmim̐ pana kamme ² niruddhe yāva añkurup-pādā bijam viya yāva vipākuppādā kammupacayo titṭhatīti 'ssa laddhi tasmā paṭijānāti. Tañ ñeva kammaṃ so kammupacayo so kammavipāko 'ti. Yasmā kammamhi kammupacayo so ³ ca yāva vipākuppādā titṭhatīti laddhi 'ssa ³ tasmā tam̐ ⁴ tesam̐ tinṇam̐ pi ekattam̐ ⁵ pucchati vipāko sārammaṇo ⁶ 'ti idaṃ vipāko viya vipākadhamma-dhammo pi ārammaṇapaṭibaddho yevā 'ti codanattam̐ pucchati itaro pana laddhivasena ekam̐ ⁷ paṭijānāti ekam̐ paṭikkhipati. Paṭilome pi es' eva nayo. Sesam̐ ettha yathā pālim eva niyyātīti.

KAMMUPACAYAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 11.

PAṆṆARASAMO VAGGO.

TATIYO PAṆṆĀSAKO NIṬṬHITO.

¹ C. oyo. ² B. kamma. ³ C. omits. ⁴ B. nam̐.
⁵ C. ottakam̐. ⁶ B. āra°. ⁷ B. tam̐.

Idāni niggahakathā nāma hoti. Tattha ye loke balapattā vasibhūtā te yadi parassa cittaṃ nigganhituṃ na sakkuṇeyyūṃ kā tesam balapatti ko vasibhāvo balappattiyaṃ pana vasibhāvena ca addhā te parassa cittaṃ nigganhatti yesam laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya paroparassā¹ 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa tattha nigganhatti sakilesāpattito nivāreti. Sesam ettha yathā pālim eva niyyātiti.

NIGGAHAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Paggahakathāya pi es' eva nayo. 2.

Idāni yathā² sukhānuppadānakathā nāma hoti. Tatthā bahunnaṃ vata no bhagavā sukhadhammānaṃ³ upahattā 'ti suttam nissāya paroparassa sukhaṃ anuppādeti yesam laddhi seyyathāpi Hetuvādānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Dukkhaṃ anuppādeti puttho pana tādisaṃ suttapadaṃ apassanto patikkhipati. Attano sukhān 'ti ādipaṇhe yaṃ attano ca parassa vā taṃ anuppādātuṃ na sakkā. Yaṃ tass' eva kin te tattha anuppādānaṃ nāma 'ti patikkhipati. N' eva attano 'ti ādipaṇhe pana yaṃ evarūpaṃ na taṃ anuppādinnaṃ nāma bhavituṃ arahatīti laddhiyā paṭijānāti. No vata re ti tādisassa sukhassa abhāvā vuttaṃ. Sukhadhammānaṃ upahattā 'ti vacanaṃ bhagavato paresaṃ

¹ B. °padassā.

² B. omits.

³ B. sukhapahattā.

sukhuppattiya¹ paccayabhāvaṃ² dīpeti. Na³ annādinam viya sukhassa anuppādānam tasmā asādhakan 'ti.

SUKHĀNUPPĀDĀNAKATHĀ

NĪTTHITĀ. 3.

Idāni adhigayha manasikārakathā nāma hoti. Tattha duvidho manasikāro nayato ca ārammanato ca. Tattha ekasamkhārassa pi aniccatāya dīṭṭhāya sabbe samkhārā aniccā 'ti avasesesu nayato manasikāro hoti. Atīte pana samkhāre manasikaronto na⁴ anāgate manasikātum na⁴ sakkotiti. Atitādisu aññataram manasikaronto ārammanato manasikāro hoti. Tattha paccuppanne manasikaronto yena cittena te manasikaroti taṃ paccuppannakkhaṇe manasikātum na sakkoti. Tattha yesaṃ sabbe samkhārā aniccā 'ti ādi vacanam nissāya manasikaronto nāma adhigayha adhigaṇhitvā sabbe samkhāre ekato manasikarotiti laddhi. Seyyathāpi Pubbaseliyāparaseliyānam. Te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yasmā sabbe ekato manasikaronto⁵ yena⁶ cittena⁴ manasikaroti taṃ pi manasikātabbam hoti. Tasmā taṃ cittatāya codetum tena cittenā 'ti āha. Itaro ārammanam katvā na sakkā jānitum 'ti samdhāya paṭikkhipati. Evaṃlakkhaṇam cittan 'ti ñātattā⁷ pana taṃ pi cittam ñātam eva hotīti samdhāya paṭijānātīti. Atha vā tañ ñeva tassa ārammanam na hotīti paṭikkhipati. Sabbe samkhārā aniccā 'ti yadā paññāya passatīti ādi⁸ nissāya uppannaladdhivasena paṭijānāti. Sesapañhadvaye pi es' eva nayo. Na³ tena phas-senā 'ti ādisu pana tathārūpam suttam apassanto paṭikkhipat' eva. Atitādisu pañhesu hetthāvuttanayen' eva patikkhepapaṭiññā veditabbā. Sesaṃ yathāpālim eva niyyatīti. Sabbe samkhārā 'ti ādivacanam nayato dassanam samdhāya

¹ B. sukkhappa°.² B. bhāvaṃ.³ C. omits.⁴ B. omits.⁵ B. °rontena.⁶ B. te.⁷ C. ñāna°.⁸ B. ādinam.

vuttam. Na ekakkhaṇe ārammaṇato tasmā asādhakan 'ti.

ADHIGAYHA MANASIKĀRAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni rūpaṃ hetū 'ti kathā nāma hoti. Tattha hetū 'ti kusalamūlādino ¹ hetu hetussāpi nāmaṃ yassa kassaci paccayassāpi. Imam ² pana vibhāgaṃ akatvā. Cattāro mahābhūtā hetū 'ti vacanamattam nissāya avisesen' eva rūpaṃ hetū 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ. Te samdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Alo-bho hetū 'ti kin te rūpaṃ alobhasamkhāto hetū ti pucchati itaro paṭikkhipati. Sesaṃ pi es' eva nayo. Mahābhūtā upādārūpanaṃ uppādāya hetū 'ti. Ettha paccayatthena hetubhāvo vutto na mūlaṭṭhena tasmā asādhakan 'ti.

RŪPAHETŪ 'TI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 5.

Sahetukakathāya pi iminā va nayena attho veditabbo 'ti.

RŪPAṃ SAHETUKAṆ 'TI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni rūpaṃ kusalākusalan 'ti kathā nāma hoti. Tattha kāyakammaṃ vacikammaṃ kusalaṃ pi akusalaṃ piti vacanaṃ nissāya kāyavacikammasamkhātāṃ kāyaviññatti vaciṇñatti rūpaṃ kusalaṃ pi akusalaṃ piti yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahimsāsakānaṃ ³ c' eva Sammitiyānaṃ ca te samdhāya rūpaṃ kusalan 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi te rūpaṃ kusalaṃ ³ evaṃ ⁴ vidhena eva na ⁵ bhavitabban 'ti codetum s ā r a m-

¹ B. odihetuyā pi nāmaṃ.

² B. idam.

³ C. omits.

⁴ C. adds : ti.

⁵ C. vidhena nena.

'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya
pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesā heṭṭhāvutta-
nāyena' eva veditabban 'ti. Kevalaṃ hi tattha rūpadhātum
anuseti arūpadhātum anusetiti padaviseso. Sā ca laddhi
seyyathāpi ¹ Andhakānaṃ c' eva Saṃmitiyānaṃ c' eva.
Ayaṃ Andhakānaṃ yevā 'ti.

RŪPARĀGO RŪPADHĀTUPARIYĀPANNO ARŪPARĀGO

ARŪPADHĀTUPARIYĀPANNO 'TI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 10.

SOḶASAMO VAGGO.

¹ C. omits.

Atthi arahato puññupacayo 'ti kathā nāma hoti. Tattha yesaṃ arahato dānaśaṃvibhāgañ cetiyavandanādinī kammaṇi disvā atthi arahato puññupacayo 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ arahā nāma palīnapuññapāpo so yadi puññaṃ kareyya pāpaṃ pi¹ kareyyā 'ti codetum apuññupacayo 'ti² āha. Itaro pañātipātādikiriyaṃ apassanto paṭikkhipati puññābhisaṃkharān³ 'ti ādisu bhāvagāmikammaṃ arahato natthi paṭikkhipati. Dānaṃ daḍeyyā 'ti ādisu kiriya-cittena dānāpavattisaṃbhavato sakavādi paṭijānāti. Itaro cittaṃ anādiyitvā kiriya-pavattimattadassanena⁴ eva laddhiṃ paṭiṭṭhāpeti. Sā pana ayoṇiso paṭiṭṭhāpitattā appaṭiṭṭhāpitā hotīti.

ATTHI ARAHATO PUÑÑUPACAYO 'TI 4 KATHĀ
NĪTTHITĀ. 1.

Idāni natthi arahato akālamaccū 'ti kathā nāma hoti. Tattha nāhaṃ bhikkhave saṃcetanikānaṃ⁵ kammānaṃ kaṭānaṃ upacitānaṃ vipākaṃ appaṭisaṃveditvā vyantibhāvaṃ vadāmi⁶ti suttassa atthaṃ ayoṇiso gahetvā arahatā⁶ nāma sabbhaṃ kammavipākaṃ paṭisaṃvedayitvā parinibbāyitabbaṃ tasmā natthi arahato akālamaccū 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Rājagirikānañ c' eva Siddhatthikānañ ca te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ sace tassa natthi akālamaccu arahanta-ghātakena nāma na⁷ bhavitabbaṃ 'ti codetum natthi arahanta-ghāta ko 'ti⁸ āha. Itaro ānantariyakammasa c' eva

¹ C. hi. ² C.—B. °titi. ³ B. °tan. ⁴ C. ca.

⁵ B. pacca°.

⁶ C. °ntā.

⁷ B. omits.

⁸ B. adds: ye.

tādisaṇaṃ ca puggalaṇaṃ sambhāvato paṭikkhipati. Visaṃ na kameyyā 'ti' pañhe yāva pubbe kataṃ kammaṃ parikkhayaṃ na gacchati tāva na kamatīti laddhiyā paṭikkhipati. Sesam ettha yathā pālim eva niyyātīti. Nāhaṃ bhikkhave 'ti' suttam idam saṃdhāya vuttam. Saṃcetanikānaṃ kammānaṃ katānaṃ vipakam appaṭisaṃveditvā avinditva¹ ananubhavitvā² vyantibhāvaṃ tesam kammānaṃ parivaṭṭum paricchinnabhāvaṃ³ na vadāmi. Tañ ca kho diṭṭhadhammavedaniyānaṃ diṭṭhe va dhamme na tato⁴ param⁵ uppajja⁶ vedaniyānaṃ anantaram uppattim uppajjitvā va na tato param aparāpariyāyavedaniyānaṃ⁷ na⁸ yadā vipākokāsaṃ labhati⁹ tathārupe¹⁰ apare vā pariyāye evaṃ sabbathā pi saṃsārapavatte sati laddhavipākavāre kamma na¹¹ vijjatīti so jagatippadeso yattha ṭhito¹² muñceyya pāpakammā 'ti' evaṃ sante yad etaṃ¹³ aladdhavipākavāraṃ pi kammaṃ avassaṃ arahato paṭisaṃveditabbānaṃ 'ti' kappanāvasena natthi arahato akālamaccū 'ti' laddhipaṭiṭṭhāpanaṃ kataṃ tam dukkaṭam evā 'ti.

NATTHI ARAHATO AKĀLAMACCŪ 'TI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni sabbam idam kammato' ti kathā nāma hoti. Tattha kammunā vattati loko 'ti' suttam nissāya sabbam idam kammaṃ kilesavipākavattam kammato va hoti ti yesam laddhi seyyathāpi Rājagirikānaṃ c' eva Siddhatthikānaṃ ca te saṃdhāya sabbam idam 'ti' pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ evaṃ sante kammaṃ pi kammato āpajjatīti codetum kammaṃ pi kammato¹² ti¹³ āha. Itaro yadi kammaṃ pi kammato va nāma tam kammaṃ vipāko yeva siyā 'ti' paṭikkhipati. Pubbekatahetū 'ti' yadi sab-

¹ B. acintitvā.

² B. omits.

³ B. aparīo.

⁴ B. pana.

⁵ B. upa.

⁶ B. aparāṃ apa.

⁷ B. ōnti.

⁸ C. ōpena.

⁹ C. kammena.

¹⁰ B. sa muccheyya.

¹¹ C. edaṃ.

¹² B. kammakato.

¹³ hoti.

ham idam kammato pubbekatahetunānena bhavitabban 'ti codetum pucchati. Itaro pubbekatahetuvādabhayena paṭikkhipati. K a m m a v i p ā k a t o ¹ 'ti yadi sabbam idam kammato yaṃ atītabhave pavattassa hetubhūtaṃ kammam vā pi purimabhave ² kammato 'ti kammavipāko saṃpajjati tena te sabbam idam kammavipākato ³ 'ti ⁴ āpajjatīti codetum pucchati. Itaro bijato aṅkurass' eva paccuppanna-pavattassa kammato nibbatim saṃdhāya paṭikkhipati. Duttiyaṃ puṭṭho tassāpi tassāpi kammassa bijassa purimabijato viya purimakammato pavattattā ⁵ paṭijānāti. P ā ṇ a ṃ ⁶ h a n e y y ā 'ti ādi. Yadi sabbam kammam vipākato pāṇātipātādini kammavipāken' eva kareyyā 'ti codetum vuttam. Itaro dussilyacetanā pi purimakammanibbattattā ekena pariyāyena vipāko yevā 'ti laddhiyā paṭijānāti. Atha nam yadi te pāṇātipāto vipākato ⁷ nibbattati. Pāṇātipāto viya vipāko pi saphalo āpajjatīti codetum s a p h a l o 'ti āha. Itaro pāṇātipātassa nirayasamvattanikādibhāvato saphalatam passanto paṭijānāti. Kammavipākassa pana idam nama phalan ⁸ 'ti vuttatthānam apassanto paṭikkhipati. Adinnādānādisu pi es' eva nayo. G i l ā n a p a c c a y a b h e s a j j a p a r i k k h ā r o s a p h a l o 'ti āha deyyadhamavasena dānaphalam pucchati. Kammunā vattatīti suttaṃ. Natthi kamman 'ti akammavāditam paṭikkhipitvā atthi kamman 'ti kammavāditam kammassa katam dipetī. Na sabbass' ⁹ eva kammato nibbatti tasmā asādhakan 'ti.

SABBAṀ IDAṀ KAMMATO 'TI KATHĀ

NITTHITĀ. 3.

Idāni indriyabaddhakathā nāma hoti. Tattha duvidham ¹⁰ dukkham indriyabaddham anindriyabaddhañ ca indriyabaddham dukkhavattutāya dukkham. Anindriyabaddham

¹ C. oko. ² B. ovārebhave. ³ B. vipākato.

⁴ B. omits. ⁵ C. pavattā 'ti.

⁶ B. pāṇi pāna yyā 'ti ādissati. ⁷ B. kamma.

⁸ B. mahappalan. ⁹ B. sabbamssa.

¹⁰ B. tiividham.

udayabbayapaṭipīḷanattḥena¹ yad aniccaṃ taṃ dukkhaṃ 'ti saṃgaḥitattā dukkhaṃ imaṃ vibhāgaṃ agahetvā yassa paṭiññāya² bhagavati brahmacariyaṃ vussati taṃ indriya-baddhaṃ eva dukkhaṃ na itaraṃ 'ti yesaṃ laddhi seyyathā pi Hetuvādānaṃ tesam³ itarassa pi dukkhabhāvaṃ das-setuṃ indriya-baddhaṃ ñeva⁴ 'ti pucchā sakavā-dissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yasmā bhagavatā yad⁴ aniccaṃ taṃ⁵ dukkhaṃ 'ti vuttaṃ. Yasmā indriya-baddhen⁶ eva aniccena bhavitabbaṃ 'ti codetuṃ indriya-baddhaṃ ñeva aniccaṃ 'ti ādim āha. Nanu anindriyabaddhaṃ aniccaṃ 'ti nanu paṭhavipabbatapāsāṇādi anindriyabaddhaṃ pi aniccaṃ 'ti attho. Na vattabbaṃ indriya-baddhaṃ ñeva dukkhaṃ 'ti pañhe āmantā⁷ 'ti paṭiññā sakavādisa. Anindriyabaddhaṃ hi dukkhadomanassānaṃ ārammaṇaṃ hoti. Uṇhākālasam⁸ hi aggi sitakāle ca vāto dukkhassārammaṇaṃ niccaṃ pi bhogavināsādayo domanassassa tasmā vinā pi aniccatṭhena anindriyabaddhaṃ dukkhaṃ 'ti vattabbaṃ. Kammakilesehi pana anibattattā dukkhaṃ ariyasaccaṃ 'ti na vattabbaṃ. Tathā maggena apariññeyyattā⁶ yasmā pana tinakatthā-dinirodho⁷ vā utubijādinirodho vā dukkhanirodha-ariyasaccaṃ nāma na hoti. Tasmā indriyabaddhaṃ dukkhaṃ c' eva ariyasaccaṃ ca itaraṃ pana dukkhaṃ eva 'ti. Idaṃ nānattam dassetuṃ paṭijānāti. Yathā indriya-baddhassā⁹ 'ti ādi vacanaṃ⁸ indriyabaddhassa pariññeyyā⁹ brahmacariyavāsaṃ ca pariññātassa¹⁰ puna anuppattim¹⁰ dīpeti. Ten' ev' ettha sakavādinā paṭikkhepo kato yad aniccaṃ taṃ dukkhaṃ 'ti vacanena pana saṃgaḥitassa anindriyabaddhassa dukkhabhāvaṃ paṭisedhetuṃ na sakkā 'ti. Tasmā asādhakaṃ 'ti.

INDRIYABADDHAKATHĀ NIṬṬHITĀ: 4.

¹ B. udayabbayassa.

² B. oññā.

³ B. adds : idaṃ.

⁴ B. yaṃ.

⁵ B. vā.

⁶ C. apariyeyattā ; B. paṭiññe^o.

⁷ C. oḍhā.

⁸ C. oṇassa.

⁹ B. paṭiññāya.

¹⁰ B. paṭi^o.

Idāni ṭhapetvā ariyamaggaṃ 'ti kathā nāma hoti. Tattha yaasmā ariyamaggo dukkhanirodhagāminī paṭipadā 'ti vutto tasmā ṭhapetvā ariyamaggaṃ avasesā saṃkhārā dukkhā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Hetuvādānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi evaṃ samudayaassāpi dukkhabhāvo āpajjati codetum dukkhasamudayo pīti āha. Itaro hetulakkhaṇaṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Puna puṭṭho pavattipariyāpanna-bhāvaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Tīṇ' evā 'ti pañhe sutta-virodhabhayena paṭikkhipati. Laddhivasena paṭijānāti. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

ṬHAPETVĀ ARIYAMAGGAṆ 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni na vattabbaṃ saṃgho dakkhiṇaṃ patigaṇhātīti kathā nāma hoti. Tattha paramatthato maggaṃ paṭipadā 'ti eva saṃgho maggaṃ paṭipadā añño saṃgho nāma natthi. Maggaṃ paṭipadā ca na kiñci patigaṇhanti. Tasmā na vattabbaṃ saṃgho dakkhiṇaṃ¹ patigaṇhātīti yesaṃ laddhi seyyathāpi etarahi mahāsuññatāvādasamkhātānaṃ ca Vetulyakānaṃ.² Te saṃdhāya na vattabbaṃ 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi saṃgho na patigaṇheyya na naṃ satthā āhuneyyo 'ti ādihi thomeyyā³ 'ti codetum na na saṃgho āhuneyyo 'ti ādim āha. Saṃghassa dānaṃ dentīti ye te saṃghassa denti te paṭiggāhakesu⁴ asati⁵ kassa dadeyyun 'ti codanattam vuttaṃ. Abhūtiṃ jātavedo cā⁶ 'ti suttaṃ parasamayato āgataṃ. Tattha mahāmeghaṇ 'ti meghavutṭhiṃ saṃdhāya vuttaṃ. Vutṭhiṃ hi medinī patigaṇhāti na meghaṇ eva maggaṃ patigaṇhātīti. Maggaṃ paṭipadā saṃgho 'ti laddhiyā vadati. Na¹ ca² maggaṃ paṭipadā 'ti eva saṃgho. Maggaṃ paṭipadāhetubhā-

¹ C. omits.

³ B. kopeyyā.

² C. cetu^o; B. vatullakānaṃ.

⁴ B. oṇesu.

⁵ B. apati.

⁶ B. oṇo vā.

vam¹ parisuddhe pana khandhe upādāya paññattā attha
puggalā saṃgho tasmā asādhakam etan 'ti.

NA VATTABBAṀ SAṀGHO DAKKHIṆAṀ PATIGAṆHĀTĪTĪ
KATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni na vattabbam saṃgho dakkhiṇam visodhetīti kathā
nāma hoti. Tattha maggaphalān' eva saṃgho nāma na
ca tāni dakkhiṇam visodhetum sakkonti tasmā na vattab-
bam saṃgho dakkhiṇam visodhetīti yesam laddhi sey-
yathāpi tesaṇ ñeva te saṃdhāya pucchā sakavādisa
paṭiññā itarassa. Āhuneyyo 'ti ādi. Yadi saṃgho
dakkhiṇam visodhetum na sakkuneyya² na nam satthā evam
thomeyyā³ 'ti dassanattam vuttam. Visodhetīti
mahapphalam karoti. Saṃghasmiṃ hi appam dinnam
bahum hoti bahum dinnam bahutaram. Dakkhineyyā
'ti dakkhiṇārahā dakkhiṇāya anucchavikā dakkhiṇam viso-
dhetum samatthā 'ti attho. Dakkhinaṃ ārādhēn-
tīti sampādentī appamattikāya pi dakkhiṇāya mahantaṃ
phalam pāpuṇantīti attho. Sesam heṭṭhāvuttanayam evā
'ti.

NA VATTABBAṀ SAṀGHO DAKKHIṆAṀ VISODHETĪTĪ
KATHĀ NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni na vattabbam saṃgho bhuñjatīti kathā nāma hoti.
Tatrāpi maggaphalān' eva saṃgho nāma na ca⁴ kiñci
bhuñjanti. Tasmā na vattabbam saṃgho bhuñjati pivati
khādati sāyatīti yesam laddhi seyyāthāpi tesaṇ ñeva
te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā paravādisa.⁵
Atha nam yadi saṃgho na bhuñjeyya saṃghabhaddikara-
ṇam niratthakam bhaveyyā 'ti codetum nanu atthi⁶
keci saṃghabhaddāni karontīti ādim āha
gaṇabhojanan 'ti ādi. Yadi saṃgho na bhuñjeyya

¹ C. olāpātubhāva. ² B. nisakkā. ³ B. byādheyyā.

⁴ C. va.

⁵ B. itarassa.

⁶ B.—C. attha.

kassa gaṇabhojanādini siyun 'ti codanattam vuttam.
A ṭ ṭ h a p ā n ā n ī ti idam pi yadi saṃgho na piveyya kass'
etāni pānāni satthā anujāneyyā 'ti codanattam vuttam.
Sesam idhāpi hetthāvuttanayen' eva veditabban 'ti.

NA VATTABBAM SAṂGHO BHUṆJATĪTI KATHĀ
NĪṬṬHITĀ. 8.

Idāni na vattabbam saṃghassa dinnam mahapphalan 'ti
kathā nāma hoti. Tatrāpi maggaphalān' eva saṃgho nāma
na ca sakkā tesam kiñci dātum na tehi paṭigaṇhitum na
tesam dānena koci upakāro ijjhati ¹ tasmā na vattabbam
saṃghassa dinnam mahapphalan 'ti yesam laddhi seyya-
thāpi tesañ ñeva te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā
itarassa. Ā h u n e y y o 'ti ādi yadi saṃghassa dinnam na
mahapphalam bhaveyya na nam satthā evam thomeyyā
'ti dassanattam vuttam sesam yathā palim eva niyyātīti.

NA VATTABBAM SAṂGHASSA DINNAM
MAHAPPHALAN 'TI KATHĀ NĪṬṬHITĀ. 9.

Idāni na vattabbam buddhassa dinnam mahapphalan 'ti
kathā nāma hoti. Tattha buddho bhagavā na kiñci pari-
bhuñjati lokānuvattanattam ² pana ³ paribhuñjamānam
viya attānam ⁴ dasseti ⁵ tasmā ⁶ nirupakārattā na vattabbam
tassa ⁷ dinnam mahapphalan 'ti yesam laddhi seyyathāpi
tesañ ñeva te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā ita-
rassa. D i p a d ā n a m a g g o 'ti ādi mānussadussile pi
dānam saḥassaguṇam hoti kim aṅga ⁸ pana evarūpe agga-
puggale 'ti dassanattam vuttam. Sesam ettha yathā
palim eva niyyātīti.

NA VATTABBAM BUDDHASSA DINNAM MAHAPPHALAN 'TI
KATHĀ NĪṬṬHITĀ. 10.

¹ B. icchati. ² B. nekā na vattabbam nattham.
³ B.—C. na. ⁴ B. sattānam. ⁵ B.—C. otum.
⁶ B. yasmā. ⁷ B. tasmī. ⁸ C. aham.

Idāni dakkhiṇāvisuddhikathā nāma hoti. Tattha yadi paṭiggāhakato dakkhiṇā visujjheyya ¹ mahaphalā bhaveyya. Dāyakena dānaṃ dinnam paṭiggāhakena ² vipāko nibbattito 'ti. Añño aññassa kāraṇo bhaveyya. Parakatam sukha-dukkham āpajjeyya. Añño kareyya añño paṭisaṃvedeyya. Tasmā dāyakato va dānaṃ visujjhati ³ no paṭiggāhakato dāyakassa' eva cittavisuddhi vipakadāyikā hotīti yesam laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Āhuneyyo 'ti ādi. Yadi paṭiggāhakato dānaṃ na visujjheyya kim assa āhuneyyādi-bhāvo kāreyyā 'ti dassanattam vuttam. Añño aññassa kāraṇo 'ti yadi dāyakassa dānacetanā paṭiggāhakena katā bhaveyya yuttarūpaṃ siyā ⁴ tassa ⁵ pana dānacetanā parisuddham ⁶ paṭiggāhakasaṃkhātam vatthum paṭicca mahāvīpakaṭṭhena visujjhati ⁷ tasmā acodanā esā paṭiggāhakato pi dānaṃ visujjhatīti.

DAKKHIṆĀVISUDDHIKATHĀ

NĪTTHITĀ. 11.

SATTARASAMO VAGGO.

¹ C. sujjeyya. ² B. °ṇena. ³ B. °tīti. ⁴ B. piyā.
⁵ B. kassa. ⁶ B. paṭisuddhi. ⁷ B. vibhūti.

Idāni manussalokakathā nāma hoti. Tattha bhagavā loka jāto loka samvaddho lokam abhibhuyya viharati anupalitto lokenā 'ti suttam ayaniso gahetvā bhagavā Tusitabhavane nibbatto tatth' eva vasati manussalokam āgacchati nim-mittarūpamattakam¹ pan' ettha dassetīti yesam laddhi seyyathāpi etarahi Vetulyakānam yeva. Te samdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha nam vutto-kāsenā² c' eva suttasāadhanena ca saññāpetum na nu atthīti ādim āha. Loka jāto 'ti paravādi Tusitapuram samdhāya vadati. Satthārā pan' etam manussalokañ ñeva samdhāya vuttam. Lokam abhibhuyyā 'ti paravādi manussalokam abhibhuyya viditvā³ 'ti di-tṭhiyā⁴ vadati. Satthā pana ārammaṇalokam abhibhavitvā vihāsi anupalitto manussalokenā⁵ 'ti paravādi manussalokena anupalittatam samdhāya vadati. Satthā pana lokadhammesu kilesehi anupalitto vihāsi. Tasmā asādhakam etan 'ti.

MANUSSALOKAKATHĀ.

NĪTTHITĀ. 1.

Idāni dhammadesanākathā nāma hoti. Tattha Tusitapure ṭhito bhagavā dhammadesanattāya abhinimmitam⁶ peseti. Tena c' eva tassa ca desanam sampaticchitvā āyasmata Ānandena dhammo desito na buddhena bhagavatā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Vetulyakānañ⁷ c' eva te samdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha nam yadi tena dhammo desito so yeva⁸ satthā bhaveyyā 'ti codetum abhinimmito jino 'ti ādim āha. Itaro

¹ C. nimitta°.² B. putt°.³ B. abhibhavitā 'ti.⁴ B. diṭṭhitā.⁵ B. lokenā.⁶ C. animittam.⁷ B. Vethullakānañ.⁸ B. eva.

tathā asampaticchanto patikkhipati. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

DHAMMADESANĀKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni karuṇākathā nāma hoti. Tattha piyāyitānaṃ vatthūnaṃ vipattiya sarāgānaṃ rāgavasena karuṇāpatirūpakam pavattim disvā rāgo va karuṇā nāma so¹ bhagavato natthi. Tasmā natthi buddhassa bhagavato karuṇā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ karuṇā nām' esā nikkilesatāya c' eva sattārammaṇatāya ca cetovimuttiya ca ekādasānisamsatāya² ca mettādihi samānā-jātikā. Tasmā yadi bhagavato karuṇā natthi mettādayo pi ssa na siyun 'ti codanattam natthi buddhassa bhagavato mettā 'ti ādim āha. Akaruṇiko 'ti pañhe tathārūpaṃ apassanto patikkhipati. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

KARUṆĀKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni gandhajātakathā nāma hoti. Tattha yesam buddho bhagavā 'ti ayoniso pemavasena bhagavato uccārapassāvo aññagandhajāte ativiya adhigaṇhāti³ natthi tato sugandhataram gandhajātan 'ti laddhi seyyathāpi ekaccānaṃ Andhakānaṃ c' eva Uttarāpathakānaṃ ca te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha yathā-pālim eva niyyātīti.

GANDHAJĀTAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni ekamaggakathā nāma hoti. Tattha yesam bhagavati ayoniso pemavasena bhagavā sotāpanno hutvā

¹ B. adds : ca.² B. ekārasā°.³ B. abhi°.

sakadāgāmī sakadāgāmī hutvā anāgāmī¹ anāgāmī hutvā arahattam sacchākāsi.² Eken' eva pana ariyamaggena cattāri phalāni sacchākāsi³ laddhi seyyathāpi tesañ ñeva. Te samdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha nam catūhi⁴ phalehi saddhim uppannānam catunnam catunnam phassādinam ekato samodhānavasena codetum catunnam phassādinan 'ti ādim āha. Sotāpattimaggenā 'ti ādi kataramaggena sacchikarotīti pucchanattham vuttam. Arahattamaggenā 'ti ca vutte tena sakkāyaditthādinam pahānabhāvavasena⁵ codeti. Bhagavā sotāpanno 'ti buddhabhūtaṣṣa sotāpannabhāvo natthīti paṭikkhipati. Parato pañhadvaye pi es' eva nayo sesam ettha yathā pālim eva niyyātīti.

EKAMAGGAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni jhāṇasamkantikathā nāma hoti. Tattha yesaṃ idha bhikkhave bhikkhu vivicc' eva kāmehi —pe— paṭhamajjhānam upasampajja viharati vitakkavicārānam vūpasamā dutiyajjhānam tatiyajjhānam catutthajjhānam upasampajja viharatīti imaṃ paṭipāṭidesanam nissāya tassa jhānassa upacārappavattim⁶ vinā va jhānā jhānam samkamatīti laddhi seyyathāpi Mahimsāsakānañ c' eva ekaccānañ ca Andhakānam te samdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha nam yadi te dutiyajjhānupacāram appatvā uppatipāṭiyā paṭhamajjhānā⁷ dutiyajjhānañ c' eva samkamati paṭhamato tatiyaṃ⁸ dutiyato⁹ catuttham pi samkameyyā 'ti codetum paṭhamajjhānā 'ti ādim āha. Yā paṭhamassa 'ti ādi. Yadi paṭhamato anantaram⁹ dutiyaṃ¹⁰ dutiyādihi vā tatiyādini samāpajjati ekāpajjanena¹¹ samāpajjeyyā 'ti codanattham vuttam. Kāme¹² ādīnavato 'ti paṭhamam kāme ādīnavato manasikaroto

¹ B. adds: vā.

² C. saccikāsi.

³ C. saccikāsi.

⁴ B. adds: catūhi.

⁵ B. pahānā°.

⁶ B. °sampatti.

⁷ C. °nam.

⁸ B. omits.

⁹ C. antaram.

¹⁰ C. omits.

¹¹ C. °vajjanena.

¹² C. ñāne.

pacchā uppajjati¹ jhānakkhaṇe pan' esa nimittam eva manasikarotīti. Tañ ñeva paṭhaman 'ti yadi purimajavanato pacchimajavanam viya anantaram uppa-jjeyya. Thapetvā purimapacchimabhāvam lakkhaṇato tañ ñeva tam bhaveyyā 'ti codetum pucchati. Iminā upāyena sabbattha attho veditabbo. Vivicc' eva kāmehiṭi ādihi paṭipāṭiyā jhānānam desitabhāvam dīpeti na anantaruppatti. Tasmā asādhakan 'ti.

JHĀNASAMKANTIKATHĀ

NITṬHITĀ. 6.

Idāni jhānantarikakathā² nāma hoti. Tattha yesam samaye pañcakanaye pañca jhānāni na vibhattāni kevalam tayo. Samādhi uddiṭṭhā³ 'ti avitakkavicāramattassa samādhino okāsam ajānantānam paṭhamassa ca dutiyassa jhānassa anantare jhānantarikā nāma esā 'ti laddhi seyyathāpi Sammitiyānañ c' eva ekaccānañ ca Andhakānam te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha nam jhānam pi cetasikā dhammā phassādayo pi tasmā yadi jhānantarikā nāma na⁴ bhaveyya phassantarikādihi pi te bhavitabban 'ti codanattam atthi phassantarikā 'ti ādim āha. Dutiyassa ca jhānassā 'ti yadi jhānantarikā nāma bhaveyya dutiyatatiyādini pi jhānān' eva tesam pi antarikāya⁵ bhavitabban 'ti codanattam vuttam. So⁶ kevalam laddhiyā abhāvena paṭikkhipati c' eva paṭijānāti ca. Paṭhamassa cā 'ti puṭṭho laddhivasena paṭijānāti. Savitakko savicāro 'ti ādi. Tiṇṇam pi samādhīnam samādhībhave samāne avitakko avicāramatto va samādhijjhānantariko na itaro 'ti koci⁷ ettha visesahetū⁸ 'ti codanattam vuttam dvīnam jhānānam paccuppannānam 'ti paṭhamadutiyaṇi samdhāya pucchati. Itaro tesam paccuppannānam yeva

¹ B. uppajja.² C. oyakathā.³ C. uddhi^o; B. udi^o.⁴ B. omits.⁵ C. oyā.⁶ C. omits.⁷ B. ko.⁸ C. visesabhū.

anantare¹ avitakko vicāramatto samādhijjhānantarikā nāma hotīti laddhiyā paṭijānāti. Paṭhamajjhānaṃ niruddhaṃ² 'ti puṭṭho. Tinnam ekakkhaṇe pavatti na yuttā 'ti paṭijānāti. Animittavihāramatto³ samādhi paṭhamam jhānaṃ 'ti catukkana-yavasena pucchati.⁴ Sakavādi tasmim naye tassa abhāvā paṭikkhipati. Nanu tayo samādhīti ettha assam-adhippāyena gatesu tisu samādhisu dve samādhī jhānaṃ' eva na jhānantarikā. Evaṃ itarena pi jhānaṃ' eva bhavitabbam na jhānantarikāyā 'ti.

JHĀNANTARIKAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni samāpanno¹ saddaṃ suṇātīti kathā nāma hoti. Tattha yasmā paṭhamajjhānassa⁵ saddo kaṇṭako⁶ vutto bhagavatā. Yadi ca samāpanno taṃ suṇeyya kathaṃ kaṇṭako siyā. Tasmā samāpanno saddaṃ suṇātīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ te samdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Cakkhunā rūpaṃ passatīti⁷ ādi samāpannassa tāva pañcadvāram⁸ pavat-taṃ natthi. Tasmā⁹ asati yadi so saddaṃ suṇeyya rūpaṃ pi passeyyā 'ti codanattham vuttaṃ. Saddo kaṇṭako 'ti vikkhepakaraṇattā⁹ vuttaṃ.¹ Olārikena hi saddena sote ghaṭṭite¹⁰ paṭhamajjhānato vuṭṭhānaṃ hoti. Tena taṃ¹¹ vuttaṃ tasmā asādhakam. Dutiyajjhānaṃ¹² 'ti ādi yathā añño pi kaṇṭako anto¹³ samāpattiyam natthi.¹³ Evaṃ saddasavaṇaṃ pīti codanattham vuttaṃ. Sabbam uttānattham evā 'ti.

SAMĀPANNO¹ SADDAM SUṆĀTĪTI KATHĀ.

NIṬṬHITĀ. 8.

¹ C. omits.² C. nirujjhan.³ B. avitakko vicāramatto.⁴ C. omits till the end of 7.⁵ B. paṭhamassa.⁶ C. khandhake; B. kaṇḍako.⁷ B. pañca.⁸ B. tasmī.⁹ B. ekadattā.¹⁰ C. sotena sadhim tena.¹¹ B. netam.¹² C. attano.¹³ B. tattha.

Idāni cakkhunā rūpaṃ passatīti kathā nāma hoti. Tattha cakkhunā rūpaṃ disvā 'ti vacanaṃ nissāya pasādacakkhum eva rūpaṃ passatīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsamghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi cakkhunā rūpaṃ passeyya rūpena rūpaṃ passeyyā 'ti codetum¹ rūpeṇa rūpaṃ passatīti ādim āha. Itaro rūpāyatanam saṃdhāya paṭikkhipitvā puna puṭṭho cakkhum eva saṃdhāya paṭijānāti.² Paṭijānātīti ettha assa adhippāyo. Passatīti mayam paṭijānaṃ saṃdhāya pucchāma na cakkhupasamhāramattam³ tasmā vadehi⁴ tāva kin te cakkumā rūpena rūpaṃ paṭijānātīti. Itaro purimanayen' eva paṭikkhipati c' eva paṭijānātīti ca. Atha naṃ evamsante rūpaṃ pi manoviññānaṃ apajjati tam⁵ hi paṭijānāti nāmā⁶ 'ti codetum rūpaṃ manoviññānaṃ 'ti āha. Itaro lesaṃ alabhanto paṭikkhipat' eva. Atthi cakkhussa āvajjana⁷ 'ti ādi. Yadi cakkhu paṭijānanatṭhena passati cakkhuviññānassa viya⁸ tassāpi āvaṭṭanāya⁹ bhavitabban 'ti codetum pucchati. Itaro yasmā na¹⁰ āvajjanapaṭibaddham¹¹ cakkhunā tam āvajjanānantaram uppajjati tasmā na h' evā¹² 'ti paṭikkhipati. Sotena saddam 'ti ādisu pi es' eva nayo. Idha bhikkhave bhikkhu cakkhunā rūpaṃ passatīti saṃbhārakathānayaena vuttam. Yathāpi usunā vijjhanto pi dhanunā vijjhatīti vuccati. Evam cakkhuviññānena passanto cakkhunā passatīti vutto. Tasmā asādhakam etam. Sesesu pi es' eva nayo.

CAKKHUNĀ RŪPAṃ PASSATĪTI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 9.

AṬṬHĀRASAMO VAGGO.

- ¹ C. adds : tvam. ² C. omits till saṃdhāya.
³ B. cakkhumasam°. ⁴ B. hi tehi. ⁵ B. °tīti hi.
⁶ B. paṭijānāmā 'ti. ⁷ C. ājānā ; B. vajjanā.
⁸ B. omits. ⁹ B. āvajjanāssa. ¹⁰ C. omits.
¹¹ B. °bandham. ¹² B. hetū.

Idāni kilesappahānakathā¹ nāma hoti. Tattha yasmā kilesappahānaṃ nāma atthi. Pahīnakilesassa ca atītā pi kilesā pahīnā ca² honti anāgatā pi paccuppannā pi tasmā³ atīte kilese jahati anāgate na⁴ pi paccuppanne na⁴ piti yesaṃ laddhi seyyathā pi ekaccānaṃ Uttarā-pathakānaṃ te saṃdhāya a tīte 'ti ādisu⁵ pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesā yathāpālim eva niyyātīti. Natthi kilesajahanā 'ti imasmim̐ pana paravādi-paṇhe yasmā kacavaram⁶ jahantassa kacavare⁶ chaddana-vāyāmo viya kilese jahantassa na atītādibhede su kilesesu vāyāmo atthi nibbānārammaṇe⁷ pana ariyamagge pavattīte kilesā anuppannā yeva na⁴ uppajjantīti pahīnā nāma honti. Tasmā na h' evā 'ti paṭikkhipati. Tena hi atīte kilese⁸ jahatīti ādi pana yasmā natthi kilesa-jahanā 'ti na vattabbaṃ tasmā⁹ atītādibhede pajahatīti chalena vuttaṃ.

KILESASAJAHANAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni suññatākathā nāma hoti. Tattha suññatā 'ti dve suññatā khandhānaṃ ca anattalakkhaṇaṃ nibbānaṃ ca tesu anattalakkhaṇaṃ tāva ekaccaṃ ekena pariyāyena siyā saṃkhārakkhandhapariyāpannaṃ nibbānaṃ apariyāpannaṃ eva imaṃ pana vibhāgaṃ agahetvā suññatā saṃkhārakkhandhapariyāpannā 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Animittā n 'ti sabbanimittarahitaṃ nibbānaṃ appaṇihito 'ti pi tass' eva nāmaṃ. Kasmā pan' etaṃ ābhatan 'ti

¹ B. 'jahana'. ² B. va. ³ B. vā. ⁴ B. omits.⁵ B. ādi. ⁶ B. gajavaram. ⁷ B. nipphanna.⁸ C. omits.⁹ C. yasmā.

Avibhajjavādivāde dosāropanattham. Yassa hi avibhajjitvā¹ ekamsen' eva suññatā saṃkhārakkhandhapariyāpannā 'ti laddhi. Tassa nibbānam pi saṃkhārakkhandhapariyāpannan 'ti āpajjati. Imassa dosassāropanattham animittam appanīhitan 'ti ābhatan.² Itaro tassa pariyaṇabhāvaṃ anicchanto paṭikkhipati. Sa m k h ā r a k k h a n d h o n a a n i c c o 'ti ādi nibbānasamkhātāya suññatāya aniccabhāvaṃ vāpattidosadassanattham vuttam. Saṃkhārakkhandhassa suññatāya³ 'ti yadi aññassa khandhassa suññatā aññakhandhapariyāpannasamkhārakkhandhasuññatāya⁴ pi sesakkhandhapariyāpannāya bhavitabban 'ti codanattham vuttam. Sa m k h ā r a k k h a n d h a s s a s u ñ ñ a t ā n a v a t t a b b ā 'ti ādi.⁵ Yadi saṃkhārakkhandhasuññatā⁶ sesakkhandhapariyāpannā na hoti. Sesakkhandhasuññatā⁷ pi saṃkhārakkhandhapariyāpannā nāma ahoṣīti paṭilomadassanattham vuttam. Suññam idaṃ bhikkhave saṃkhārā 'ti suttam parasamayato⁸ ābhatan.⁹ Tattha sa m k h ā r ā 'ti sabbe saṃkhārā aniccā 'ti āgatattāhāne viya pañca khandhā te ca¹⁰ attaniyasuññatā¹¹ suññatā¹² 'ti sāsanaṇvacaram¹³ hoti. Na virujjhati tasmā anuññatam. Yasmā pan' etam suññatāya saṃkhārakkhandhapariyāpannatam¹⁴ dipeti tasmā asādhakan 'ti.

SUÑÑATĀKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni sāmāññaphalakathā nāma hoti. Tattha magga-vithiyam pi phalasamāpattiyam pi ariyamaggassa vipākacittam sāmāññaphalam nāmā 'ti sakasamayā samniṭṭhānam yesam pana tathā¹⁴ agahetvā kilesappahānañ c' eva phalapattiñ¹⁵ ca sāmāññaphalam tasmā asaṃkhatan 'ti laddhi seyyathāpi Pubbaseliyaṇam te saṃdhāya pucchā

¹ B. avibhajjitvā.

² C. āhatan.

³ B. oṭā.

⁴ C. aññe khandhe.

⁵ B. ādissati.

⁶ B. oṭkhandhassa.

⁷ B. pasassamassato.

⁸ B. āgatam.

⁹ C. va.

¹⁰ C. attatta; B. oṇiyam.

¹¹ B. suññā.

¹² B. oṇavaram.

¹³ B. oṇhāvam.

¹⁴ C. panatthā.

¹⁵ B. phaluppattiñ.

sakavādisa paṭiñṇā itarassa. Sesam ettha heṭṭhāvuttanayattā yathā pālim eva niyyātīti.

SĀMAÑÑAPHALAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni pattikathā nāma hoti. Tattha yaṃ yaṃ paṭilābhati tassa tassa paṭilābho patti nāma sā ca asaṃkhata 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānañ ñeva te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiñṇā itarassa. Sesam idhāpi heṭṭhāvuttanayattā yathā pālim eva niyyāti. Na vattabban 'ti ādi yāya laddhiyā patti asaṃkhata 'ti maññati. Taṃ pakāsetuṃ vuttaṃ. Tattha sakavādi na h' eva vattabbe 'ti paṭikkhipanto¹ kevalaṃ pattiya rūpādi bhāvaṃ na sampaticchati. Na hi patti nāma koci dhammo atthi na² pana asaṃkhatabhāvaṃ anujānāti. Itaro pana paṭikkhepamatten' eva asaṃkhata 'ti laddhiṃ patitṭhāpeti. Sā ayoniso patitṭhāpitattā appatitṭhāpitā yeva 'ti.

PATTIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni tathatākathā nāma hoti. Tattha yesaṃ rūpādinaṃ sabbadhammaṇaṃ rūpādisabhāvatā saṃkhata tathatā nāma atthi. Sā ca saṃkhatesu rūpādisu apariyāpannattā asaṃkhata 'ti laddhi seyyathāpi ekaccānaṃ Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiñṇā itarassa sesam idhāpi heṭṭhāvuttanayattā pakāṣaṃ eva 'ti.

TATHATĀKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni kusalakathā nāma hoti. Tattha anavajjaṃ pi kusalaṃ itthavipākānaṃ³ pi anavajjaṃ nāma kilesavippayuttaṃ ayam nayo ṭhapetvā akusalaṃ sabbadhamme⁴

¹ B. °pento.

² B. tada.

³ B. idha vipākāṃ.

⁴ B. °dhammo.

bhajati. Itthavipākaṇ¹ nāma āyatim² āyati-uppattipavat-tesu itthaphalanipphādaṇ³ puññaṇ⁴ ayam nayo kusalattike ādipadam eva bhajati yesaṇ pana imaṇ vibhāgaṇ agahetvā anavajjabhāvamatten' eva nibbānaṇ kusalan 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṇ tesam itthavipākaṇ⁵ nibbānaṇa kusalatābhāvaṇ⁶ dīpetuṇ pucchā sakavādiṇa attano laddhivasena paṭiññā itarassa. Sesam idhāpi hetthāvuttanayattā uttānattham evā 'ti.

KUSALAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni accantaniyāmakathā nāma hoti. Tattha yesaṇ sakim nimuggo va hotiti suttaṇ nissāya. Atthi puthujjanassa accantaniyāmatā 'ti laddhi seyyathāpi ekaccānaṇ Uttarāpathakānaṇ. Te saṇdhāya pucchā sakavādiṇa paṭiññā itarassa. Mātughātakā 'ti ādi niyatamicchādiṭṭhikassa ca mātughātakādinaṇ ca samāne micchattaniyāme mātughātakādihi pi te accantaniyatehi bhavitabban 'ti codanattham vuttaṇ itaro niyatamicchādiṭṭhiko saṇkhārakhānuko⁷ bhavantare niyato va. Ime pana ekasmiṇ ñeva attabhāve 'ti laddhiyā na h' evā 'ti paṭikkhipati. Vicikicchā uppajjeyyā 'ti ayam⁸ niyato vā⁹ no¹⁰ vā 'ti evaṇ uppajjeyyā 'ti pucchati. Itaro anuppattikāraṇaṇ apassanto paṭijānāti. Anuppajjeyyā 'ti puṭṭho pana yaṇ diṭṭhiṇ āsevanto¹¹ niyāmaṇ okkanto tattha anuppattim saṇdhāya paṭijānāti. Tato pahinā 'ti puṭṭho maggena appahinattā paṭikkhipati diṭṭhiṇ ārabba asamudācārato¹² paṭijānāti. Atha naṇ yasmā pahānaṇ nāma vinā ariyamaggena natthi tasmā tassa vassen' eva codetuṇ sotāpattimaggena¹³ 'ti ādim āha. So ekamaggenāpi¹⁴ appahinattā paṭikkhipati. Puna kathamena

¹ B. idha.

² B. omits.

³ B. idha°.

⁴ B. suññaṇ.

⁵ C. oṭṭābhāvaṇ.

⁶ B. saṇsāra°.

⁷ C. āhidi.

⁸ C. omits.

⁹ C. ne.

¹⁰ C. aseva°.

¹¹ B. apa°.

¹² B. oḡgenāpattiti.

¹³ B. oti.

'ti putt'ho micchāmaggaṃ saṃdhāya akusaleṇā¹ 'ti āha. Ucchedaditṭhi uppajjeyyā² 'ti dutiyanīyāmapattim pucchati. Itaro yasmā ye pi te ukalāvassahaññā³ natthikavādā⁴ ariyavādā ahetuvādā 'ti vacanato tisso pi niyatamicchādītṭhiyo ekassa uppajjanti. Tasmā paṭijānāti Atha naṃ nanu⁵ nāma so accantaniyato⁶ 'ti codetum hañcīti ādim āha. Accantaniyatassa hi dutiyanīyāmo niratthako. N' uppajjeyyā⁷ 'ti pañhe yaṃ sassatadītṭhiyā sassatan⁸ 'ti gahitaṃ tad eva ucchijjissatīti gahetvā anuppattim saṃdhāya paṭijānāti. Pahīnā⁹ 'ti putt'ho maggena appahinattā paṭikkhipati. Vuttanayena anup-
pajjanato paṭijānāti. Sassatadītṭhi uppajjeyyā¹⁰ 'ti ādisu pi es' eva nayo. Sesam vicikicchāvāre vuttanayam eva. Na vattabān¹¹ 'ti pucchā sakavādissa tassa sut-
tassa atthitāya paṭiññā sakavādissa. Na pana so bhavan-
tare pi nimuggo va. Imasmiññeva hi bhave abhabbo so
taṃ dītṭhim pajahitum¹² 'ti ayam ettha adhippāyo. Tasmā
asādhakam etan¹³ 'ti. Sabbakālam ummujjivā¹⁴ nimujjati
ādi vacanamatte¹⁵ abhinivesaṃ akatvā attho pariyesitabbo
'ti dassanattam vuttan¹⁶ 'ti.

ACCANTANIYĀMAKATHĀ

NITṬHITĀ. 7.

Idāni indriyakathā nāma hoti. Tattha lokiyā saddhā
yeva nāma na saddhindriyam. Tathā lokiyam viriyam
sati samādhi paññā. Paññā yeva nāma na¹⁷ paññindriyan¹⁸ 'ti
yesam laddhi seyyathāpi Hetuvādānañ¹⁹ c' eva Mahimsāsa-
kānañ²⁰ ca te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa.
Natthi²¹ lokiyā saddhā²² 'ti ādi yasmā²³ lokiyā pi
saddhādayo va²⁴ dhammā āhipatiyatṭhena²⁵ indriyam na

¹ B. ukkatthakavassa rāññā.² B. ovāti.³ B. omits.⁴ B. oniyamo.⁵ B. uppajjivā.⁶ B. napajjana.⁷ C. omits.⁸ C. yasmim.⁹ C. ca.¹⁰ B. adhi.

saddhādīhi aññaṃ saddhindriyādi¹ nāma atthi. Tasmā lokiyaṇaṃ pi saddhādīnañ ñeva saddhindriyādibhāvadassanattamaṃ vuttaṃ. Atthi lokiyo mano 'ti ādi. Yathā te lokiya pi manādayo va dhammā manindriyādīni evaṃ lokiya saddhādayo pi saddhindriyādīnīti upamāya tass' eva 'tthassa vibhāvanattamaṃ vuttaṃ. Sesam ettha yathā pālīma eva niyyātīti.

INDRIYAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

EKŪNAVĪSATIMO VAGGO.

¹ C. oṃāni.

Idāni asaṃcicca kathā nāma hoti. Tattha anantariya-vatthūni nāma garūni bhāriyāni. Tasmā asaṃciccāpi¹ tesu vatthūsu vikopitesu anantariko² hotiti yesaṃ laddhi seyyathāpi ekaccānaṃ Uttarāpathakānaṃ. Te saṃdhāya a s a ṃ c i c c ā 'ti pucchā sakavādissa laddhivasena paṭiññā itarassa. Atha naṃ yasmā anantarikakammaṃ nāma kammāpathappattāya yadi ca asaṃciccakammāpathabhedo siyā avasesā pāṇātipātādayo pi asaṃcicca³ bhaveyyun 'ti codanattāya a s a ṃ c i c c a p ā ṇ a ṃ h a n t v ā 'ti ādim āha. Itaro tathārūpāya laddhiyābhāvena paṭikkhipati. Sesaṃ yathā pālim eva niyyātiti. Na v a t t a b b a ṃ m ā t u g h ā t a k o 'ti pucchā paravādissa.⁴ Roga-paṭikārādikāle asaṃcicca ghātāya saṃdhāya paṭiññā sakavādissa. N a n u m ā t ā j i v i t ā v o r o p i t ā 'ti pañhe hi⁵ pi asaṃcicca voropitāya saṃdhāya paṭiññā sakavādiss' eva. Adhippāyaṃ pana agahetvā h a ṇ c i t i laddhipaṭiṭṭhapanāya itarassa. Taṃ ayoniso paṭiṭṭhāpitattā appaṭiṭṭhitāya eva. Pitughātakādisu pi es eva nayo. Saṃghabhedake pana dhammasaññā⁶ saṃdhāya s a ṃ g h a b h e d o ā n a n t a r i k o 'ti pucchā sakavādissa saṃghasamaggāya bhedetvā⁷ kappāya nīrayamhi paccatīti vacanāya ayoniso gahetvā paṭiññā paravādissa. P u n a s a b b o 'ti saka-pakkhe⁸ dhammasaññā⁹ saṃdhāya paṭikkhipati para-pakkhe dhammasaññā⁹ saṃdhāya paṭijānāti. Dhammasaññāpañhadvaye¹⁰ pi es' eva nayo. N a n u v u t t a ṃ b h a g a v a t ā 'ti suttāya ekanten' eva dhammavādissa ānantarikābhāvadassanattāya¹¹ vuttāya. Āpāyiko nerayiko 'ti gāthāya¹² pi adhammavādī yeva adhippeto. Itaro pana adhippā-

¹ C. ti. ² C. o. ³ C. adds : pāṇā. ⁴ C. saka°.

⁵ B. omits. ⁶ B. saññi; C. saññā. ⁷ B. bhetvāna.

⁸ C. °kha. ⁹ B.—C. °ñi. ¹⁰ C. °naye.

¹¹ B. anantarika°. ¹² B. tatthāya.

yaṃ agahetvā laddhiṃ patitthāpeti.¹ Sā ayoniso patitthāpitattā appatitthitā yevā 'ti.

ASAMCICCAKATHĀ NITTHITĀ. 1.

Idāni nānakathā nāma hoti. Tattha duvidhaṃ nānaṃ lokiyaṇ ca lokuttaraṇ ca lokuttaralokiyasamāpattiññānaṃ² pi hoti.³ Dānādivasena pavattaṃ⁴ kammaṣa kaṭaṃ nānaṃ pi lokuttaraṃ saccaparicchedakaṃ⁵ maggañānaṃ pi phalañānaṃ pi. Imaṃ pana vibhāgaṃ akatvā sacca-paricchedakaṃ eva nānaṃ na itaraṃ tasmā natthi puthujanassa nānaṃ 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Hetuvādanam te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Paññā 'ti ādi nānaṃ eva ca na dassanattamaṃ vuttaṃ. Tenedaṃ⁶ dipeti. Yadi tassa nānaṃ natthi paññādayo pi natthi. Atha paññādayo⁷ atthi nānaṃ pi atthi. Kasmā paññādinam⁸ nānato anaññattā. Paṭhamajjhānaṃ 'ti ādi samāpattiññānadassanattamaṃ vuttaṃ. Dānaṃ daḍeyyā 'ti ādi³ kammaṣa kaṭañānassa⁹ dukkhaṃ paṭijānātīti lokuttaramaggañānaṃ eva dipeti na ca lokuttaraṃ eva nānaṃ 'ti.

NĀNAKATHĀ NITTHITĀ. 2.

Idāni nirayapālakathā nāma hoti. Tattha niraye nerayikakammān¹⁰ eva nirayapālarūpena¹¹ vaddhenti.¹² Natthi nirayapālā nāma sattā 'ti vesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi tattha nirayapālā na siyumaṃ kammakāraṇā¹³ pi na bhavēyyumaṃ kāraṇikesu¹⁴ hi satikāraṇā 'ti codetumaṃ

¹ B. °petvā. ² C. lokiyaṃ samāpatti°. ³ C. omits.

⁴ C. pavattitumaṃ. ⁵ B. sattā°; C. saccapaṭi°.

⁶ B. tenevā. ⁷ B. saññā°. ⁸ B. saññā°.

⁹ C. kaṭaṃ. ¹⁰ B. nerayaka°. ¹¹ B. °rūpavasena.

¹² B. sodhenti. ¹³ B. °rakā. ¹⁴ C. kāraṇiko.

natthi nirayesū 'ti ādim āha. Atthi manus-
sesū 'ti paccakkhena nāpanattham vuttam. Yathā hi
manussesu satikāraṇikesu kāraṇā evaṃ tattha pīti ayam
ettha adhippāyo. Atthi nirayesū 'ti pucchā sakavādisa¹
paṭiññā itarassa. Na² Vessabhū no pi ca pettirājā³ 'ti
paravādinā sakasamayato suttam ābhatam.⁴ Tam pana
sāsanāvacarikaṇa 'ti sakavādinā anuññātam. Tattha Ves-
sabhū 'ti eko devo pettirājā² 'ti pettivisaye peto mahiddhiko
Somādayo pākatakāyo⁵ ca. Idam vuttam hoti. Attano
kammehi ito panunnam paralokam pattam⁶ tam purisam
na ete Vessabhū-ādayo hananti. Yehi pana so kammehi⁷
tattha panunno tāni sakāni kammāni ss' eva⁸ nam tattha
hanantīti⁹ kammassa katam dīpeti na nirayapālānam
abhāvam. Sakavādinā pana tam enam bhikkhave 'ti
ābhatāni¹⁰ suttapadāni tattha¹¹ n' evā 'ti.

NIRAYAPĀLAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni tiracchānakathā nāma hoti. Tattha devesu Erā-
vaṇādayo devaputtā hatthivaṇṇam assavaṇṇam vikubbanti.
Natthi tattha tiracchānagatā. Yesam pana tiracchānavā-
ṇino devaputte disvā atthi devesu tiracchāgatā 'ti laddhi
seyyathāpi Andhakānam te samdhāya pucchā sakavādisa
paṭiññā itarassa. Atha nam yadi devayoniyam tirac-
chānagatā siyun 'ti tiracchānayoniyam pi devā siyun 'ti
codetum atthi tiracchānagatā tesū¹² 'ti ādim āha.
Kiṭṭhā 'ti ādi yesam so abhāvam icchatī te dassetum vut-
tam. Erāvaṇo 'ti pañhe tassa atthitāya paṭiññā sakavā-
disa. Na tiracchānagatāya. Hatthikkhandhā¹³ 'ti
ādi. Yadi¹⁴ tattha hatthiādayo siyum hatthikkhandhādayo
pi siyun 'ti codanattam vuttam. Tattha yāvasikā 'ti

¹ B. para°.² B. omits.³ B. °vācā.⁴ C. āharatam.⁵ B. pākato eva.⁶ C. vuttam.⁷ C. adds: ye.⁸ C. seva.⁹ B. mahanantīti.¹⁰ B. āga°.¹¹ B. nibhattān' evā.¹² B. °gatesū.¹³ B. °bandhā.¹⁴ C. omits.

yāvasadāya¹ k ā r a ṇ i k ā 'ti hatthācariyādayo.² Ye hi te nānāvidham kārāṇaṃ kareyyum. B h a t t a k ā r a k ā³ 'ti hatthiādinam bhattarandhakā. Na h' evā 'ti tathā anic-chanto patikkhipati.

TIRACCHĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni maggakathā nāma hoti. Yesaṃ pubbe va⁴ kho panassa kāyassa kammaṃ ājivo parisuddho⁵ hotīti idaṇ c' eva suttam sammāvācākammanantājivānaṃ ca cittavip-payuttam⁶ nissāya nippariyāyena pañcaṅgiko 'va maggo 'ti laddhi seyyathāpi Mahimsāsakānaṃ te samdhāya pañ-ca ṇ g i k o 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sam-māvācā maggaṅgaṇ⁷ ca na maggo 'ti ādi parasamayavasena vuttam. Parasamayasmim hi sammāvācādayo maggaṅ-gaṇ⁸ 'ti āgatā. Rūpattā pana maggo na hotīti vaṇṇitā. Sammādiṭṭhi maggaṅgan 'ti ādi maggassa amaggaṭā nāma natthīti dassanattam vuttam. Pubbe va kho pan'assā 'ti sutte parisuddhasīlassa maggabhāvanā hoti na itarassā 'ti āgamanīyapatipadāya visuddhabhāvadassanattam⁹ kāya-kammaṃ vacīkammaṃ ājivo suparisuddho hotīti vuttam. Na imehi vinā pañcaṅgikabhāvadassanattam.¹⁰ Ten' evāha. Evam assāyaṃ¹¹ ariyo aṭṭhaṅgiko maggo bhāva-nāpāripurim¹² gacchatīti. Sakavādinā āgatasuttam nītat-tham evā 'ti.

MAGGAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni nānakathā nāma hoti. Tattha dhammacakkap-pavattane dvādasākāraṃ nānaṃ samdhāya dvādasavat-thukam nānaṃ lokuttaran 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi

¹ B. yava°. ² C. hatthi°. ³ B. °ṇā. ⁴ B. omits.
⁵ B. suvi°. ⁶ B. adds : tam. ⁷ B. adds : sā.
⁸ C. maggahan 'ti; B. maggan. ⁹ B. visuddhi°. ¹⁰ B. °bhāvana°. ¹¹ B. °yatam. ¹² B. °suddhi.

Pubbaseliyāparaseliyānam te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ sace taṃ dvādasavattukaṃ dvādasahi maggañānehi bhavitabban 'ti codetum dvādasā 'ti ādim āha. Itaro maggassa ekattaṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Ekasmim¹ sacce saccañāna-kiccañānakatañānam vasena ñānanānattaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Dvādasasotāpattimaggā² 'ti ādisu pi es' eva nayo. Nanu vuttaṃ bhagavatā 'ti suttaṃ saddhiṃ pubbabhāgā-parabhāgehi ñānanānattaṃ dipeti. Na ariyapuggalassa³ dvādasañānam taṃ tasmā asādhakan 'ti.

ÑĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

VĪSATIMO VAGGO.

CATUTTHO⁴ PAṆṆĀSAKO⁴ NIṬṬHITO.⁴

¹ B. ekeka°.

² B. °gan.

³ B. °maggassa.

⁴ B. omits.

Idāni sāsana-kathā nāma hoti. Tattha tisso saṃgītiyo saṃdhāya sāsanaṃ navam katan 'ti ca atthi koci tathāgata-ssa sāsanaṃ navam karotīti ca labbhā tathāgatasāsanaṃ¹ navam kātun 'ti yesam laddhi seyyathāpi ekaccānaṃ Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya tisu pi kathāsu pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sa ti pa ṭ ṭ h ā n ā 'ti ādi sāsanaṃ nāma satipaṭṭhānādayo c' eva ariyadhammā kusalādīnaṃ ca desitā.² Tattha yena³ bhagavatā desitā satipaṭṭhānādayo ṭhapetvā te aññesaṃ vā satipaṭṭhānā-
dīnaṃ kārāṇena⁴ akusalādīnaṃ vā kusalādibhāvakārāṇena sāsanaṃ navakatam⁵ nāma bhaveyya. Kin tam⁶ evam katam kenaci atthi koci vā evam karoti. Labbhā vā evam kātun⁷ 'ti tisu pi pucchāsu codanattam vuttam. Sesam sabbattha yathā pālim eva niyyātīti.

SĀSANAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni avivittakathā nāma hoti. Tattha yassa puggalassa yo dhammo paccuppanno so tena avivitto nāmā 'ti idaṃ sakasamaye saṃniṭṭhānaṃ yasmā pana puthujjana-
tedhātukā dhammā aparīññātā tasmā so ekakkhaṇe yeva sabbehi pi tedhātukehi dhammehi avivitto 'ti yesam laddhi seyyathāpi tesaṃ ñeva te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Ph a s s e h i t i ādi sabbesam phassādi-
naṃ ekakkhaṇe pavattidosadassanattam vuttam. Sesam sabbattha uttānattham evā 'ti.

AVIVITTAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

¹ B. °gatassa.

² B. desanā.

³ B. ye.

⁴ B. kara°.

⁵ B. navam katam.

⁶ B. ti.

⁷ C. ñātun.

Idāni saṃyojanakathā nāma hoti. Tattha yasmā arahā¹ sabbam buddhavisayaṃ na jānāti. Tasmā tassa tattha avijjāvicikicchā hi appahinā 'ti bhavitabban 'ti saṃ-
 nāya atthi kiñci saṃyojanam appahāya arahattapattiti
 yesam laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya
 pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atthi kiñci
 s a k k ā y a d i t t h ī t i ādi arahato sabbasaṃyojanappahā-
 nadassanattam vuttam. S a b b a m b u d d h a v i s a y a n
 'ti pañhadvaye arahato sabbaññūtāñānābhāvena paṭisedho
 kato² na avijjāvicikicchānaṃ appahānena. Itaro pana
 tesam appahīnatam saṃdhāya t e n a h ī t i laddhim pati-
 tṭhapeti. Sā ayoniso patitṭhāpitattā appatitṭhitā hotiti.

SAMYOJANAKATHĀ NITṬHITĀ. 3.

Idāni iddhikathā nāma hoti. Tattha iddhi nām' esā
 katthaci ijjhati katthaci³ na³ ijjhati³ aniccādinam⁴ niccādi-
 karaṇe ekanten' eva⁵ ijjhati. Sabhāgasamṭati pana pari-
 vattetvā visabhāgasamṭatīkaraṇe vā sabhāgasamṭativasen'
 eva tappavattane⁶ vā yesam atthāya kayirati tesam
 puññādini kāraṇāni nissāya katthaci ijjhati.⁷ Bhikkhūnaṃ
 atthāya pāṇiyassa sappikhirādīkaraṇe viya⁸ mahādhātu-
 nidhāne dipādīnam cīrasamṭānappavattane⁹ viya cā¹⁰ 'ti
 idam sakasamayā samniṭṭhānam. Ayam¹¹ pana āyasmā
 Pilindavaccho¹² rañño pāsādam suvaṇṇan 'ti¹³ va adhi-
 mucchi¹⁴ tam nissāya yesam atthi adhippāya-iddhīti¹⁵ laddhi
 seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya atthi adhippā-
 y a - i d d h ī t i p u c c h ā s a k a v ā d i s s a . T a t t h a a d h i p p ā y o i d d h ī t i
 adhippāya-iddhi. Yathādhīppāyam ijjhanam iddhīti¹⁶ attho.

¹ C. °ham. ² B. tato. ³ B. omits. ⁴ B. °dini.

⁵ B. adds: na.

⁶ B. cidatadavattane.

⁷ B. icchati.

⁸ C. omits.

⁹ C. visa°.

¹⁰ C. vā.

¹¹ C. yaṃ.

¹² C. Pilindī°.

¹³ C. suvaṇṇavanne va.

¹⁴ C. adhimucchi; B. suvaṇṇan te va atthi pucchi.

¹⁵ C. laddhī ti.

¹⁶ C. adds: atthi.

Ā m a n t ā 'ti laddhimatte thatvā¹ paṭiññā itarassa.² Atha nam aniccānaṃ niccatāya³ anuyuñjitum niccapaṇṇā rukkhā hontū 'ti ādim āha. Sesam ettha uttānattham evā 'ti. Laddhipatitthāpane pi suvaṇṇaṇ ca paṇā sīti rañño puññupanissayena āsi na kevalaṃ therassa. Adhippāyen' eva tasmā asādhakan 'ti.

IDDHIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni buddhakathā nāma hoti. Tattha thapetvā tasmim tasmim⁴ kāle sarīravemattatam āyuvemattatam pabbhāve-mattatañ⁵ ca sesehi buddhadhammehi buddhānaṃ bud-dhehi hinātirekatā nāma natthi. Yesam pana avisesena ca⁶ atthiti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya atthi buddhānaṃ 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha nam buddhadhammehi anuyuñjitum satipatthānato 'ti ādim āha. Itaro tesam vasena hināti-rittataṃ apassanto paṭikkhipat' eva.

BUDDHAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni sabbadisākathā nāma hoti. Tattha catūsu disāsu heṭṭhā upari⁷ samantato lokadhātusaṃnivesaṃ⁸ sabba-lokadhātūsu ca buddhā atthiti attano vikappaṃ⁹ uppādetvā sabbadisāsu buddhā tiṭṭhantīti yesam laddhi seyyathāpi Ma-hāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Puraṭṭhimāyā 'ti puttḥo Sakyamuniṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Puna puttḥo laddhivasena aññaloka-dhātuyaṃ tthitaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Kin nāma' eso bhagavā 'ti ādi sace naṃ¹⁰ jānāsi nāmā 'ti¹¹ vasena nam kathehīti codanattham vuttam. Iminā upāyena sabbattha attho veditabbo 'ti.

SABBADISĀKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

- ¹ B. thapetvā. ² B. paravādisa. ³ B. ani°.
⁴ B. omits. ⁵ B. sabhā°. ⁶ B. eva.
⁷ B. uparihi. ⁸ C. omits. ⁹ B. vikabbasippaṃ.
¹⁰ C. ta naṃ. ¹¹ C. di.

Idāni dhammakathā nāma hoti. Tattha yasmā rūpādayo rūpādisabhāvena niyatā na taṃ sabhāvaṃ jahanti¹ tasmā sabbe dhammā niyatā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānañ c'eva ekaccānañ ca Uttarāpathakānaṃ te samdhāya sabbe dhammā 'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Atha naṃ sace te niyatā micchattaniyatā vā siyūṃ sammattaniyatā vā ito añño niyamo² atthiti codetūṃ micchattaniyatā ti³ ādim āha. Tattha vikkhepo ca paṭiññā ca paravādisa. Rūpaṃ rūpaṭṭhena⁴ 'ti ādi yen' atthena⁴ niyatā 'ti vadati tassa vasena codetūṃ vuttam. Tatrāyaṃ adhippāyo. Rūpaṃ hi rūpaṭṭhena niyatan 'ti rūpaṃ rūpaṃ eva na vedanādisabhāvaṃ 'ti adhippāyena⁵ vattabbam. Iti⁴ ito aññathā⁶ na vattabbam. Tasmā rūpaṭṭhato aññassa rūpassa abhāvā⁷ rūpasabhāvo hi rūpaṭṭho. Rūpasabhāvo ca⁸ rūpaṃ eva na rūpaṭṭho añño vedanādihi pan' assa nānattapaññāpanattham eso vohāro hoti. Tasmā rūpaṃ rūpaṭṭhena niyatan 'ti vuttam hoti. Niyatañ ca nāma micchattaniyatam vā siyā sammattaniyatam vā ito añño niyamo nāma natthiti. Atha kasmā paṭijānāti atthantaravasena. Rūpaṃ rūpaṭṭhena niyatan 'ti ettha hi rūpaṃ rūpaṃ eva na vedanādisabhāvaṃ 'ti ayam attho tasmā paṭijānāti. Ito aññathā pan' assa niyatattham natthiti. Puna ten' eva nayena codetūṃ micchattaniyatam 'ti ādim āha. Taṃ sabbam uttānattham eva. Tena hi rūpaṃ 'ti laddhi pi ayoniso patitthāpitattā appatitthitā va hotiti.

DHAMMAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni kammakathā nāma hoti. Tattha yasmā diṭṭha-dhammavedanīyādini diṭṭhadhammavedanīyatṭhādhi niyatāni. Tasmā sabbe kammā niyatā 'ti yesam laddhi seyyathāpi tesañ ñeva te samdhāya pucchā sakavādisa

¹ B. vinti. ² B. nāma natthiti. ³ B. pi.⁴ B. omits. ⁵ B. adds: na. ⁶ C. aññakathā.⁷ B. adds: ti.⁸ C. va.

paṭiññā itarassa. Diṭṭhadhammavedanīyatṭhena niyatan 'ti
 ettha diṭṭhadhammavedanīyaṃ diṭṭhadhammavedanīyaṃ ¹
 eva. Sace diṭṭhadhamme vipākaṃ dātuṃ sakkoti deti
 no ce ahosi kammaṃ nāma hotiti imam atthaṃ saṃdhāya
 paṭiññā sakavādissa micchattasammattaniyatavasena ²
 pan' ³ etam aniyatam ⁴ evā 'ti. Sabbam hetṭhāvuttanayena
 veditabban 'ti.

KAMMAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

EKAṬṬHATIMO VAGGO.

¹ C. omits.

² B. micchattaniyāma°.

³ B. na.

⁴ B. niya°.

Idāni parinibbānakathā nāma hoti. Tattha yasmā arahā sabbaññūvisaye¹ appahinasamyojano va parinibbāyati.² Tasmā atthi kiñci samyojanam appahāya parinibbānan 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānam. Te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha heṭṭhāvuttanayam evā 'ti.

PARINIBBĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni kusalacittakathā nāma hoti. Tattha yasmā arahā sativapullappatto parinibbāyanto pi sato sampajāno va parinibbāti tasmā kusalacitto parinibbātīti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānam te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha nam yasmā kusalacitto nāma puññābhisamkhārādisamkaraṇādivasena³ hoti. Tasmā⁴ ten' atthena codetum arahā puññābhisamkhāraṇa⁵ 'ti ādim āha. Sesam ettha yathā pālim eva⁶ niyyātīti. Sato sampajāno 'ti idam javanakkhaṇe kiriyasatisampajānavasena asaṃmohamaṇadīpanattham vuttam na kusalacittadīpanattham. Tasmā asādhakan 'ti.

KUSALACITTAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni ānañjakathā⁷ nāma hoti. Tattha bhagavā catutthajjhāne t̥hito parinibbāyīti sallakkhetvā arahā ānañje⁷ t̥hito parinibbāyatīti⁸ yesam laddhi seyyathāpi ekaccānam Uttarāpathakānam te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Pa k a t i c i t t e 'ti bhavaṅgacitte. Sabbe hi saññino⁹ sattā bhavaṅgacitte t̥hitā. Bhavaṅgapariyosānena

¹ B. °yena. ² B. °bbāti. ³ B. °khārā ti samkhānādi°.

⁴ C. tattha yasmā. ⁵ B. °tan. ⁶ C. adds : ttha.

⁷ B. ānañcā°; C. anañja°. ⁸ C. °yīti. ⁹ C. saññā.

cuticittena kālaṃ karonti iti taṃ¹ iminā atthena codetum
evam āha. Kiñcāpi catuvokārabhave arahato pakaticit-
taṃ pi ānañjaṃ² hoti. Ayaṃ pana pañho³ pañcavokāra-
bhavavasena uddhaṭo. Tasmā n o v a t a r e v a t t a b b e⁴
'ti āha. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

ĀNAÑJAKATHĀ⁵ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni dhammābhisamayakathā nāma hoti. Tattha
atitabhava sotāpannaṃ mātukucchiyaṃ vasitvā nikkhantaṃ
disvā atthigabbhaseyyāya⁶ dhammābhisamayō 'ti yesaṃ
laddhi seyyathāpi ekaccānaṃ Uttarāpathakānaṃ te saṃ-
dhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ
yadi tattha dhammābhisamayō atthi dhammābhisamayassa
kāraṇehi ettha⁷ desanādihi bhavitabban 'ti codetum a t t h i
g a b b h a s e y y ā y a d h a m m a d e s a n ā 'ti ādim āha.
P u t t a s s ā 'ti ādi bhavaṅgadvāraṃ⁸ saṃdhāya vuttaṃ.
Gabbhaseyyāya hi yebhuyyena bhavaṅgam eva pavattati⁹
ten' eva satto kiriyasamayapavattābhāvā sutto. Bhāvanā-
nuyogassa abhāvā paṃatto¹⁰ kammaṭṭhānaṃ pariggāhakā-
naṃ satisampajaññānaṃ abhāvā muṭṭhassati asaṃpajāno
nāma hoti. Tathārūpassa kuto dhammābhisamayō 'ti.

DHAMMĀBHSAMAYAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Acirajātānaṃ pana sotāpannānaṃ arahattappattiṃ¹¹
Suppavāsāya upāsikāya sattavassikaṃ gabbhaṃ disvā
atthi gabbhaseyyāya¹² arahattappattitī¹¹ ca supine ākāsa-
gamanādiṇi¹³ disvā atthi dhammābhisamayō 'ti ca atthi
tattha arahattappattitī ca. Idhā pi yesaṃ laddhi seyya-

¹ B. nam. ² C. ārajaṃ ; B. ānañcam. ³ C. pañhe.

⁴ C. obbo. ⁵ C. ana° ; B. āṇa°. ⁶ C. bhavaṅga°.

⁷ B. dhammaṃ. ⁸ B. °pāraṃ. ⁹ C. pavatti.

¹⁰ B. pava°. ¹¹ B. °ttuppa°. ¹² B. °yyassa.

¹³ B. °manāni.

thāpi tesaṇ ñeva te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiñṇā itarassa. Sesam ettha purimakathāsadisam evā 'ti.

SESĀPI ¹ KATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni avyākatakathā nāma hoti. Tattha atthi sā cetanā sā ca kho ² abbohārikā 'ti vacanato sabbam supinagatassa cittaṃ avyākatan 'ti yesam laddhi seyyathāpi ekaccoṇaṃ Uttarāpathakānaṃ yeva ³ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiñṇā itarassa. Sesam ettha yathā pālim eva niyyātīti. Supinagatassa cittaṃ abbohārikan 'ti idaṃ āpattiṃ saṃdhāya vuttam. Supinagatassa pi ⁴ pāṇātipātādivasena kiñcāpi akusalacittaṃ pavattati vatthuvikopanaṃ pana natthīti. Na sakkā tattha āpattiṃ saṃñāpetum ⁵ iminā kāraṇena taṃ abbohārikaṃ na avyākatattā 'ti.⁶

AVYĀKATAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni āsevanapaccayakathā nāma hoti. Tattha yasmā sabbe dhammā khaṇikā na koci muhuttaṃ pi ṭhatvā āsevanapaccayaṃ ⁷ āsevati nāma. Tasmā natthi kiñci āsevanapaccayatā. Āsevanapaccayatāya ⁸ uppannaṃ na kiñci atthīti yesam laddhi seyyathāpi tesaṇ ñeva te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiñṇā itarassa. Atha naṃ suttavaseṇ' eva saṃñāpetum ⁹ nanu vuttam bhagavatā pāṇātipāto 'ti ādi āgataṃ.¹⁰ Taṃ sabbam uttānattham evā 'ti.

ĀSEVANAPACCAYAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni khaṇikakathā nāma hoti. Tattha yasmā sabbe saṃkhatadhammā aniccā tasmā ekacittakkhaṇikā yeva. Samānāya hi aniccātāya eko lahu bhijjati eko cireṇā ¹¹ 'ti.

¹ B. tisso pi. ² C. sā va ko. ³ B. o' eva.

⁴ B. hi. ⁵ B. pa°. ⁶ C. pi. ⁷ C. °yā.

⁸ C. omits. ⁹ B. pa°. ¹⁰ B. ābha°. ¹¹ B. cetanā.

Ko¹ ettha niyamo 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubba-seliyāparaseliyānaṃ te saṃdhāya ekacittakkhaṇikā 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Citte² mahāpāthaviṭi ādisu tesam tathā saṃthānaṃ apa-ssanto paṭikkhipati. Cakkhāyatanaṃ 'ti ādi yadi sabbe ekacittakkhaṇikā bhaveyyuṃ cakkhāyatanādiṃ cakkhuviññānādihi saddhiṃ yeva uppajjitvā nirujjhey-yun 'ti codanattamaṃ vuttaṃ. Itaro pana antomātukucchiyaṃ gatasmiṃ³ pi ñānuppattiṃ⁴ saṃdhāya paṭikkhipati. Pavattaṃ saṃdhāya laddhivasena paṭijānāti. Sesam ettha uttānattamaṃ evā 'ti. Tena hi ekacittakkhaṇikā 'ti yasmā niccā na honti tasmā ekacittakkhaṇikā 'ti attano ruciyā kāraṇaṃ vadati. Taṃ avuttasadisam evā 'ti.

KHAṆIKAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

DVĀVĪSATIMO VAGGO.

¹ C. omits. ² B. adds: citte. ³ B. °kucchigatassa.

⁴ B. viññā°.

Idāni ekādhippāyakathā nāma. Tattha kāruṇṇena vā ekena adhippāyena¹ ekādhippāyo samsāre vā ekato bhavis-sāmā 'ti itthiyā saddhim buddhapūjādini² katvā paṇidhi-vasena eko adhippāyo assā 'ti ekādhippāyo. Evarūpo dvinnam janānam³ ekādhippāyo methuno dhammo paṭi-sevitabbo 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānañ c'eva Vetulyānañ ca te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesam ettha yathā pāḷim eva niyyātiti.

EKĀDHIPPĀYAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni arahantavaṇṇakathā nāma hoti. Tattha iriyāpa-thasampanne ākappasampanne pāpabhikkhū disvā arahan-tānam vaṇṇena amanussā methunam dhammam paṭi-sevantiti yesam laddhi seyyathāpi ekaccānam Uttarāpatha-kānam te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

ARAHANTAVAṆṆAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni issariyakāmakāritā kathā nāma hoti. Chaddanta-jātakādini saṃdhāya bodhisatto issariyakāmakāriyahetu-vinipātam gacchati gabbhaseyyam okkamati dukkarakāri-kam⁴ akāsi. Aparan⁵ tapam akāsi aññam satthāram uddisīti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānam. Te saṃdhāya pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesam paṭha-makathāya uttānattham eva. Dutiyakathāya iddhi⁶ mā 'ti yadi issariyakāmakāritāya hetu gaccheyya iddhiyā⁶ gac-cheyya⁶ na kammavasenā 'ti codanattham vuttam. Itaro pana paṭhamapañhe bhāvanāmayam saṃdhāya paṭikkhi-pati. Dutiyapañhe puññiddhim saṃdhāya paṭijānāti.

¹ B. omits.

² B. °dinam.

³ C. rūpānam.

⁴ B. °kāraṇam.

⁵ C. amaran.

⁶ C. omits.

Tatīyakathāya issariyakāmakāritāhetu nāma dukkara-kārikā micchādīṭṭhiyā kāriyati. Yadi ca so taṃ kareyya 'ssa tādini pi gaṇheyyā 'ti codanattamaṃ sassato loko 'ti ādi vuttam. Catutthakathāya pi es' eva nayo 'ti.

ISSARIYAKĀMAKĀRITĀKATHĀ

NĪṬṬHITĀ. 3.

Idāni rāgapatirūpakādīkathāyo nāma honti. Tattha mettākaraṇāmuditāyo saṃdhāya na rāgo rāgapatirūpako 'ti ca. Issāmacchariyakukkucchāni saṃdhāya na doso dosapatirūpako 'ti ca. Hasituppādaṃ saṃdhāya na moho mohapatirūpako 'ti ca dummaṅkūnaṃ puggalaṇaṃ niggaḥamaṃ pesalaṇaṃ bhikkhūnaṃ anuggaḥamaṃ pāpagarahitaṃ kalyāṇapasamsaṃ ¹ āyasmato Pilindavacchassa vasalavādaṃ bhagavato kheḷāsikavādaṃ ² moghapurisaavādaṃ ³ saṃdhāya kilesa kilesapatirūpako 'ti ca yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya sabbakathāsu ⁴ pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yasmā phassā dipatirūpakānaṃ phassādayo nāma natthi. Tasmā rāgā dipatirūpakānaṃ rāgādayo pi natthi codetum a t t h i n a p h a s s o 'ti ādim āha. Itaro tesaṃ abhāvā paṭikkhipati. Sesaṃ sabbattha uttānattham eva 'ti.

PATIRŪPAKATHĀ NĪṬṬHITĀ. 4.

Idāni aparinipphannakathā nāma hoti. Tattha dukkham eva hi saṃbhoti dukkhaṃ tiṭṭhati veti ⁵ ca ⁵ na aññatra dukkhā saṃbhoti naññaṃ dukkhā nirujjhatīti vacanaṃ nissāya dukkhañ ñeva parinipphannaṃ. Sesā khandhāyatana dhātu-indriyadhammā aparinipphannā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi ekaccānaṃ Uttarāpathakānaṃ c'eva Hetuvādānañ ca te saṃdhāya rūpaṃ aparinipphannaṃ ⁶ 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ sace rūpaṃ aparinipphannaṃ na ⁶ aniccādisabhāvaṃ

¹ C. °yasam.² B. kheḷasaṅka°.³ B. adds : ca.⁴ B. sabbadhā.⁵ C. ceti va canaṃ.⁶ C. omits.

siyā 'ti codetum rūpaṃ nāniccaṃ¹ 'ti ādim āha. Itaro tathārūpaṃ rūpaṃ apassanto paṭikkhipati. Sakavādi nānu rūpaṃ aniccaṃ 'ti ādivacanana tassa ekaladdhiṃ paṭisedhetvā dutiyaṃ pucchanto dukkhaṃ ñeva parinipphannaṃ 'ti ādim āha. Ath' assa taṃ pi laddhiṃ paṭisedhetum nānu ya²di² niccaṃ 'ti ādim āha. Tatrāyaṃ adhippāyo. Na kevalaṃ hi paṭhamasaccam eva dukkham. Yaṃ pana kiñci aniccaṃ taṃ dukkham evarūpaṃ ca aniccaṃ. Tasmā taṃ pi parinipphannaṃ iti yaṃ tvam vadesi rūpaṃ aparinipphannaṃ dukkhaṃ ñeva parinipphannaṃ 'ti taṃ no vata re vattabbe. Dukkhaṃ ñeva parinipphannaṃ 'ti. Vedanādimūlakādisu³ pi yojanāsu es' eva nayo. Dhammāyatanadhammadhātūsu pana ṭhapetvā nibbānaṃ sesadhammānaṃ vasena aniccataṃ veditabbā. Indriyāni aniccāṇ' evā 'ti.

APARINIPPHANNAKATHĀ

NITTHITĀ. 5.

Ettāvata ca :

Pannāsakehi catūhi tihi vaggehir⁴-eva ca saṃgahetvā kathā sabbā unatimsatibhedanā.⁵
 Kathāvatthuppakaraṇaṃ kathāmaggesu kovido yaṃ⁶ jino desayī tassa nitthitā atthavaṇṇanā.⁷
 Imaṃ terasamattehi⁸ bhāṇavārehi tantiyā ciraṭṭhitatthaṃ dhammassa saṃkhārontena taṃ⁹ mayā. Sampattam kusalaṃ tena loka yaṃ sanarāmaro¹⁰ dhammarājassa saddhammarasam evādhigacchatū 'ti.¹¹

KATHĀVATTHU-PPAKARAṆA-ATTHAKATHĀ

NITTHITĀ.

¹ B. anio. ² C. yada. ³ B. olikā°. ⁴ B. od.
⁵ B. unattimvāroḍanā. ⁶ C. ayaṃ. ⁷ B. omits.
⁸ B. vodasa°. ⁹ B. yaṃ. ¹⁰ B. pana bhamaro.
¹¹ B. C. oti.

Notes and Queries.

BY THE

REV. R. MORRIS, M.A., LL.D.

AGHA.

Childers offers no etymology of the word *a g h a* in the sense of 'sky,' 'air,' and quotes no texts to establish its usage, but see *Majjhima* p. 500; *Vim.* xvi. 1. *A - g h a*, I think, points to *Sk. k h a*, 'sky,' 'air,' through *a - k h a* with inorganic initial 'a.' The Jain *Prākṛit* has *k h a h a*.

ACCASARA.

"*Atisaro accasaro Mittavinda suṇohi me*" (*Jāt.* IV. p. 6).

The Commentary makes *accasara* a synonym of *atisara*, 'regretful,' 'remorseful;' but *accasara* occurs in *Saṃyutta* in the sense of 'mindful of a fault,' 'sorry.'

"*Tena kho pana samayena dve bhikkhū sampayojesum|| tatr' eko bhikkhu accasarā*" (xl. 3. 4. p. 239).

There is a variant reading, *accayasarā*, which seems to show that *acca* is here not *ati + a*, but a contraction of *accaya*, 'fault.'

AṆḌAKAVĀCA.

Prof. H. Kern thinks that *aṇḍakavāca* is a false reading for *kaṇḍakavāca* (see *Nogle Bemærking om enkelte vanskelige Pāli-Ordi Jātaka-Bogen af V. Fausbøll*, 1888), but as *aṇḍakā* occurs as an epithet of *vācā* in *Dham-*

masaṅgaṇi, 1343, we cannot treat it as a corruption of Sansk. kaṇṭaka or kaṇṭhaka, but must accept what we find in our Texts.

ANUPAKHAJJA.

In the "Pāli Text Society's Journal" for 1887, I connected anupakhajja with the root khād, 'to eat.' In Majjhima, No. 25, p. 151, we find a good example of the primary meaning of anupakhajja:—

"Imaṃ me nivāpaṃ nivuttaṃ migajātā aupakhajja mucchitā bhojāni bhujjissanti."

ABBHUM.

A certain woman saw a bhikkhu with a bowl made out of a human skull, and she cried out, "Abbhūṃ me pisāco vata man ti" (Cull. V. 10. 2; M. N. p. 448).

Buddhaghosa has the following note on abbhūṃ—
"abbhūṃ me te utrāsavacanam etaṃ."

The Prakṛits have in the same sense as abbhūṃ, the interjections avvo, abbo, ammo.

The Prakṛit ammo seems to stand for an original ambho or ambo.

Does abbhūṃ represent ābhūṃ from the interjections ā and bhuk?

The Sansk. adbhuta, Pāli abbhuta, is perhaps an attempt to coin an adjective out of the Prakṛit abbhūṃ.

AMHĀ.

In Aṅguttara III. 81. 2, a hypocritical follower of the mendicant order is compared to a she-donkey following a herd of kine and crying out, "I am a cow; I am a cow." The word here used for 'cow' is amhā, from a Sansk. ambhā, 'lowing' (root ambh, 'to resound'). It may, however, represent Sansk. mahā, 'a cow.'

ASSAKA.

"... puriso daliddo assako anāhiyo" (Majjhima,

No. 66, p. 450). Cf. “. . . ekacco daliddo a p p a s s a k o appabhogo” (Aṅguttara III. 99. 7).

A - s s a k a (= Sansk. a s v a k a, ‘not one’s own’) ‘having nothing of one’s own,’ ‘poor,’ ‘destitute.’ A - s a k k a would mean ‘weak,’ ‘powerless.’

ĀḤHIYA.

See extract under ASSAKA.

Ā ḥ i y a = ā ḍ h y a, Sansk. ā ḍ h y a, ‘well-born’; cf. Pāli ā ḥ h a k a = Sansk. ā ḍ h a k a. .

ĀRABHATI.

“Pāṇam ārabhati,” ‘to destroy life’ (Majjhima, p. 371).

In Sankrit ā r a b h a t i (root: rambh or rabh) does not mean ‘to destroy,’ but the noun ā r a m b h a signifies ‘killing,’ ‘injuring,’ as in Pāli. There is no reason why Pāli ā r a b h a t i should not have the sense of ‘to kill,’ arising out of the meaning of ‘to make an attempt upon,’ ‘to attack.’

UDDIYA, UDDIYĀNA.

In the Pāli Text Society’s Journal for 1887 I called attention to the above words, but was unable to offer any satisfactory explanation of them. They occur in Jāt. IV. p. 352.

“Kāsikāni ca vatthāni u d d i y ā n e ca kambale
‘te tattha bandhitvā yāvat’ icchimsu vāṇijā.”

U d d i y ā n a is explained in the Commentary by the hitherto unknown term u d d i y a. This does not in any way help us to get at the meaning or etymology of either of these perplexing terms. Sanskrit has no corresponding forms. The only words like them in meaning are u d i c y a (= u d d i y a) and u d i c i n a (= u d d i y ā n a), ‘northern,’ That this is probably the correct explanation will appear more clearly from the particulars:—

1. K ā s i k a v a t t h a is, we know, Benares cloth, Benares being the capital of the old Kāsi territory. Its

association with *kambala* would seem to show that this article ('a blanket made of goats' hair') was also a north-country product. "*Uddiya* (or *uddiyāna*) *kambala*" might be rendered 'a Nepaulese blanket.'

2. *Medhātithi*, a native of the Deccan, in a note on *Kuṭapa* (*Manu* III. 234), says:—"Kutapah . . . *udīcyesu kambala iti prasiddah*" (See *Burnell's* translation of *Manu* ed. Hopkins, Int. xli. note 2).

3. We here learn that *kambala* was a Northern term, and *Kullūka* explicitly renders *kuṭapa* by *Nepālakambala*, 'a Nepaul blanket.'

From the foregoing remarks the meaning of *uddiya* and *uddiyāna* is tolerably clear, but the phonetic process which connects them with Sanskrit *udīcyā* and *udīcinā* is not easily explicable, though the same may be said with respect to many other Pāli terms, *e.g.*, *Pāli ulloka*, 'a woollen blanket,' which corresponds in meaning, but not in form, to Sansk. *rallaka*.

KETU.

Childers has *ketu* only in the sense of 'sign,' 'banner.' It occurs in *Thera Gāthā*, v. 64, p. 10, in the sense of 'honour,' and with the meaning of 'wisdom.'

"*Dumavhayāya uppanno jāto paṇḍara-ketunā*
Ketuhā ketunā yeva mahāketum padhamsayīti."

He who was born of (the courtesan) *Ambapālī* by King *Bimbisāra*, abandoning (regal) honour, overcame even *Mara* by (his) wisdom.

TĀTĀ.

This term occurs in *Sum.* p. 229, in the phrase "*aghasa tātā*." The Editor suggests *tāṇā*, but the reading is quite right, for *tātā*, 'remover' = Sk. *trāṭṛi*, 'saviour.' Cf. Pāli *tāyati*.

DUBBH, DŪBH.

In *Dhātumañjusa* we find the root *dubh*, 'wishing to injure,' given as belonging to the *bhū* class of verbs, though *dūbhaṭi* never occurs in Pāli texts. What we do find is

dubbhati, which has the meaning here given to it in Jāt. I. p. 267 ; III. p. 211 ; Samyutta, pp. 85, 225.

Childers has no instances of *dubbhati*, though we find *dūbhī*, 'treacherous,' 'mischievous;' *dūbha*, 'treachery,' 'perfidy' (see Jāt. II. 271 ; Car. Pit. p. 88, l. 10 ; Jāt. I. p. 296, and cf. Petavatthu II. 9. 5. 8).

Childers, Fausböll, and Ed. Müller wrongly refer these forms to the root *druh* (= *drug*h), in Pāli *duh*, cf. *duhayati*, 'to injure,' given by Childers on the authority of Kaccāyana. As derivatives of *druh*, we have in Pāli *pantha-duhana* = *pantha-doha*, Dīgha v. 11 ; Sum. 296 ; and *mitta-ddū*, Samyutta, xl. l. 8, p. 225 ; Sutta Nipāta, v. 244, p. 43.

If *dubbhati* is not from *druh*, where are we to look for the source of it ? We must bear in mind that Sanskrit *ḍ* in contact with a labial often becomes *ṭ*, as Sk. *bhas* = Pāli *bhus* ('to bark,' Sum. p. 317 ; Jāt. IV. p. 182), Pāli *olubba* comes from *avalambh* or *avalamb*. From the Sansk. *dabh* or *dambh* we get *dabh-noti*, 'to seek to injure,' 'to hurt,' and this would become in Pāli, *dubbhati*.

Dr. Fausböll is perplexed about the length of the vowel in the derivatives *dūbhī*, *dūbha*, &c. It must be long, because it is a compensation for a double consonant ; cf. Pāli *kubbara*, 'pole of a carriage' = Sansk. *kūvara*.

In Sumaṅgala, p. 171, we find *addubba*, where the Burmese reading is *adrubba* ; cf. *adūbhāya* (Jāt. I. p. 180 ; Petavatthu II. 9, l. 8).

In Jāt. I. p. 262, we have *padubbhati*, not in Childers, which seems to stand for *padussati*, 'to sin against' (see Jāt. II. p. 126).

For *dūbhī*, *dūbha*, see Jāt. I. pp. 320, 412 ; II. pp. 71, 73 ; IV. pp. 41, 57 ; for *dubbhaka*, see Thera Gāthā, v. 214, p. 217.

There is an apparent puzzle in Jāt. III. p. 207, where *dūbhaka* is explained by *maṇipasāda*, 'a gem-palace.' Here *dūbhaka* is from Sk. *dambha*—(1) 'India's thunderbolt' or *vajra* ; (2) *maṇi* or 'diamond.'

There is also the root *duh*, 'to milk,' giving the derivatives *duhana* (Sutta Nipāta, v. 309), *duha* (Jāt. IV. p. 20), *dohi* (Majjhima, p. 220), not registered by Childers.

NILLACHITA.

"So 'ham tato cavitvā govāṇijakassa gāviyā jāto
Vaccho lākhātambo nillacchito dvādase mase"
(Therī Gāthā, v. 440).

"Sattāham jātakammaṃ mahākapi yūthapo nillacchesi" (Ib. v. 436).

"Nillacchesīti purisabhavassa lacchana-bhūtāni bijakāni nicchā[re]si nihari" (Commentary).

There is a variant reading (v. 440), *nilaccito*, which Dr. Trenckner would refer to *nirasta*, 'torn out,' but there is also the v. l. *nilañchesi*, which points to *nillañchesi*, from Sk. *nir-lacchati* (root *lacch* or *lañch*), 'to deprive of the marks of virility.' *Lacchana* in the Com. answers to Sk. *lañchana*, 'mark,' 'sign.' *Lākhātamba*, 'red and copper-coloured' = 'red and dun.' In Sk. *tambā* = *tāmra*, is a cow = Prakrit, *taṃvā* (Hala, p. 196). Compare our English 'black and tan,' as applied to a terrier dog.

NISSANDA.

Childers has *nissanda* only in the sense of 'consequence,' 'result' (see Jāt. I. 409; III. 429; IV. 16), but in Jāt. I. 425 it has the sense of 'droppings,' 'excrement,' cf. *sarira-nissanda* (Sum. p. 202).

PAṄGACĪRA.

This word occurs in the Brahmajāla Sutta in reference to some childish and unlawful sports.

The Commentary says: "... paṅgacīraṃ vuccati paṇṇa-nāḷikā. Taṃ dhamanti kīḷanti" (Sum. p. 86).

Paṅgacīra is a small pipe or whistle made of leaves according to Buddhaghosa.

Sanskrit gives us no clue to the etymology of *paṅga*;

but Marathi has *paṅgī* (representing an original *paṅgī*), 'a pipe.' I take *paṅga cīra* to stand for *cīra paṅga*, 'a pipe made of bark.' Cf. Pāli *hattha-kacchapaka* for *kacchapa-hatthaka*. See "The Tortoise Salutation," in "Notes and Queries," "Pāli Text Society's Journal" for 1887.

Vaṅkaka, in the same Sutta, 'a mimic ploughing,' seems to be a nasalized form of *vaṅkaka* from Sanskr. *vṛika*, Pāli, *vaṅka*, 'a plough.'

PAHAMṢITVĀ.

This word occurs in Jāt. I. p. 278 as the gerund of *prahṛish* ('to gladden,' 'cheer'). In Jāt. II. 102 it is used in the sense of 'to stroke,' 'rub,' and stands for *paghamṣitvā*. Childers takes it to be the desiderative of *han* (*jighāms*), but cf. *pagharati* = *paharati* (Jāt. III. 26).

PANNALOMA, PALLOMA.

"*Lomaṃ pātentī* (v. l. *pādentī*)," 'they became subdued or calm;' literally 'they caused their hair to fall.' See Cull. I. 6. 1; Majjhima, p. 443; and cf. *lomāni haṃsanti* (Sutta-vibhanga I. p. 8).

The Commentary explains *lomaṃ pātentī* by *pannalomā honti*. The term *pannaloma* occurs also in Cull. VII. 1. 6, and is opposed to *haṭṭhaloma* or *lomahaṭṭha*, 'having the hair erect,' in consequence of excitement produced by fear, joy, or wonder; and hence 'troubled, excited.' Here *panna* = 'fallen.'

In Majjhima, p. 17, Digha III. 1. 23, and Sum. p. 266 we find *palloma* as opposed to *lomahaṃsa*. It is a puzzling form, and its etymology is not quite clear.

It is quite possible that by a kind of dissimilation, not uncommon to Pāli, *pannaloma* might become *pallaloma*, and then by contraction *palloma*. Or it may be derived from *prārdraloma* = *pallaloma* = *palloma*. Cf. Pāli *alla*, 'wet, moist, soft;' and Sk. *ārdrahasta*. It might be connected with Sk.

p a r y a v a m a = p a l l a v a m a = p a l l o m a, 'hanging down.' Or we may look for a solution of the difficulty in the Sk. pralīnaloma through the Prakrit forms p a - a l l i a - l o m a = p a - a l l a - l o m ā = p a l l a - l o m a = p a l l o m a.

PUMATI.

The verb p u m a t i, 'to blow,' occurs in Jāt. I. p. 171-2, and is also found in the Āyāraṅgasutta, p. 61, under the form p h u m a i. In Marathi we find p h u ṅ k a n e m, 'to blow' (an instrument); cf. Sk. p h u t k r i, 'to blow.' Sanskrit has no such form as p h u m a t i, and we may perhaps be justified in referring it to the onomatopœic root s p u, 'to blow,' as seen in Sk. p h u t, p h ū t, 'interjection imitative of the sound of blowing or puffing.' Cf. Sk. p h u p p h u, 'panting,' 'gasping;' p u p p h u l a, 'flatulency;' p u p p h u s a, p h u p p h u s a, 'the lungs,' which are doubtless connected with Sk. p h u m p h u ā, 'interjection imitative of the sound made by the crackling of fire;' Prakrit p h u p p h u ā, p u p p h u ā, and p h u m p h u m ā (see Hala, p. 122).

BONDI.

B o n d i is explained by Childers as 'body' (Petavatthu IV. 3. 32). It occurs in Jāt. I. p. 503, for 'the body of an elephant;' it is used also for 'the body of a crocodile' in Jāt. III. p. 117. The original meaning was probably 'stock,' 'trunk,' from a root b u n d h (= b h u n d h), 'to bind.' Cf. Marāthī b u n d h ā, 'the stock of a tree;' Sk. b a n d h a, 'the body,' from root b a n d h (= b h a n d h). It is probably cognate with English 'body.'

MARUDVĀ.

"Vijja mānāsu marūdvāsu vijjamānesu kārīsu
Aññaṃ jiyam karissāma, alam ñeva purāṇiyā ti"
(Jāt. II. p. 115).

We see plainly that m a r u d v ā must refer to some material out of which *bow-strings* were made. The various Burmese readings are m u d u v ā k e s u, m u d ū s u. The

Commentary has *marucavākesu* for *maruvākesu* and *muduvākesu*, *mudukesu* (Burmese MSS.)

Bow-strings, we know, were made of the fibres of the *mūrvā* creeper. In Pāli the Sanskrit *mūrvā* is usually represented by *mubbā*, but instead of assimilation, we may have the insertion of a vowel (a, i, or u) to separate the conjunct consonants; and so *mūrvā* gives us (1) *mūruvā*, (2) *marūvā*, and (3) *marūdā*. The Burmese *muduvāka* stands for an original *muru-vāka*. The reading in the Jātaka-book should, I think, be *maruvā* for *mūruvā*.

YĀTHĀVATO.

Yāthāvato (not in Childers) signifies 'truly,' 'exactly,' and represents Sk. *yathāvat* with an inorganic *o*: Cf. Pāli *āpadā* and Sk. *āpad*. (See Therī Gāthā, p. 211, l. 10.)

VASSAKAMMA, VOSSAKAMMA.

Vassa-kamma (Dīgha I. 1. 27; Sum. p. 97), 'causing virility.' Here *vassa* = Sk. *varsha* (from root *vṛsh*). Cf. Sk. *varshadhara*, and Pāli *vassavara*, 'an eunuch.'

In *vossakamma*, 'making a man an eunuch,' *vossa* = *paṇḍaka*, from *vy-avassa* (= *vyassa*), from *arsha*, with *vi-ava* (from the root *ṛsh*).

VICAKKHU.

Vicakkhu (not in Childers) = Sk. *vicaksu*, 'perplexed.' *Yaṃ nunāhaṃ yena samaṇo Gotamo ten' upasaṅkameyyaṃ vicakkhu-kammāyā ti* (Saṃyutta IV. 2. 6, 7, pp. 112-3).

VESSANTARA.

In the long list of epithets applied to Buddha in *Majjhima*, No. 57, p. 386, we find *vessantara*,

which seems to correspond in meaning to Sanskrit *vaicvānara* ('benefiting all men,' an epithet of Agni); and as it is used in connection with *vimāla*, it probably means 'resplendent.'

ON THE TREATMENT OF SOME MIMETIC FORMS
IN PĀLI.

In my Translation of *Jātaka*, 322, III. p. 75 in the "Folk-lore Journal" I have compared *daddabha* in *daddabham karoti*, 'to make an awful noise,' with *Marāthi dhabadhaba*, 'imitative of the falling of water,' &c. Since then I have come across one or two other imitative words of this kind showing that there must have been in Pāli a form *dhabhadhabha* contracted to (1) *dhabhdhabha*, (2) *daddhabha*, (3) *daddabha*. We may even get from it a verb (denom.), *daddabhāyati*, and a noun, *daddabhāyana*.

In *Majjhima*, p. 128,* we meet with *sarasaram kātum*, 'to make a noise like *sarasara* in beating a skin.' In the ancient and modern Prakrits we find *sarasara* used 'in imitation of the rustling of a snake in motion and of the sound of slipping, gliding, &c.' In Pāli we have *sara-sara* contracted to *sassara* (= *sarsara*), as in *chinnassara*, 'giving out a broken or irregular sound of *sarasara*.' In the same text we find *bharabharām kātum*, 'to make the sound *bharabhara*,' 'in beating a skin;' and we have in *Marāthi* *bharabhara*, imitative of certain brisk sounds. This in Pāli becomes *babbhara*, for *bhabhbhara* = *bharbhara*.

* "Api nu so puriso amum bilārabhastam madditam . . . mudukam tūlinim chinnasassaram chinnababbharām kaṭṭhena vā kaṭhalena vā sara-saram kareyya bharabharām kareyyāti."

PARALLEL PASSAGES.

I.

“Nāratī sahatī dhīraṃ nāratī dhīraṃ sahati.”

(Aṅg. IV. 28. 3.)

“Nāratīṃ sahaī vīre (v. l. dhīre) vīre no sahatī ratīṃ.”

(Āyāraṅga-sutta * I. 2. 6, p. 12.)

Compare Majjhima Nikāya VI. p. 33 : “Aratisaho assaṃ na ca maṃ aratī sakeyya, uppannaṃ aratīṃ abhibhuyya abhibhuyya vihareyyaṃ ti.”

II.

“Seyyathāpi . . . aṅgārakāsu sādhipaporisā pūr’ aṅgārānaṃ vitaceikānaṃ vitadhūmaṇaṃ ” (Majjhima Nikāya XII. p. 74.) See Saṃyutta Nikāya XII. 63. 16, p. 99, where we have the false Burmese reading *vitacchi-kānaṃ*.

III.

“Anamatagge saṃsarato mahiṃ Jambudīpaṃ upanitaṃ
Kolattimattagūlikā mātāpituvā eva nappahonti.

Sara tinakattham sākāpalāsaṃ upanitaṃ anamataggato
Pituru caturaṅgulikā ghatikā pitupituvā eva nappahonti.”

(Therī Gāthā, vv. 498–9, p. 172; see Commentary,
p. 214–5.)

“Seyyathāpi bhikkhave puriso ’yaṃ imasmiṃ Jambudīpe
tinakattha-sākāpalāsaṃ tacchetvā ekajjhaṃ samharitvā
caturaṅgulaṃ caturaṅgulaṃ ghatikaṃ karitvā nikkhipeyya.

* The following are some Jaina terms that occur in Pāli:—*Khimsai* = Pāli *khimsati*; *Āyāraṅga-sutta*, p. 10); *Va ha m ti* (Ib. p. 73). The v. l. *ba m d ha m ti* seems to show that *va m b ha m ti* is the true reading, and that it is to be compared with the Pāli *va m b he ti*, sometimes printed *va m he ti*. *Viniṭṭhuniya* (Ib. p. 80) = Pāli *viniddhuniya*, ‘shaken.’ ‘*Ālittena vā piḍhena vā*’ (Ib. p. 85) = Pāli “*ārittena vā piyena vā*,” ‘with rudder or oar.’

Ayam me mātā tassa me mātu, ayam mātā ti. Apariyā-dinnā ca bhikkhave tassa purisassa mātā mātaro assu atha imasmim Jambudipe tinakatthasākhāpalāsam parikkhayam pariādānam gaccheyya || || ” (Samyutta XV. 1. 4).

“Seyyathāpi bhikkhave puriso imam mahāpathavim kolatthimattam kolatthimattam mattikāgūlikam (v. l. gūlikam) karitvā nikkhippeyya : Ayam kho me pitā tassa me pitu ayam pitā ti. Apariyādinā . . . tassa purisassa pitu pitaro assu. Athāyam mahāpathavī parikkhayam pariādānam gaccheyya ” (Ibid. xv. 2. 3).

IV.

“Ayam pajā tantakulajātā . . . muñjapabbhājābhutā ” (Samyutta XII. 60. 4. See Aṅguttara IV. 199. p. 214; Dipavaṃsa XII. 32, and note in Preface p. iv. to Aṅguttara pt. II.).

V.

OKILINĪ, OKIRINĪ.

Compare Samyutta XIX. 15 with Suttavibhaṅga I. p. 107, and see “Notes and Queries” in “Pāli Text Society’s Journal” for 1887.

VI.

SAÑJHAMBHARI.

“Tathā hi pana maṃ bhante bhikkhū samantā vācāya sannitodakena (? sannitodakena) sañjhambhariṃ akamsūti ” (Samyutta XXI. 9. 4).

“Atha kho te paribbājaka sarabham paribbājakam samantato vācāya sannitodakena sañjhambhariṃ akamsūti ” (Aṅguttara III. 64. 6).

Is the last word but one in the clauses quoted above connected with the root j r i m b h (or j a m b h) ? and does vācāya . . . akamsūti = ‘they let out upon (abused) him with a (foul) torrent of words ?

VII.

PALIKHAṆATI.

“Atha puriso . . . mūle chetvā palikhaṇeyya . . . pavāheyya” (Āṅguttara III. 69. 11).

. This passage occurs also in Saṃyutta XII. 55. 4, where the Editor has wrongly adopted the Burmese reading, palimkhaṇeyya.

[Appendix to Prof. Minayeff's edition of the
Kathāvatthu-Pakarana-Atthakathu.]*

PREFACE.

THE Commentary of the three books of Abhidhommapiṭṭara contains a history of the Buddhistic sects and a short exposition of their particular tenets. For the early history of Buddhism it is full of invaluable information, and may be read with great interest. Therefore it was thought possible to publish the commentary before the text. The present edition is based on two MSS. from the collection of the editor: C., a paper MS. from Ceylon; and M., a Burmese MS. from Mandalay.

J. M.

ST. PETERSBURG,
December, 1889.

CONTENTS.

MAHĀVAGGO.

	PAGE
1. Puggalakathā	7
2. Parihānikathā	35
3. Brahmācariyakathā... ..	39
4. Odhisokathā	42
5. Jahatikathā	42
6. Sabbamatthikathā	43
7. Atitaṃ khandhā 'ti ādikathā	50
8. Ekaccaṃ atthiṭi kathā	50
9. Satipatthānakathā	52
10. H' evatthikathā... ..	53

* Received too late for insertion at the right place.

DUTIGO VAGGO.

	PAGE
1. Parupāhāarakathā	54
2. Aññānakakañkhāparavitaranakathā	55
3. Vacibhedakathā	55
4. Dukkahāarakathā	56
5. Cittatthitikathā	57
6. Kukkulakathā	57
7. Anupubbābhisamayakathā	58
8. Vohāarakathā	59
9. Nirodhakathā	60

TATIYO VAGGO.

1. Balakathā	62
2. Ariyan 'ti kathā	63
3. Vimuttikathā	65
4. Vimuccamanakathā	65
5. Atthamakakathā	67
6. Atthamakassa indriyakathā	67
7. Dibbacakkhukathā	68
8. Dibbasotakathā	69
9. Yathākammupagataññanakathā	70
10. Saṃvarakathā	71
11. Asaññakathā	71
12. N'evasaññānāsaññāyatanakathā	72

CATUTTHO VAGGO.

1. Jihī 'ssa arahā 'ti kathā	73
2. Uppattikathā	73
3. Anāsavakathā	74
4. Samannāgatakathā	74
5. Upekkhāsamannāgatakathā	75
6. Bodhiyā buddho 'ti kathā	76
7. Lakkhanakathā... ..	77
8. Niyāmokkantikathā	78
9. Samannāgatakathā	79
10. Saṃyojanappāhankathā	79

PAÑCAMO VAGGO.

	PAGE
1. Vimuttikathā	80
2. Asekkhaññanakathā	80
3. Viparītakathā	81
4. Niyāmakathā	82
5. Paṭisaṃbhidākathā	83
6. Sammutikathā	84
7. Cittārammanakathā	81
8. Anāgatakathā	85
9. Pacuppannakathā	86
10. Phalaññanakathā	87

CHAṬṬHO VAGGO.

1. Niyāmakathā	89
2. Paṭiccasamuppādakathā	89
3. Saccakathā	90
4. Āruppakathā	91
5. Nirodhasamāpattikathā	91
6. Ākāsakathā	92
7. Ākāso sanidassano 'ti kathā	92
8. Pariyosānakathā	93

SATTAMO VAGGO.

1. Saṃgahakathā	94
2. Sampayuttakathā	94
3. Citasikakathā	95
4. Dānakathā	95
5. Paribhogamayapuññakathā	97
6. Itodinnakathā	99
7. Pathavikammovipākakathā	99
8. Jarāmaranavipāko 'ti kathā	101
9. Ariyadhammavipākakathā	102
10. Vipāko vipākadhammadhammo 'ti kathā	103

AṬṬHAMO VAGGO.

1. Jatikathā	105
2. Antarābhavakathā	106

	PAGE
3. Kāmaguṇakathā	107
4. Kāmakathā	109
5. Rūpadhātukathā	109
6. Arūpadhātukathā	109
7. Rūpadhātu-āyatanakathā	110
8. Āruppe rūpakathā	111
9. Rūpakamman 'ti kathā	111
10. Jīvitindriyakathā	112
11. Kammahetukathā	114

NAVAMO VAGGO.

1. Ānisamsakathā	115
2. Amatārammanakathā	116
3. Rūpaṃ sārammaṇan 'ti kathā	117
4. Anusayā anārammaṇā 'ti kathā	117
5. Nānaṃ anārammaṇan 'ti kathā	118
6. Atitārammanakathā	118
7. Vitakkānupatitakathā	118
8. Vitakkavipphārasaddakathā	119
9. Na yathācittassa vācā 'ti kathā	110
10. Na yathācittassa kāyakamman 'ti kathā	120
11. Atitānāgatasamannāgatakathā	120

DASAMO VAGGA.

1. Nirodhakathā	122
2. Rūpaṃ maggo 'ti kathā	123
3. Pañcaviññānasamaṅgissa maggakathā	123
4. Pañcaviññānā kusalā pīti kathā	125
5. Sābhogakathā	126
6. Dvīhi sīlehīti kathā	126
7. Sīlaṃ acetosikan 'ti	127
8. Na cittānuparivattikathā	127
9. Samādānahetukathā... ..	127
10. Viññatti sīlan 'ti kathā	127
11. Aviññatti dussīlan 'ti kathā	128

EKĀDASAMO VAGGO.

1. Tisso pi anusayakathā	129
---------------------------------	-----

	PAGE
2. Nānakathā	129
3. Nānam cittavippayuttan 'ti kathā	130
4. Idam dukkhan 'ti kathā	130
5. Iddhibalakathā	131
6. Samādhikathā	132
7. Dhammatthitatakathā	132
8. Aniccatakathā	133

DVĀDASAMO VAGGO.

1. Saṃvaro kamman ti kathā	135
2. Kammakathā	135
3. Saddo vipāko 'ti kathā	136
4. Saḷāyatanakathā	136
5. Sattakkhattuparama kathā	137
6. Kolamkola-ekahīgī ti kathā	137
7. Jīvitā voropanakathā	138
8. Duggatikathā	138
9. Sattamabhavikathā	139

TERASMO VAGGO.

1. Kappatthakathā	140
2. Kusalapaṭilābhakathā	140
3. Anantarāpayuttakathā	141
4. Niyatassa niyamokathā	143
5. Nivutakathā	144
6. Sammukhībhutakathā	144
7. Samāpanno assādetīti kathā	144
8. Asātarāgakathā	145
9. Dhammatanḥā avyākatā 'ti kathā	146
10. Dhammatanḥā na dukkhasamudayo 'ti kathā	146

CUDDASAMO VAGGO.

1. Kusalākusalapaṭisaṃdhānakathā	147
2. Saḷāyatanuppattikathā	147
3. Anantarapaccayakathā	148
4. Ariyarūpakathā	149

	PAGE
5. Añño anusayo 'ti kathā	149
6. Pariyuttānaṃ cittavippayuttan 'ti kathā ...	150
7. Pariyāpannakathā	150
8. Avyakatakathā	151
9. Apariyāpannakathā	151

PAÑÑARASAMO VAGGO.

1. Paccayakathā	152
2. Aññamaññapaccayakathā	152
3. Addhakathā	153
4. Khaṇalāyamuḥuttakathā	153
5. Āsavakathā	153
6. Jarāmaranakkathā	153
7. Saññāvedayitakathā	154
8. Dutiyasaññāvedayitakathā	154
9. Tatiyasaññāvedayitakathā	154
10. Asaññāsattūpikathā	155
11. Kammupacayakathā	156

SOḶASMO VAGGO.

1. Niggahakathā	158
2. Paggahakathā	158
3. Sukhānuppadānakathā	158
4. Adhigayha manasikārakathā	159
5. Rūpabetū 'ti kathā	160
6. Rūpaṃ sahetukan 'ti kathā	160
7. Rūpaṃ kusalākusalan 'ti kathā	160
8. Rūpaṃ vipāko 'ti kathā	161
9. Rūpāvacarārūpāvacaran 'ti kathā... ..	161
10. Rūparāgo rūpadhātupariyāpanno arūparāgo arū- padhātupariyāpanno	161

SATTARASAMO VAGGO.

1. Atthi arahato puññupacayo 'ti kathā ...	163
2. Natthi arahato akālamaccū 'ti kathā ...	163
3. Sabhaṃ idaṃ kammato 'ti kathā... ..	164

	PAGE
4. Indriyabaddhakathā	165
5. Thapetvā ariyamaggaṇ 'ti kathā	167
6. Na vattabbam saṃgho dakkhiṇam patigaṇhātīti kathā... ..	167
7. Na vattabbam saṃgho dakkhiṇam visodhetīti kathā	168
8. Na vattabbam saṃgho bhuñjatīti kathā ...	168
9. Na vattabbam saṃghassa dinnam mahapphalan 'ti kathā	169
10. Na vattabbam buddhassa dinnam mahapphalan 'ti kathā... ..	169
11. Dakkhiṇāvisuddhikathā... ..	170

ATTHĀRASAMO VAGGO.

1. Manussalokakathā	171
2. Dhammadesanākathā	171
3. Karuṇākathā	172
4. Gandhajātakathā	172
5. Ekamaggakathā	172
6. Jhānasamkantikathā	173
7. Jhānantarikakathā	174
8. Samāpanno saddam suṇātīti	175
9. Cakkhunā rūpaṃ passatītikathā	176

EKUṆAVĪSATIMO VAGGO.

1. Kilesajahanakathā	177
2. Suññatākathā	177
3. Sāmaññaphalakathā	178
4. Pattikathā	179
5. Tathatākathā	179
6. Kusalakathā	179
7. Accantaniyāmakathā	180
8. Indriyakathā	181

VĪSATIMO VAGGO.

1. Asaṃciccakathā	183
2. Nānakathā... ..	184

	PAGE
3. Nirayapālakathā	184
4. Tiracchānakathā	185
5. Maggakathā	186
6. Nānakathā... ..	186

EKAVĪSATIMO VAGGO.

1. Sāsanakathā	188
2. Avivittakathā	188
3. Saṃyojanakathā	189
4. Iddhikathā	189
5. Buddhakathā	190
6. Sabbadisākathā	190
7. Dhammakathā	191
8. Kammakathā	191

DVĀVĪSATIMO VAGGO.

1. Parinibbānakathā	193
2. Kusalacittakathā	193
3. Ānañjakathā	193
4. Dhammābhisamayakathā	194
5. Sesāpi kathā	194
6. Anyākatakathā	195
7. Āsevanapaccayakathā	195
8. Khaṇīkakathā	195

TEVĪSATIMO VAGGO.

1. Ekādhippāyakathā	197
2. Arahantavaṇṇakathā	197
3. Issariyakāmakāritākathā	197
4. Patirūpakathā	198
5. Aparinipphannakathā	198

INDEX.

NAMES OF SECTS.

Attānantikā, 6	Kassapika, 2, 3, 4 ; I. 8
Adhiccasamuppannikā, 6	Gokulikā, 2, 4 ; II. 6
Andhakā, I. 9, 10 ; II. 5, 7, 8, 9 ; III. 1, 2, 3, 5, 6, 7, 11, 12 ; IV. 8, 9, 10 ; V. 1, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10 ; VI. 1, 5, 7, 8 ; VII. 7, 8, 9, 10 ; VIII. 1, 5, 7, 8 ; IX. 1, 4, 5, 11 ; X. 1 ; XI. 4, 7, 8 ; XIII. 7 ; XIV. 5, 6, 7, 8, 9 ; XV. 11 ; XVI. 8, 9, 10 ; XVII. 1 ; XVIII. 4, 5, 6, 7 ; XIX. 2 ; XX. 3, 4 ; XXI. 4, 5, 7, 8 ; XXII. 1, 2 ; XXIII. 1, 3, 4	Cetiyavādā, 2, 4
Aparaseliyā, 5 ; I. 9 ; II. 1 ; XIII. 4 ; XIV. 2 ; XVI. 4 ; XX. 6 ; XXII. 8	Channāgarikā, 2, 4
Amarāvikkhepikā, 6	Theravādo, 2, 3, 4, 5
Asaññilāovā, 6	Diṭṭhadhammanibhānavādā, 6
Ucchedavādā, 6	Dhammaguttikā, 2, 4
Uttarāpathakā, IV. 1, 2, 3, 4, 6, 7 ; V. 2, 4 ; VI. 5, 6 ; IX. 3, 4, 6, 7 ; XI. 6 ; XII. 5, 8 ; XIII. 2, 3, 5, 8 ; XIV. 3, 4, 8, 9 ; XVI. 5 ; XVII. 11 ; XVIII. 3, 4, 5 ; XIX. 1, 5, 7 ; XX. 1 ; XXI. 1, 2, 7, 8 ; XXII. 3, 4, 5, 6, 7 ; XXIII. 2, 5	Dhammuttariyā, 2, 4
Ekaccasassatikā, 6	Nevasaññināsaññivādā, 6
Ekabbohārikā, 2, 4	Paññattivādā, 2, 4
	Pubbaseliyā, 5 ; I. 9 ; II. 1, 2, 3, 4 ; VI. 2, 3 ; VIII. 2, 3, 4, 10, 11 ; IX. 2, 8, 9, 10 ; XI. 3 ; XII. 7 ; XIII. 4, 9, 10 ; XIV. 2 ; XVI. 4 ; XVIII. 8 ; XIX. 2, 3 ; XX. 6 ; XXII. 8
	Bāhulikā, 2
	Bahussutikā, 2, 4
	Bhadrāyānikā, 2, 4 ; II. 7
	Mahāsaṃgītikā, 3
	Mahāsaṃghikā, 2, 3 ; I. 2 ; X. 2, 3, 5, 6, 7, 9, 10, 11 ; XI. 1, 2, 5 ; XII. 1, 2, 3, 4 ; XIV. 1 ; XV. 1, 2, 6 ; XVI. 1 ; XVIII. 9 ; XXI. 3, 6
	Mahimsāsakā, 2, 4 ; II. 9 ; VI. 2, 6 ; VIII. 9 ; X. 2 ; XVI.

7 ; XVIII. 6 ; XIX. 8 ; XX. 5	Sabbatthivādā, 2, 4 ; I. 2. 6 ; II. 7 ; XI. 6
Rajagirikā, 5 ; I. 9 ; VII. 1, 2, 3, 4, 5, 6 ; XIII. 1 ; XV. 9 ; XVII. 2, 3	Sammitiyā, 2, 4 ; I. 1, 2, 3, 4, 5 ; II. 7 ; III. 5, 7 ; VII. 5 ; VIII. 2, 7, 9, 10, 11 ; X. 2, 10 ; XI. 1 ; XIV. 7 ; XV. 11 ; XVI. 7, 8 ; XVIII. 7
Vajjiputtakā, 2, 3, 4 ; I. 1, 2 Vājiriyā, 5 Vibhajjavādī, 6 Vetulyakā, XVII. 6, 7, 8, 9, 10 ; XVIII. 1, 2 ; XXIII. 1	Sassatavādino, 6 Siddhatthikā, 5 ; I. 9 ; VII. 1, 2, 3, 4, 5, 6 ; XVII. 2, 3 Suttavādā, 3, 4
Samkantikā, 3, 4 Saṇṇivādā, 6	Hetuvādā, XV. 5, 7, 8, 10 ; XVI. 3 ; XVII. 4, 5 ; XIX. 8 ; XX. 2 ; XXIII. 5 Hemavatakā, 5

SUBSCRIBERS TO THE PĀLI TEXT SOCIETY.

1. FIVE GUINEAS. (FOR SIX YEARS.)

- 1 Thomas Ashton, Esq., Manchester (for Owens College).
- 2 Balliol College, Oxford.
- 3 The Bangkok Royal Museum, Siam.
- 4 Cecil Bendall, Esq., British Museum.
- 5 and 6 The Asiatic Society of Bengal, Calcutta. (2 copies.)
- 7-12 The Chief Commissioner of British Burma.
(6 copies.)
- 13 The Calcutta University (Thacker).
- 14 L. T. Cave, Esq., 13, Lowndes Square, S.W.
- 15 The Ceylon Branch of the Royal Asiatic Society.
- 16 William Emmette Coleman, Esq., Chief Quartermaster's Office of San Francisco, California, U.S.
- 17 R. D. Darbishire, Esq., 26, George Street, Manchester.
- 18 Professor T. W. Rhys Davids, Ph.D., LL.D., 3, Brick Court, Temple, E.C.
- 19 Levi H. Elwell, Esq., Amherst College, Mass., U.S.A.
- 20 Donald Ferguson, Esq., "Ceylon Observer" Office, Colombo.
- 21 H. T. Francis, Esq., Gonville and Caius College, Cambridge.
- 22 Oscar Frankfurter, Esq., Ph.D., Bangkok, Siam.
- 23 Ralph L. Goodrich, Esq., Clerk of the United States Court, Little Rock, Arkansas, U.S.
- 24 Charles E. Grant, Esq., Fellow of King's College, Cambridge.
- 25 Dr. Edmond Hardy, Heppenheim, Hesse-Darmstadt.
- 26 Ralph Heap, Esq., Temple, London, E.C.
- 27 Professor Hillebrandt, Breslau.
- 28 W. W. Hunter, Esq., C.I.E., LL.D., etc., Calcutta.
- 29 The Indian Institute, Oxford.
- 30 Professor Jolly, The University, Würzburg.
- 31 Professor C. R. Lanman, Harvard University, Cambridge, Mass., U.S.
- 32 Dr. Bruno Lindner, The University, Leipzig.
- 33 The Manchester New College, 20, Gordon Square, W.C.

- 34 Professor Max Müller, Oxford.
- 35 The Manchester Literary and Philosophical Society, 36,
George Street, Manchester.
- 36 The Manchester Free Reference Library.
- 37 The Rev. R. Morris, M.A., D.C.L., Wood Green, N.
- 38 Moungh Hpo Mhyin, Esq., Rangoon.
- 39 The Münster University Library (Asher).
- 40 Professor Bunyiu Nanjio, the University, Tokio, Japan.
- 41 R. A. Neil, Esq., Fellow of Pembroke College, Cambridge.
- 42 S. d'Oldenbourg, Wasili Ostroff, 49, Szedni Prospect,
St. Petersburg.
- 43 W. P. Price, Esq., Tibberton Hall, Gloucester, Reform
Club, S.W.
- 44 W. H. Denham Rouse, Esq., Christ's College, Cambridge.
- 45 Professor Sayce, Oxford.
- 46 M. Emile Senart, de l'Institut, 16, Rue Bayard, Paris.
- 47-55 At the Siamese Legation, 23, Ashburn Place, W. :—
H.R.H. Prince Sonapandit, Bangkok, Private Secretary
to H.M. the King of Siam. (3 copies.)
H.R.H. Prince Swasti Prawatti, Bangkok.
Phya Damrong Raja Bolakhan (Secretary to the Lega-
tion).
Luang Vissessali, Esq. (Attaché to the Siamese Legation).
Nai S'Art (Military Attaché at Paris).
Nai Wonge (Civil Assistant at Paris).
Nai Pleng, Esq., c/o H.R.H. Prince Bijilprijakoru,
Bangkok.
- 56 Professor Maurice Straszewski, Krakau.
- 57 The Strasburg University Library (Trübner).
- 58 S. A. Strong, Esq., 1, Priory Grove, South Kensington, S.W.
- 59 Professor C. H. Tawney, Calcutta (H. S. King & Co).
- 60 K. T. Telang, Esq., High Court, Bombay.
- 61 Henry C. Warren, Esq., 67, Mount Vernon Street,
Boston, Mass., U.S.
- 62 T. Watters, Esq., H.M. Consular Service, China (Nutt).
- 63 W. B. Weeden, Esq., Providence, Rhode Island, U.S.
- 64 Professor Dr. Ernst Windisch, The University, Leipzig.
- 65 The City Free Library, Zürich.

2. SUBSCRIBERS OF ONE GUINEA.

(To Dec. 31st, 1887.)

[Now that the stability of the Society is practically assured, the advantage of subscribing five guineas is earnestly commended to subscribers—the advantage, that is, not only to themselves of trouble saved, and of one year's subscription gained, but also to the Society of cash in hand, and of the difficulty and expense of collecting yearly subscriptions avoided.]

- 1 The Amsterdam University Library.
- 2 The Astor Library, New York, U.S.
- 3 M. A. Barth, 5, Rue du Vieux Colombier, Paris.
- 4 The Batavia Society of Arts and Sciences, Batavia, Island of Java.
- 5 Professor Bhandarkar, Dekkan College, Poona.
- 6 The University Library, Berlin (Asher).
- 7 The Royal Library, Berlin (Asher).
- 8 Syed Ali Bilgrāmi, Hyderabad, Dekkan, India.
- 9 Professor M. Bloomfield, Johns-Hopkins University, Baltimore, Maryland, U.S.
- 10 The Bodleian Library, Oxford.
- 11 The Bombay Asiatic Society (Trübner).
- 12–21 The Bombay Government. (10 copies.)
- 22 The Public Library, Boston, Mass., U.S.A. (Trübner).
- 23 E. L. Brandreth, Esq., 32, Elvaston Place, Queen's Gate, S.W.
- 24 The Breslau University Library (Asher).
- 25 The Rev. Stopford Brooke, 1, Manchester Square, W.
- 26 The Brown University Library, Providence, Rhode Island, U.S.
- 27 Professor Bühler, 27, Cottage Gasse, Währing, Vienna.
- 28 The University Library, Cambridge.
- 29 Professor J. E. Carpenter, Leathes House, 19, Fitz-John's Avenue, N.W.
- 30–49 The Ceylon Government. (20 copies.)

- 50 The Copenhagen University Library.
- 51 Professor Cowell, 10, Scrope Terrace, Cambridge.
- 52 The University Library, Edinburgh.
- 53 Professor Fausböll, 46, Smale-gade, Westerbro, Kopenhagen, W.
- 54 M. Léon Feer, Bibliothèque Nationale, Paris.
- 55 The Göttingen University Library (Asher).
- 56 The Harvard College Library, Cambridge, Mass., U.S.
- 57 The Heidelberg University Library.
- 58 J. F. Hewitt, Esq., Devoke Lodge, Walton-on-Thames.
- 59-63 The India Office. (5 copies.)
- 64 The Johns-Hopkins University, Baltimore, Maryland, U.S.
- 65 Professor Jolly, The University, Würzburg.
- 66 K. F. Köhlers Antiquarium, Seeburgstrasse, Leipzig.
- 67 The Königsberg University Library.
- 68 Kanow Sten, Esq., Christiania, Sweden.
- 69 Professor Ernst Kuhn, 32, Hess Strasse, München.
- 70 The Leiden University Library.
- 71 The Liverpool Free Library.
- 72 Professor Ch. Michel, Ghent University, Belgium.
- 73 Professor Minayeff, The University, St. Petersburg.
- 74 The Royal Library, München (Asher).
- 75 The Bibliothèque Nationale, Paris (Sampson Low and Co.).
- 76 Ecole des Hautes Etudes, Paris.
- 77 The Peabody Institute, Baltimore, Maryland, U.S.
- 78 Professor Pischel, The University, Halle.
- 79 Dr. Edward D. Perry, Columbia College, New York City, U.S.
- 80 Robert A. Potts, Esq., 26, South Audley Street, W.
- 81 and 82 His Excellency Prince Prisdang (Siamese Minister to Germany), 28, Ashburn Place, W. (2 copies.)
- 83 Professor Rost, India Office Library, S.W.
- 84 Professor Roth, The University, Tübingen.
- 85 Vincent A. Smith, Esq., Bengal Civil Service, India.
- 86 The University Library, St. Petersburg (Trübner).

- 87 Mdle. Moquin-Tandon, Château de Pauliac, par Saverdun, Ariège.
- 88 Professor Teza, The University, Pisa.
- 89 Professor Tiele, Leiden.
- 90 V. Trencker, Esq., 34, Frederiksborg Gade, Copenhagen.
- 91 Messrs. Trübner, Ludgate Hill, E.C.
- 92 The Tübingen University Library.
- 93 Professor William J. Vaughan, Vanderbilt University, Nashville, Tennessee.
- 94 Professor Sir Monier Monier-Williams, Merton Lea, Oxford.
- 95 Dr. Williams' Library, Grafton Street, W.C.
- 96 Sydney Williams, Esq., 14, Henrietta Street, W.C.
- 97 Dr. H. Wenzel, 8, Upper Woburn Place, W.C.
- 98 The Würzburg University Library.
- 99 Luang nai Tej (Secretary to the Siamese Legation), 49, Rue de la Siam, Paris.
- 100 Khaon Patibhandhichit (Attaché to the Siamese Legation), 49, Rue de la Siam, Paris.

ACCOUNTS, 1889.

RECEIPTS, 1889.		EXPENDITURE, 1889.	
	£ s. d.		£ s. d.
Balance in hand January 1, 1889	... 251 5 8	Loss by Exchange... 1 3 5
75 Subscriptions of One Guinea 78 15 0	Purchase of MSS. 42 4 0
14 Subscriptions of Five Guineas	... 78 10 0	Printing 229 2 1
Interest from the Bank 4 7 5	Editor 17 0 0
Dividends 6 4 4	Postage 1 17 0
		Binding 6 17 6
		Publisher's Charges (two years) 80 4 9
		Balance in hand 85 3 8
	<u>£414 2 5</u>		<u>£414 2 5</u>
Balance in hand January 1, 1890	... £85 3 8		

PALI TEXT SOCIETY.

Texts Already Published.

[The first part of the *Āṅguttara*, published separately in 1882, and the *Sutta Nipāta*, presented to the subscribers for 1885, are already out of print; and only a small number of copies of the other issues for 1882 and 1883 are in hand.]

NAME OF TEXT.	YEAR.	EDITOR.
1.* <i>Anāgata Vaṇsa</i> ...	1886	Prof. Minayeff.
2. <i>Āṅguttara</i> , Part I. ...	1885	Dr. Morris.
3. „ Part III ...	1888	Dr. Morris.
4.* <i>Abhidhammattha Saṅgaha</i> ...	1884	Prof. Rhys Davids.
5. <i>Āyāraṅga Sutta</i> ...	1882	Prof. Jacobi.
6. <i>Udāna</i> ...	1885	Dr. Paul Steinthal.
7. * <i>Kathā Vatthu Pakaraṇa</i> } <i>Aṭṭhakathā</i> ...	1889	Prof. Minayeff.
8.* <i>Khudda- and Mūla-Sikkhā</i> ...	1883	Dr. Ed. Müller.
9.* <i>Gandha Vaṇsa</i> ...	1886	Prof. Minayeff.
10. <i>Cariyā Pitaka</i> ...	1882	Dr. Morris.
11.* <i>Chakesa Dhātu Vaṇsa</i> ...	1885	Prof. Minayeff.
12.* <i>Tela Katāha Gāthā</i> ...	1884	{ Gooneratne, Mudaliyār.
13. <i>Thera Gāthā</i> ...	1883	Prof. Oldenberg.
14. <i>Theri Gāthā</i> ...	1883	Prof. Pischel.
15.* <i>Dāṭhā Vaṇsa</i> ...	1884	Prof. Rhys Davids.
16. <i>Dhamma Saṅgaṇi</i> ...	1885	Dr. Ed. Müller.
17. <i>Dīgha Nikāya</i> , Vol. I. ...	1889	{ Prof. Rhys Davids & Prof. Carpenter.
18.* <i>Pajja Madhu</i> ...	1887	{ Gooneratne, Mudaliyār.
19.* <i>Pañca Gaṭi Dīpana</i> ...	1884	M. Léon Feer.
20. <i>Puggala Paññatti</i> ...	1883	Dr. Morris.
21. <i>Peta Vatthu</i> ...	1889	Prof. Minayeff.

NAME OF TEXT.	YEAR.	EDITOR.
22. Buddha Vaṇsa ...	1882	Dr. Morris.
23. Majjhima Nikāya, Part I. ...	1887	Mr. V. Trenckner.
24. Saṃyutta Nikāya, Part I. ...	1884	M. Léon Feer.
„ Part II. ...	1888	M. Léon Feer.
25.*Saddhammopāyana ...	1887	Dr. Morris.
26.*Sandesa Kathā ...	1885	Prof. Minayeff.
27.*Sīmā Vivāda Vinicchaya Kathā	1887	Prof. Minayeff.
28. Sutta Nipāta, Part I. ...	1884	Prof. Fausböll.
29. Sumaṅgala Vilāsini, Part I....	1886	{Prof. Rhys Davids & Prof. Carpenter.
30. Vimāna Vatthu ...	1886	{Gooneratne, Muda- liyar.

* Those texts marked with an asterisk appeared in the Journal.

The Gresham Press,
UNWIN BROTHERS,
CHILWORTH AND LONDON.

**This book is due on the last date stamped below, or
on the date to which renewed.
Renewed books are subject to immediate recall.**

LD 21-50m-8,'57
(C8481s10)476

General Library
University of California
Berkeley

535937

PK 4541

P4

r.21

UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY

PALI TEXT SOCIETY.

Texts Already Published.

[The first part of the *Anguttara*, published separately in 1880, and the *Sutta Nipāta*, presented to the subscribers for 1885, are already out of print; and only a small number of copies of the other issues for 1882 and 1883 are in hand.]

NAME OF TEXT.	YEAR.	EDITOR.
1.* <i>Anāgata Vaṇsa</i>	1886	Prof. Minayeff.
2. <i>Anguttara</i> , Part I.	1885	Dr. Morris.
3. " Part III.	1883	Dr. Morris.
4.* <i>Abhidhammattha Saṅgaha</i> ...	1884	Prof. Rhys Davids.
5. <i>Āyāraṅga Sutta</i>	1882	Prof. Jacobi.
6. <i>Udāna</i>	1885	Dr. Paul Steinthal.
7. * <i>Kathā Vatthu Pakarana</i> } <i>Atthakathā</i>	1889	Prof. Minayeff.
8.* <i>Khuḍḍa- and Mūla-Sikkhā</i> ...	1883	Dr. Ed. Müller.
9.* <i>Gandha Vaṇsa</i>	1886	Prof. Minayeff.
10. <i>Cariyā Pitaka</i>	1882	Dr. Morris.
11.* <i>Chakessa Dhātu Vaṇsa</i> ...	1885	Prof. Minayeff.
12.* <i>Tela Kaṭṭha Gāthā</i>	1884	{ Gooneratne, Mudaliyār.
13. <i>Thera Gāthā</i>	1883	Prof. Oldenberg.
14. <i>Therī Gāthā</i>	1883	Prof. Pischel.
15.* <i>Dāthā Vaṇsa</i>	1884	Prof. Rhys Davids.
16. <i>Dhamma Saṅgaṇi</i>	1885	Dr. Ed. Müller.
17. <i>Dīgha Nikāya</i> , Vol. I.	1889	{ Prof. Rhys Davids & Prof. Carpenter.
18.* <i>Pajja Madhu</i>	1887	{ Gooneratne, Mudaliyār.
19.* <i>Pañca Gatī Dīpana</i>	1884	M. Léon Feer.
20. <i>Puggala Paṇṇatti</i>	1883	Dr. Morris.
21. <i>Peta Vatthu</i>	1889	Prof. Minayeff.
22. <i>Buddha Vaṇsa</i>	1882	Dr. Morris.
23. <i>Majjhima Nikāya</i> , Part I. ...	1887	Mr. V. Trenckner.
24. <i>Saṃyutta Nikāya</i> , Part I. ...	1884	M. Léon Feer.
" Part II.	1888	M. Léon Feer.
25.* <i>Saddhammopāyana</i>	1887	Dr. Morris.
26.* <i>Sandesa Kathā</i>	1885	Prof. Minayeff.
27.* <i>Simā Vivāda Vinicchaya Kathā</i>	1887	Prof. Minayeff.
28. <i>Sutta Nipāta</i> , Part I.	1884	Prof. Fausböll.
29. <i>Sumaṅgala Vilāsinī</i> , Part I. ...	1886	{ Prof. Rhys Davids & Prof. Carpenter.
30. <i>Vimāna Vatthu</i>	1886	{ Gooneratne, Mudaliyār.

* Those texts marked with an asterisk appeared in the *Journal*.